

Coperta de
Carmen Florica Iapă

D.R. Popescu

VÎNĂTOAREA REGALĂ

roman

62429

EDITURA EMINESCU
BUCUREȘTI, BD. ANA IPĂTESCU, 39
1973

MOARTEA E UN ARMĂȘAR
CARE NU SE MAI ÎNTOARCE

N-aș putea spune că nu l-am cunoscut pe Patriciu, da, l-am cunoscut. În sensul că știam cine este, de-l întâlneam pe stradă. De câteva ori am și stat de vorbă, ne-am dat și mâna. Ultima oară l-am văzut la meciul Dinamo Turnuveci — Știința Cîmpuleț, în tribuna oficială, rozîndu-și unghiile. Dar dacă un om dispăre din rîndul semenilor săi, ca să zic precum Liliac, nu înseamnă neapărat că a și intrat în rîndul celor morți. Meciul avea importanță doar pentru Dinamo, pretendentă la cîștigarea seriei B și deci la promovarea ei în divizia primă a țării. Știința n-avea nimic de pierdut de pierdea și nimic de cîștigat de cîștiga, decît prestigiul. Calculele hîrtiei spuneau că Dinamo și cu un meci egal se califica, însă o înfrîngere o scotea definitiv din luptă, contracandidata ei, Venus, juca acasă și cîștigînd o întrecea cu un punct. Totul în ultimă instanță se rezuma pentru dinamoviști la obținerea unui punct; golaverajul lor mai bun, și în ipoteza că Venus cîștiga, îi califica. Meci cu miză, lume multă, clopote, pancarde, fluierături, aplauze. Patriciu era președintele clubului; unii îl bănuiau c-ar fi vîndut punctul dinamoviștilor, însă figura lui încercănată, ușor buhăită și albă ca varul de emoție, contrazicea o asemenea presupunere. Literalmente își rodea unghiile și un soi de disperare ciudată se vedea în ochii lui. La urma urmei să-i ia dracu pe toți, vorba lui Vasile Cristoloveanu: dinamoviștii puteau obține punctul și fără nici un aranjament, erau mai tari. Dar nu era vorba de mai tari sau mai slabi (oricine putea învinge, Știința îi bătuse chiar la Turnuveci, în tur), era vorba de un coeficient de siguranță; mai mult, nu de un coeficient, ci de o certitudine; înțelegerea pentru un punct elimina

surpriza, neprevăzutul. Și în consecință : jocul. Căci un joc înseamnă două ore de neprevăzut. Cred că pentru această incertitudine este iubit fotbalul ; și că lasă posibil orice rezultat ; pentru că nouăzeci de minute jocul e deschis oricărui rezultat. Dacă rezultatul era aranjat, cum se bănuia, jocul trebuia să dea la iveală potlogăria, zicea Liliac. Dar Vasile Cristoloveanu : Nici vorbă, ei pot mima foarte bine jocul adevărat, crezi că e primul meci care se cumpără sau se vinde ? Atunci l-am văzut ultima oară pe Patriciu și încă nu mă pot obișnui cu ideea că e mort și că eu trebuie să-i descopăr cadavrul și să fac lumină în jurul acestei crime, dacă a fost cumva o crimă și dacă el într-adevăr a fost ucis. Un om așezat, cumsecade, căsătorit — hai să zicem chiar amestecat în matrapazlăcuri fotbalicești — dispare fără urmă, în timp ce soția lui se află la spital în luna a noua așteptând ziua fericită. Pentru coțcării fotbalistice — care mai ales nu pot fi dovedite, existând o mafie care operează impecabil în trucarea rezultatelor, când e nevoie, — nu-l poți urî pe un om pînă la crimă, oricît am fi noi de cu sînge fierbinte latin, cum zice Cristoloveanu. Cred că fusese ales președintele clubului fiindcă era administratorul liceului hortiviticol ; mai precis, pentru că putea la o adică să scoată mai ușor niște damigene cu vin bun la cele obișnuite chiolhanuri pe care neprofesioniștii noștri le mai trag după un meci cîștigat împreună cu arbitri, sau după unul pierdut, fără arbitri. S-ar putea spune că și un meci aranjat ar trebui să mă preocupe, și aici e o escrocherie, o încălcare, nu neapărat a legilor țării, ci a legilor jocului. Nu pierde țara, vorba lui Vasile Cristoloveanu, dacă Dinamo pierde sau cîștigă, și nici nu cîștigă. Nu-i vorba de verbul a pierde (în primul rînd oamenii se gîndesc la bani, ei se pierd sau se cîștigă), e o necinste la mijloc, o hoție morală, cum zice Liliac : spectatorii sînt furați nu de cei zece lei de bilet, ci de încrederea lor în frumusețea bineînțeleș imaculată a jocului. Liliac este un fraier, zice Cristoloveanu, ca să nu fie un dobitoc, lucrurile sînt mult mai simple și nu merită atîta gargară (ca frumusețea jocului) un biet meci de categoria a doua. Și Liliac : Nu există un meci de categoria a doua decît în statistici ; un meci e un meci, o luptă, un joc, un adevăr, și un adevăr nu poate să fie de categoria a doua sau de divizia A, un meci e oricînd și oriunde un fapt de sine stătător. Mănînci tacat, a zis Cristoloveanu. Astea cu fotbalul sînt coțcării și n-o să

le dați voi de cap. Se pot face o mie de anchete, nimic nu e palpabil, totul se aranjează prin probe, ca o crimă perfectă, nu rămîn urme, banii trec dintr-o mînă în alta înainte sau mult după meci, fără martori, întotdeauna fără martori, sau cu martori care nu sînt martori, fiind și ei implicați în găinărie. Orice cercetare e inutilă, fiindcă cei care cunosc adevărul nu vorbesc, iar cei care vorbesc nu cunosc adevărul. Și așa rămîne un mister total, ca și acest meci Dinamo-Știința. Și pe urmă e treaba lor, e echipa lor. Știința este echipa școlii hortiviticele, majoritatea jucătorilor sînt elevi ai școlii sau foști elevi, ajunși tehnicieni sau funcționari, le strică niște bani cîștigați în mod, să zic, sigur ? Un punct sigur este egal cu niște bani siguri. Poate are și echipa nevoie de acești bani ! În fond jucătorii joacă nu doar pentru a juca, ci și pentru a cîștiga niște bănuți și dacă acești bănuți se pot cîștiga sigur și fără joc, adică cu un simulacru de joc, de ce să nu-i ia așa ? Eu din tribună fac pe deșteptul și cer joc, că plătesc și am dreptate, dar și el are dreptate, cel din teren, să ia niște parale, fiindcă el joacă, nu eu. Era un meci avortat, pentru cunoscătorii culiselor doar. Pe mine, sincer vorbind, meciul mă interesa mai puțin. Venisem la stadion să mă odihnesc și să scap de starea de nervozitate care mă surprinde întotdeauna în fața unui fapt implacabil. De dimineață săpasem aproape două ore în jurul teiului (ce ironie : un tei crescut în mijlocul unui cimitir de animale) din spatele școlii hortiviticele și nu doar lipsa mea de exercițiu mă făcuse să transpir și să privesc în jur iritat și suspicios ; știam să înfig cazmaua în pămînt și mișcările mușchilor nu erau chiar atît de noi, ori dezordonate, ca să mă obosească peste măsură ; epuizarea venea din frica de a nu fi privit (de cineva ascuns cine știe unde poate cu un binoclu la ochi) ca un caraghios ce caută potcoave de cai morți și crede în orice scrisoare anonimă. Starea nervoasă venea mai degrabă din încordarea cu care săpînd eram atent să nu apară cineva și să-mi rîdă în nas sau să nu-mi rîdă, trecînd întîmplător pe lîngă groapa mortăciunilor și văzîndu-mă răscolind pămîntul. Anonima primită sîmbătă seara mă anunța c-o să descopăr scheletul unui cal lîngă tei, spre răsărit, și în burta calului o să găsesc un craniu a cărui viață va trebui s-o descopăr ca să aflu ceea ce căutam : îl căutam pe asasinul tatălui meu. Am acceptat propunerea anonimului și ca s-o verific, dar mai mult pentru a găsi un fir care

să mă conducă la descoperirea acestui anonim ce știa cu siguranță mai multe amănunte despre moartea lui Horia Dunărințu decît putea să-mi spună (chiar de-ar fi știut) o țeastă putrezită și cumva devenită anonimă prin pierderea identității. Sub tei, nici o cruce nu amintea că aici zace îngropat un om; și nici un alt semn că un om sfîrșise sau fusese bagat sub pămînt aici alături de boii și caii și porcii și mîțele și cîinii sfîrșiți din cine știe ce cauze în aceasta groapă putredă și plină de buruieni. Cine era acest om și cînd murise și în numele cui, creștin sau iudeu, țigan, copil, bărbat sau femeie? Anonimul nu dădea anăunțe. Cu siguranță el mă încerca: de-l cred sau nu? Dacă vin singur sub tei în aerul pestilential cum îmi ceruse, sau vin cu martori, sau trimit miliția să dezgroape tot cimitirul de animale? El avea nevoie de încrederea mea în el — și deci nu mă putea minți. Anonimul începea să aibă personalitate și îmi plăcea cum se conturează, fără să ia însă chip, chipul aș zice din înăuntru al neșemnatului scrisorii; nu mi-l reprezentam ca pe un om de statura cutare, cu ochii de culoarea cutare, cu părul, bărbia, greutatea, nasul cutare, ci ca pe un ins fără carne și oase, vorbindu-mi în scris de undeva de foarte departe, cam ca din moarte, un ins ce voia să mă convingă că nu minte, ca să mă poată apoi convinge și de alte fapte: și și de cine îl omorîse pe Horia Dunărințu. Dar și el trebuia să cîștige ceva de aici: crezîndu-l, eu trebuia să-i fac un serviciu, poate un serviciu în folosul meu, dar sigur și în folosul său. El îmi dezvăluia un fapt de neînchipuit: un om aflat în burta unui cal. Deci el ori îl omorîse pe acel om, ori știa cine era ucigașul. Anonimul ascundea un mister, altfel ar fi semnat sau ar fi venit să-mi spună și să dezgropăm amîndoi calul și poate călărețul. Mă pasiona acest mister, al anonimului, drama lui — căci credeam în existența mai degrabă a unei drame decît a unei farse. Vechi popoare ce trecuseră sau domniseră pe la noi își îngropaseră uneori alături de stăpîni și caii stăpînilor, și slugile lor, și uneori lîngă un rege mort intra în lut și regina tînară și vie și caii nechezînd: morții își luau cu ei în altă lume toată familia și curtea și erau acoperiți de mormane uriașe de pămînt. Dar niciodată nu auzisem ca un cal să-și ducă cu el stăpînul viu. Și nici în basme: calul să-și mănînce stăpînul sau dușmanul — așa că scrisoarea anonimă nu putea pleca nici compilînd basme sau date din istorie. ea pornea de la o experiență proprie și nu dintr-o fantezie. Căci

o astfel de fantezie ar fi fost prea neroadă, numai realitatea poate fi astfel. Anonimul își continua epistola sec, dovedind că mă cunoaște („O să mergi mîine la meci cu Liliac, cu Vasile Cristoloveanu și cu Dînsa și o să ne vedem; tu n-o să mă cunoști și nici nu căuta să afli cine sînt, fiindcă în momentul cînd o să afli cine sînt, eu o să fiu mort“). Finalul era nițel șocant — și poate din cauza lui n-am avut încredere totală săpînd c-o să aflu calul și omul din cal. Și n-am înțeles de ce-i zicea ei — Dînsa, doar îi știa numele, putea să-l știe de-i știa pe nume și pe ceilalți doi amici de stadion ai mei. De ce nu-i scrisese numele pe hîrtie? Scrisoarea era tipică (n-avea cum să-i tremure mîna de cumva se cunoscuseră): o scrisoare din cuvinte tăiate din ziare. Acum meciul continua în huidu-ielile și aplauzele galeriei. Dinamo marcase un gol lamentabil: la o centrare de pe dreapta, toată apărarea Științei se oprise ca hipnotizată de traiectoria balonului și cel cu numărul zece pe tricou, nestingherit de nimeni, trimisese lent în plasă pe lîngă portarul care parcă adormise cu mîinile în șolduri. E prea cu ochi și cu sprîncene, a înjurat Liliac și l-a privit pe președintele clubului; l-am privit și eu pe Patriciu: era deziluzionat, înjura fundașii. Face pe nebunul, să nu-l linșeze publicul, mi-a cîrfit la ureche Liliac (era enervant și Liliac cu protestele lui!). Dar Patriciu realmente se vedea că e descumpănit. Altfel arăta la cîțiva metri de el portarul școlii (acel escroc Petru Gheorghe Ionescu care vînduse și cenușa morților nemuriți și fusese vînturat din diverse posturi și se aciuașe la hortiviticolă unde mîncă semințe toată ziua și făcea contestații la toate forurile posibile — probabil, după mine, ca să nu fie dat de pămînt așa cum merita): înjura arbitrul, printre cojile de semințe de dovleac scuipate din gură, scărpinîndu-se sub bărbie lent, fără violența din cuvinte; așa încît între vehemența lui orală și scărpinatul bărbiei era o diferență de la cer la pămînt; gestul nu era nervos și cuvintele nu erau calme, deci concomitent acest om se contrazicea continuu, în văzul lumii, inconștient poate, oricum convins că spectatorii o să-i remarce doar ceea ce se auzea și conta: înjurăturile destul de amuzante. Eu cred că el nu știa că mîna îl dă de gol, altfel s-ar fi controlat. Nu, pentru mine doar Patriciu suferea că dinamoviștii conduceau cu unu la zero, Petru Ionescu era total indiferent, nu-l ura nici măcar pe arbitrul pe care-l umplea de bale colorate. În aceeași tribună cu noi, mai sus,

În stînga, se afla și Moise. Știa, nu bănuia, știa că sînt dușmanul lui și că-l suspectez de moartea tatălui meu. Privea meciul ca și cum eu n-aș fi existat, nici eu, nici moartea tatălui meu. Sau dacă existam, pe el nu-l interesa că exist, el era departe, de neatinș și nevinovat și implicit de neînvins. Era exclus ca el să-mi ticluiască o anonimă, el cel mult putea s-o inspire. El niciodată aproape nu săvîrșise nimic cu mîna lui, și de-aici îi venea marea siguranță de sine, știindu-se acoperit și deci invulnerabil. Un asemenea om nu putea fi învins decît lăsîndu-te mereu învins de el, ca să se descopere cît de cît, ca să-și descopere cît de cît armele și oamenii prin care te învingea. Trebuia să ai un stomac bun, să știi să încasezi, ceea ce Horia Dunărințu nu avusese : un stomac bun. Și nu știuse să suporte înfrîngerile și atunci Moise îl atacase direct : intrase el în luptă direct, de la om la om, pe față ; și Horia Dunărințu fusese pur și simplu desființat ca om și omorît cu mult înainte de a fi ucis cu adevărat. Moise era un dușman puternic și aproape perfect și-mi plăcea că e puternic ; nu mi-ar fi convenit ca Horia Dunărințu să fie strivit de un căcănar și eu să fiu obligat să mă bat și să strivesc un căcănar. Moise ura cu măreție, cu o convingere pe care uneori o numea și cu vorbe mari — nu se sfiise niciodată să amintească lupta de opinii și de clasă ; și oricum pe un asemenea ins care-și urmărirea gîndurile cu o tenacitate grozavă trebuia să-l lași să simtă cum te zdrobește și tu să complici mereu propria ta înfrîngere, ca un șahist ce simțind dezastrul complică la infinit cu mișcări uneori false jocul, prelungindu-și agonia și sperînd ca adversarul să se încurce în propriul său succes sau să obosească o clipă de atîta succes și să se trezească voind să dea ultima lovitură de grație — că de fapt este învins de propria sa lovitură. Anonimul știa că îl caut pe asasinul tatălui meu — dar Moise nu m-ar fi lăsat să cred nici măcar o secundă că în scheletul calului din groapă se afla craniul lui Horia Dunărințu : fiindcă Moise știa că nu se afla acolo craniul tatălui meu și știa că și eu poate știu că nu se afla acolo (și chiar de el nu mai știa acum unde se află tatăl meu, știa perfect că nu era în groapa de lîngă tei). Însă acest lucru îl știa anonimul, lăsîndu-mă o secundă să cred că acel schelet ar fi al tatălui meu, deci anonimul nu putea fi Moise. Anonimul mă incita să descopăr viața victimei din cimitirul de animale și prin această

viață să aflu ceva despre sfîrșitul lui Horia Dunărințu. Anonimul exagera amestecîndu-l pe Horia Dunărințu în această poveste. Nu trebuia să-i pomenească numele, eu tot l-aș fi ascultat și aș fi săpat singur să descopăr mortul, și el anonim aflat în burdihanul unui patrupe animal. Aș fi insistat ca mortul să fie îngropat în cimitir de oameni. Mortul avea acum dreptul, după atîția ani, să fie om, să nu fie nici animal fără cruce și nume și nici prizonier în burtă de patrupe și nici victimă a unei nedreptăți și nici vinovat și pedepsit de ai săi sau de dușmani : el plătise cu propria sa moarte propria sa viață și acum era liber să fie om și să se odihnească într-un cimitir cu oameni. Oricine ar fi fost el, murind încetase să mai fie altceva decît un mort, și morții trebuie respectați. Chiar de le judecăm viața, oasele lor sînt simple oase și simplu pămînt și pe ele n-ai cum să te răzbuni, cum nu poți avea atîta venin și murdărie ca să murdărești pămîntul. Dar anonimul nu se gîndise că eu o să doresc (să-i aflu nu numai viața ci și) să-l îngrop la loc cuvenit, el îmi ceruse doar să-l văd, atît. Mai departe nu se interesase ce voi face eu, voise doar să văd scheletul și să-l cred pe el, că nu mă minte. Avea nevoie să-l cred. L-am crezut pe cînd am citit scrisoarea și n-am rămas surprins și îngrozit găsind în burta scheletului de cal, plină de praf, rămășițele unui om. Mi s-a părut că imensele coaste ce țineau ca un pîntec de oase oasele omului erau ale unei iepe care a vrut să fete un om.

Știința a egalat, Liliac („e cu ochi și cu sprîncene, s-a dus extrema printre fundații centrali ca printre doi stîlpi de telegraf“), Vasile Cristoloveanu („Hm ! oamenii nu mai duc războaie în numele lui Dumnezeu, nu mai varsă sînge în numele unei religii, nu mai sînt nici cruciade, nici inchiziție, pentru a-l apăra pe Dumnezeu, înșii se mai bat și pentru gologani și pentru credința în gologani. Sper că nu doriți o inchiziție și în numele și pentru apărarea Dumnezeului zis Balonul Rotund“), Liliac („ești un dobitoc la care nu-mi explic cum de vine lumea la consultație“), Vasile Cristoloveanu („consultațiile sînt gratuite“), Liliac și Vasile Cristoloveanu deci s-au batjocorit ca de obicei și eu mi-am întins mai bine picioarele gîndindu-mă la îndemnul yoghinilor („destindeți-vă mușchii“) ca să te odihnești. Sus, Moise explica („trebuie să-i înfunzi cu golori“), Patriciu își rodea unghiile privind mai mult crono-

metrul stadionului decât jocul de pe gazon, Petru Gheorghe Ionescu jubila, mîncînd semințe de dovleac. Eu îmi destindeam mușchii, da, eram convins : puterea stă în repaus, puterea constă în repaus. Și atunci ea, care stătuse la peluză cu Nuța Dobrescu, să le bată și soarele, a venit lîngă mine : „M-am bucurat și am suferit ca o caraghioasă“. Și eu : „De ce ?“ Și ea : „Nu mi-am dat seama că jocul a fost aranjat și pînă acum am sperat c-o să învingem (și-am sperat ca o proastă) și m-am temut c-o să pierdem (și m-am temut ca o proastă) ; inutil : ei au reușit să-și bată joc și de «simțămintele mele fotbalistice», căci totul e trucat“. Și ea nu s-a întristat cînd Știința a luat conducerea cu doi la unu și nu s-a bucurat cînd Dinamo a egalat. Zicea : „Știu jocul. Dar privește-l pe Patriciu, mi-a zis, el e disperat, cel care a aranjat jocul.“ Și eu : „De ce ?“ Și ea : „Se teme să nu-i strice jocul“. Și cumva ca s-o confirme, cînd Dinamo a egalat dintr-o lovitură de la douăzeci de metri, Patriciu s-a destins : „O execuție tehnică impecabilă, a zis el satisfăcut că adversara echipei al cărui președinte era stabilise pe tabela de marcaj egalitatea. Și ea : „În sfîrșit, văd cu ochii mei victoria micilor (sau marilor) interese (să le zicem fotbalistice) asupra micilor (sau marilor) principii (să le zicem fotbalistice)“. În tonul ei constatativ și sec era nu o revoltă, o dezamăgire, ceea ce cîteodată e mai mult, însemnînd că și protestul ei era inutil în fața realității de pe gazon aranjată și lustruită de cei presupuși de ea și care stăteau în spatele nostru, noi fiind pe banchetele mai apropiate de pămînt, acolo unde meciul se vedea așa cum părea că este. Sus, Petru Gheorghe Ionescu, la 2:1 și la 2:2, jubilase, jubilase mîncînd semințe și înjurase violent, scărpinîndu-se sub bărbie, fără nimic sublim în ură sau în iubire, angelic, aș putea spune, indiferent, aș putea spune, ca un înger indiferent, aș putea spune. Și mie nu-mi plac indiferenții : fiind foarte periculoși, oricînd putînd trece dintr-o extremă în alta fără să simtă această trecere pe propria lor piele. Încă nu-mi puteam explica exact cum de-i vînduse el soției lui Ilie Manu cenușa soțului ei care de fapt nu murise. Mizase pe dispariția lui Ilie Manu ? Era încă o enigmă pentru mine acest om viu, cum o enigmă era și acel om mort de lîngă tei. Cine era și cum de ajunsese acolo ? Și încă nici n-am fost atent : avea sau nu teastă scheletul ? Dacă i-a fost tăiat capul ? Mi-ar place ca

acel cap să umble viu prin lume căutîndu-și asasinul. Ce povestire de groază : anonimul epistolier să fie obligat să-și denunțe pas cu pas crima, capul să vorbească și să-i dicteze în fiecare noapte o scrisoare către procuratură. Așa ar fi în basme, ar triumfa A și ar pierde B ; dar basmele sînt basme și rămîn de domeniul basmului, în vreme ce în realitate și basmul cel mai teribil, fotbalul, nu mai e basm. Poftim, arbitrul a fluierat sfîrșitul meciului : doi la doi, egalitate.

MAREA ROȘIE

Plouă neverosimil, cenușiu, negru, cleios. Apa nu spală șoseaua, noroiul adus de pe tarlale peste zi de roțile enorme ale tractoarelor te obligă la curbe să mergi încet, să nu derapezi. Cîmpul e negru, lipsit de albul zăpezii, alb spălat și îngropat în pămînt de potopul egal și plicticos ce cade din cerul compact aflat imediat deasupra copacilor vineți ce străjuiesc murați drumul. Aerul este aproape irespirabil, presat de apa ce curge opacă de sus. Nu e nici iarnă albă, nici primăvară verde, e timpul cînd nimic n-are culoare, în afară de caroseria mașinilor. Mă încrucșez numai cu mașini colorate, încolo totul este monoton și obositor. E spre seară, dar cum plouă de cîteva zile nu am sentimentul trecerii timpului, parcă toate ceasurile s-au oprit și timpul s-a oprit și stă de dimineața sub zodia nopții. Și totuși după kilometri făcuți sînt sub seară; măsoar timpul cu distanțele parcurse: mai am șizeci de kilometri și ajung în Turnuvechi. Intru în pădurea Miersigului ca într-o peșteră de lemne, cerul de deasupra șoselei e hașurat straniu de crengile stejarilor înalți sau de umbrele lor. Motorul este însă nepăsător, bate egal. Paralel cu șoseaua, în dreapta, văd trecînd vagonetele de la cariera de piatră din Miersig, abandonate în ploaie, sau rătăcite pe o linie moartă. Cu cît înaintez în pădure, frigul crește și crește și seara și aprind farurile. Conduc fumînd, stăpîn pe volan, și totuși urmărit de o vagă părere că sînt închis într-o celulă pe roate, și-mi conduc prin ploaie propria mea captivitate. Toate în pădure și în pămînt putrezesc umed, fără miros. Ploaia vine violent spre parbriz, să mă înghită, și totuși rămîne afară, strivită sub roți, descompusă de faruri, sfîrtecătă de faruri pentru o clipă, ca să se închidă apoi, după fiecare

metru parcurs, ca o cortină lichidă, nepăsătoare, întreagă. O remorcă în mijlocul drumului. Frînez. O depășesc. Patinez. Revin pe dreapta, în șanț. Totul a durat câteva secunde. Tot atît de ușor puteam să intru în remorca abandonată fără lumini de poziție pe șosea. Formidabil : totul s-a petrecut atît de fulgerător, încît par cel puțin lipsite de umor toate descrierile amănunțite de accidente de mașini. Totul e memorie. Atunci, pe loc, n-ai timp nici să alegi între viață și moarte. Constat că m-am lovit la genunchi. Scot tabachera de argint (cadou de la Patricia) și aprind o țigară. Motorul s-a oprit singur. Nici măcar n-am îndeplinit elementara cerință trecută și în programul examenelor de circulație : să stingi motorul, în fața sau în timpul unui accident, ca să nu se aprindă mașina. S-au stins și farurile și nu văd decît întunerice în depărtare. Mirosul țigării aprinse mă reconfortează. N-am pățit nimic, ies afară din mașină, o ocolesc : și ea e întreagă. Doar farul din dreapta e spart. Mă dor ochii de atîta întuneric și îmi aduc aminte de Iolanda care și-a vindecat soțul de dureri de ochi picurîndu-i în ochi lapte din laptele ei de mamă. E un obicei păstrat din vremuri vechi. Puterea miraculoasă a laptei de mamă o găsim și în Vechiul Testament. Ce piatră străveche înfățișează o mamă alăptîndu-și soțul, ca să-l salveze de la moarte, în pustie ? Și Steinbeck descrie o scenă asemănătoare. Parcă la toți ne lipsește mama, sîntem bolnavi și chiori, parcă ne-am pierdut mama sau parcă ne-am născut fără mamă. Aș vrea să văd, să nu mă mai doară ochii, să se termine cu frigul ce mă pătrunde și cu frica ce m-a cuprins de-abia acum, gîndindu-mă c-aș fi putut sfîrși sfîrșindu-mă. Intru în mașină, răsucesc cheia de contact : nimic. De douăzeci de ori nimic. Deschid capota și cunoștințele mele foarte superficiale despre motoare mă fac să nu îndrept acest nimic, acest refuz al aprinderii. Fac semn unui camion. Nu oprește. Ba mă și înjură șoferul, și rîde. Sigur bănuiește că am înăuntru o fufă și psihologia lui de ins care lucrează nu poate să nu-l îndemne să se bucure văzînd în pană un ins care nu poate cu o mașină mică decît să se plimbe. Alt șofer oprește, încearcă să mă scoată din încurcătură, dar nu reușește, bunăvoința nu-i ajută la nimic : n-a mai pus niciodată mîna pe un motor de Fiat. Timpul trece, noaptea urcă rece și neagră, eu fac semne mașinilor să oprească. Inutil. Intru în mașină. Scot a patra țigară : simt mai rece argintul tabacherei. O lumină

de faruri venită din spate mi-a arătat degetele și umbrele lor jucînd și asta m-a speriat nițel și am simțit mai rece argintul. Ies în mijlocul șoselei, fac semn cu mîna și roțile mașinii ce venea prin ploaia neagră și mucilaginoasă scrîșnesc. „Ce este ?” „Am o pană la motor”. „Îmi pare rău, nici eu nu mă pricepe la motoare”. Și-a apăsător pe accelerație, să plece. „Un moment ! strig. Nu cumva aveți un loc în plus ?” „Pentru ce ?” „Aș vrea să mă luați pînă la Turnuvechi, poate găsesc un mecanic dispus să vină cu mine, cu altă mașină, pînă aici, să mi-o repare... Nimeni nu se pricepe...” „Ai anunțat miliția ?” „Le-am spus unor șoferi s-o anunțe, dar e inutil să vină miliția : propriu-zis n-a fost un accident, am intrat ușor în șanț și mi-am spart un far. Atît. Dar după cum se vede șanțul nu e șanț, e mai mult un mal și mașina pare scoasă din șosea. Am derapat nițel, asta-i tot. Motorul, ceva la aprindere nu funcționează, și asta e altceva decît un accident. Aveți un loc ?” „Am”. „Un moment, vă rog, să încui ușile...” Fug prin ploaie pînă la Fiat. Verific ușile, după ce le-am închis atent : totul e în regulă. Mă apropiu de mașina oprită (pare să fie o „Pobedă” veche) și-i spun șoferului : „Bună seara... Am uitat să dau bună seara...” „Nu face nimic, poftiți”, îmi deschide el ușa din față. Pășesc înăuntru. „Ce ploaie grozavă”, zic. „Da”, zice cineva de pe canapeaua din spate. Mă uit aproape automat în spate și zic : „Bună seara, vă rog să mă scuzați...” „Nu face nimic”, îmi răspunde vocea ce zisese „da”. Și de-abia acum observ că pe canapeaua din spate sînt două femei în negru. Nu prea se vede ceva în interiorul mașinii, dar lumina de la bord, anemiata de noapte și de ploaie, este totuși suficientă ca să-mi dau seama că femeile sînt îmbrăcate în negru. Poate vin de la vreo înmormîntare. „Nu vă deranjează fumul ?”, le întreb. „Nu, poți să fumezi liniștit”. „Mulțumesc, mai tîrziu”, zic. Și mă gîndesc la clipa cînd mașina și-a pierdut siguranța, cînd aderența de asfalt a dispărut și cînd foarte ușor s-ar fi putut întîmpla să mă izbesc de vreun stîlp sau de vreun copac și să se facă toată mașina praf și totul să se risipească în ploaie. Și cum a cedat acel mic fleac ascuns al motorului puteau să cedeze și alte mici fleacuri și totul să se prăbușească și să rămînă nimic. O singură clipă, într-un singur punct a oprit totul. Și apoi ploaia, bogată, făcînd să putrezească lent frunzele și ierburile neputrezite sub zăpadă. Și nici măcar nu eram o banală sămîntă, să pot putrezi

îndelung și să mă risipesc în pământ ca să pot apoi din aproape nimic să prind puteri și din putreziciune și pământ când da soarele să încolțesc. Eram un om. „La ce te gîndești?” mă întrebă femeia din spatele meu, cea tunsă scurt. „O să rideți, zisei eu, mă gîndeam la moarte. Adică : la cît de stupid poți muri. Nu e o glumă cu insul ce-a crăpat alunecînd pe-o coajă de pepene. Și eu care am cauciucuri noi și n-am pățit nimic cu mașina!” „Cu mașina, e ca și cu avionul, zise insul de la volan. L-am întrebat pe-un cunoscut, aviator, dacă nu-i este frică să zboare. Și mi-a răspuns : «Nu, nu-mi este frică, de ce să-mi fie? Cu avionul nu cazi decît o singură dată, și atunci nu mai ai cînd să-ți fie frică!»” „Avea umor, zic. Un fel de umor”, mă corectez eu. Femeia cu părul tăiat scurt, ca o școlăriță, rîse strident și nu pricepu pentru ce. „Unde-ai fost?” mă întrebă. „La o mătușă în comuna Alexandru Vodă. La un praznic, un fel de praznic : s-au împlinit ieri șapte ani de cînd a murit unchiu-meu”. „Cum îl chema?” „Ieremia, zic. Dar ca să fiu sincer, am fost mai mult ca s-o văd pe mătușă, decît să-mi amintesc de el. A fost o canalie”. „Așa vorbești despre unchiul tău?” aproape țipă Școlărița (am să-i zic astfel fiindcă era tunsă ca o școlăriță). „O canalie, repet eu. Nu e numai părerea mea, și Tică, băiatul lui Horia Dunărințu care s-a ocupat îndeaproape de felul în care a sfîrșit, mi l-a prezentat tot ca pe o canalie”. „Care Horia Dunărințu?” mă întrebă Școlărița. „Învățătorul din Pătîrlagele, nu știu dacă l-ați cunoscut”. „Îl cunosc foarte bine”, rîse Școlărița. „Cred că-l confundați”, zisei eu observînd timpul greșit întrebuintat de ea pentru verbul a cunoaște. „Nu, insistă ea, îl cunosc foarte bine”. Și în acel moment simții pe umărul meu stîng o mîna boantă alunecîndu-mi către ceafă : voia să mă palpeze? Mîna se opri din mers și eu crezui că ea inconștient ajunsese cu mîna acolo. „Plouă cumplit, zisei, prefăcîndu-mă că nu bag în seamă jocul ei, sau inconștiența ei. Ce a fost mai cumplit în Alexandru Vodă a fost vizita la cimitir : îți intrau picioarele în noroi pînă la genunchi. E un pământ îngrozitor acolo, plin de pînze freactice. Cum dai cu sapa, cum izvorăște un izvor. Mustește apa la o palmă sub țărîna. Iar cînd plouă e prăpăd. Nu poți îngropa un mort. Cum înfigi cazmaua, țîșnește apa, ca din arteziană. Toate fîntînile sînt la suprafață, foarte la suprafață. Ca niște bălți. De-ai și put. Tot locul pute a apă putrezită. Și chiar atunci murise un croitor beat și de trei zile

nu puteau să-l bage în pământ : nu pridideau să scoată apa din groapa ce i-o făcuseră. Și i-au mai încercat și alte gropi, prin toate colțurile cimitirului : degeaba. Apă sub apă, apă peste apă. Și i-am lăsat așa, cu mortul în casă : nu puteau să-l ducă în cimitir, ar fi însemnat să-l înmormînteze în apă. E vai și-amar de morții lor, chiar cei ce-apucă o vreme bună peste zi, peste noapte, în prima noapte chiar năvălește apa peste ei în tron și-i îmbăiază și-i înnegrește. Putrezesc în ape, ca cînepa”. Simții mîna atingîndu-mi ceafa : nu tresării : mă îngrozii : era rece ca gheața, și fără degete. Mîna căzu apoi fulgerător pe canapea lîngă mine și observai cu stupeoare că o mîna nu putea fi atît de lungă : era un șarpe enorm. „E dresat”, rîse Școlărița. Șarpele se încolăci de cîteva ori în jurul piciorului meu drept și rămase cu capul acolo pe pantoful meu. „E dresat, chicoti Școlărița, e foarte cuminte”. „E o glumă idioată, o apostrofă cea de-a doua femeie în negru. Ia-l lîngă tine imediat!” „La mine să nu țipi, caraghioaso”, zise Școlărița. „Ia-l de-acolo!” „Taci din gură, dobitoaco”. „Te rog să nu vorbești așa, sînt sora ta mai mare”. „Ești un cătac”, zise Școlărița. „Nu ți-e rușine cum vorbești?” „Hai, termină, că-ți rup cozile, normalisto”, rîse Școlărița și ca să-mi demonstreze mai mult mie că nu glumește, își și puse mîna în cocul femeii de lîngă ea și într-o clipă îi trase de sub basmaua neagră două cozi superbe, împletite cu grijă, și le despletii. Șarpele parcă adormise și adormise și sîngele în el și nu mai era rece. „Circăreaso”. „Normalistă împutită, te-arunc afară în ploaie dacă nu-ți ții pliscul!” Șoferul, imperturbabil, atent, părea surd. „Soră dragă, zise Normalista, cea cu cozi, să încetăm”. „Du-te și paște iarba, zise Școlărița. Toată viața m-ai dădăcit și m-ai plictisit, mai bine te-ai fi culcat cu vreun surd să fii și tu fericită”. „Oprește, zise Normalista, vreau să deschid ușa și să ies puțin”. „Vrea să respire, îi e greață de mine!” Șoferul opri și Normalista ieși în ploaie și pieri în întuneric. „Nu fă nazuri, îi strigă femeia tunsă scurt, nu te las aici, te iau cu mine să-l omorîm pe cretinul ăla!” Nu se auzi nici un răspuns și atunci Școlărița (sînt amîndouă femeii mai în vîrstă, dar neștiind cîți ani au și cum le cheamă, le-am botezat după felul cum poartă părul) ieși în ploaie și după cîteva minute se reîntoarse urmată de sora ei. „Trebuie să cîștig”, zise ea și șoferul porni mașina. „N-o să cîștigi nimic. Întotdeauna te-ai bazat numai pe legături, pe cineva, pe aranjamente. Și ai pier-

„Am nevoie de încredere și de sprijin ca să arăt ce pot !“
„Nu poți nimic, ești o circăreasă ordinară, cu un șarpe ordinar, cu trei maimuțe și cu doi cocoși și tu vrei să montezi spectacole de teatru în circ și să demonstrezi lumii că ești genială.“ „Și nu sînt ?“ „Ba da, ca tîrfă ești genială !“ Auzii ceva ce puteau să fie niște ghionturi. Nu mă uitai în spate. Șarpele se trezise și ajunsese cu capul pe genunchiul meu și începuse să sîsăie. Drept să fiu : nu-mi era frică. Ori mă paralizase frica, nu știu. „Ai mers pe Marcela Basu cît era Bonifaciu la putere. A căzut căsătoria lor, te-au dat și pe tine afară din circ. Apoi ai pus libretul lui Ioachim Stoian, să te pui bine cu Nectar Stoian. Și te-ai pus. Ca să nu fie libretul înjurat, te-au spurcat toți pe tine. Apoi ai pus «Libelula» cu Anton Lazar, care fusese numit director. Toți știau că nu e bun. A căzut și el ca director, ai căzut și tu. Acuma pui totul pe Gălățioan, adică vrei să-l dai de pămînt pe C., să-ți dea direcțiunea. Totul, numai pe legături. Nu te bazezi pe munca ta“. „Numai tu ești sfîntă !“ „Eu n-am nici o relație, eu trăiesc din munca mea. Și sînt cunoscută prin munca mea“. „Cea mai bătrînă spălătoare de fese și de puroaie din spital“. „Da, și ?“ „Și nu mai vreau să te las acolo, mă compromiți“. „Nu mă mai lași să muncesc acolo, îți bați joc de mine“. „Te jignesc, nu ?“ „Mai rău, mă distrugi, căci eu dacă nu muncesc n-am cum și cui să arăt ce pot și ce știi, și sînt la pămînt, n-are cine să mă ducă în spate și să spună (pe nimic) că sînt genială“. „La spălat de puroaie ești genială, rîse femeia tunsă scurt. Te iau cu mine acum. Eu o să-l omor și tu o să fii martoră că eu i-am pus capăt și nu altcineva“. „Nu vreau !“ „Nu țipa, dobitoaco, că tot te duc, tot n-o să poți sări din mers din mașina asta, că-ți frîngi gîtul. O să privești cum am să-l omor cu mîinile mele ! Nu-mi mai scapă“. „El e prețul, știu, dar tot n-o să faci nimic, n-ai har, ești o circăreasă ordinară, cu un șarpe, cu trei maimuțe și doi cocoși“. „Am să dau afară toți măscăricii slabi din circ“. „Ai mai spus, și pe urmă nu i-ai dat !“ „Acuma, după ce-l sugrum... Am să-l omor atît de frumos, cu degetele mele ușoare, că n-o să lase nici o urmă. Am să-i încolăcesc întîi șarpele în jurul piciorului, apoi în jurul gîtului, pînă o să-l paralizeze spaima : și o să moară foarte ușor, ca o muscă“. „Dar nu ți-a cerut nimeni“. „Nu, mi-a dat să înțeleg numai că n-ar fi rău. Este ?“ „Îl bătui pe umăr pe șofer. „Poftim ?“ întrebă acesta. „În noaptea asta o să înghete cumplit, nu simțiți gerul ?

Și mîine poate o să ningă. În orice caz, în Pătîrlagele mai este zăpadă, nu ca pe aici. Cîți kilometri sînt din Turnuvechi în Pătîrlagele ?“ „Cu mașina nu sînt mulți“, răspunse șoferul. „Mergeți în Pătîrlagele ?“ întrebai eu. „Da“. „Vrei să rămîi în Turnuvechi, ori ți-e frică să mergi cu noi ?“ mai întrebă Școlărița. „Nu mi-e frică, de ce să-mi fie ? Chiar îmi face plăcere să v-ascult cum glumiți c-o să omorîți nu știu pe cine“. „Dar chiar am să-l omor“. „Și nu vă e teamă c-o să vă spun ?“ zisei eu. „De ce să-mi fie teamă ? Poate n-o să mai ai ocazia să ne spui, rîse cea tunsă scurt. Putem să nu oprim mașina decît unde dorim noi“. „Da, vă înțeleg, răspunsei. Dar pot să vin și eu pînă în Pătîrlagele, am mulți cunoscuți acolo, chiar și neamuri am“. „Bagă-ți nenorocitul de șarpe în sacoșă, nu mai înspăimînta lumea cu o piele umflată cu țeava“. „Dar e un șarpe de toată frumusețea, fioros, are șapte metri lungime !“ „Un material plastic ordinar, o șmecherie de speriat copiii“, zise Normalista și probabil avea dreptate, căci într-o clipă șarpele dispăru, ca tras de coadă de Școlărița și înghesuit în vreo sacoșă. „Mereu te lauzi“, zise Normalista. „Nu mă laud, în noaptea asta am să-l omor pe Horia Dunărințu“, zise cea tunsă scurt. „Te-ai laudat c-o să-i dai afară din circ pe măscăricii fără haz și nu i-ai dat. Doar ți i-ai ridicat în cap. Viața singură ți-ai făcut-o coșmar, din ambiții niciodată realizate. Nu ți-e rușine să spui c-o să-l omori pe Horia Dunărințu ? Nici circarii tăi nu-i stăpînești, dar cum să devii stăpîna pe viața unui om ca Dunărințu ? Trebuie să-ți între în cap că pe măscăricii cei răi n-ai cum să-i dai afară, nu e o lege în acest sens. Decît dacă faci tu o nouă lege, sau nu respecti nici o lege cînd vrei să-l omori pe Dunărințu. Iar dacă o să vină o lege cu clovnii răi, îi dai afară, însă atunci nu ți-i mai ridici în cap“. „Am eu legea mea“. „Te lauzi ca o tîmpită ! Ce-o să spună omul acesta auzindu-te cum vorbești ?“ „Nu mă interesează nimeni ce-o să spună. N-o să știe nimeni, iar de-o vrea să știe și să nu uite, îl fac să uite și cum îl cheamă“. „Asta înseamnă că vrei să-l omori și pe dumnealui ? !“ „Nu, n-am nimic cu el, nici nu-l cunosc“. „Te lauzi ca o precupeață. Nu așa faci un circ mai bun. Și de e să-l faci mai bun, nu începi cu darea afară a proștilor, nu începi cu ceva negativ, începi cu aducerea circarilor buni în circ, cu ceva pozitiv. Și nimeni n-o să te mai înjure dacă ai adus oameni pricepuți și-au realizat spectacole excelente. Și o să fie o selecție naturală.

Cei slabi o să se aleagă singuri și-o să plece singuri, văzînd că nu joacă. Selecția naturală, nu cum vrei tu, să-i înlături. Cum vrei să-l omori și pe Horia Dunărințu. „Noaptea asta este ultima lui noapte : îlucid“. „Dacă se sperie deloc, doamnă. Mă amuz“. „Te amuzi?“ rîse Școlărița. „Sigur. Dumneavoastră aveți un umor teribil. Vreți să omorîți un om care e mort de cîțiva ani!“ „Care om?“ „Horia Dunărințu e mort de mult timp, are un băiat mare, ce băiat, un om în toată firea, Tică Dunărințu, pe care îl cunosc. Tatăl său a murit cînd el era copil (și acum e om cu studiile superioare terminate, e procuror)“. „Dumneata aiurezi, zise Școlărița. Horia Dunărințu nu e mort, ieri m-am întîlnit eu cu el. Și încă n-a murit niciodată, în noaptea aceasta o să-i sune ceasul“. „Știu și de la Tică Dunărințu, care e procuror, că tatăl său e mort. E drept c-a murit în condiții misterioase, pe care el le caută și nu știu încă dacă le-a descoperit exact, dar că e mort e sigur. Așa că gluma dumneavoastră nici măcar nu e atît de sinistrală cum vă închipuiți : c-o să vă bateți joc de mine, un călător găsit în drum, povestindu-i, ca să treacă mai amuzant timpul, cum o să-i puneți capăt unui om. Greșeala dumneavoastră, sau nu greșeala, neșansa a fost că n-ați numit un ins de care eu să nu fi auzit“. „Te înșeli, se încapățîna Școlărița și își aspri vocea, eu nu te mint, n-am pentru ce, și nici n-am de ce să încerc să te înspăimînt. Horia Dunărințu trebuie să moară în noaptea aceasta. Uite, a început să ningă, observi ce fulgi mari sînt înaintea farurilor ? Va muri și-l va îngropa zăpada și-l va îngheța gerul acolo unde îl voi întîlni în noaptea aceasta, lîngă pădurea din Pătîrlagele unde el se află fugit din sat. Se află într-o casă părăsită, de pădurar. E ca și mort, e înfrînt, și cred că vrea și el să termine, ca să scape de boacănele în care a intrat“. „Doamnă, mă puneți pe gînduri. Inseamnă că ori îl confundați pe Dunărințu, ori dumneavoastră, scuzați-mă, jucați cu mine rolul unei nebune care nu știe ce vorbește. Încetați, vă rog, degeaba vă osteniți să mă convingeți de o aberație a dumneavoastră“. „Nu-l confund pe Dunărințu, nu-l confundă nici Moise“. „Care Moise?“ întreb eu. „Moise, zice ea și rîde. Nu există decît un Moise în Pătîrlagele. Dar poate că mă faci din nou nebună și-mi spui că nu există nici un Moise în Pătîrlagele“. „Memoria dumneavoastră funcționează ciudat, doamnă. Vă amintiți cu

exactitate nume și întîmplări de acum zece sau douăzeci de ani“. „Vrei să spui că a murit și Moise?“ „Doamnă, îmi pare rău că nu găsim un subiect mai amuzant de discuție. În fond pe mine nu mă interesează de ce doriți dumneavoastră să-mi vorbiți de un timp trecut și despre niște istorii triste despre care azi toată lumea care le-a cunoscut vorbește foarte revoltată. Probabil doriți să mă puneți la încercare, să vedeți părerea mea despre ele. Nu e cazul. Sînt și puțin supărat c-am avut neplăcerea să-mi abandonez mașina în drum. Și repet : vă înșelați crezînd că mă înspăimîntați cu așa-zisa dumneavoastră convingere repetată aici că în noaptea aceasta veți pune capăt zilelor lui Horia Dunărințu. Eu cred că vremea proastă de-afară v-a enervat cumva și vreți să mă enervați și pe mine. N-o să reușiți. În primul rînd, iertați-mi nepolitetea, sînt mult mai tînăr ca dumneavoastră“. „Mulțumesc, te ia omul din drum și nu numai că-l faci nebun, îl faci și bătrîn ! De-aș fi bărbat nu m-aș supăra, dar e absolut o magărie să-i spui unei femei că e babă“. „N-am spus asta, sau nu asta a fost intenția...“ „Lasă, lasă, mă întrerupse ea, nu sînt chiar atît de ramolită cum mă crezi. Nu încurc numele oamenilor, știu ce vorbesc“. „Iertați-mă, acum că tot v-ați supărat, măcar să vă supărați pînă la capăt : încurcați anii, doamnă ! Vorbiți despre Dunărințu și Moise ca și cum acum ne-am afla pe acest drum acum nu știu precis cîți ani. Memoria dumneavoastră vă înșală. Cunoaște datele, dar le încurcă, nu vă mai este fidelă“. „Va să zică sînt o cretină !“ „Nu, vai de mine ! E însă o mică defecțiune de memorie, dacă nu e totuși un joc, să vă bateți joc de mine, și atunci memoria nu mai intră în discuție !“ „Pînă la urmă cred că ești în stare să ne iei și la bătaie, rîse ea. Te invită omul în mașină, să nu stai în ploaie, și după ce-l însulți și-l faci găgăuță, îl iei și la palme !“ „Dacă vă pare rău că m-ați luat din drum, cobor imediat !“ „Se vede că n-ai umor, tinere. Nu-ți reproșez nimic, glumesc“. „Dacă-ți recunoscut că glumiți, atunci înseamnă c-ați glumit și referitor la Horia Dunărințu. Îmi pare bine. Și ca să vă dovedesc că eu nu glumeam cînd vă spuneam c-am auzit despre el, am să vă povestesc cîte ceva despre ce știu în legătură cu el“. „Dar nu ne interesează“, zise Școlărița. „Mai lasă și pe alții să vorbească, îi zise sora ei. Poftim“, mă invită Normalista să vorbesc. „Am să fiu sincer pînă la capăt. Am crezut o clipă că într-adevăr sînteti ciudată, dacă nu într-o stare de inconștientă“. „Hai,

spune : nebună !” rîse femeia tunsă scurt. „Da, nebună. Și jocul dumneavoastră cu șarpele acela de material plastic, și povestea cu Dunărințu... Apoi mi-am dat seama, cînd ați amintit de pădure, de ger, de Moise, că nu era vorba de o nebulie, ci de o memorie falsă. Sau mai precis, de o memorie care vă trădează în unele puncte esențiale, și am pus acest fapt pe seama vârstei”. „M-ai făcut și sclerozată”, rîse Școlărița. „Vă mărturisesc : da și ba ! Nu e vorba de o scleroză, fiindcă atunci v-ați fi pierdut logica argumentației, (dorința neabătută de a-l ucide pe învățător) și n-ați fi reținut alte detalii minore. Era cu totul altceva, mi-am zis, și de nu recunoșteți mai înainte că a fost o glumă, aș fi rămas cu această impresie : că e un exemplu, memoria dumneavoastră, de memorie mărginită, ridicolă, neexactă, ceea ce probează excelent că memoria cerebrală a omului n-are decît o importanță secundară”. „Ai început să devii amuzant”, zise femeia în negru tunsă scurt, ca o școlăriță. „Nu e nimic amuzant, e un adevăr : trecînd atîția ani de la moartea lui Dunărințu, memoria dumneavoastră a uitat unele lucruri foarte importante despre Horia Dunărințu și unul dintre aceste date foarte importante este acela că el este mort”. „He, he”, rîse Școlărița. „Și ați mai uitat un lucru, la fel de important : că și Moise este mort”. „Cine ?” întrebă șoferul. „Moise, răspunsei eu, un alt învățător din Pătîrlagele, care a murit cu mulți ani în urma lui Dunărințu”. „Ești sigur c-a murit și Moise ?” rîse Școlărița. „Absolut sigur”. „L-ai cunoscut ?” mă întrebă șoferul. „Nu”. „L-ai cunoaște de l-ai vedea ?” „Nu”. „Atunci de unde ești așa de sigur pe ce spui ?” „Fiindcă i-am văzut mormîntul”. „Mormîntul e un argument ?” mă întrebă Școlărița. „În cele mai multe cazuri, da...” „Deci a murit ?” rîse șoferul. Nu-i vorba și la dumneata de o memorie cerebrală infidelă ?” „Nu. E îngropat la Pătîrlagele și i-am văzut și eu mormîntul, din curiozitate”. „Ce fel de curiozitate ?” mă întrebă Școlărița. „Omul acesta se spune c-a făcut atît de mult rău, încît oamenii găsesc că e foarte firesc să meargă mereu și să-și facă treburile pe mormîntul lui”. „Nu mai spune !” se înfurie tunsă. „Vă spun ce știu și ce-am văzut. E un gunoi de om pe mormîntul lui pînă deasupra crucii”. „Rahat, adică”, zise Școlărița. „Dacă vreți, da. Mormîntul lui e un morman de rahat”. Șoferul frîna brusc. Eu scosei tabachera de argint (cadou de la Patricia) și-mi aprinsei o țigară. Motorul încetă să mai meargă și toate luminile se

stinseră și ne înghiți întunericul : doar scrumul țigării mele pîlpii. Auzii cum afară ninge fantastic, greu, cu fulgi uriași. „Cred că dacă o să rămînem pînă dimineața aici, o să ne îngroape zăpada”, zisei. Șoferul nu-mi răspunse, coborî și merse în spatele mașinii : i se auzeau pașii pe asfalt, moi. Se ducea să se urineze, ori să se mai dezmoștească și să mai respire aer curat, plictisit de discuția noastră. „Ziua ?” auzii din întuneric vocea Școlăriței. „Ce ziua ?” „Ziua merg aia la mormîntul lui Moise ?” „Ziua, zisei eu (și atunci intră și șoferul în mașină), fiindcă noaptea n-au curajul să se apropie de mormîntul lui. S-au dus unii — erau în trecere, veneau de la Cîmpuleț și-au vrut să se ușureze pe crucea lui — și l-au văzut pe Moise ieșind pînă la brîu din mormînt, ieșind din mormîntul acela de putoare, viu”. „Și ?” întrebă tunsă. Stinsei țigara și ascultai pe întuneric cum bătea zăpada moale peste parbriz. „Și ?” repeta ea. „Și l-au lovit cu ciomegele în cap și-au strigat la el : «Banditul ! Stai în pămînt și crezi că n-ai crăpat ?»”. „Și ?” „Și pe urmă au fugit din cimitir — și eu cred că erau beți de-au văzut ei mortul înviind. În orice caz întîmplarea asta nu le-a mai dat curaj altora să intre noaptea în cimitir”. „L-au lovit în cap ?” „Sigur, și și-au rupt și ciomegele de căpațîna lui Moise”. „Și a doua zi nu s-au dus în cimitir să vadă că visaseră sau fuseseră beți și nu loviseră pe nimeni în cap ?” „S-au dus : și-au găsit ciomegele rupte !” „Domnul meu, se înfurie tunsă, ai o fantezie grozavă, bați cîmpii cumplit : te-am ascultat de-ajuns, ajunge. Nu știu dacă memoria mea e stricată sau fantezia dumitale nu o ia razna. Am impresia că stai cu noi de vorbă și ne spui niște lucruri pe care le-ai dori dumneata să se întîmple în viitor, și vrei să ne înspăimînți cu acest viitor. Cu Moise care o să moară. Și nu observi, dragul meu minciinos, că te încurci în minciuni ? Spui că Moise e mort, ca apoi să dovedești că Moise nu poate muri, fiindcă un om care iese din mormînt nu e mort și mai ales nici ieșind din mormînt, îngropat pînă la brîu, nu poate fi ucis de ciomegele unor dobitoci veniți beți din Cîmpuleț”. „Nu plecăm ?” întrebai eu, simțind că se face frig în mașină. „Să se mai răcească motorul”, zise șoferul. Eram într-un întuneric desăvîrșit și se auzeau doar vocile noastre și zăpada căzînd peste noi și peste pădure. Nu mai era de mult circulație pe șosea, era tîrziu, dincolo de miezul nopții. Înaintasem foarte încet, șoferul conducea cu atenție, cu prea mare atenție, poate de-aceea și obosise

și acum se odihnea, dând vina pe motor, din orgoliu. „Dacă te accidentai rău cu mașina și acum erai mort îți mai era frig?” mă întrebă tunsă. „Nu știu, răspunsei, în orice caz gluma aceasta e cam nepotrivită”. „Așa cum tu îți închipui că Dunărințu și Moise sînt morți, de ce nu-ți poți închipui că și tu ești?” „Dacă doriri s-o luăm de la început povestea cu cei doi învățatori, o luăm, dacă vă amuză. Dar parcă stabilisem că fusese o glumă de-a dumneavoastră și o glumă e bună o singură dată, cine rîde cu hohote de mai multe ori auzind aceeași glumă e suspect... Mi-amintește de bancul acela cu nebunii care rîdeau spunînd în loc de glume, numere : 7, 1, 3 etc. : numărul fiind numărul glumei”. „Înseamnă că nebunii aveau o memorie grozavă”, zise tunsă. „Toți nebunii au o memorie grozavă”. „Atunci înseamnă că eu nu sînt nebună, dac-am uitat, cum ai zis înainte, niște amănunte fundamentale”. „La ei nu memoria e bolnavă, ea rămîne ca o bandă exactă și inutilă, într-un creier mort”. „Da, să mergem, îl bătui pe șofer tunsă pe umăr, nemulțumită de răspunsul meu. Și totuși în noaptea aceasta am să-l omor pe Dunărințu, și-o să m-ajute și Moise”, zise ea. „Asta ca să mă pisai pe mine la cap și să mă faceți să-mi pierd cumpătul, zisei eu. N-o să mi-l pierd”. Farurile se aprinseseră și mașina porni lent prin zăpada ce cădea ca un potop alb. „Dacă vorbești de pierderea cumpătului, înseamnă c-ai început să te enervezi și cine se enervează nu-i stăpîn pe ce spune, deci minte, și cine minte se încurcă pînă la urmă în minciuni și nemaiputînd ieși din ele se enervează și-și pierde cumpătul. Nu numai c-ai susținut niște bazaconii, dar m-ai făcut și pe mine țicnită, ai recunoscut, nu?” „Doamnă, vreți să-mi pară rău c-am fost sincer cu dumneavoastră? V-am spus ce-am gîndit, deoarece ați spus că ați glumit...” „Și dacă am glumit cînd am spus că am glumit?” „Ca să mă prindeți pe mine în cursă?” „Nu, ca să văd ce gîndești cu adevărat. Mi-ai spus un lucru mult mai grav decît c-ai negat existența în viață a lui Dunărințu : ai negat propria mea memorie, și cum memoria (în afara celor nebuni, unde ține loc de bandă exactă într-un creier mort) face parte integrantă din personalitatea unui individ, negîndu-mi-o, m-ai aruncat la coș ca individualitate. În ochii dumitale eu sînt o cîrpă, o acerebrală, mai rău decît o circăreasă, cum îmi zice toanta de soră-mea. Dumneata m-ai insultat și meriți tras la răspundere. Află, și te rog să privești umărul acesta drept (și îmi băgă sub nas umărul dezgolit) că am fost

împușcată aici, în 1943”. „Vă rog să mă scuzați, doamnă”. „Nu te scuz deloc. Nici pe mine nu m-a scuzat nimeni niciodată. Trei gloanțe au trecut prin umărul meu trase de un ofițer neamț, cînd am încercat să fug dintr-un tren cu deținuți...” „Minciuni, baliverne, zise Normalista. Te-ai culcat cu el în circ, beți, și s-a descărcat...” „Pleosc”, se auzi o palmă dată pe obrazul femeii din stînga. „Idioato, tu spălai în spital, de unde știi ce s-a întîmplat atunci, doar erai la cinci sute de kilometri depărtare de mine? Am martori! Și umărul meu e cel mai bun martor. Și datele cînd am fost internată în spital”. „Vă cred, doamnă, zisei eu, văzînd-o că se enervează. De ce să nu vă cred?” „Și de ce, mă rog, mă crezi?” „Fiindcă cred în oameni, în ce spun, în ce fac”. „Crezi în oameni! Ești un tip grozav! Un ins care crezi în oameni! Dar atunci de ce n-ai crezut și ce ți-am spus despre Dunărințu, că trăiește?” „Doamnă, este cu totul altceva. Eu cred în oameni, fiindcă e normal să cred că e mai mult bine decît rău într-un om. Însă nu pot să cred în ceea ce știu că este altfel decît mi se spune — mă refer la Dunărințu și Moise”. „Domnul meu, ce să ne mai ascundem după deget : negîndu-mi memoria, necrezîndu-mă, mă faci și lipsită de conștiință. Asta mă doare! Un om — adică eu — care n-are memorie, sau are o memorie dubioasă, n-are personalitate, nu mai este ceea ce a fost, nu mai știe și nu mai simte nimic din ceea ce a știut și a simțit o viață întregă, nu mai gîndește, neavînd memorie nu mai poate gîndi și deci nu mai are conștiință. Și uite umărul meu, dovadă că ceea ce vorbesc nu sînt vorbe în vînt : privește urmele gloanțelor! Sau privește aici, gîtul meu, venele mele, îmi zise ea și își dezveli gîtul și-mi arătă o tăietură groaznică, mă obligă aproape să-i văd cicatricea. Am fost tăiată la gît, domnule, ori și acuma crezi că mint? Da, și acuma?” „Doamnă, îmi pare rău, n-am vrut să vă enervez...” „Atunci cine minte, eu? Cine minte pe cine? ridică ea vocea. Admiți doar că eu greșesc în privința lui Moise și Dunărințu, că există acum. Dar de ce nu încerci să admiți că ai putea dumneata greși, că ar fi o nălucire ce spui că nu sînt vii, că visezi?” „Nu visez, doamnă, chiar de n-o să vă facă plăcere ce vă spun. Vin acuma de la praznicul de șapte ani al unchiului meu Ieremia. El e mort, deci. Ori el este, ori și și el este vinovat de moartea lui Dunărințu. Și dacă unchiul meu a părăsit lumea aceasta hulit și de vecini, c-a fost cel care l-a părăsit pe Dunărințu în noaptea cînd Dunărințu a

murit, înseamnă că Dunărințu a murit înaintea lui. Deci Dunărințu e mort de cel puțin șapte ani și o zi, dacă unchiu-meu a murit acum șapte ani. Ori Ieremia a murit (știu toți din Alexandru Vodă, și știe și mătușa-mea) mult mai târziu de la pierderea din viață a lui Dunărințu. Cunosce foarte bine povestea vieții lui Ieremia, deci povestea unui mort, mort înaintea mortului pe care vreți, printr-o glumă, desigur, să-l omorâți în noaptea aceasta. Ieremia a murit de șapte ori, este singurul om cunoscut prin împrejurimi care a înviat după fiecare moarte, de șapte ori la rând, în afară de ultima. Dar nu e sigur că nu s-a făcut moroi. Mai ales pentru asta (acum la șapte ani de la ultima lui moarte) l-au dezgropat și i-au numărat oasele în boltă. Cei din Alexandru Vodă se tem de el și mort și au și de ce: se tem să nu intre sufletul lui în vreun câine (au numărat oasele să nu fi mâncat vreunul un câine sau un șobolan) sau șobolan, sau om. Când și-a dat ultima suflare prima dată, doctorul a semnat procesul-verbal c-a murit și popa i-a cântat la căpătii: și spre seară s-a sculat dintre lumânări aprinse și s-a dus în curte și-a scos apă din fântână și s-a spălat până la brâu și-a băut și-a cerut varză acră și-a mâncat. Și-a mai trăit și pe toți cei ce s-au bucurat de moartea lui a găsit cum să-i atingă ca să nu-l uite. Așa a mai murit de șase ori, dar minune nu este că moare un om, ci că înviază. Baba Sevastița din Braniște, care spune că nu există lume moartă și lume vie, ci numai lume ce trăiește pe pământ sau sub pământ, povestea că în satele cu morți, de sub cimitire, sufletul lui n-a fost primit de cei ce trăiesc acolo cum trăim noi aici. Ei au drumuri pe sub drumurile noastre și beau apă de la fântânile noastre și numai unii, cei mai răi dintre ei, nu sînt primiți acolo, ori sînt trimiși înapoi, ori sînt atît de turbați că pleacă înapoi de-acolo să-i otrăvească pe cei de pe pământ, ori se reîncarnează, intră în sufletul oamenilor și-i fac să se comporte și să vorbească așa cum doresc ei, ori se fac cîini sau lupi, sau urzici, sau păsări. Așa zice baba Sevastița și eu nu vă povestesc despre ea ca să vă dați seama de-o cred sau nu, ci ca să înțelegeți că toți cei din Alexandru Vodă, și și mătușa-mea, au rămas cu convingerea că Ieremia a înviat, fiindcă pentru cele făcute n-a fost primit între morți, mai ales că pe unii dintre ei, direct sau indirect, îi trimisese el acolo. Și când l-au dezgropat acum, ei erau siguri cu toții că doar ei se aflau în cimitir: și

el umbla cine știe pe unde. El nu e un strigoi obișnuit, cred ei, să umble numai noaptea să îngrozească și să le facă rău oamenilor, umblă și ziua: și poate (nu poate, sigur), a intrat în cineva și a uitat că e mort. Pîna va muri din nou, în acel cineva. A fost prea mare porc ca să-l putrezească pămîntul. A fost inspector școlar în Cîmpuleț, imediat după război. Horia Dunărințu l-a propus și l-a adus în Cîmpuleț. Dar moartea lui Dunărințu aici a început, căci înainte de a cădea el în Pătirlagele din orice ranguri, ajungînd să fie dat afară și din învațămînt, a început în Cîmpuleț, ca cadă. Două zile, sau două întâmplări l-au doborât. Fiecare în felul ei, banală, și ridicolă azi — de asta poate se tem cei din Alexandru Vodă să nu învieze, dacă n-a înviat, un om care a însemnat și un timp și care era botezat Ieremia. La o oră de dirigenție în Marginea de Sus, profesorul de limba română, Diaconescu Virgil, vorbind despre nașterea poporului român a spus printre altele că limba română este de origine romanică. Și că otomanii n-au putut să ne răpună, cu toate că de mai multe ori ne-au înfrînt. Și tot în ziua aceea, când terminaseră inspectia și mergeau să mănînce la un fost coleg de normală de-al lui Dunărințu s-au întîlnit lîngă moară cu mașina lui Gălătioan și acesta i-a luat cu el nemîncăți în Poșaga să dubleze dările și impozitele și Dunărințu aflînd despre ce este vorba a zis că nu se duce și Gălătioan aflînd (cînd a întrebat: de ce?) de la Ieremia că n-au mâncat, le-a spus c-o să mănînce împreună acolo. Nu știu precis (cred că numai Tică a aflat) ce-a răspuns Dunărințu, dar e clar că a strivit țigara sub talpă (se afla în spate, între Gălătioan și Ieremia, în față era șoferul și cu o femeie — și nu știu cine era acea femeie tunsă băiețește) și asta l-a enervat pe Gălătioan și a zis: Oprește, și «Pobeda» s-a oprit în cîmp, învăluită în praf. Și Gălătioan l-a întrebat pe Dunărințu de ce n-a aruncat țigara pe fereastră și-a împuțit mașina cu tutun și i-a făcut semn să ridice chiștocul stins de unde-l strivise: și nu s-a lăsat pîna inspectorul nu l-a ridicat. Și i s-a părut că Dunărințu surîde și s-a enervat și i-a zis să-și ceară iertare pentru c-a strivit țigara sub călcîi și-a făcut fum și Dunărințu o vreme l-a privit mirat și apoi cu un surîs acru a zis: «te rog să mă scuzi». Și Gălătioan a zis rece, sec: «Nu eu trebuie să te scuzi, ei cere-i scuze, nu mie». Dunărințu atunci a rîs și asta a pus capăt la toate: s-a enervat șoferul și l-a plesnit peste ceafă

și l-a pus în genunchi și nu s-a lăsat, atât l-a apăsât pe umeri cu genunchii pînă Dunărințu n-a zis : «Iartă-mă c-am fumat». Și atunci șoferul s-a supărat : «Ești timpit ?» Și Gălătioan a zis : «N-ai umor, Dunărințule, cum îl ascuți pe șofer ?» Și femeia a zis că mai bine își cerea scuze de la ea, c-a fumat fără să-și ceară voie de la o doamnă. Dunărințu le-a amintit doar că el este inspector școlar. Și femeia : «Și ce dacă ești, azi ești, mâine nu ești». Și Dunărințu : «Bine, un inspector poate fi umilit, dacă voi considerați că această funcție poate fi umilită, dar nu voi m-ați pus în această funcție ca să vă bateți joc de ea, și chiar de voi m-ați fi pus, înainte de orice funcție eu sînt om și dacă eu nu admit să fie înjosită o funcție, oricît de neînsemnată ar fi ea, cu atât mai mult găsesc incalificabil să umiliți un om și gestul vostru îl găsesc de neiertat». Și el a plecat înapoi spre Marginea de Sus și ei s-au dus înainte, spre Poșaga. Și nici el și nici ei la început n-au observat că Ieremia nu pornise cu el, ci cu ei. El a tăcut și s-a dus. Și nu știu dacă atunci sau mai tîrziu a zis Dunărințu că pămîntul rămăsese același, și uneltele aceleași, numai bărbații mai obosiți de război și femeile mai fără putere rămase văduve și singure, și veniturile nu se puteau dubla ca să fie date dublu, rămăseseră și ele cel mult aceleași, așa că oamenii nu puteau, n-aveau de unde să-și dubleze dările, obligațiile financiare, cotele financiare și morale, mai ales morale. Și în adunarea unde a fost discutat, Dunărințu nu l-a avut martor decît pe Ieremia. Și cînd a fost învinuit că s-a ridicat «împotriva noastră» (ca și cum a nu fi de acord cu părerea cuiva însemna că te ridici împotriva partidului și statului, acel ins socotind că el este la un loc și poporul și partidul și guvernul), el nici n-a spus c-a fost umilit în fața mașinii, cum se așteptau poate ei c-o să reia ce le spusese și în cîmp : că era grav dacă ei considerau că o mașină are o demnitate atât de formidabilă (fiind și proprietatea cumva a lor, și obiectele din subordinea lor aveau demnitate), încît trebuie acestui obiect să i se ceară scuze : că era grav dacă el, nu ca inspector, ci ca om devenea un obiect fără demnitate, sau un obiect cu o demnitate ce nu conta, sau conta mult mai puțin în fața demnității mașinii, a acelei hodo-roage hîrbutite, negre, în fața acelui obiect care știa să meargă unde-l conduceai fără să crîcnească. Nu, n-a reluat ce-a spus în cîmp. A zis doar atât : «Nu plătesc ceea ce-mi cereți acum, nu dublez». Și Gălătioan : «Nu ți-am cerut nici un ban, ne și in-

sulți, crezi că luăm mită ?» Și Dunărințu : «Nu-i vorba de lei, e vorba că nu accept să văd cum democrația se sinucide». Și femeia tunsă băiețește : «Ce sinucidere ?» Și Dunărințu : «Oamenii n-au de unde să plătească, și asta înseamnă că vor pieri îngrozitor, nu doar fizic (fiindcă nu pot pieri decît unii, capii) ci mai ales moral». Și șoferul : «E beat». Și Ieremia lui, la ureche : «Recunoaște c-ai greșit, altfel te dau afară». Și Dunărințu : «Sînt trei cai : să recunosc că aveți dreptate și să rămîn inspector, să nu recunosc justetea voastră și să fiu mazilit, și a treia : să mă lupt cu voi». Și Gălătioan : «Cred că e o confuzie, nu cu noi te lupți, ci cu statul, și nu pe noi nu ne aprobi. Și nu mai e vorba de nici o alternativă, dumneata nu poți să rămîi inspector cînd admiți la ore să se spună că noi ne tragem din nu știu cine și limba noastră este nu știu cum și nu recunoști că și alte mari popoare ne-au influențat, ba mai spui că otomanii au dat o mare lecție poporului nostru: l-au învățat să înțeleagă că nu poate fi înfrînt. Nu mai analizăm aici, că nu e cazul, în altă parte e cazul, ce-i cu limba și cine sînt otomanii. Vreau doar să precizez că destituirea dumatile n-are nici o legătură cu atitudinea dumatile din mașină: atunci erai flămînd și ce-ai spus atunci de-am lua în serios ar fi mai grav decît o destituire. Dumneata ești membru de partid și nu vreau să cred, ca să nu ne facem de rîs și la centru, că nu ești de acord cu politica noastră. Dar dumneata ca inspector nu corespunzi acolo, la ore, nu iei atitudine». Abia atunci Dunărințu a înțeles că despre cele întîmplante la dirigenție numai Ieremia putuse să le spună. Mai precis : numai el putuse să le interpreteze așa cum vorbise Gălătioan, căci Gălătioan nu era pregătit să interpreteze nici măcar o directivă elementară, darmită o problemă de istoria limbii române. A înțeles că ei voiau să-l scoată și fără «tărăboi», să nu se afle la centru și cumva să-i dea lui dreptate. Să-l înlăture zîmbind, ca și cum i-ar fi făcut un bine, și el să le rămîna veșnic îndatorat. Nu s-a lăsat Dunărințu : mai spera și în ajutorul mărturiei lui Ieremia. Poate că el, cuprins de o ușoară lașitate, se dăduse cu ei : nu voia să-și piardă funcția și casa recent primită în Cîmpuleț. Și Dunărințu a zis : «Dumneavoastră nu sînteți competenți să judecați o lecție de dirigenție cu asemenea argumente : că nu știu cine și că nu știu cum. Doar o anchetă de specialiști se poate pronunța aici asupra adevărului, chit că îmi dau seama că acest adevăr unii îl interpretează eronat, din rațiuni trecă-

toare. Eu însă mă leg de neînțelegerea noastră fundamentală : cred că e vorba de un prost exces de zel acțiunea în care ați vrut să mă amestecați și pe mine. Oamenii să-și plătească dările e una, și alta e să-i obligi să și le achite dublu. N-o să poată. N-au cum. Nici eu nu vă pot plăti dublu ce-mi cereți acum. Eu nici nu vreau. E un bir prea mare, și nedrept, să recunosc că nu exist. Căci a vă da satisfacție înseamnă să mă anulez. Și anulându-mă, să rămân inspector, stăpîn, domnitor. Stăpîn de paie, dar stăpîn, inspector. Nici eu (unde e vorba de o chestiune morală) nu pot (deși aș putea mult mai ușor să fiu laș de două ori decît pot ei să dea de două ori ceea ce nu pot o dată). Și știți că nu pot. Dar neplata aceasta, și a mea, înseamnă neloyalitate, înseamnă nesupunere, dușmanie, și ea trebuie (ca atitudine apoi) înfrîntă : și orice se poate înfrînge numai cu pierderea libertății. Cine nu dă nu mai este liber. Și cine nu mai este liber devine rob, supus. Este un raționament pe care l-am învățat în istorie că-l foloseau și otomanii, fiindcă tot ați adus vorba despre ei. Am să mă duc și eu la Turnuveni, și mai sus, acolo unde vă place să spuneți că doar voi puteți ajunge, și-am să cîștig, fiindcă am dreptate, și fiindcă am un martor că am dreptate, pe Ieremia». Aici s-a înșelat din nou Dunărințu : Ieremia îl părăsise de mult. Și i-a spus-o pe loc, în față, că a greșit, că n-are dreptate. Și de-abia mai târziu Dunărințu, fiind învățător din nou în Pătîrlagele a înțeles că Ieremia rămînînd mai departe inspector îl trădase fiindcă i se promisese și apoi chiar i se asigurase în continuare funcția de inspector șef și i se păstrase deci și postul și clasa și toate drepturile și interesele — drepturi pe care ar fi putut să le piardă dacă nu se rupea de Dunărințu și pe care nu le pierduse părăsindu-l. E formidabil cum Ieremia și-a clădit cariera întîi pe înălțarea lui Dunărințu (care l-a adus inspector în Cîmpuleț) și apoi pe prăbușirea lui (luîndu-i locul), cum și-a legat viața de un om care a fost învins nu cu argumente și nu în luptă și pe față, ci pentru că a fost trădat. Ieremia, îndată ce a intrat în joc, a fost obligat să joace pînă la capăt și împreună cu Moise el este acela care l-au duș pe Dunărințu în groapă. Moartea lui Dunărințu n-are rost să v-o povestesc amanunțit, nici n-o știu exact, și nici n-are rost să v-o istorisesc. Am insistat asupra lui Ieremia, doamnă, ca să vă dați seama că nu mint și nu vreau să vă jignesc personalitatea cînd vă spun că nu sînt de acord cu dumneavoastră (în cazul că nu glumiți,

repet) că Dunărințu trăiește. E mort. Băiatul său, Tică, îi cerează însă viața pas cu pas și el o să-i condamne și pe cei vii și pe cei morți care l-au omorît. Și vă mai dau un detaliu : pe procurorul Tică eu l-am dus cu mașina în Alexandru Vodă să asiste (mătușa-mea s-a căsătorit tîrziu cu Ieremia) la praznicul unchiului meu. Și l-am lăsat acolo pe Tică. Și-mi pare rău, căci n-aș dori în ruptul capului ca să se împlinească povestea sinistră a babei Sevastița : că sufletul lui Ieremia poate să vie din nou pe pămînt : și dacă asta e posibil, spiritul lui e posibil nu numai să distrugă pe cei de-o seamă cîndva cu el, astăzi încă vii, ci și pe fiii celor pe care i-a ucis cîndva. Dar totuși sînt convins că dacă drumul lui Dunărințu în viață n-a fost hotărît de adevăr, de tăria și de pregătirea sa, de dorința sa cumplită de a nu vedea (acceptînd totul, acceptînd lașitatea) sinuciderea democrației (cum îi plăcea să spună), ci a fost hotărît de potlogăria unor orgolioși și de trădarea unui fricos ce-și vedea în pericol rangurile (pentru păstrarea cărora l-a trădat și pe Moise și pe Gălătioan), drumul lui Tică numai reîncarnarea unor strigoi îl poate înfrînge : dar eu nu cred ca baba Sevastița în învierea morților ucigași, eu sînt un lucid și tocmai fiindcă nu-mi plac lucrurile și bancurile în doi peri nu pot să vă cred cînd îmi spuneți că mergeți în Pătîrlagele să-l uciideți pe un om care știu sigur că nu mai este». Tăcui, oarecum surprins de liniștea din mașină. Și de-abia atunci observai că în spatele meu o femeie sforăia, iar șoferul conducea moțîind, transparent de oboseala și de somnul ce-l copleșiseră. „Dumneata ești un mare gargaragiu“, zise Școlărița. „E un obsedat“, zise Normalista. „Taci din gură, dobitoaco ! Mereu nu mă lași în pace, mereu te ții după mine, mereu mă îngîni, dobitoaco ! E un gargaragiu fără umor. Cînd apucă rînd la vorbă nu mai lasă pe nimeni să spună un cuvînt. Și bine face. De cînd s-a apucat să povestească că vine de la praznicul lui Ieremia și că nu visează, am adormit buștean pînă adineauri cînd i-a slăbit vocea... și cînd m-am trezit nemaiauzindu-l. Să ne mai dezmoțim picioarele“, zise. Și șoferul opri mașina în dreapta. Femeile coborîră și în lumina vagă a lămpilor de poziție începură să se bată cu bulgări de zăpadă și să chiuie și să se fugărească și să bată din palme, împăcate dintr-o dată și surori adevărate, uitînd de certuri și de cuvintele nerușinate ce și le aruncaseră, fericite că puteau trăi clipe atît de zvăpăiate : să se bată cu zăpadă ca în copilărie, ca într-o amintire dulce a

lor. Începu să-mi pară rău că fusesem atât de naiv, încît s-o iau în serios pe Școlărița și să-i povestesc cele întîmplate între Ieremia și Dunărințu și să nu reușesc altceva decît s-o fac să adoarmă. Șoferul deschisese ușa și ieșise și el în șosea. Mă purtasem și față de el ca un caraghios, la un moment dat ridicasem tonul mai mult decît era necesar ca s-o conving pe Școlărița, și el înțelesese, și avea dreptate să mă interpreteze astfel, că strigasem și la el : și mă făcuse atent, să nu-i mai ameninț, și să nu-l mai ameninț nici pe el (indirect, mă rog), deoarece mă aflam nu la mine acasă, ci la ei, adică în mașina lui, sau a lor. Dădusem dovadă, pentru el, nu de revoltă împotriva unui neadevăr susținut de Școlărița, ci de proastă creștere. Tocmai atunci relatasem, cînd fusesem contrazis că Moise nu murise, că unul dintre oamenii ce-l văzuseră noaptea ieșind din propriul său mormînt, pînă la brîu, murise după două săptămîni, înspăimîntat de teama că văzuse un mort. Ori de frica lui Moise. El nu se născuse sîmbăta, ca baba Sevastița (și eu venisem pe lume sîmbăta) să poată vedea strigoi, cum văzuse baba și nu murise (eu nu văzusem); și omul acela văzînd ce nu trebuia murise. Fratele acestuia, Prică Dinischiotu, trecea, însurat în Braniște, drept un ins fără frică : el luase din cimitir, nu știu cum, tigva lui Ică și cînd mîncea la masa cu trei picioare stătea pe ea ca pe un scaunaș. Ca să nu mă cuprindă frigul, ies și eu din mașină și alerg pe loc, să-mi încălzesc tălpile. Se răcise aerul înăuntru de cînd cele două femei începuseră să se zbenguie prin zăpadă. Aprind o nouă țigară și încerc zadarnic să zăresc luna. N-aud decît rîsete prin întuneric. Șoferul se apropie de mine și-mi șoptește misterios : „Mai rămînem un pic, să se sature de zăpadă“. Crezui că voise să spună : să se sature de bătut cu zăpadă. El parcă îmi înțelese gîndul și preciză : „Mănîncă zăpadă“. „Eu am să pornesc încet înainte pe șosea, cînd m-ajungeți cu mașina, mă luați“. „Vin și eu“, îmi zise el și pornirăm. Bănuiam mersul șoselei după cerul puțin mai luminat de deasupra ei. Pădurea o străjuia de o parte și de alta, ca două ziduri impenetrabile. Sus, acolo unde crengile copacilor nu reușeau să se întîlnească deasupra ei, o lumină cernită se întrezărea ca o prizărită și ștearsă cale lactee. Nici o mașină nu mai circula. Departe, sugrumat de zăpada ce cădea, glasul unui cîine se auzi scîncit. Pe umeri și pe nas îmi cădeau fulgi nevăzuți și fiind nevăzuți puteau în întuneric să fie și ei negri, și și stratul de zăpadă ce-l

călcam pe asfalt să fie ca păcura. Foșnea cumva ciudat pădurea, vibra, de parcă niște păsări ciudate se întorceau din depărtări la cuiburile lor uitate ; și frunzele moarte în pămînt, spălate de culori în toamnă de vînt și de ploi, reînviau și își luau zborul de jos în sus, către propriile lor ramuri, foșnînd. Tremura aerul de țipătul răgușit al cîinelui, fremăta pădurea, cimentul șoselei devenise în zăpadă nestatornic ca un burete, frigul mă ciupea de urechi și întunericul din împrejur părea că se lipește de ochii și de mîinile mele ca un mucegai. Ceva se petrecea în mine, ca un fel de putrezire : poate era spaima, poate era enervarea. Ceva neînțeles, în mine și dincolo de mine. Cîinele singuratic lătra sfîșietor, răgușit, ca din pămînt, ca ascuns în mine, ori înecat într-o apă, lătra simțînd mai deslușit noaptea acestei păduri troienite de potopul ce cădea nevăzut și ușoarele și ciudatele vibrații ale aerului, ale copacilor, ale materiei ce ne învăluia pe toți de sus și de jos și din toate părțile. Pașii șoferului nu se auzeau lîngă mine ; doar respirația lui egală făcea și mai neînțelese pentru mine acele neînțelese vibrații care-l țineau într-un urlet îngrozit pe cîinele nevăzut. „După cîte am înțeles, zise șoferul, nu l-ai cunoscut și nu-l cunoști pe Moise“. „Nu, și n-am cum să-l mai cunosc personal“. „Atunci de ce-l vorbești de rău?“ rîse el. „Nu-l vorbesc nici de rău, nici de bine, spun ce-am auzit despre el și acest drept nu mi-l poate lua nimeni și nu mă poate obliga nimeni să tac sau să nu tac, sînt stăpîn pe mine“. „Oare ? ! rîse șoferul. Ești chiar atât de sigur că ești stăpîn pe tine, tu și nu altcineva ? Nu e nimeni care te poate opri să taci sau să vorbești ?“ „Nimeni, zisei eu. S-a dus timpul cînd vorbeai ceea ce nu gîndeai“. „Mă faci să rîd, rîse șoferul, vorbești de parcă ai fi mort“. „Nu înțeleg“, zisei. „Foarte simplu : mi se pare totuși că numai în moarte există o libertate totală și doar morții sînt stăpîni pe ce vor să spună, din toate punctele de vedere, politic, economic...“ „E o concepție cel puțin idioată, iertați-mă că trebuie să resping atât de hotărît această idioțenie pe care totuși sper că n-o împărtășiți spunîndu-mi-o“. „Poți tu răspunde în fața legii și a oamenilor de tot ce ți se petrece, de tot ce înfăptuiești, de tot ce vorbești ?“ „Da“, zic eu hotărît. „Ești nițel ridicol, nu te supăra. Sînt lucruri absurde pe care nu le poți înțelege și nici n-ai avea cum, din moment ce sînt absurde ; ori spunînd că răspunzi de orice vezi și înfăptuiești, și de orice act la care într-un fel sau altul participi, e o nerozie. Nu poți înțelege

totul și e un orgoliu stupid să spui că toate se pot înțelege, doar sînt și lucruri ce te depășesc. Așa că nu te mai încapățîna să-l înjuri și pe Moise. Ești prea încrezut și prea satisfăcut de propria ta luciditate, dar nimic n-o să te poată ajuta să înțelegi ceea ce e mai presus de ceea ce cunoști și auzi, mai presus de tine și de mîntea ta cam pușnică, scuza-mă c-o numesc astfel, dar fii sigur c-aș putea să-i spun mai exact : mîntea de tîmpit. Căci numai un nebun e convins că înțelege totul. Moise nu ți-a făcut nici un rău, el a luptat toată viața ca să se instaureze o putere dreaptă pe pămînt și oamenii să fie egali între ei“. „Știu“, zisei. „Habar n-ai : tu le consideri aceste vorbe lozinci, demagogie“. „Deloc, numai pe el îl consider demagog, fiindcă el voia ca această putere de pe pămînt să fie dreaptă doar pentru el. Și oamenii să fie egali și să se bucure de toate bunătățile pămîntului și ale muncii lor, dar tot în Pătîrlagele unde a ajuns el director s-a văzut că unii în bucuria lor au ajuns mai egali decît alții“. „Văd că te dezici public — și în fața mea, a unui om pe care nu-l cunoști — de ce-au început acei oameni ca Moise să facă la începuturi, socotești că au greșit, ba mai rău, că n-au greșit, că intenționat au săvîrșit abuzuri și crime“. „Dumneata, îi zisei șoferului, mă acuzi pe mine că-i acuz pe ei ; în fond nu eu îi acuz, eu n-am nici un amestec, ei se acuză singuri. Dai vina pe mine așa cum spune Tică Dunărințu (adunînd mărturii) că obișnuia să procedeze Moise : să pună propria sa vină pe alții. Nu, nu cred că Moise a săvîrșit crime : sînt sigur ! Un adevăr odată stabilit devine independent de credința cuiva, a mea sau a oricui. Nu-l apăra pe Moise, n-ai nici o șansă. Și nu mă acuză că eu îl apăr pe Horia Dunărințu, Horia se apăra singur cu propriul său cadavru. Și nu mă dezic public de ce-a făcut Moise, între faptele sale și lume este un gol pe care nici moartea lui nu l-a umplut“. „De-l cunoșteai atunci, nu i-ai fi vorbit atît de obraznic și n-ai fi aruncat cu gunoi pe faptele sale și n-ai fi fost atît de liberalist în cuvinte ; și de l-ai cunoaște acum, nu i-ai mai vorbi așa, și nici mîine, și niciodată de te-ai vedea față în față cu el și-ai ști că el este el“. „Te-nșeli de mai multe ori : în primul rînd ce-a murit odată nu mai poate învia, orice epocă odată moartă, e moartă, orice inchiuzitor, orice tiran odată săvîrșit din viață este săvîrșit, așa că un căcăcios de dictator ca Moise este sortit aceluiași proces ; în al doilea rînd ce-ți spun eu dumitale i-a spus Horia lui Moise

la timpul respectiv, deci s-a găsit atunci un om curajos și care n-a fost liberalist în cuvinte. Și nu e vorba de liberalism aici, ci de altceva, pe care nici Moise n-a fost în stare să-l înțeleagă“. „Nu-i adevărat, se înfurie șoferul, timpul o să-i dea dreptate lui Moise. De el se leagă tot ce s-a făcut mai bun în Pătîrlagele, nu de Dunărințu !“ „Eu cred că trebuie luați în seamă și cei ce-au muncit cu adevărat acolo, nu numai cei ce-au condus sau nu muncă“. „După zeci de ani, o să vezi că viața lui Moise o să fie privită altfel. El n-a admis să reînvie din nou spiritul burghez, egoismul îngrozitor al fiecărui individ, moartea lui o să fie cinstită cum se cuvine“. „Să fiu al dracului dacă vă mai înțeleg, nici pe dumneata, nici pe doamna cu șarpele. Ori eu sînt mai tînăr, ori dumneavoastră mai bătrîni, nu ca vîrsta, fiindcă cea mai gravă deosebire dintre oameni nu ține de fizicul lor. Judecați lumea greșit, zău. Dunărințu, mi-a spus mătușa-mea, nevasta lui Ieremia, a fost judecat de mai multe ori, dar cea mai formidabilă judecată a sa nu ține de ce-a recunoscut el sau nu, ci de o asesoare venită special în Pătîrlagele (procesul s-a desfășurat la școală, pentru întreg satul, să fie drept învățatură de mîntea) cu judecătorul și procurorul și avocații și care avea cu ea o maimuța. O ținea pe umăr prin sat și toți copiii se țineau de urmele ei, să vadă maimuța, nu asesoarea. Și ea se juca într-una cu maimuța și cînd Maria, sora lui Horia, a zis dintre oameni să lase în pace maimuța, că doar nu ea e buricul pămîntului, asesoarea s-a enervat și-a răspuns că maimuța ei e mai deșteaptă decît toată lumea. Și Maria : «Atunci e mai deșteaptă și decît dumneata». Asesoarea o clipă a tăcut, apoi : «În afară de mine». Și toți cei din jurul ei se temeau de ea ca de dracu și de fapt cum a zis ea să fie pedepsit Horia, așa s-a și întîmplat, și lumea a fost convinsă, dacă judecata a fost atît de nedreaptă, că stăpîna e mai proastă ca maimuța dacă ea nu a avut glagorie atunci cît moima. (Nu-și plătise nu știu ce impozite puse greșit foarte mari și cererea sa de a se revizui cifrele fusese respinsă dinainte și judecat doar actul cererii sale : ca un protest al său în fața unei legi, lucru incompatibil, după asesoare, cu profilul unui cadru didactic). Povestea cu maimuța eu n-am găsit-o decît idioată, dar Tică mi-a destăinuit că ea avea o semnificație : femeia tunsă băiețește fără să știe că împăratul Caligula își făcuse calul senator, dovedind tuturor că poate orice vrea, lăsase să se înțeleagă că maimuța ei e deasupra tuturor și deci

e capabilă să se înfurie pe lume, pe lumea aceasta atât de timpită care nu înțelegea ce dorea tunsă. Aici e îngrozitor Moise, că era de partea tunsii, cerind ca toți să stea drepti în fața maimuței, în fața prostiei pe care ei o dirijau, fiind mulțumiți de ea, căci îi servea. „La ora aceea Dunărișu devenise un reacționar notoriu, vorbea tot ce-i trecea prin cap“. „Așa cum vorbesc și eu acum“. „Exact“. „Și totuși nici eu nu mă tem să-ți spun dumitale, un necunoscut, tot ce gândesc. Eu știu că lumea a început să aibă o stabilitate economică și și spirituală; omul are un loc al lui în societate, un post cel puțin, și nu poate fi vînturat din acest post cînd vrea cineva, oricine. Și chiar de e dat afară, e mutat și tot nu i se ia pîinea și nu-l bagă la pușcărie nimeni. Exceptînd excepțiile. Acest lucru începuse, vag, să se realizeze și cînd trăia Dunărișu (foamea trecuse, posturile se mai stabilizaseră). Și cînd omul are un salariu, pentru o muncă, prin contract, nu mai e dispus să te aplaude și să-ți înghită demagogia. Horia asta i-a spus lui Moise și pentru asta a fost judecat public, nu pentru impozite, găsite ulterior drept pretext. Știindu-și locul, omul nu mai vine în adunare să se entuziasmeze de formă, te salută“. „Asta înseamnă că e un trădător, că odată ce și-a atins idealul său mic-burghez uită că societatea i-a dat acel post“. „Nu e trădător, sau apartinic, exigența sa politică a crescut... Nu mai acceptă gargara demagogică a lui Moise (căci s-ar minți pe sine), face ce dorește, nu mai are timp să-l asculte și să nu-l creadă făcînd dintr-o idee o dogmă și dorind să stea toți drepti în fața lui. Nu, omul nu mai e apatic și Moise nu mai poate profita de apatia politică, de nepăsarea sau de frica oamenilor. Asta nu-i nici trădare, Moise, i-a spus Dunărișu atunci, nici liberalism, e un început de libertate“. „Ești prea tînăr, mă întrerupse șoferul enervat, nu cunoști exact problema“. „Dar nici nu doresc, și nici nu pot“... „Eu nu te-am întrerupt, mă întrerupse el, așa că te rog să nu mă întrerupi. Timpul îmi va da dreptate, sînt convins, pot să jur. Și-am să fac tot posibilul ca să demonstrez acest lucru. Istoria este altceva decît un accident sau altul, decît un om sau altul. Un an, zece, douăzeci contează cumva în viața unui om, dar pentru istorie ei nu fac două parale. Adevărul e de partea lui Moise și chiar dacă el va muri înfrînt, viitorul va fi al lui“. „Te-nșeli, zău, de mai multe ori. Nu pot să-ți dau dreptate cînd vorbești despre istorie. Eu mă fluier pe ea de istorie dacă istoria asta e un șir de

nepotriviri, zic că ea nu face două parale. Normal așa este. Cine crede altfel e anormal. Apoi îl susții pe Moise de parcă ai vorbi despre fratele dumitale de sînge: inutil, zău. El la fel se mîngîia cînd trăia că de-o să fie înfrînt și-o să moară o să vină la groapa lui copiii copiilor din Pătîrlagele și-o să-i aducă flori — și tot felul de asemenea prostii. Își vedea moartea de altfel încărcată cu flori, vedea puhoai de oameni ducîndu-l pe brațe pe ultimul drum. Spunea asta cu gura mare (i-a spus-o și lui Tică la nunta Victoriei). Era fericit! Găsea o alinare în viitor, în propria sa moarte. Și nu era demagogie, nici demență precoce. Atîtea săvîrșise, încît simțea din privirile oamenilor la tot pasul o dușmănie surdă și el se consola cu timpul cînd simțările sale vor înceta să-l mai slujească, da, cînd mort fiind va fi mulțumit. Trăia va să zică și se bucura exploatîndu-și propria sa moarte. Nu, nu era nebun. Ca la orice posedat de propria sa putere, văzînd că i se îndeplinea orice dorea, puterea luase o formă mistică, o credea nemuritoare și dacă nu și-a exprimat dorința de a fi îmbălsămat ca o mumie egipteană, n-a făcut asta pentru că începuse să fie convins că moartea nu este sfîrșitul său ca persoană, decît îl desparte de trupul său supus bolilor, de simțurile sale supuse tristeților. I-a și spus lui Tică, la nuntă, că moartea o să-l facă mai liber, o să scape de limitarea sa trupească și-o să poată fi acolo unde dorește. Și Tică i-a spus: «Ești nebun». Și Moise: «Nu vezi ce liber este omul cînd doarme? Spiritul său se desprinde definitiv de carnea ce sforăie și pleacă liber în lume și nu mai cunoaște nici o opreliște, nici un ba, se-nțîlnește cu cine vrea, unde vrea, la polul nord, la ecuator, în viață, în moarte, nu mai există pereți, nu mai există podele, plafoane, distanțe de kilometri, totul îți aparține în momentul dorinței, ești rupt de închisoarea de oase și de carne, de buletin, de gura lumii, soarele e aproape, luna e aproape, ești bogat și liber în somn, cum numai în moarte poți să mai fii». Și Tică: «Văd că-ți place vinul. Și nu numai că-l iubești, îl și folosești acum ca pretext să te cred eu beat și să-ți iau drept aiureli poveștile cu somnul. Dar le iau altfel: văd cum ai vrea, și cum ai vrut, și cum te-ai bătut ca să-ți se împlinească gîndurile. Să fii liber, fără buletin, fără lege, bogat, sănătos». „Tică al tău este un dobitoc, zise șoferul, în fiecare amănunt găsește o interpretare politică“. „E un obsedat“. „Ba e un dobitoc“, mă întrerupse el. E știut de cînd

lumea că în somn omul e liber și că noaptea sufletul omului se desparte de trup și devine ce vrea, infinit. Este ora când omul capătă dimensiuni infinite, dumnezeiești. Poate să cutreiere planetele, se poate întâlni cu Napoleon, poate coborî în istorie pînă la greci, la fenicieni, la perși, poate merge în viitor, poate vorbi nestingherit cu Aristofan, poate să se înroleze în armatele lui Traian, ale lui Alexandru cel Mare, poate comunica cu viitorul, și toate aceste libertăți pe care i le dă somnul numai moartea i le mai poate oferi, căci și prin moarte, sufletul tot se desparte de trup". „Credeți cumva în viața de apoi?" îl întrebai pe șofer, rîzînd. Dar un camion apărură în viteză deodată în fața mea și lumina lui mă orbi și mă retrăsei în dreapta și nu mai fusei atent la răspunsul celui care era șoferul propriei sale mașini. Zăpada crescuse pe asfalt. Camionul încetini și opri nu departe de mine și șoferul mă întrebă: „Încotro, domnule șef, pe noaptea asta?" „Spre Turnuvechi!" „Nu ți-e frig? Și nu ți-e frică singur?" „Nu sînt singur. Am avut o pană la mașină... Sînt c-o altă mașină, e mai în urmă, s-a oprit... Sînt și cu două doamne... Am plecat înainte să mă mai dezmoțesc. Dar dumneata ce transporti pe vremea asta în camion?" „Găini". „Bune și găinile", zisei eu. „Bune, răspunse el și coborî. Ia să văd dacă nu s-au răsturnat lăzile..." „Ce-aș rîde să pierzi găinile pe drum". „Pe zăpada asta lor nu le-ar arde de rîs". „Dar cocoși ai?" „Păi ai văzut găini fără cocoși? reveni el mulțumit că lăzile stăteau cum și le aranjase. Nu ți-e frig?" „Nu". „Parcă ești Moș Crăciun, plin de zăpadă". „Imediat vine mașina din urmă și-o să mă scutur de zăpadă", zisei. „Noroc", îmi zise camionagiul și plecă. Rămăsei în beznă. „Unde ești?" îl strigai pe șoferul mașinii mici. Nu-mi răspunse. Bănuii că trecuse șanțul să-și satisfacă necesitățile. Plecai fluierînd spre mașină. N-avea decît să mă ajungă. Trecură vreo zece minute și el nu mă ajunsese. Nici nu știam cum îl cheamă, ca să-l strig. Plecai în căutarea lui, tot fluierînd. Un soi de frică mă cuprinsese, de întuneric. Nu de lupi, mi se părea absurd să dea peste el o haită de lupi și să-l sfițete. I-aș fi auzit, poate. S-au l-aș fi auzit pe el urlînd. Dar de ce nu mă strigă? De ce nu fluieră? O fi călcat strîmb, sau o fi greșit drumul și s-o fi dus mereu înainte, crezînd că și eu îmi continuasem drumul? Imposibil! Plecasem fluierînd. „Alo!" îl strigai. Nici un răspuns. Poate plecase spre mașină cînd eu stătușem de vorbă cu camionagiul. Asta era. Făcui stînga

împrejur. Timpul se lungea. „Ce faci?" auzii. Și farurile se aprinseră și observai că eram chiar lîngă mașina mică. „Am impresia că m-am rătăcit". „Urcă, pornim", îmi zise șoferul. „Da", răspunsei, dar chiar în acel moment simții venind din spate un camion enorm: farurile lui mă orbiră. Mă prinsei cu palma dreaptă de frunte și cum mă țineam cu stînga de mașina mică simții cum ameteșc și se învîrt toate cu mine. „Încotro, domnule șef?" auzii glasul cunoscut al camionagiului ce transporta găini. „La Turnuvechi", răspunsei. „Îți merge mașinuta?" „Merge, merge..." „Eu m-am întors din drum, ninge al dracului și nu văd șoseaua și n-am chef să mă dau peste cap și să fac tocană găinile". „Drum bun", îi urai. „Asemenea", îmi zise el și porni. Capul mă durea atît de tare, încît nu mai simțeam în stînga că mă rezemam de automobilul cunoscuților mei. Privii în jur și nu-i zării. Luai un pumn de zăpadă și mă frecai pe frunte. Și de-abia atunci parcă răsări din întuneric lîngă mine mașina ce mă adusese pînă aici. „Hai, urcă odată", îl auzii pe șofer. Urcai. Înăuntru era cald și cele două femei în negru dormeau. Le privii mai atent cînd porni motorul: dormeau duse. Ajunserăm imediat camionul cu găini și în dreptul lui cele două femei deveniră străvezii și încet se topiră și dispărură și dispărură și bancheta pe care stăteau și cînd mă uitai la șoferul de lîngă mine nu mai era nici el. Închisei ochii, stupefiat. Eram într-adevăr bolnav: mă cuprinsese frigul cît mă plimbasesm, și de-abia acum simțeam lovitura primită cînd mașina mea derapase. „Ce-i cu dumneata?" auzii. Deschisei ochii: femeile mă priveau surzînd. „Ai adormit?" mă întrebă cea tunsă școlărește. Camionul cu găini rămăsese mult în urmă, nu i se mai zăreau farurile. „Am ațipit", mărturisii sincer, căci nu mă mai durea deloc capul. „Imediat intrăm în oraș", zise șoferul și peste cîteva minute trecurăm de bariera de lîngă cazarmă. Orașul dormea albit de nea. Toate urmele mașinilor fuseseră troienite și nicăieri în fața nu se zăreau semnele roților de cauciuc imprimate în zăpadă și înaintam într-un oraș pustiu sau mort. Lîngă stația de benzină, la „Autoservice" nici paznic nu era la intrare: sforăia cine știe în ce birou încălzit. Pînă a doua zi nu vedeam nici o șansă să gășesc un mecanic. Și nu gășii nici unul. Îl rugai pe șofer să mă ducă acasă, pe strada Alexandru Odobescu. Locuiam la o mătușă, în trecerea mea prin oraș spre și de la Alexandru Vodă. „Mai întii să le conduc pe dînsule", îmi zise șoferul. „Bine-

înțeles, vai de mine !” Mașina trecu pe lângă secția de miliție de lângă piața Romană și intra într-o piațetă pustie, o luă la stînga, apoi iarăși la stînga și intra pe o străduță ce se înfunda. Opri în fața unui bloc cu șase etaje, vechi, cele două femei coborîră și mă dădui și eu jos din mașină ca să-mi iau rămas bun. „Vă invit să bem un ceai cald”, zise cea tunsă școlărește, Școlărița. Și eu, protocolar : „N-aș vrea să vă deranjez”. Școlărița : „Asta-i bună, nu ne-ai deranjat nici pînă acuma. Hai, nu mai fă mofturi”. Șoferul închise ușile și încercă, lovind cu bombeul bocancilor, cauciucurile. „E-n regulă”. Școlărița deschise ușa blocului și aprinse lumina pe scări. „Liftul, bineînțeles, nu merge”, surise ea. Urcaram tăcuți pînă la etajul patru. Intraram în apartamentul cu numărul nouă, eu penultimul, urmat de șofer. Ne lăsarăm în hol paltoanele. Școlărița aprinse în cameră două veioze verzi și-o trimise pe sora ei în bucătărie să pună ceaiul la fiert. Îmi cerui voie să fumez. Sosei tabachera și o pusei pe marginea măsuței unde era radioul. Aprinsei o țigară, ca să nu mă doboare somnul. Era cald și oboseala începu să mă moleșească. Țigările întotdeauna mă reconfortau. Veni și ceaiul, în cești de porțelan albe. Un bec ardea în stradă în mijlocul zăpezii ce curgea împrejurul său și nu putea să-l stingă. Și era ciudat cum lumina verde a veiozelor și cea oboșită a becului din stîlp făceau zăpada să pară violetă și stranie. Apartamentul era mai sus decît casele din jur, și vedeam orașul îngropat în tăcere și somn, și totul părea pustiu, ca după o turbare ce nimicise orice suflare. Aerul din încăpere, moleșitor, fără vibrație, nu te înviora, nu te enerva, era fad și stătut și fără viață, atît de plicticos, încît începui să regret că acceptasem invitația să beau ceaiul ce se dovedea și el fără gust. Nici stele, nici lumină pe cer, de parcă nu era cer, un bec îngrozit de frica zăpezii, chior sau mai degrabă bolnav de albeață, nici un aparat de radio uitat aprins, nici un șuierat îndepărtat de locomotivă. Oboseala mă învăluia, îmi intra în oase ca o secetă. Mă simțeam mai fără greutate, cu oasele începînd să sece, ușoare ca ale păsărilor. Și în minte nu-mi venea nimic care să mă smulgă din amorteală, nici un banc stupid, nici o frîntură dintr-o melodie de muzică ușoară. Deasupra pămîntului, în acest apartament suspendat parcă în aer, nins, plin de mobilă grea, de rafturi umplute cu cărți ce păreau acolo zidite, nu mieuna nici o pisică și în glastre zăceau flori artificiale, galbene, de ceară. Ca să nu adorm, mai aprinsei o țigară,

privind femeile și șoferul care-și beau în liniște ceaiul. Pînă la înălțimea ferestrelor nu ajungea nici un copac — și nu știu de ce fusei convins că un copac m-ar ajuta să descopăr după eventuala sa scoartă plină de mușchi punctele cardinale care îmi lipseau cu desăvîrșire și de care n-aveam nici o nevoie totuși, deoarece oriunde ar fi fost nordul sau răsăritul sau sudul, lumina tot n-ar fi putut pătrunde în această noapte în apartamentul unde mă aflam fumînd și unde n-ajungea nici un zgomot al orașului și unde aerul coclit și lipsa oricărei posibilități de a te orienta cel puțin platonice mă enerva. Nici pendulă, nici ceas cu cuc, nimic să împarți timpul egal, de parcă și timpul fusese rupt. Voiam să vină spre mine chiar șarpele Școlăriței, sau una din cele trei maimuțe să-mi sară pe umeri, sau să-mi strice timpanul cei doi cocoși ai ei. Mă plictisiam îngrozitor și lor le făcea parcă plăcere să vadă cum mă amestege plictiseala și nu mai scoteau o vorbă și nici nu mă mai priveau, își vedeau de ceștile lor golite de ceai, se uitau la ele ca și cum ar fi putut să citească în urmele de ceai ca în cafea. Apoi într-o tăcere desăvîrșită sora soră intră cu ceștile în bucătărie să le spele și probabil să le așeze de unde le luase. Șoferul dispăru pe o ușă ce ducea cu siguranță într-un loc unde omul intră singur, iar Școlărița, căscînd, plecă în dormitor, fără măcar să-mi spună că pot pleca și că dorește să se culce. Așteptai să se reîntorcă, să n-o șterg în lipsa lor, ca un borfaș. Cercetai din nou cu privirea cărțile înșepenite în rafturi și masa grea, și fotoliile, și pereții fără tablouri, plini de fotografii marunte. Căldura seacă creștea și începui să transpir și mă îngrozi această liniște lipsită cu desăvîrșire de viață, acest somn al lucrurilor, această iarnă neagră de afară ce îndepărtase orice lumină și orice bîzîit de mașini și orice naivă cîntare de păsări dacă nu în aer, măcar în aparatele de radio, și orice suflare. Mă îngrozi așteptarea în camera aceasta, unde nici culoarea stinsă a verdelor veioze nu reușea să înlăture măcar o clipă senzația că totul era despuiat de orice viață și că femeile cele două ce locuiau aici niciodată nu fuseseră niște gospodine : era sigur că mîncaseră pe la cantine și dormiseră una cu circul prin alte localități și alta prin spitale, de gardă, și aici veniseră toată viața ca în vizită. În singurătate mă gîndesc la alții, să nu rămîn de tot singur, și acum lumina moartă din aer și de pe pereți mă duce cu gîndul la Tică Dunărințu (rămas în Alexandru Vodă să caute

ce-l interesează) și la momentul pe care mi l-a povestit (moartea mătușii lui, Maria) că i-a readus în memorie cu o precizie dureroasă înfăptuirea unei crime neispășite și aproape uitate. În lumina moartă ce i se părea că se așterne în ochii mătușii sale a simțit că el nu poate muri și n-are încă dreptul pînă n-o să aducă o limpezire, tardivă dar niciodată prea tardivă, acelei zile de vară înabușite. Maria se zbătea într-o agonie prelungă, nelăsîndu-se ușor bătută de clipa ei ultimă, chemîndu-și cu cel din urmă efort partea de viață pe care o lăsa în viață, copiii și nepoți, frați și surori și bărbat și vecini, partea lăsată din viața ei în urmașii ei și arătînd cu mîndrie clipei ei ultime că plecarea ei dintre ai ei nu înseamnă decît cel mult despărțirea ei de ei și în nici un caz ștergerea spiței ei și a neamurilor neamurilor ei de oameni. Închisei ochii și dorii cînd îi voi deschide răsăritul să fie roșu, în dimineață, și pomii în depărtare înfloriți, mîndri și iarna uitată. O revăzui pe Patricia (țineam palma peste tabachera primită cadou de la ea) în acea zi de aprilie din Apusenii cînd înfloriseră cornii galben. „Ce faci, visezi?“ mă întrebă Școlărița. Erau în fața mea toți trei și mă priveau surîzînd. „Nu, n-am dormit, am închis doar o secundă ochii“. „Care secundă!“ rîse șoferul. „E vremea să plec, mă scuzăți, zic. Vă mulțumesc pentru ceai și sper să nu rămînă nimeni supărat dacă n-am fost de acord în unele discuții“. „Nu face nimic, la revedere“. „Te conduc cu mașina pînă acasă“, zise șoferul și își luă și el rămas bun de la cele două doamne. Deci nu era soțul vreuneia. Poate doar se cunoșteau. Sau poate le întîlnise și pe ele în drum, înaintea mea. Nu-l întrebai. Vorbirăm numai despre mărci de mașini pînă unde locuiam, la mătușa Elvira. Nu știam dacă e cazul să-i ofer sau nu bani pentru că mă adusese în oraș. El parcă înțeleșese frămîntarea mea și-mi zise la revedere înainte de a opri mașina. „Vă rămîn îndatorat“, zisei. „Cînd o să am și eu pană și-o să mă găsești în drum, mă iei și-ți plătești datoria șofereste“, rîse el și apoi plecă, făcîndu-mi cu mîna. Mă culcai cu gîndul la Patricia.

E formidabil cum nu visezi ce dorești. Căutînd toată dimineața un mecanic dispus să vină cu mine să-mi repare „Fiatul“, îmi amintii visul pe care sînt sigur că l-am visat astă-noapte de trei ori la rînd. Nu-și părăsea nimeni atelierul pe o vreme atît de friguroasă. Găsii pînă la urmă un pensionar care acceptă să mă însoțească. Plecarăm cu un camion de ocazie.

Înghesuți în cabina ce putea a motorină. Peste „Fiatul“ meu se așternuse un strat de zăpadă: părea o mașină de zăpadă, făcută de copii. Pensionarul cu ochelari găsi că defectiunea venea de la circuitul electric. Putea să vina de oriunde, eu tot nu mă pricepeam — și nici nu simt nici o ambiție să învăț vreodată secretele motorului cu explozie. Tot drumul spre Turnuvechi, ascultînd muzică și discutînd cu ochelariștii (conducea el, îmi ceruse voie: era și polei pe unele porțiuni de șosea) verzi și uscate (șansele noastre de a ne califica pentru turneul mondial de fotbal din Mexic) eram obsedați însă de visul de trei ori visat: și nu știam cine e insul cu nas rotund, ca de pătlăgică, cu ochelari fumurii, îmbrăcat în cămașă cu mînci scurte și în pantaloni scurți, desculț; cu cine semăna, cine era? Sînt sigur că-l cunosc. Avusese în vis o goarnă galbenă, de patefon, și-mi vorbise ținînd-o la gură, să mă asurzească. Ce-mi spusese? De trei ori la rînd (sau poate de mai multe ori, ori poate numai o dată) că evreii călătoriseră patruzeci de ani prin pustiu. Au părăsit Egiptul, unde faraonii le ucisera copiii și-i chinaseră și-i umiliseră, conduși de Moise (Moise ar însemna „cel scos din apă“). Fusese pus într-un coș de papură unș cu smoală pe Nil ca să nu fie, copil, omorît de egipteni. Îl gășise fiica faraonului) care era bilbiit. Înțelegi, îmi urla în goarnă insul cu pantaloni scurți, Moise, cel care a ridicat toiagul și-a despîcat Marea Roșie în două și-a găsit un drum, un adevăr, o cale, o scăpare evreilor era bilbiit ca Petrache Lupu de la Maglavid. Și în goarnă îmi cînta popește, pe nas, din înțelepciunile lui Solomon: „din apa care mai înainte era acolo s-a făcut pămînt uscat, iar din Marea Roșie cale fără de piedică și cîmpie cu pajiște din valurile zbuciumate“. Cu cine semăna, cine era nebulul cu nas de pătlăgică, roșu și rotund, care mă enervase în vis urlîndu-mi în goarnă cum Moise lovise apa cu toiagul și săvîrșise minunea și salvase poporul său. Și tot mă întreba: „În ce roman contemporan am citit eu, sau în ce piesă, chestia asta cu Moise lovind cu toiagul apa?“ „În Biblie, i-am zis, luîndu-i goarna din mîna, în Biblie, nu mai fă pe cabotinul, și mai slăbește-mă cu minunea lui Moise! Toți care l-au preamărit pe Domnul în Biblie au fost mîntuiți de el, cînd au avut vreo incertitudine el le-a arătat calea adevărată, adevărul, le-a dat cîte un toiag să despice apa în două“. „Mîntuiți“, mi-a zis pătlăgică rîzînd. „Citește mai departe în Biblie“, i-am zis și i-am deschis cartea sfîntă acolo unde Iosua și poporul său

se află în fața apelor Iordanului. Și ochelaristul în pantaloni scurți a citit, punând goarna la gură : „Domnul a grăit lui Iosua : «Astăzi voi începe să te preamăresc în ochii tuturor fiilor lui Israil, ca să se știe că, precum am fost cu Moise, așa fi-voi și cu tine». «Și-o să trecă Iordanul», i-am zis. «Iordane, mă duci cu Iordanul», mi-a rîs în nas. «Citește !» Și el a citit, cu goarna la gură, asurzitor : «Apele Iordanului se vor despica : apele care pogoară din sus se vor despărți de celelalte și vor sta drept ca un zid». «Ți-am spus, i-am zis, și așa a și fost, scrie mai departe, apele ce veneau de sus s-au oprit...» «Da, mă, ce chestia dracului», a zis el și și-a pus goarna de patefon pe cap, ca pe un fes de tinichea și s-a urcat într-un copac înalt și-a dispărut printre frunze, ca o maimuța. Apoi iarăși a revenit, și iarăși cu Moise și cu toiagul, pînă i-am dat un picior în tur și i-am zis să nu mai bată apa în puiă ca un dobitoc plic-ticos. Dar cine era dobitocul ? Băgai mîna în buzunar să fumez o țigară. Nu găsii tabachera. În nici un buzunar nu este. O caut pe sub picioare, nu e. Cred c-am uitat-o acasă. Îi cer pensionarului o țigară și-mi oferă „Carpați“. La radio se anunță turneul în Europa al cosmonauților americani veniți de pe Lună. Intrăm în oraș. Îi plătesc pensionarului și-l las lîngă primărie, în centru. Un milițian fluieră în intersecție, ca să aibă și el activitate. Intru în casă, îmi caut tabachera : nu este. Îi dau telefon mătușii Elvira la birou : n-a văzut-o nici ea. E de la Patricia, mi-a dat-o în Apuseni, în ziua cînd am aflat (înfloriseră galben cornii) că agatîrșii nu cunoșteau căsătoria și își vopseau părul în albastru. A, da, îmi amintii. Tabachera o lăsasem pe masă în apartamentul celor două femei. Intrarea Iorga. Ajung cu mașina în intrarea Nicolae Iorga și urc la etajul patru și sun. Nu vine nimeni. Probabil sînt plecate la piață sau la cinematograful. Plec, mănînc, revin peste o oră. Soneria sună prelung. Nici o mișcare. După încă o oră sun din nou. Nimic. Or fi prin vecini cucoanele, la un remmy. Sun la vecinul de apartament (Alec Gheorghe, scrie pe ușă). Apare o doamnă în vîrstă.

— Nu vă supărați că vă deranjez, zic. Nu știți cumva unde au plecat doamnele care locuiesc aici ?

— Care doamne ? nu înțelege bătrîna.

— Vecinele dumneavoastră, cele de la numărul 9. Nu sînt la dumneavoastră ?

— Nu, doamne ferește ! se închină baba (căci e într-ade-văr babă : mă privește ca o senilă).

— Sînt la cinema ?

— Nu.

— Atunci știți cumva unde sînt, dacă nu sînt la cinematograful ? Am uitat la dînsule o tabacheră de argint și nu știu dacă vin mai tîrziu, sau să le mai aștept.

— Nu le mai aștepta...

— Bine, atunci am să revin mîine.

— Nici mîine.

— Trebuie, surîd eu. E vorba de o tabacheră pe care o am de la o fată, mă-nțelegeți...

— Te-nțeleg...

— Totuși, poate știți unde au plecat, să...

— N-au plecat nicăieri, zise baba.

— Am sunat și nu răspund. Să mai sun, zic, și apăs pe butonul soneriei. Poate s-au culcat din nou, obosite de drumul de astă-noapte.

— Ce drum ? făcu niște ochi de broască baba la mine.

— Am călătorit astă-noapte împreună într-o mașină...

Zdranc ! auzii ușa trîntită de babă cu o forță pe care nu i-o bănuiam. Probabil nu se înțelege bine cu cele două femei (între vecini, se mai întîmplă). Ori poate baba e țicnită. După răspunsuri, s-ar putea să fie. Mai sun. Nu răspunde nimeni. Cobor un etaj și sun la apartamentul aflat sub al cunoștințelor mele (L. Mardare, scrie pe ușă). O altă cucoană, mai tînără, în capot.

— Sărut mîna, zic. Nu vă supărați că vă deranjez... Aș vrea să vă întreb dacă nu știți unde au plecat doamnele de la numărul 9... Am sunat și nu răspund, și vecina, doamna de la 8, mi-a trîntit ușa în nas...

Apare la ușă și un bărbat în izmene (probabil L. Mardare), cu un început de chelie, scobindu-se între dinți cu o scobitoare.

— Zice de..., îi face semn soția cu degetul în sus. Ce doriți ? mă întrebă el.

— Aș vrea să știu dacă știți cumva unde-au plecat doamnele de la numărul 9... Am sunat și nu răspund...

— Nu răspund, fiindcă sînt moarte, zice chelui.

— Cum moarte ? !

— Bine, au fost omorîte, se scobește el între dinți.

— Glumiți, mă cuprinde pe mine spaima.

— Nu prea e de glumit, au fost înjunghiate, tăiate la gît cu cuțitul.

— Groaznic ! zic eu încă neconvins că insul în izmene nu-și bate joc de mine (prea se scobește nepăsător între dinți). Cum tăiate la gît ?

— Asta-i bună ! Cu cuțitul, sau cu briceagul. Hîrști ! Hîrști ! Le-ai cunoscut ?

— Poftim ? zic eu.

Între timp coboară și baba de la numărul 8, învelită într-o broboadă. Și se deschide și ușa de la șapte.

— Le-ai cunoscut ? repetă chelul.

— Da... Propriu-zis, nu... Sau, cum să spun eu... Le-am cunoscut, dar nu știu cum le cheamă...

— Aha ! zise cel în izmene (L. Mardare trebuia să fie — un amant n-ar sta așa în fața vecinilor).

— A călătorit cu ele astă-noapte în mașină, zise baba de la numărul 8.

— Poftim ? n-auzi Mardare.

— Da, recunoscui eu, am călătorit împreună astă-noapte, dar vă jur că nu eu le-am omorît... E o situație stupidă, văd... Am să merg la miliție să...

— Fii serios ! îmi rîse în nas Mardare.

— Zău, n-aveam de ce să leucid... Mi s-a stricat mașina... m-au luat dîsele, adică erau cu un șofer... Și n-aș fi venit aici, de le-aș fi ucis... Cu toate că știu că se spune că... Da, criminalii revin la locul crimei, e verificat...

— Lasă, lasă, mă bătu pe umeri Mardare.

— Zău că nici nu știu cum le cheamă exact. M-au poftit la un ceai, era târziu... N-am refuzat, nu era politicos... Am băut ceaiul...

— Aseară ! zise șoptit baba de la 8.

— Aseară, da, recunosc : am băut ceaiul, dar apoi am plecat și mi-am luat la revedere de la dîsele... Nu sînt capabil de-o crimă atît de monstruoasă... cu cuțitul...

— Nu-i sigur, unii spun că-i vorba de briceag, zise Mardare.

— Eu nu port cuțit la mine... Briceag, da, port, poftim, asta e briceagul... Dar mă duc la miliție... Domnule...

— Mardare...

— Domnule Mardare, nu vreți să mă însoțiți la miliție... Să vedeți că nu fug, n-am de ce...

— A băut ceai cu ele, șopti baba de la 8 vecinelor ce se strînseseră de pe toată scara. Aseară.

— E clar, zise un domn ce urcase de la etajul al doilea, sau de la primul.

— Dînsul e medic, îmi spuse Mardare, arătîndu-mi-l pe insul ce zisesse că e clar.

— Ce este clar, dacă nu vă supărați ? îl întrebai pe medic.

— Vorbeam de cu totul altceva, se eschivă medicul burtos.

— A călătorit cu ele astă-noapte și și-a uitat la ele tabachera, zise tot șoptit baba de la 8.

— Da, e adevărat, recunoscui, dar asta nu vă dă dreptul să mă considerați asasinul lor... Domnule Mardare, vă rog să mă însoțiți...

— Lasă, lasă, mă bătu el pe umăr.

— Ce înseamnă asta : lasă, lasă ? ! îmi pierdui eu cum-pătul.

— Lasă, lasă, că nu dumneata le-ai omorît !

— Dar cine ?

— Nu se știe, zise medicul. Eu am asistat și la autopsie... Nu s-a aflat nimic...

— S-a și făcut autopsia ?

— De mult, a doua zi după ce-au fost descoperite moarte.

— Bine, domnule, dar a doua zi e mîine, cum a putut fi făcută o autopsie ? mă răstii eu la medicul țicnit și burtos.

— Vă înșelați, îmi zise el, a doua zi nu e mîine, a fost acum douăsprezece zile.

Era clar că nimerisem într-o casă de nebuni.

— Zici că ți-ai uitat tabachera sus, aseară ? mă întrebă Mardare (se îmbrăcase și era gata să vină cu mine).

— Da... Dar nu e cazul să mai veniți cu mine, mă descurc singur...

— E bine să vă însoțească, îl auzii pe borțos și-l văzui făcîndu-i cu ochiul lui Mardare. E zăpadă și poate alunecați...

— Nu alunec, sînt cu mașina...

— Atunci vin și eu, zise medicul. Și-l auzii șoptindu-i babei de la 8 : Cu mașina e grav, poate să se ciocnească...

Nebunii își băteau joc de mine. Poate că cele două femei nici nu muriseră, poate erau pur și simplu plecate de-acasă.

— Vă mulțumesc, le spusei, mă duc singur... Dacă n-au fost omorâte astă-noapte, nu eu sînt de vină... Atunci nu le cunoașteam... Mă duc singur la miliție, zisei eu, ca să-i împac și să-mi pot vedea singur de treabă. Casă de nebuni nu putea fi aici, e clar. Doar o familie de țicniți (pe babă se vedea clar senilitatea). La revedere, le spusei, mă duc la miliție...

— A, nu, nu la miliție, îmi zise surzînd Mardare.

— De ce nu ? întrebai.

— Întîi v-aș ruga să mă duceți pe mine pînă la spital... tot sînteți cu mașina...

— La care spital ?

— Sînt doctorul Virgil Cornea, specialist în neuro-psihiatrie, se prezintă doctorul.

— Nu, îmi pare rău, n-o să vă duc. Luați un taxi dacă vă grăbiți...

— Vă rog foarte mult, zise el, nu mai am timp de taxi... E departe stația...

— Doar nu vă e frică de dînsul ? mă bătu Mardare pe umăr, rîzînd.

— Nu...

— Credeam că vă e teamă că vă internează, rîse Mardare.

— Nu... Deși în situația de față... Totul e atît de... de amuzant...

— Foarte amuzant, îmi surîse cu toată proteza baba de la apartamentul 8...

— Da... Cazuri au mai fost... Da, bine, vă duc la clinică, zisei eu ca să pot pleca odată dintre ei.

Mardare și Virgil Cornea mă însoțiră. Medicul mergea mai în fața mea, Mardare mai în spate. Era clar că nu puteam fugi. Singura soluție era să opresc mașina în fața miliției și să fug imediat înăuntru, să le explic ce vor doi nebuni cu mine. Am deschis aparatul de radio și-am început să fluier. Mardare și medicul au început și ei să fluiera. Conduceam foarte încet, căutînd din priviri un milițian. Nimic. Doar civili, de parcă toată lumea era acum compusă numai din civili. În fața miliției stopai, stinsei motorul și fugii înăuntru.

Începui să-i explic toată povestea ofițerului de la poartă. Acesta mă asculta c-o ureche și cu alta vorbea la telefon : adică asculta la receptor și vorbea nu știu cu cine.

— Un moment, îmi zise, să-l chem pe ofițerul de serviciu.

Acesta mă ascultă două clipe, păru că înțelege sau nu înțelege, și mă întrebă :

— Și de fapt ce vrei, ce cauți la miliție ? Reluai istoria :

— Doi nebuni s-au urcat la mine în „Fiat“ și vor să mă ducă la spitalul central.

— Nu intră în competența mea.

— Dar a cui ?

— Știți ce, mergeți la tovarășul adjunct Olteanu.

Îi explicai și acestuia. Nu reacționă decît în momentul cînd pomenii numărul intrării Iorga.

— În problema asta, tovarășul Liliac...

Și făcu un număr de telefon și vorbi cu tovarășul Liliac, și-l rugă să vină pînă la el și tovarășul Liliac veni.

— Mergeți cu dînsul, îmi spuse adjunctul. Îi explicai lui Liliac povestea cu cei doi nebuni care inventaseră o moarte ca să mă ducă la central. Liliac căscă.

— Și ce vrei dumneata, să arestez doi nebuni și să te eliberez pe dumneata ? Dar de unde știi că sînt nebuni, poate că au ei dreptate și dumneata ești nebun.

— Glumiți, tovarășe Liliac.

— Mai glumim și noi, să mai treacă timpul pînă la chenzină. Dar de ce crezi că sînt ei nebuni ?

— Eu am două cunoștințe, cum v-am mai spus. Locuiesc în strada Iorga. Am mers să le văd, mi-am uitat la ele o tabacheră. Și ei mi-au spus c-au murit acum două săptămîni.

— Da, cunosc cazul.

— Care caz ?

— Cu cele două femei ucise acum două săptămîni în apartamentul numărul 9 din intrarea Nicolae Iorga. Eu m-am ocupat de acest caz.

— Atunci cei doi din mașină nu sînt nebuni. Ei susțin exact ce susțineți dumneavoastră.

— Nu, nu sînt. Cum îi cheamă ?

— Mardare L. și... Cornea...

— Virgil Cornea, medicul de la etajul doi și Laurențiu Mardare, apartamentul 7. Îi cunosc, sînt normali... Cornea, te fac atent, e felcer nu e medic.

— Atunci ei mă consideră pe mine anormal și au vrut... Nu, ceva nu este în regulă. Cînd au murit femeile ?

— Acum exact două săptămîni, îmi răspunse Liliac. S-a crezut la început c-au fost jefuite. N-au fost, nu s-a luat un ac de la ele.

— Femeile acestea nu sînt moarte, astă-noapte am călătorit cu ele într-o mașină, am discutat împreună, am băut o cană cu ceai la ele în casă, am fumat, da, și mi-am uitat la dînsle tabachera.

— Poate confundați strada, zise Liliac. Poate ați fost pe Nicolae Bălcescu, nu pe Nicolae Iorga. E tot o intrare... Sau pe Nicolae Filimon...

— Nu, Iorga... Erau două surori, poate gemene, cele cu care am discutat... Una, soră medicală de meserie, a doua probabil circăreasă... A avea un șarpe...

— Un șarpe, trei maimuțe și doi cocoși. Exact. Poate v-a povestit cineva cazul și l-ați uitat, surîse Liliac.

— Nu, n-am auzit de ele. Veneam astă-noapte de la Alexandru Vodă. Mi s-a defectat mașina și m-a luat o „Pobeda” în care se aflau și ele. Îl cunoașteți pe procurorul Tică Dunărințu ?

— Da.

— Eu l-am dus ieri la o mătușă a mea în Alexandru Vodă. E o mărturie că am fost acolo. Apoi am pe astăzi o altă mărturie că mi s-a stricat „Fiatul” — mecanicul ce mi l-a reparat în pădurea Miersigului. Și al treilea argument că nu mint este tabachera pe care o vom găsi în camera dînselor.

— Interesant, zise Liliac și comandă două cafele.

— Cred că se exclude posibilitatea uciderii lor de către mine, cum a crezut baba cu proteza de la 8...

— Doamna Gheorghe își păstrează toți dinții căzuți, legați într-o batistă, pe fundul unei lăzi. Vrea să-i ducă pe lumea cealaltă cu ea, să aibă cu ce mânca. Trebuie să i-i pună în sicriu.

— E senilă, tovarășe Liliac. La început m-a crezut uci-gașul revenit la locul crimei, apoi a crezut că am halucinații... Nu, le-am explicat la toți pe scări, am venit cu ele (deși nici nu știu cum le cheamă) într-o mașină neagră...

— Poate era un sicriu, rîse Liliac.

— O mașină...

— Poate ați călătorit cu două moarte, rîse Liliac.

— Nu. Nu erau moarte. Numai dacă nu cumva înviaseră și se reîntorceau acasă cu șoferul...

— Cine era șoferul ?

— Nu știu, nu l-am întrebat cum îl cheamă. Omul m-a luat din drum, noaptea, era nepoliticos să-i pun întrebări.

— Și mașina ce număr avea ?

— Păi... N-am fost atent, nu m-a interesat numărul...

— Vedeți, vă cam înșelați... A fost o părere, un vis. Ele sînt moarte, eu am asistat la autopsia lor, la înmormîntarea lor. N-ați fost cu ele, ați visat ! Povestea circulă prin oraș de două săptămîni...

— Eu am venit ieri-dimineață în Turnuvecchi. Locuiesc la Cluj. Am venit chemat de mătușă-mea din Alexandru Vodă. L-a dezgropat pe bărbatul ei, unul Ieremia, poate ați auzit de el... Și am vorbit la telefon cu Tică să vină cu mine în Alexandru Vodă și el a zis da și ieri-dimineață el m-a așteptat la șapte, cum ne-am dat întâlnire, în Cîmpuleț și-am plecat împreună mai departe... De fapt, și eu sînt din județul acesta, dar n-am știut de cele două femei c-au fost ucise... Acum o să spuneți și dumneavoastră ca și Mardare și Cornea că poate m-am țicnit, ori că am avut și mai am halucinații... Nu, și nici n-am călătorit cu niște strigoi, nu cred în strigoi, nu cred în reîncarnări. Ar fi sinistru să fie așa ! Reîncarnarea m-ar îngrozi ca idee ! Una dintre femei, cea tunsă ca o școlăriță și pe care toată noaptea am botezat-o pentru mine Școlărița era foarte agresivă și sînt convins, după spusele ei, c-a fost amestecată în multe fapte petrecute cu ani în urmă... Cel puțin în moartea lui Horia Dunărințu ! Prea era înverșunată împotriva lui și voia să meargă să-l omoare și nu credea că el a murit. De s-ar reîncarna asemenea ființe, ar fi groaznic, dar ele n-au cum să reînvie, nu sîntem niște profani să credem în... Și apoi cele două femei erau astă-noapte vii. Eu cred că nu ele au murit acum două săptămîni și nici nu îndrăznesc să spun o glumă proastă că altele au murit, pe strada Nicolae Bălcescu sau Nicolae Filimon... Nu vă impacentați, nu vă fac, pe un plan subțire, prost, cum mă bănuți ! Cred că dacă dumneavoastră ați înmormîntat două femei de pe strada Iorga (pardon, intrarea Iorga), acelea n-au fost circăreasa și sora medicală, ci altele, schimbate cu ele, de cine a avut interesul să le facă pe ele dispărute, moarte. Dar ele trăiesc ! Și dacă n-ar fi fost accidentul cu tabachera eu mi-aș fi văzut de drum, nu le-aș mai fi vizitat și ele ar fi putut trăi în liniște și să vină din cînd în cînd noaptea pe la casa lor și lumea să le creadă în pămînt ! Sau poate nici ele nu știu c-au fost înmormîntate ! Poate au fost doar plecate.

În acest timp de-acasă și nu m-aș mira să le văd întrînd aici din moment în moment și spunînd c-au auzit c-au murit.

— Trebuie să vă dezamăgesc în continuare : cadavrele lor au fost identificate de mulți inși care le cunoșteau. Au fost tăiate la gît cu cuțitul, cum se spune... Sau cu un briceag. Nu se știe de către cine. Individul în orice caz a fost surprins aflîndu-se în fața a două femei : el voia s-o omoare numai pe una. Și după ce a ucis-o, a observat că din bucatărie mai vine încă o femeie ce seamănă exact cu cea ucisă... Asta e o variantă. Varianta mea este următoarea : individul n-a venit să fure, a venit să se răzbune pe una dintre ele : și eu sînt sigur că pe circă-reasă, nu pe sora medicală. Circăreasa a fost pe vremuri în relații mai mult decît amicale cu diverși inși care au ajutat-o să ajungă în diverse funcții (a fost și asesoare) și mai mult decît sigur a influențat viața sau moartea unui individ al cărui fiu, (sau nepot, sau chiar acel individ, de mai trăiește) a găsit că nu trebuia jertată. Și-a ucis-o. Dar el cînd a intrat în casă a văzut că există două femei foarte asemănătoare, și și din teama ca una rămasă în viață să-l denunțe, dar mai ales din teama de a nu o ucide pe cea nevinovată dintre surori și de-a o lăsa în viață pe cea vinovată, le-a tăiat beregata lă amîndouă. O crimă oribilă, vei spune, însă pe deplin posibilă și ca orice crimă pornită din răzbunare : justificabilă (nu, justificată din punctul de vedere al asasinului). Cea tunsă scurt, Școlărița, cum ai botezat-o astănoapte a fost amestecată și în moartea lui Horia Dunărințu și știe și Tică. Era prietenă cu Gălătioan și cu Moise, cel din Pătirlagele. Iar pe mine, ca milițian, nu mă interesează cum se justifică criminalii ; e treaba judecătorilor ; eu trebuie să iau apărarea victimei și să-i dau ei dreptate, căutînd să prind asasinul. E un fel de a spune că-i dau dreptate. Nu, datoria mea este să aflu cine a ucis. De ce, cum, asta e treaba judecătorilor. Eu nu sînt judecător, eu sînt un lucrător salariat să aflu cine față de cine a greșit și mai puțin pentru ce. Așa că eu aș fi foarte încîntat dacă nu ne-am mai pierde în justificări și dacă dumneata ai mărturisi scurt : da, eu sînt !

— Cine să fiu ? Îl întrebai.

— Cine, e clar cine ! Dumneata ai săvîrșit acum două săptămîni o crimă perfectă. Locuiești la Cluj, departe, nimeni nu te putea bănuși că într-o noapte poți fugi cu „Fiatul“ pînă în Turnuveci să lichidezi o babă. Căci era cam babă

femeia căreia i-ai zis Școlărița. Știai adresa, îți făcusei rost de ea cu mult timp înainte. Noaptea tot orașul doarme și dacă mai și ninge nici o urmă de mașină ori de pași nu rămîne pe stradă. E anotimpul ideal pentru crime. Alibiul cu Clujul era perfect. De niște mînuși se poate face rost. Și chiar de o pistă falsă : o tabacheră uitată în apartamentul moartei. Căci am uitat să-ți spun : singura urmă a fost o tabacheră de argint. Poftim, aceasta este, zise el și scoase o tabacheră dintr-un dulap.

— Dar tabachera mea e acolo ! Și pe ea e desenat un cocoș galic.

— Cocosul ? rîse el. N-are importanță. Dumneata n-ai fost mulțumit cu această crimă perfectă : ai vrut să ieși din raza oricărei bănușeli în vecii vecilor amin ! Și-ai venit și l-ai dus pe Tică Dunărințu (un procuror, deci un om al legii ! Un alibi teribil !) în Alexandru Vodă și l-ai lăsat acolo și-ai inventat o poveste cu aceste femei care trăiesc și la care ți-ai uitat tabachera ! Și-ai sunat la vecinii de scară : să vadă ei uimirea din ochii dumitale cînd o să-ți spună ei că femeile sînt moarte ! Și să joci comedia : că-i crezi nebuni (partea întîia), și că ei te cred nebun (partea a doua). Și să nu mai poți fi bănușit niciodată de vreun amestec în această poveste ! Să se creadă c-ai avut halucinații, sau că le-ai visat, sau că zdruncinat de poveștile auzite despre ele, ai crezut că le-ai întîlnit. Aici e marele dumitale joc ! Ca lumea (în primul rînd cei de pe scară) să te creadă în prima clipă ucigaș, în a doua nebun, și în a treia nevinovat... Ai calculat totul formidabil ! Și accidentul de motor, și povestea închipuită din mașina neagră, și ceaiul ! Ai luat și un mecanic să-ți repare „Fiatul“. Martori, peste tot martori ai nevinovăției dumitale. Prea mulți martori.

— Ești formidabil, tovarășe Liliac ! Dumneata vrei să găsești vinovatul. Ca să-l raportezi. Vrei adevărul. Ca să-l raportezi. Dar dumneata crezi că adevărul e chiar așa de simplu de găsit și așa de curat ? Eu bunăoară mă tot uit la dumneata și singurul lucru care mă preocupă este : Liliac, numele, de unde ți se trage, de la liliacul din grădină sau de la cel din poduri părăsite, de la plantă sau de la animal ?

— E o întrebare amuzantă...

— De ce nu ești sincer ? Ai vrut să spui : stupidă. Stupidă ca și presupunerea dumitale că eu am făcut un drum atît de lung de la Cluj pînă în biroul dumitale ca să mă denunț ca un

ageamii. Și-mi vine să și mor de râs când mă gândesc că în mașina mea stau doi inși care mă cred ticnit și dumneata aici, mai dihai ca orice detectiv, stabilești diagnosticul exact : sînt un asasin. Poate ai planificat pe azi să raportezi descoperirea unui asasin. Singura observație care mi-a plăcut din ce-ai spus a fost acel semn de egalitate făcut între cele două femei, între vinovată și nevinovată. De asta nu te-am întrerupt. Mi s-a părut grozavă această egalizare : când plătește cineva pentru altcineva, nu se știe care pentru care, fără însă să poată salva pe cel care trebuia singur să plătească. E o stupiditate, dar e aici ceva tragic. Și nu te-am întrerupt, fiindcă nici dumneata nu m-ai întrerupt la început când ți-am relatat tot drumul meu pînă în Turnuveci cu cele două femei în negru, ceaiul, visul meu care s-a repetat de trei ori...

— Visul nu mi l-ai povestit.

I-l povestii.

— Aș putea să te dau în judecată pentru acuzația gratuită ce mi-o aduci, tovarășe Liliac. Îți spun tovarășe Liliac, fiindcă mă amuză numele dumitale.

— N-o să mă scoți din sărite, luîndu-mi numele în deridere.

— Femeile în negru, de-ar fi fost strigoi, le-ar fi ucis primele raze ale soarelui. Dar ele văd că trăiesc : vreau să spun că spiritul lor trăiește. Chit că ele au fost omorîte acum patru-sprezece zile, de mine sau de altcineva, ele au fost astănoapte în oraș cu mine (să acceptăm această idee a reîncarnării). Și nu mă sperie c-am putut veni și discuta într-o mașină cu niște suflete înviate, mă sperie spiritul lor înviate. Care nu s-a stins, stins de primele raze ale dimineții. Dumneata (dacă gîndești astfel, ca oricine care gîndește astfel) ești acel spirit, ești exact ca unii de pe vremea lui tatamare. Ori dumneata n-ai murit niciodată și numai eu în marea mea naivitate am crezut că ai murit odată cu dezvăluirea asasinării lui Prunișor. După cum s-a văzut și din Documentele de partid, a existat un climat pentru așa ceva, dar și acolo s-a făcut lumină, și Prunișor era un cap politic, nu un fieștecine, și s-a făcut lumină, așa că marea nu e cum crezi tu, lumea nu e cum crezi tu. Deși unii mor și alții nu pot să moară și alții nici nu-i bine să moară : problema e mai complicată. Te agăți de o tabacheră dintr-un sertar și spui că este uitată de asasin și nici măcar nu te gîndești puțin că aici ai pierdut partida : că eu aș putea acum

să-ți spun că nu mi-am uitat nici o tabacheră aseară la cele două femei. S-o scot bunăoară din buzunar și să ți-o pun pe masă și să te afli în fața raționamentului dumitale înfrînt : căci dacă eu nu mi-am uitat tabachera aseară acolo, și asasinul și-a uitat-o, nu eu sînt asasinul. Ș-am adus vorba despre tabacheră ca să te oblig să sari fericit de pe scaun și să-mi aduci tabachera din dulap : fără să-ți dai seama că, găsind pe cine să dai vina, te-ai prins în capcană și, arătînd tabachera, îți dezvălui propria vină.

— Nu-nteleg...

— Înțelegi foarte bine. Cine a anchetat cazul ? Dumneata.

Ori dacă dumneata ai săvîrșit crima trebuia s-o treci în raport drept o crimă perfectă. Și ca să înlături orice dubiu asupra incompetenței dumitale (că n-ai găsit nici o urmă) și ca să nu fie redeschisă ancheta ai pus în joc drept corp delict tabachera. Dragă domnule Liliac, ești fiul lui Liliac din Braniște, în Braniște sînt Lilieci. Mama dumitale a fost prima soție a unchiului meu (după mătușa-mea) Ieremia. Ieri la dezgroparea lui Ieremia s-a vorbit despre mama dumitale : soțul ei, tatăl dumitale, a murit tăiat la gît, la doi ani după ce mama dumitale se despărțise de Ieremia și tot de doi ani se măritase cu Constantin Liliac. A murit într-o iarnă, în sanie, venind singur de la Turnuveci în Braniște. În cojocul cu care era învelit s-a găsit o tabacheră de femeie, pierdută acolo, și pe ea era gravat un nume, al unei circărese cu care fusese văzut mîncînd într-o zahana la Turnuveci... Circăreasa zisese că mîncase cu el întîmplător la masă și că nu-l cunoștea și că ori ea uitase pe masă tabachera, ori el i-o furase de pe masă cînd fusese la W.C. Nu cunoști numele acelei circărese ? Nu, nu trebuie să-mi răspunzi. Ai vrut să dai vina pe mine, dar eu nu dau vina pe dumneata : mi-e foarte greu să te cred capabil să tai la gît cu cuțitul două femei (exact așa cum a fost tăiat tatăl dumitale), mi-e greu să te cred ucigaș. Și chiar de mi-ai mărturisit : sînt ! — nu m-ar interesa.

— De ce nu te-ar interesa ?

— Pentru că eu nu trebuie să dau nici un raport nimănui. Nu din asta trăiesc. Și mai ales pentru că pe mine mă interesează acum propria mea tabacheră : căci într-adevăr am uitat-o aseară la cele două femei acasă. Și într-adevăr am vorbit și am venit în mașină cu acele două femei. Și înainte de orice crimă posibilă eu vreau să știu : este tabachera mea acolo, sau nu

este. Căci de este, ele n-au murit, iar de este, eu ce sînt? Criminal nu, nebun nu. Atunci ce s-a întîmplat astă-noapte?

— N-am înțeles de ce aș fi eu reîncarnarea unui spirit vechi? Că te-am bănuț criminal? Și dumneata m-ai bănuț.

— Eu pînă la urmă te-am absolvit. Dumneata mă voi ai vinovat, indiferent de adevăr. Și m-ai acuzat...

— Încă te mai acuz, eu n-am încetat să te acuz...

— Perfect: atunci este exact ce voi ai să afli: să acuzi un om pentru o crimă nesăvîrșită, zicînd că vrei să afli adevărul, ascunzîndu-te în spatele acestei dorințe de a afla adevărul, ucigînd deci în numele acestei dorinți sfinte. Dumneata vrei să mă distrugi, nu să afli adevărul, căci, de l-ai afla, s-ar dovedi că nu sînt vinovat.

— Cum poți dovedi că ești nevinovat dacă mergem în intrarea Iorga și găsim tabachera acolo?

— Asta și vreau: să găsec tabachera. Ea este dovada că ele trăiesc și că eu am fost aseară acolo și nu altă dată, și că sînt nevinovat. Pînă atunci poate apare și Tică Dunărințu, el este un tip extraordinar de cinstit.

— Ai calculat bine: un procuror care și-a pierdut tatăl n-o să te bănuiască niciodată că i-ai trimis pe altă lume pe cei vinovați de pierderea părintelui său. E și el suflet.

— Înseamnă că te îndoiești de Tică.

— Nu, vreau să te pun în gardă că el dacă o să simtă adevărul, n-o să te acopere. Cum nu te acopăr nici eu. Și la mine ai calculat la fel. I-ai lăsat pe Mardare și pe Cornea în mașină și-ai intrat în goană să mă cauți. Văzînd că nu-ți merge vicleșugul, m-ai insultat, făcîndu-mă adevăratul ucigaș al babelor. Eu însă nu mă supăr cînd sînt insultat, aici ai greșit. Și te-ai mai încurcat într-un loc: acuzîndu-mă de omor, implicit ai recunoscut omorul, implicit ai înlăturat toate bazaconiile debitate la călătoria dumată de astă-noapte și la ceaiul băut cu cele două femei. Poftim, privește aceste două fotografii, zise Liliac și ieși.

Trecu aproape un sfert de oră și el nu reveni și eu nu-mi îndreptai ochii spre fotografii. Rememorai drumul spre Alexandru Vodă, accidentul, la înapoiere, discuția cu cei trei din mașină. Totul se petrecuse aieva. Nu fusese vis, în vis îmi apăruse doar insul în pantaloni scurți care-mi vorbise despre Marea Roșie în goarna de patefon. Nu mă înșelam. Se înșelau cei de pe scara blocului unde locuiau femeile în negru, și

Liliac. Ușa se deschise ușor și-i văzui intrînd pe doctorul Virgil Cornea și pe Mardare, urmați de Liliac. Îi adusese din mașină, să nu înghețe, probabil. Se așezară pe scaune în jurul meu și Liliac ceru din nou cafele. Luă fotografiile și le arătă celor doi noi sosiți. Ei înclinară capetele.

— Sînt ele, desigur, zise Liliac și mi le puse în față din nou. Acum le privii: cele două femei în negru mă priveau surîzînd. Le recunoști?

— Da, sînt dînsese.

— Sigur că sînt ele (care acum două săptămîni mai trăiau). Le-am povestit dîșilor în mașină ce-am discutat împreună. Sînt foarte mirați, cumva. Am uitat dumată să-ți relatez un amănunt: cheile de la apartamentul numărul 9 sînt la mine — o pereche (o pereche se află la nepoata celor două doamne, Laura Băcilă, care n-are curajul să se mute în apartamentul circăresei și vrea să-l vîndă, dar soțul ei nu este de acord, zice să mai aștepte un timp pînă se uită întîmplarea și apoi să-l cedeze fratelui său — Băcilă Octavian, pictor boem, fără casă, prieten cu nebunul de don Iliuță, de-ai auzit de el). Dacă vrei putem să mergem să vizităm apartamentul: și dacă n-o să găsim tabachera înseamnă că n-ai fost astă-noapte acolo, înseamnă c-ai fost acum două săptămîni și atunci ți-ai uitat acolo tabachera. Și tabachera e aceasta, din fața dumată. Ai încurcat tabacherele.

— Nu înțeleg, zisei.

— O să-ți explice doctorul, i-am povestit și dînsului totul și explicația ce mi-a dat-o mi se pare foarte clară: dacă dumneata nu minți (doctorul susține că acum nu minți: fața dumată de om ce poate fi bănuț nebun arată că nu minți: că ești convins că astă-noapte te-ai întîlnit cu babele), nu minți pentru că nu mai poți: nu mai ești stăpîn pe ce spui. Sau, mai precis, ești stăpîn pe o parte din ce spui, pe partea nevinovată ce ți-ai propus-o să o povestești. Partea vinovată (omorul propriu-zis) ai uitat-o. Ai avut un șoc astă-noapte (accidentul de mașină) și ai uitat uciderea babelor. Căci eu sînt de acord c-ai fost în Alexandru Vodă cu Tică Dunărințu. Totul este exact, pînă la accident. De aici n-ai mai trăit exact ce-ai trăit astă-noapte, ci ce-ai trăit acum două săptămîni cînd poate le-ai întîlnit pe șosea pe babe și le-ai condus acasă și le-ai ucis.

— Nu-i așa, interveni Cornea. Eu am spus nițel altfel. Dumnealui cînd a suferit accidentul a uitat că le-a ucis acum

două săptămâni. Și a uitat și că și-a pierdut tabachera. Și când s-a trezit din șocul suferit și-a adus aminte numai că și-a uitat tabachera la ele, de restul nu și-a mai adus aminte și nici acum nu-și amintește. Și-a pierdut memoria de la un punct la alt punct al vieții sale și așa cred că se explică perplexitatea ce-o afișa pe scări când l-am întâlnit. O să deschidem ușa și n-o să găsim tabachera și o să-mi dați dreptate cu toții. Și viitoarele cercetări o să confirme teza mea. Priviți-l, ne privește surzind : nu crede o boabă din ce spun, dovadă că și-a pierdut memoria — exact porțiunea vinovată : cea în care era înregistrată comiterea crimei și cauzele crimei. Dumnealui nu-și mai amintește nici că le-a cunoscut înainte ; crede (adică atîta își amintește, pe sărite, aiurea) c-a avut o discuție despre Horia Dunărințu cu niște individe într-o mașină. Pe șofer de asemeni nu-l identifică : și e clar că e vorba de Moise, el era prieten cu circăreasa. Eu l-am cunoscut, știu că venea la ea, doar am locuit ani de zile cu ea pe aceeași scară, în același bloc.

— Ce-mi plac mie felcerii care își dau ifose de doctori, rîsei și Cornea se albi, jignit, ceea ce mă făcu să rîd și mai tare.

— Să mergem pe strada Iorga, zise Liliac. Și ieșirăm. Conduc eu mașina, zise Liliac și se așeză la volan, fără să mai aștepte încuviințarea mea.

Ningea cumplit. Cerul nu se vedea : potopul de zăpadă, alb, venea compact, ca o avalanșă interminabilă, și numai deasupra ta, la o palmă catastrofa aceasta intactă se destrăma în fulgi. Mașina patina. Liliac aprinsese farurile. Stăteam lîngă el, tăcut, amuzîndu-mă de prostiile auzite și de-abia așteptînd să găsec tabachera acolo unde o lăsasem. Și sperînd să întîlnesc în capul scărilor pe cele două femei în negru zîmbind. Acum eram mai convins ca oricînd că ele trăiau.

— Domnilor, le spusei, fac pariu cu dumneavoastră pe ce vreți că femeile acestea trăiesc ! Acum exact cinci zile mă afluam cu logodnica mea, Patricia, de la care am tabachera, în satul unde este medic fratele ei și mîncam mere în fața dispensarului cînd a trecut o turmă de oi cu cinci ciobani cu fluier.

— Cîntînd din fluier, zise Liliac.

— Nu, se poate verifica. Nu cîntau, le purtau la brîu, deși n-aveau să cînte toată ziua, asta m-a uimit : de ce le purtau la ei, știind că n-o să cînte ? Am întrebat. Mi s-a spus că ei n-aveau cum să știe că n-o să cînte. Am fumat cu ei o țigară :

le-am oferit țigări din tabachera mea. Acum cinci zile. Și încă ceva. În aceeași seară au venit doi dintre ei la dispensar cu două fete (vecine de-ale lor, mi-au spus) și mi-au oferit un fluier. Și eu n-am știut să cînt din el și atunci mi l-a luat Patricia și a vrut ea să cînte și fetele aproape i l-au smuls din mînă și i-au zis să se ferească să cînte, dacă e fată, din fluier, că nu e bine : că-i cresc prea mari gurguiele de la țîțe.

— Și ? ! nu înțelege Liliac, enervat că patina mașina.

Scosei dintr-un buzunar al husei ce învelea scaunele din față fluierul primit de la ciobani și li-l arătai. Liliac rîse :

— La dumneata în cap s-a cam încurcat timpul, unele zile o iau înainte, altele... Dar ca orice criminal, obsedat de fapta săvîrșită, revii la locul faptei, chiar fără să fii total conștient... În fond și alți inși fac la fel, fără să aibă un accident de mașină noaptea, se duc aproape orbi, inconștienți, la locul crimei... Este, doctore ?

— Văd că explicați totul, sînteți foarte deștepți amîndoi, zisei eu, nelăsîndu-l pe doctor să mai vorbească. Atunci cum de-am dormit acasă la mătușa-mea ? O am martoră. Și cum de-am visat un ins cu goarnă vorbindu-mi despre Marea Roșie ? De ce n-am uitat și visul și de ce n-am murit degerat la locul accidentului ?

— Te-a găsit o mașină în drum : a observat accidentul și te-a dus acasă. Poate ți-ai mai revenit pe drum și cînd șoferul ce probabil voia să te ducă la spital te-a întrebat de n-ai vreo cunoștință în Turnuvechi i-ai pomenit numele și adresa mătușii tale. Sau șoferul te cunoștea. Sau te-a adus pînă prin centru și cînd ți-ai revenit, te-ai dus singur acasă.

— De ce nu m-a dus la spital, de ce n-a anunțat militia ?

— Poate se temea să nu fie considerat autorul accidentului, sau n-avea chef de explicații. Sînt o mie de explicații care n-au nici o importanță. Puteai să ajungi în oraș chiar total lucid, accidentul, cu blocarea memoriei, să se fi produs acolo, în cîmp, și să fi durat cîteva secunde, și în secunde următoare, după ce ți-ai pierdut memoria, să fi fost perfect lucid. Așa se explică de ce n-ai uitat visul. Fiindcă în acest proces care cred că va mai continua, de dereglare a memoriei, unele momente le uiți, pe altele deloc. Dar nu poți să-ți alegi singur pe care să le uiți și pe care nu.

— Sînteți niște dobitoci, țipai eu. V-ați urcat la mine în mașină fără să vă chem, fără să-mi cereți voie și mă asasi-

nați cu părerile voastre timpite, mai grozav decât cei cu care am călătorit astă-noapte în mașina lor. Doctore, ești nebun ca baba, de i-am zis Școlărița, iar Liliac ăsta e ca șoferul, idiot. Asta e spiritul lor, de asta mă temeam eu să nu reînvie, și văd că trăiește în voi, de gândiți așa, ori a reînviat în voi! Căci ele, babele, n-au murit, nu mă mai plictisiți! Dați-vă jos din mașină și duceți-vă la dracu!

Liliac opri motorul și zise foarte dezamăgit:

— Afurisită zăpadă, nu mai știu pe ce stradă ne aflăm, ne-am rătăcit...

— Nu mă interesează, țipai, cărați-vă! Am să-i spun lui Tică...

— Cred că sîntem aproape de cimitir, zise Liliac calm, ca și cum nu m-ar fi auzit c-am urlat și la el, preocupat numai de drum. N-are rost să intrăm în cimitir, totul e îngropat în zăpadă, și crucile sînt îngropate în zăpadă, n-o să le putem vedea pe moartele noastre... Uitați-vă, acolo trebuie să fie poarta cimitirului, acolo e, dar ne-am rătăci prin el... Mai bine să ne întoarcem, zise, și porni motorul și mașina încercă să-și facă loc ca o cârțiță prin zăpăceala albă și moale de nea. Înaintam ca într-un vis, asudați, nemulțumiți că nu ajungem undeva, oriunde și că mergem bîjbîind și nesiguri și enervați și neștiind încotro, ca spre niciunde și către nicăieri.

— Să mergem la circ să vezi șarpele, cele trei maimuțe și cei doi cocoși ai doamnei, propuse Liliac, și cred că mai mult vorbi ca să-și justifice faptul că nu mai știa în ce parte a orașului se află (prin aceea că încerca să ajungă și în altă parte decât pe strada Nicolae Iorga).

— Ne-am rătăcit, recunoscui Mardare, ștergînd cu palma aburul de pe geamul de lîngă el și privind afară în întunericul alb adus de zăpadă.

— Dumneata, ca preot sau predicator, cum îți spun pocăitii dumitale, sau sîmbătiștii, căci nu știu precis în ce sectă predici, cum de poți zice că ne-am rătăcit în plină zi, în plin oraș. Chiar de mergem înainte, în dreapta sau în stînga, tot o să ajungem imediat într-un loc cunoscut. Sîntem pe o stradă mai necunoscută, se întîmplă.

— Ar trebui să coborîm și să mergem pe jos, zise pocăitul.

— Nici nu mă gîndesc, protestă Cornea. N-am galoși, n-am umbrelă, mă ninge de mă face om de zăpadă.

— Ar fi interesant, zisei, să ne ningă pînă o să ne acopere și să se afle pe urmă patru oameni de zăpadă, și în mijlocul lor, la primăvară, să ne găsească pe noi. Ar fi amuzant.

— N-ar fi deloc, rabufni Liliac, mereu nervos. Așa l-a nins și pe tatăl lui Tică Dunărințu: ori a fost omorît (asta e credința tuturor), ori s-a sinucis în cîmp, nu se știe precis, dar se știe că peste el, rămas acolo lîngă o apă, a nins zile în șir și el a înghețat și-a devenit un om de zăpadă. Și cînd mă gîndesc la omul acesta dacă nu ucis, sigur duș la moarte de către Moise și circăreasă — și și de alții — mă apucă groaza: căci încep să-l înțeleg pe cel ce-a tăiat-o la gît pe circăreasă. Problema însă rămîne deschisă de o întrebare: are oare omul dreptul de a-și face singur dreptate?

— Psihologic e posibil, și justificabil. Are acest drept. Să-l luăm bunăoară pe dînsul... și mă arată pe mine.

— De ce eu?!... protestai.

— Așa, de exemplu. Dumneata ești un om sensibil și nu suporti nedreptatea, chiar cînd ea nu te-a atins direct. Sînt sigur că citești ziarele și te indispuie declarațiile pașnice și justificările foștilor esesiști și nu poți suporta să-i auzi pe conducătorii de lagăre de concentrare din lume spunînd că n-au nici o vină și că și ei au fost victimele unor superiori de-ai lor. Și-ți vine să urlî cînd vezi o fotografie înfățișînd un măcelar, comandant de oști care a ucis (el zice justificat) sute de mii de oameni odihnindu-se într-un scaun de nuielă și trăgînd din pipă sau greblînd și punînd flori în grădina sa pașnică. Fotografiiile au ajuns să ne creeze nevroze. Dar realitatea? Cînd dumneata (și mă arată pe mine) observi că o persoană ca circăreasa înșelînd cu abilitate lumea poate să-și cumpere un apartament scump și trăiește pe picior mare, într-o funcție onorabilă, bănoasă și fără bătaie de cap (directoare de circ), te apucă amocul vîzînd că nimic nu s-a schimbat în viața ei, că a reușit să se strecoare nepedepsită încă? Atunci crezi că e cazul să restabilești dumneata echilibrul, să faci dreptate, și altă soluție în disperare nu găsești decât să-i tai babei beregata. E o soluție, dar nu știu dacă pe asta chiar tu o dorești. Sigur că îți displace să te războiești cu o femeie, dar dacă ea te înfruntă mereu și înfruntă și toată lumea cu aerele ei de victimă și de fostă asesoare și de actuală demnă directoare de circ, n-ai altă soluție decât briceagul: pentru ea, sau pentru ca să-ți tai singur beregata: fiindcă nu mai poți suporta. Căci

te întrebi (cum poate s-a întrebat și Tică, de-a ajuns procuror) : ești oare nebun ? Văzînd-o pe circăreasă că-și duce viața în liniște și în opulență, ca să nu-ți mai faci zilnic viața imposibilă, ai lichidat-o. Ea nu numai se curvăsărise pe vremuri cu cei care îl beliseră pe Calagherovici, ci și în calitate de parte oficială în judecarea adevărului nu-și respectase această sfîntă datorie și-l băgase la fund pe cel nevinovat (Calagherovici, mai mult decît Dunărințu) și felul acesta de a face justiție fără justiție, de a judeca de unul singur (în numele tău, nu în numele legii pe care o reprezintă), nu poți să-l admiti, ceea ce înseamnă că n-ai putut să-l uiiți. Fiîndcă a uita înseamnă a te obișnui. A fi de acord tacit cu opulența în care se lăfăia circăreasa. Și crima a venit din acest sentiment de justiție ; din imposibilitatea de a te obișnui cu erorile săvîrșite de circăreasa care se plimba prin țară și prin străinătăți conducînd un circ în care ea niciodată n-avusese vreo strălucire (să umbli cu trei maimuțe și doi cocoși era o treabă de novice ; șarpele n-avea venin — îi fuseseră smulse și urmele de glande ce secretaseră cîndva otrava). Și chiar de n-ai fost implicat pe linie de familie — să zicem că a suferit vreun neam de pe urma circăresei — chiar de nu te-a legat nimic direct de nedreptatea (lunga nedreptate) săvîrșită de ea și din convingere (că face o dreptate), dar și din plăcere, ca om nu te-ai împăcat cu destinul ei : ca să nu te poți obișnui și de aici înainte cu astfel de destine. Te-am înțeles perfect. Astfel de indivizi n-au nici o acoperire. Au greșit, spun unii. Ce greșală este asta : să mergi să-l arestezi pe Horia Dunărințu și în loc să-l iei și să-l duci, negăsindu-l acasă, turbat de furie (cum fusese Moise), te legi de nevastă-sa și îi faci apropouri rușinoase (promițîndu-i salvarea soțului) și, fiindcă ea te pămîiește sau te respinge hotărît, te enervezi și mai tare și ca să te răzbuni și pe ea le faci semn aceluia cu care venisei să se agațe de femeia celui plecat (crezînd că astfel ea va țipa și el va ieși de unde poate era ascuns : prin vreo șură sau pod vecin) : și ea țipă și soțul tot nu apare. Și el asistînd deci la acea scenă n-a găsit, și nici n-a căutat, nici o explicație, deci n-a avut nici o mîngîiere, nici o acoperire ! Și e de mirare că n-a înnebunit. Sau poate atunci a înnebunit : căci setea lui de a cunoaște fiecare om și faptă petrecută atunci nu se explică altfel. Chiar dacă nu-l chemai dumneata în Alexandru Vodă, cred că Tică Dunărințu tot se ducea acolo să mai afle măcar un

cuvînt despre Ieremia, care atunci se găsea și el printre cei nouă. Dar dacă toate acțiunile lui Tică pînă la urmă vor fi încununate cu succes, înseamnă că el nu e nebun (cum îl mai cred și alții, și nici atîns de nebulie), și că are dreptate. El nu face singur justiție ca să riște să fie numit un om în afara legii, deși e procuror : el caută cîteodată ceea ce unii au renunțat să mai caute sau au obosit și au uitat. El nu este în marginea sau la marginea legilor, a adevărului — și nu este și fiindcă nu utilizează mijloacele întrebuintate de Moise sau de circăreasă sau de alții atunci cînd urmăreau ceva : nu se aseamănă cu ei și nu este egalul lor. Deși cîteodată îmi vine să cred că nu va putea nici el plăti legal cu dreptate totul și s-ar putea să-l apuce într-o zi și pe el amocul ca pe dumneata. El n-are nici o șansă să uite : atunci sigur e nebun, de uită noaptea celor nouă și a mamei sale. Mai ușor poate uita moartea lui Horia Dunărințu : dar mama sa trăiește, îl privește în ochi. Și circăreasa a știut tot, tot timpul. Nu se pot numi asemenea fapte erori. Dar hai să le zicem erori. Bine, dar la ce-au fost bune ? La nimic. O eroare este acceptabilă dacă insul care o comite urmărește un scop bun. Aștia, Moise și circăreasa, în afară de burta la care țineau, ce doreau ? La ei n-a fost vorba de o credință (ca și la Gălătioan), ci de o ambiție. De a fi mari, de a conduce. Pe cuvînt, psihologic, eu te înțeleg de ce le-ai ucis...

— Cînd înțelegi, înseamnă că aprobi, zise Liliac. Și dacă aprobi, înseamnă că poți și să înfăptuiești.

— Cine nu înțelege e nu un dobitoc care nu poate înțelege, ci un dobitoc pentru că-i este teamă să înțeleagă și să recunoască : să nu fie cumva bănuț drept autor. Da, eu înțeleg. Și implicat cît de cît, sau chiar martor de seară, într-un paroxism, într-o criză — nu, într-un moment de sinceritate totală, le-aș fi putut ucide. Omul care le-a omorît nu e un scelerat : într-o clipă de supremă sinceritate a scos el bri-ceagul. Prin asta nu vreau să justific total crima — pe care n-o admit, în principiu — dar îi găsesc o explicație cît de cît umană. Da, umană. Nu e fapta unui nebun, sau a unui bandit. Asemenea cazuri nici nu mai interesează azi decît medicina și miliția (pentru cîteva zile, pînă întocmesc dosarele). Ele nu implică o conștiință. În cazul de față cred că e vorba nu de un hoț (nu s-a furat nimic) și nici de un țicnit. Dar, mi se pare c-am ieșit din oraș, se uită el atent pe geam. Sîntem parcă într-o pădure.

— Da ? făcu Liliac.

— Eu mi-am dat seama când am ajuns la barieră că ieșim din oraș, dar am crezut că tovarășul Liliac vrea să mergem pînă la locul unde-a suferit dînsul accidentul astă-noapte, zise Mardare, blajin.

— Păi nu e asta șoseaua spre Alexandru Vodă, vorbi medicul. Mai bine ne-am întoarce... Și n-are nici un rost, omul a mărturisit că și-a uitat tabachera... Ce mai vreți ?

— Eu vreau să știu ce te face să crezi, doctore, că dumnealui e sigur vinovat ? Faptul că în accident s-a încurcat timpul în mintea dînsului ? Văd că mă aprobi, deci așa este, crezi. Eu sînt omul lui Dumnezeu, cred în el și în venirea lui Cristos pe pămînt, cred în moarte și în viață și tocmai de asta nu-mi formez atît de ușor o părere despre un fapt sau un om. Și eu l-am văzut pe Moise urcînd la circăreasă și și pe Ieremia. Am și vorbit cu ei. Dumnezeu este peste tot, și în moarte.

— Dragă vecine, profit de faptul că dumnealui întoarce mașina (bine și face, în oraș sîntem mai la adăpost de vînt și tot n-am descoperi nici o urmă de accident sub zăpadă pe șoseaua spre Alexandru Vodă) să-ți reamintesc o discuție ce-am mai avut-o noi : nu ne-am înțeles nici atunci, n-o să ne înțelegem nici acum : am spus cu acea ocazie că Dumnezeu este o prostie și nu pot să creadă în el decît cei cu o minte infantilă. El e bun seara să i te rogi de ești copil la propriu sau la figurat să te scape de vise urîte (de mîncînci gras sau mult) și nici de ele nu te poate salva. E inutil. El e bun ca o poveste : să crezi că te poate salva de spaima întinericului și a nopții când cine știe ce bandiți îți pot sfîrși viața. Dar el a dus cel mai mult la dizolvarea încrederii omului în propria sa minte și putere, este cel mai dizolvant agent psihic ca să-i zic așa : dizolvant, paralizant, alienant. Și e foarte periculos să-l invocî acum cînd e vorba de viața omului din fața noastră : el a ucis, el recunoaște că a fost în casa femeilor, aseară. E mai util pentru dînsul să-l facem să-și recapete memoria decît să se ascundă după un Dumnezeu inexistent și să rămîna infirm mintal.

— El n-a ucis, zise Mardare. Astă-noapte el n-a fost în apartamentul numărul 9. Eu n-am dormit toată noaptea, am citit (da, din Biblie) și n-am auzit nici o mașină oprindu-se în fața blocului și pe nimeni tîrziu urcînd scările (se aude în

bloc, nu ?) și pe nimeni în apartamentul 9, care este așezat deasupra celui locuit de mine. Zăpada nu poate acoperi toate zgomotele și toți pașii. Ea adoarme, ea cu frigul pot să te facă să-ți pierzi controlul gîndurilor și să visezi. Înghetul te învață cea mai dulce moarte : în vise. Accidentul, frigul, amintirea lui Ieremia de peste zile l-au dus cu gîndurile spre o altă lume, trecută... Sau, mai mult, aș îndrăzni să spun că Dumnezeu l-a dus pentru un timp în lumea umbrelor. Știu, o să rîzi ori de cîte ori o să mă auzi pomenind numele Domnului. Spui că el nu poate exista dacă a admis și mai admite ca frate pe frate să se sugrume și ca în fața unui copil, Tică Dunărințu, mamei sale să i se facă de nouă ori aceeași rușine. Sau de admiți că există, adaugi că este cel mai cumplit mincinos : că una propovăduiește și alta lasă în lume să se împlințe, că este cinic și că pentru cinismul său sfînt, cum îi spui, numai o armă îi mai rămîne omului : să-l înfrunte disprețindu-l : să admită că există Dumnezeu, dar să-l jignească grozav disprețindu-l ca pe un borfaș. Este un punct de vedere, doctore, al unui disperat, nu al unui ins stăpîn pe sine. Eu îți respect părerea : că nu crezi în Dumnezeu, dar eu cred și pretind din partea dumitale, dacă nu să mă respecti, să mă ascuți. Ieremia după ce a murit de două ori și n-a putut să moară cu desăvîrșire și s-a trezit din moarte așa necredincios cum era el în sfinți ștîind că eu mă rog lor într-o noapte mi-a bătut la ușa și pînă dimineața mi-a povestit cum murise, rugîndu-mă să mă rog pentru el. Omul acesta avusese un curaj mai mare decît al dumitale : el nu numai îl disprețuise, vorbind de Dumnezeu, el îi și scuipase chipul din icoane. Și nu era beat, voise doar să arate popii și satului (în Braniște se întîmplase) că e o prostie să ieși cu icoanele la Bobotează din biserică la cișmea. Și a scuipa o icoană nu era o insultă adusă popii, sau o neîncredere arătată public față de Dumnezeu, era mai mult : o încredere completă în sine, în el, și un curaj nemăitîlnit. Sigur că dacă lumea nu l-ar fi știut cine este, îl călca în picioare ; el nu-și arătase doar disprețul față de icoane și sfinți, ci și față de credința acelor oameni. Bună, rea, o credință este o credință, este un reazem peste un om, ceva sfînt. Așa că el atunci reușise mai mult decît să scuipe o icoană : reușise să umilească un popor de bărbați și de babe, mai ales de moși, de copii și de bătrîne. O să spui acum, doctore, că acei inși au fost lași, că ei

s-au lăsat înfricoșați și umiliți, deși credeau în Dumnezeu și că Dumnezeul din ei a fost laș și-a tăcut și nu i-a îndemnat să-l ucidă cu pietre pe pîngăritor și că deci în oameni dacă este un loc tainuit unde sălaşluiește El, locul acela este ca un cancer, este partea cea mai fricoasă și mai lașă și mai dizolvantă și mai dușmană omului. Căci Dumnezeu este un dușman al omului, dacă nu face nimic pentru el, un rival care se bucură de căderea și umilirea lui. Ieremia numai murind prima oară și-a dat seama că dincolo de viața noastră mai este o viață și s-a înspăimîntat. Trupul lui de pămînt se împotrivea trecerii lui în acea lume, rămînea aici, neprimut de pămînt: sufletul care merge înaintea trupului acolo venea înapoi rușinat, căci trupul nu era încă atît de pătimit și nu plătise pentru cît se bucurase aici luînd cu jaPCA vinuri și muieret și tot ce era al altora. Eu cred în lumea de dincolo și astă-noapte dumnealui, poate și lovit în accident, a trecut acolo pentru o vreme și s-a întîlnit cu cele două și cu Moise și au călătorit împreună și fiecare despre ale sale a vorbit. Și eu cînd am fost copil am murit o dată: am căzut dintr-un car cu fîn pe pietre în drum în cap și totul s-a întunecat pentru mine și am plutit o vreme ușor ca un fulg, fără să-mi mai simt durerea, fără să-mi simt grele mîinile în zbor sau picioarele, pluteam printr-un nor negru care încerca să se lumineze și cînd s-a luminat și eu m-am trezit într-o lume nouă și-am băgat de seamă că ieșisem din trupul meu de carne și de oase și că părăsisem nu numai pămîntul și oamenii, ci și corpul meu și hainele mele și numele meu. Eu cred că dumnealui a intrat astă-noapte în moarte și cînd s-a deșteptat acolo și s-a întîlnit cu cele două femei și cu Moise pe care nu l-a recunoscut, conștiința sa ce nu l-a părăsit neavînd cum, omul fiind o conștiința acolo, l-a făcut să aibă discuția contradictorie cu cei trei și revenind apoi din acea lume (accidentul n-a fost grav, cum n-a fost nici al meu cînd am căzut din car) să creadă că a trăit cu adevărat tot ce-a trăit acolo și să susțină cu tărie că și-a uitat și tabachera la numărul 9, lucru imposibil. El n-a ucis, nici înainte, niciodată, el a întîlnit dincolo niște oameni pe care aici nu i-a văzut niciodată la chip. Arătați-i fotografiile: poftim, ai mai văzut dumneata vreodată pe aceste femei? mă întrebă Mardare.

— Nu, în afară de astă-noapte, zisei, sigur de mine și cam enervat de bazaconiile acestui habotnic blajin, care deși

voia să mă pună în afara oricărei învinuiri de crimă spusese niște prăpăstii mai gogonate decît ale celorlalți doi dobitoci de lîngă mine.

— Vecine Mardare, vezi?! Dînsul recunoaște! Eu am dreptate, nu dumneata, zise Virgil Cornea, sigur de sine, aproape emoționat. Uite, am intrat în oraș, zise, în curînd o să dăm în strada principală și-o să trecem prin centru, exact pe drumul pe care a mers dînsul cu două săptămîni în urmă cînd și-a uitat la 9 tabachera ce se află la miliție... N-a murit astă-noapte, și n-a vorbit cu morții (ce prostie, vecine! Mă faci să roșesc!).

— Atunci morții au venit pe lume și-au vorbit cu el, zise Mardare, au ieșit din moarte și au luat trup de om și au călătorit cu mașina și au fumat și au băut ceai și și-au spus gîndurile lor cele vechi. Căci sufletul în pămînt nu putrezește, numai carnea și oasele: și în primul rînd limba în gură e dată viermilor, ea mucegăiește și se umple de ființele acelea mișcătoare care înghit totul, în afară de suflet, care e parte separată și nemuritoare și fiindcă e fără sfîrșit înseamnă că trăiește și înainte de a lua chipul cutăruia și trăiește și cînd se desparte de lutul intrat în groapă al celui om trecător. Așa că acest centru grozav care este conștiința, sufletul, nucleul acesta de energie nepieritoare ce n-are nimic cu materia în care intră uneori se poate reîncarna și dumnealui a călătorit cu femeile acelea reînviate, pe care nu le-a mai întîlnit înainte și nu le-a ucis niciodată. Domnul e mare și el îi dă posibilitatea omului să vadă uneori și ceea ce nu-i este permis să vadă, să vadă, chiar dacă nu înțelege, de nu crede. Dumnealui a văzut, însă nu crede. Și cu atît mai grozavă e puterea lui: că arată unui necredincios fapte nemaivăzute, nu unuia care crezînd nici n-are nevoie să vadă. De ce sînt atîtea prostii și atîta răutate, doctore? Că nu este credință. Dumneata zici: nevroze, psihopatii. Nu e nici un fel de credință — și nici dumneata nu crezi în medicina dumitale. Dumnezeu este tot atît de mare, fie că dumnealui a fost în moarte, fie că morții au fost în viață, el arată că nu este un perete despărțitor între ce a fost și este și va fi și el îi iubeste pe oameni și cînd ei zie că el e dizolvant, alienant (microbul care împiedică dezvoltarea umanității, cum ai zis data trecută): el nu-l face pe om să dezerteze, cum crezi. Pe mine nu mă face. și uite și unui ins ca dumnealui, care nu crede, i-a arătat

lumea de aici, și de dincolo (el știe acum exact ce s-a întâmplat cu tatăl lui Tică Dunărințu în niște ani când și alții au fost scurțați de zile) și i-a lăsat această lume s-o judece cum vrea, nu i-a dat nici un răspuns, nici o cale: i-a dăruit întreaga libertate de a judeca această lume. Și ce libertate mai mare vrei decât aceea ce-o are dînsul acum când nu recunoaște lumea de dincolo și nici puterea lui Dumnezeu, nici de acolo, nici de aici și jură că astă-noapte a fost stăpîn pe el și ne îndeamnă să ne arate tabachera, care oricum nu poate fi acolo — decât în închipuirea lui. Mare e puterea lui Dumnezeu.

— Ho, ho, zise Liliac, că m-ați înnebunit! Așa m-ați înnebunit și când le-am făcut autopsia celor două babe. Și când le-am dus la cimitir și le-am îngropat. Și când am continuat cercetările. Mai bine v-ați da jos și v-ați ușura. Ca să vă mai treziți, zise el și deschise ușa și vru să coboare. O pală de vînt rece ne înfrigură. Renunță și Liliac. Motorul, oprit, mai sforăia ca un cal înjunghiat: fierbea radiatorul. Paletele ce curățau parbrizul oprindu-se, zăpada acoperi și cele două ochiuri prin care mai vedeam afară. Era liniște și tăcerea îmi făcea bine. Aș fi vrut să dorm. Eram moleșit de căldură și plictisit de cearta celor doi nebuni de pe bancheta din spate. Niciodată nu fusesem un credincios, dar nici un susținător fanatic al adevărului medicilor. Dacă era să-i iau în serios, pe unul sau pe altul, ar fi trebuit din capul locului să consider că și călătoria de acum cu ei era o năzbîtie a memoriei mele, sau o nerealitate lumească și că ei nu existau, așa cum voiau să mă convingă că nici călătoria de astă-noapte și cele trei persoane din „Pobeda” nu existaseră. Îi privii: Liliac își aprinsese o țigară de la țigara doctorului. Fumau toți trei ca niște șerpi. Mardare își șterse chelia cu batista (transpirase pe cap de atîtea tîmpenii divine născocite) și mă pofti să iau o țigară din pachetul său „Carpați”. Refuzai. Îmbăcșiseră tot aerul cu fum de tutun.

— Ce-aș rîde, rîse Liliac, să aflăm când trecem pe la miliție că a fost prins ucigașul celor două babe.

— Femeile acestea nu sînt moarte, zisei eu.

— De ce nu admiti și dumneata că te-ai putea înșela? Îmi zîmbi malițios Liliac. Omul, societatea, conștiința — nu știu dacă acestea și altele (chiar tălmăcind visul dumitale cu insul ce vorbea în goarnă) mai sînt atît de limpezi și de de-

limitate, și nu sînt cumva îngemănate. Poate că insul cu pantalonii scurți să nu fie altcineva decât dumneata — doar ai avut în copilărie pantalonii scurți și te-ai jucat ca orice copil cîntînd și vorbind în tot felul de plîinii. Văd că ai și nasul roșu, borcănăt — probabil că în accidentul pe care nu-i negi te-ai lovit de parbriz cu nasul. Dar la urma urmei nu contează dacă insul cu ochelari fumurii era o altă față a dumitale, în vis, cum se mai întâmplă: contează, cel puțin pentru mine, ideea că apele nu se mai separă atît de ușor cu toiagul și că stau amestecate, chiar lovite cu ciomagul, și e greu să vezi prundișul de pe fundul lor și să-ți găsești o cale printre ele și o lumină care să te treacă pe celălalt mal și să te salvezi. Mardare și medicul au tot vrut să găsească fiecare adevărul său și nu m-au convins și de-aceea cred că este posibil să-l găsim pe vinovat la miliție. Ori ca să-ți dau și dumitale dreptate, cumva, zic: că ucigașul a pus astă-noapte într-o mașină două babe în negru ce seamănă cu moartele. Ca să găsească un client noaptea. Și clientul să se dea pe mîna miliției, ca un fraier, ori să înnebunească. N-aș vrea în ruptul capului să mă gîndesc că Marea Roșie e o mare de sînge unde este inutil să mă cauți adevărul petrecut cîndva, cred doar că uneori e greu să găsești o soluție, răul și binele fiind adesea îngemănate, trăiesc împreună, nu în stare pură, și oricît ai da cu toiagul (fiind niște ipoteze uneori pur și simplu imaginare), apa nu se dă în lături, sau lipsește Moise cel bîlbîit ca să săvîrșească minunea, zise Liliac spăsit, fără vlagă cu care mă învinuise înainte și coborî în fața miliției și ne lăsa singuri într-o tăcere de moarte. Totuși, mai zise: Poate există și o cale, ca să-ți dau dreptate și ție, dar care este ea?

Acum cei doi de pe bancheta din spate nu-l mai aveau alături pe omul legii să le asculte și eventual să le aprobe părerile. Virgil Cornea nici nu mai fuma, tot sufla să dezghețe geamul asprit pe dinafară de ger. Liliac nu întîrzie: intră dezamăgit în mașină și porni motorul recunoscînd că nu fusese prins nici un asasin care să recunoască sau să nu recunoască fapta sa din strada Iorga. Doar procurorul Tică Dunărințu se înapoiase din Alexandru Vodă și aflînd de la ofițerul de serviciu ce putuse afla despre noi trei și mai ales despre mine plecase să ne caute în strada Iorga și cu siguranță că se afla acum pe scări și ne aștepta neînțelegînd unde eram și ce se întâmplase. Mașina înotă prin zăpada pufoasă și ușoară pe

care vîntul o viscolea măturînd cu ea asfaltul ce rămînea pu-
drat ca un obraz înghețat și vînat de mort. Simții la început
o mare liniște, aflînd de venirea lui Tică, apoi un soi de
curaj îmi făcu sîngele să pulseze nervos, încălzindu-mă. Mar-
dare începu să povestească probabil ca să-mi facă mie plăcere
că ultima dată discutase mai îndelung cu Tică Dunărințu
cînd circăreasa fusese eliberată din funcția de directoare
(acum doi ani) și în locul ei fusese numit Petru Gheorghe
Ionescu. Și el, care era contabil la circ, fiind întrebat de pro-
curor amical (se cunoscuseră în casa lui Don Iliuță) de ce a
fost schimbată, a răspuns că nu știe. „Nu știu nici de ce
au ținut-o pînă acum aici, și nici de ce au pus-o și nici de ce au
dat-o jos”, i-a zis, și lui Tică i-a plăcut răspunsul și cînd din
nou ea a fost numită în locul lui Petre Gheorghe Ionescu,
Tică a zis : „Știu, tot nu știi”. Și au rîs. Mie, numele lui Petru
Ionescu îmi aduse în minte pe baba Sevastița din Braniște
care nu-l suporta dîndu-i tîrcoale nevastei lui Ilie Manu,
Iolanda. Și îmi amintii că lui Ilie Manu care se plîngea de reu-
matism la toate încheieturile, baba îi dăduse să se frece pe
trup și să se scalde dimineața și seara un spirit în care fier-
sese un furnicar de furnici și bărbatul Iolandei mereu se
lăuda că zeama asta pe care nu dăduse doi bani îi alungase
durerile. Baba nu ascundea că face vrăji și-l puse și pe Don
Iliuță (prin el o cunoscusem și eu, într-o cîrciumă unde bea
pictorul) să mănînce usturoi și să treacă pe la biserică să se
lege de el mirosul de tămîie ca să nu se facă strigoi cum se fac
cei ce se feresc de usturoi și de tămîie și sînt curvari și bețivi
și aprigi la cărți de noroc și repede mincinoși din fire. De la
ea poate rămăsesem cu impresia că spiritul rătăcitor al celor
neduși la biserică se reîntoarce în viață și îngheață laptele în
ugerul vacilor și sîngele în dușmanii lor și că iau chipuri
diferite și îmbracă chiar chipurile lor avute cîndva și duc la
moarte și pe copiii neprietenilor lor, nesătui și spurcați la suflet
cum sînt.

— Nu e bună de directoare, i-am spus lui Dunărințu, zise
Mardare, privindu-mă ca nu cumva să-mi scape că el era
în relații destul de amicale cu Tică. Nu e : pentru că nu e
artistă, ea e aranjatoare, ea e ca o jucătoare de pocher ce este :
pune totul pe o carte, nu clădește ceva, ea riscă ; și se întimplă
să cîștige și atunci unii zic că e fenomenală și-i mai dau o
primă și-i mai aranjează un turneu în străinătate cu trupa.

Și acolo duce pe cine apucă, se culcă sau pune mai ales de
cînd a îmbătrînit pe altele mai proaspete să se întindă cu cine
trebuie, directori de circuri sau cu un gazetăraș (că știu eu
unul, Aureu, care face toți banii : ce scrie el se poate aduce
în țară și arăta la alt jurnalist tăvălit și el prin paturi de
jongleriste și dansatoare, să reproducă și el în articolașele sale
de șimbăta de la magazin). Și așa crește gloria, mai mult înăl-
țată cu buclile și cu sudoarea plăcută a pielii decît cu chinul re-
petițiilor fără public și plan de încasări. Ea n-a crescut o
trupă de circari, ea a adunat de pe unde a putut pleavă fru-
moasă la obraz și dulce între șolduri și, ca o pocheristă, a
riscat : și cînd a pierdut, a căzut pînă ce din nou i-au intrat
cărți bune. Asta i-am spus atunci lui Dunărințu și el n-a zis
nimic, a dat din cap numai. Don Iliuță, pictorul, cu gură ne-
încuiată a zis : „Are noroc, tîrfa. Anul trecut a fost în Suedia
cu o trupă și s-a făcut de rîs cu numerele duse, că suedezii
trag mai puțin la dulcile muierese și sînt mai slabi în bîr-
băție și le-au făcut vînt acasă, nemulțumiți de program, și și
în căderea asta ea a avut un noroc grozav : că i-au fugit din
trupă doi echilibriști, unul cu țitoarea lui, cei mai buni, și
ea cînd a ajuns acasă a zis că a avut un succes grozav, dar nu
se poate scrie în ziare și nu se poate vorbi în lume de măestria
lor fiindcă au fugit nenorociiții aia doi”. Dar Don Iliuță a mai
adăugat un lucru la care a ciulit urechea Dunărințu : „Dă-o
dracului de circărească, a zis, că riscă acolo nu e nici o pagubă.
Dar scroafa asta a făcut politică, a fost asesoare și a fost bă-
gată în toate trebile Cîmpulețului o vreme, de care răspun-
dea din partea Turnuluivechi, și ea și acolo a riscat : a jucat
pe viața unora, ca la pocher”. Și a mai vrut don Iliuță să
spună ceva, dar a intrat în cîrciumă să ia două sticle de apă
minerală baba Sevastița și l-a întrebat ce mai face și el a zis
bine. Și cînd și el a întrebat-o ce mai face și ce mai este nou,
ea a răspuns că nu prea se simte bine (are draci) și că nou
nu este decît că în Braniște s-a umflat la burtă vaca verișoarei
lui Teavălungă. „Și a murit ?” „N-a murit”, a răspuns Sevas-
tița, c-a adus-o la mine în curte și eu i-am băgat pe gît o
broască vie și n-a trecut mult de cînd a înghițit broasca și-a
început să-i scadă burta văzînd cu ochii : trăgea broasca răul
din ea. Și s-a vindecat”, a zis Sevastița și eu de atunci n-o uit
pe babă : că ea crede în ce face, chit că n-am întrebat-o de
crede sau nu în Dumnezeu ca mine.

— Sporovăiești și tu ca o babă, se răsti la el Cornea. Îl vorbești de bine pe Dunărințu ca să te pui bine cu dumnealui... Bați câmpii ca să treacă timpul pînă ajungem în lorga. Ai uitat de teoria că dînsul a fost pe altă lume, sau... Eu n-am uitat ce-am spus și-mi mențin părerea : el le-a ucis pe babe. Sînt mai convins acum ca oricînd.

— Liniște, zise Liliac, liniște, c-am ajuns. Priviți scara de la bloc, e plină de oameni. Ne așteaptă.

Opri motorul, dar nimeni nu se grăbi să coboare. Stergătoarele de parbriz continuau să se miște (nu întrerupsese curentul ce le alimenta). Se vedeau pe la geamurile ce lumineau scara interioară a blocului fețele locatarilor, la toate etajele. „Undeva sus, trebuia să se afle și Dunărințu.“ Aerul părea uzat înăuntru și în mijlocul acestui minut de tăcere luminată ostenit de lumina iernii simții că mă doare stomacul de foame. Nîngea peste soarele nerăsărit și nevăzut și doar bănuir. Se aprinseseră becurile în case și pe stradă și luminile lor somnoroase făceau ziua să pară și mai fadă și foarte veche. În mine ochii babelor zise de ei că sînt moarte clipeau luminați de o ciudată și lunatică răceală. Minutul de liniște păru o eternitate sub cerul fără culoare, nedescifrat, și în căldura din mașină se așternea pe fețele tuturor o paloare mută și-i făcea în lumina istovită să pară de ceară (o ceară transpirată), ca într-o noapte de denie niște morți amînați cu îngroparea pînă după slujbele sfinte. Liliac fu primul care se trezi, și rîse, întorcîndu-se către mine :

— Ești formidabil, domnule ! Nu înțeleg încă, și de cîteva ceasuri îmi crapă capul să pricep și tot nu pot, de ce minți cu atîta conștiinciozitate ! Ne-am învîrtit prin tot tîrgul și ne-am și rătăcit și tot nu ți-a trecut nebunia de a ne minți ! De ce susții că ai fost cu ele cînd eu, și noi trei, le-am dus (cu alții, mă rog) și le-am băgat în pămînt pe babe ? Înțeleg să minți ca să tragi un folos din asta ! Dar n-ai nimic de cîștigat dintr-o asemenea minciună ! Sigur, poate că n-are nici un sens pînă la urmă să aflăm ce e adevărat sau ba aici : poate e de-ajuns că circăreasa a fost atît de dată dracului în viață că murind nu și-a încheiat toate socotelile cu lumea și așa cum noi ne-am vînturat sporovăind prin oraș, o să-și mai piardă și alții zilele și nopțile ca să se poată dezlega de numele ei. Dar de ce minți, omule ? Ce ți-am făcut eu de mă minți ? Uite

pe scări, s-a strîns toată strada ! Nu-ți folosește la nimic, zău ! Mai bine ne-ai spune că ți-ai bătut joc de noi și ne-am duce fiecare liniștit la treburile noastre. Eu sînt cel mai caraghios : căci trebuie să raportez niște prăpăstii. Și-o să se ridă și cu fundul de prăpăstiile astea scrise pe hîrtie de mine. În vorbe, mai merge, toată lumea știe că noi oamenii sîntem legați unul de altul prin vorbe, și mai rar prin dragoste și foarte rar prin sînge. Acum mă legi de dumneata prin niște hîrtii. Nu mă obligi, dar eu sînt obligat să-mi clădesc viața și pe hîrtii (e o boală a secolului) — și nici măcar nu le pot arunca imediat în coș, pînă nu le verifică alții. Măcar spune-mi, te implor : De ce ne-ai mințit ? A, poate mă consideri idiot ! Sigur, cel mai ușor mi-ar fi să întorc minciunile dumitale cu capul în jos și pe partea cealaltă și să zic : unde-i fața nu-i curul, unde-i marca nu-i leul, unde-i minciuna nu-i adevărul. Dar ar fi prea simplu și prea neadevărat așa, că minciuna e mai codoașă : curva are mai multe posibilități decît fata mare care n-are nici una și nici nu știi care dintre dulcile ei guri e cea mai des folosită. Uite, îl văd la etajul patru pe scară și pe Tică Dunărințu. Spune-mi, zău, de ce mă minți așa de grozav și de inutil ?

— Nu mint, îi răspunsei. Femeile acestea nu sînt moarte ! Voi le credeți moarte, dar ele trăiesc !

— Ptiu ! făcu Liliac și dădu să coboare din mașină, însă Cornea îl prinse de haină și-l reținu.

— Dar totul e foarte clar, ce Dumnezeu ! Omul recunoaște cîteva puncte esențiale ! Memoria sa în rest e blocată. Dar nu e vorba de memoria obișnuită, conștiință, și nu e vorba de conștiința lui de om lucid, conștiință și memorie ce țin de centrul nervos de care țin memoria și conștiința mea și a dumitale și a lui Mardare ! Nu, memoria sa normală, obișnuită — ca a noastră, din clipa de față — s-a stins ! A suferit un șoc — accidentul — și s-a stins pe o perioadă, împreună cu conștiința sa legată de acea perioadă. Și pentru perioada aceea a apărut o nouă memorie, o nouă conștiință, ce țin de subconștient, nu de centrul nervos de care e strîns legată memoria noastră, și a lui, cotidiană. Înțelegeți ? Aici e salvarea enigmei : el le-a ucis ! Dar tocmai perioada tăierii la gît e dereglată și trebuie să învingă una din memorii (și noi

trebuie să-i reamintim scene din viața lor) ca să aflăm adevărul integral.

— Du-te și te ușurează, nu mai țipa la mine, se înfurie Liliac, și-și trase pulpana hainei din mîna acestuia.

— Stai, omule, stai, țipă Cornea. Nu vezi cum își aduce aminte de orice amănunt, cu o exactitate de fier?! Un tip care minte uită din amănunte, și repovestind mereu aceeași întâmplare o înflorește, se îndepărtează de ea! Minciuna este fantezie, domnule, nu e adevăr, și el o ține mereu una și bună: susține și povestește exact același lucru! I s-a întipărit grozav în memorie — și numai în memoria subconștientă faptele sînt atît de matematic păstrate! Memoria subconștientului e cea mai înspăimîntătoare, te tiranizează! Nu vezi că nu poate minți, că nu poate fugi de adevărul că le-a ucis (deși nu recunoaște decît c-a fost cu ele, pînă o să se regăsească total), nu observi că în memoria aceasta fantastică și profundă a subconștientului minciuna e imposibilă?! Da, e imposibilă! Căci ea, memoria aceasta, și conștiința aceasta sînt independente de toate absolut toate relațiile posibile cu centrul cerebral ce țin de conștient. Ne aflăm în fața unui caz rar întîlnit sau nemaîntîlnit de criminal: cînd adevărul e dezvăluit de fidelitatea subconștientului său devenit conștient.

— Și de ce te bucuri și surzi? îl privi disprețuitor și total neîncrezător Liliac.

— Fiindcă el confirmă încă o dată de ce circăreasa a avut viață atît de dublă: că de multe ori una era ea și alta făcea, una vorbea și alta fuma, cum a zis nu știi cine... Viața ei a fost un exemplu de parvenire, de convingere a ei că are dreptate și a altora că nu are și invers, viața ei a fost dublă ca și conștiința ei! Căci și conștiința e dublă, una conștientă și alta ce ține de subconștient, și și memoria e dublă, deasupra celei cerebrale sau dedesubtul ei, nu știi unde, se află alta mai adîncă, subconștientă — dovadă acest om care a ucis! Priviți-l cum arată de stupefiat cînd i-am spus adevărul!

— Nu sînt stupefiat, îi zisei, sînt de-a dreptul trăsniț de timpeniile dumitale! Ar trebui să te cauți! Nu înțelegi, domnule, sau ești cretin total, că femeile acestea trăiesc și că eu astă-noapte am discutat cu ele și am băut la ele un ceai și mi-am uitat tabachera la ele în cameră? Tică Dunărințu o să recunoască cocoșul galic desenat pe ea. Ieri am fumat în Ale-

xandru Vodă, l-am servit și pe procuror cu țigări din tabachera asta (și el știe c-o am primită cadou), a ținut-o în mîna și i-a admirat cocoșul galic. Să mergem sus, și chiar dacă ele n-o să fie acasă, în prezența procurorului, dumnealui (Liliac și mai cum te cheamă?) care are cheile o să deschidă ușa apartamentului și-o să găsim acolo tabachera, căci ele știu c-am uitat-o la ele și c-o să vin după ea dacă am uitat-o și chiar de-au plecat la plimbare n-au luat cu ele o tabacheră...

— Să mergem, să mergem! strigă Liliac și ieși primul și plecă, fără să ne mai aștepte, spre intrarea vechiului imobil.

Mirosea pe scară a ceapă prăjită și a sarmale. Ieșiseră în capoate muierile, și puștanii își lingeau mucii și nu se mai uita nimeni la ei, să le dea cîte o palmă peste bot. O recunoscu pe nevasta lui Mardare și-o salutai. Lîngă ea, la etajul trei coborîse și baba de la 8 (madam Gheorghe) pe care o recunoscu, dar n-o salutai. Venise seara și prin geamurile de la scări zăpada nu se mai distingea căzînd și undeva pe cer printre stelele care nu se zăreau se vedea o albeață rotundă, poate luna avea albeață, zăcea cu lumina ei luna, în cerul chior. Mirosul de bucătărie îmi înteti foamea și cînd ajunsei lîngă Tică și-i strînsei mîna tăcut, pe geam se profilă acoperișul alb al unei biserici din apropiere și cum era gros de zăpadă mi se păru de foame, că e din slănină acoperișul. Toată lumea aștepta într-o liniște de mormînt să scoată Liliac (nu-mi spusese Liliac și mai cum îi zice) cheile și să deschidă ușa.

— Ce faci, domnule, nu umbli odată la broasca aia? îi zisei lui Liliac care tot se fîșia și cu un maldăr de chei în mîna, nedecis și îngrijorat și neîncrezător, de parcă trebuia să ne deschidă ușa de la altă lume. Mi-e o foame grozavă, îi spusei lui Tică Dunărințu.

— Eu am mîncat sarmale, zise el și surse ca și cum ar fi fost o rușine să mănînci sarmale.

Cheia se răsuci în broască exact cu clinchetul din noaptea trecută. Cornea era ca ieșit din baie, de transpirație. Nevasta lui Mardare își făcu trei cruci (deci ea nu era pocăită ca el) și atunci auzii bătînd clopotele de la biserică, rar, și stinse de zăpadă, dar totuși foarte distincte și neobișnuite: clopotele păreau că sînt făcute din cap de cîine, așa se-auzeau.

— Poftim, ne invită Liliac înăuntru, deschizînd ușa și luînd-o înainte. Casa e goală, nu e nici o femeie...

— Aici am stat cu ele aseară, zisei, privind scaunele pe care stătusem.

— Nu sînt, zise Liliac...

— Poftim, priviți, le arătai pe masă tabachera mea. Și scrumul din scrumiera, da, priviți... Poftim, asta e tabachera mea, o luai în mîna și o deschisei să-mi aprind o țigară și apoi i-o întinsei lui Tică Dunărințu.

El luă tabachera în mîna și mă privi în ochi.

FRUMOASELE BROAȘTE ȚESTOASE

În ziua de 12 ianuarie a aceluiași an, la ora douăsprezece și jumătate, sosi în gara din Cîmpuleț, pe linia numărul trei, acceleratul 402 venind din București și mergînd în direcția Turnuvecchi. Era ceață. Termometrul farmaciei fusese spart cu cotul de către impiegatul de serviciu Teodorescu Teofil, înalt de 1,86 și avînd o greutate, cu haine cu tot, de 104 kilograme. Deci termometrul nu funcționa și era foarte dificil să se precizeze exact temperatura aerului la ora sosirii acceleratului. Din ultimul vagon a coborît un călător cu o servietă mare în dreapta și cu un geamantan de piele scorjîtă în stînga, tușind. Nu-l aștepta nimeni. Se numea Petru Gheorghe Ionescu și împlinise în decembrie treizeci și șase de ani. Luă o trăsură (birjar Aurel D. Cuidepăruscat) și prin ceața lăptoasă și densă și opacă străbătu ca printr-un coridor cu fum strada principală, pînă la monumentul eroilor, de unde, după ce plăti, fără să dea bacșiș, porni pe jos spre strada Pantelimon și intră la numărul 45 în curte și sună la ușa din dos a casei locuite de familia Ilie Manu. Îi deschise Iolanda Manu, soția lui Ilie Manu, și cum era în capot se roși o secundă (crezuse că e poștașul, un bătrîn surd aflat înainte de pensionare), apoi își regăsi calmul și-l pofti înăuntru pe omul cu geamantan de piele scorjîtă. Ionescu Petru nu voi: „Vă rog să mă scuzați, se scuză, n-am vrut să merg acasă înainte de a vă aduce o veste“. „Vă foarte mulțumesc, dar poftiți măcar o clipă...“ „Sînt cu geamantanul și n-aș vrea să fac deranj.“ „Deloc, zău, vă rămîn profund îndatorată“... Ea îi luă geamantanul din mînă și Ionescu o urmă privindu-i papucii. Înăuntru ardeau

becurile și cum ceața se lipise de geamuri ca o pastă de cenușă lichidă interiorul era scăldat pur și simplu de o lumină nesigură, rece și stranie, violentă (de la lustră) și palidă, mortuară (de la opacitatea ferestrelor). „L-am văzut, zise Ionescu, e cam bolnav și i-ar trebui un cojoc și mai multă mâncare... Am să încerc să aranjez totul cu cei în cauză”. „Vă foarte mulțumesc. Îi răspunse doamna. Serviți o cafea?” „Mă grăbesc, însă... Da, m-a c-am obosit trenul, și frigul, e atîta frig în trenurile astea, mai ales în ultimul vagon e dezastru”. Iolanda intră în bucătărie. Petru Ionescu luă din raft un roman de Balzac, în germană, și începu să-l răsfoiască. Pe o pagină zări semnătura (cu cerneală roșie) lui Ilie Manu. O acoperi cu palma și zise : „Da, Ilie Manu este mort”.

2

Toată această descriere nu are nici o importanță ; fiindcă un impiecat de 104 kilograme n-are nici o însemnătate nici într-o gară unde singura sa faptă ieșită din comun este c-a spart cu cotul termometrul farmaciei ; fiindcă în acea zi putea să fie mai cald sau să existe o altă trăsură în stație, sau Petru Ionescu să n-aibă un geamantan scorojit și deci să nu simtă nevoia să se urce într-o trăsură ; fiindcă putea să nu existe cafea, sau Iolanda să fie plecată în oraș și soneria să fie stricată. Balzac putea să lipsească și el, ori să fie înlocuit cu Seneca, ori cu oricine. Toate aceste amănunte, inclusiv ora soșirii acceleratului, inclusiv luna și anul puteau să lipsească. Clima, orașul, dimensiunile și numele protagoniștilor, tot acest decor „în spațiu și în timp” nu valorează nici măcar cît o strămoșească „ceapă degerată” dacă protagoniștii nici ei nu valorează nimic. Pe cine mai poate să-l intereseze ce-a zis Petru Ionescu ? Pe nimeni. Nu se mai poate suporta ambalajul exact al faptelor, s-a depășit de mult... Da, e îngrozitor să-ți închipui c-ar trebui să suporte un Hamlet povestit de un prozator : „În Danemarca (o descriere cît mai amănunțită asupra climei ; apoi numărul locuitorilor, locuitorilor pe kilometri pătrați etc.)”... Nu. Iar în cazul lui Petru Ionescu, de o mie de ori nu. Nu se anunță un erou, fiindcă în prima sa replică, în momentul cînd este sin-

gur și deci nu-l obligă nimeni să nu fie sincer față de sine, el spune răspicat o minciună grosolană : că Ilie Manu este mort. Ilie Manu trăia.

3

S-ar putea obiecta că Ionescu nu cunoștea adevărul. Îl cunoștea. S-ar putea obiecta că Ionescu dorea în sinea sa ca Manu să moară și el să rămînă amantul Iolande pe care o dorea în sinea sa. Intrăm într-o zonă de speculații. Orice analiză e valabilă atunci cînd e plauzibilă, așa că sînt posibile mai multe variante plauzibile, mai multe adevăruri, și în consecință, mai multe erori.

Dar mai bine să reluăm firul : Iolanda vine deci din bucătărie cu două cești cu cafea. E liniște, cafeaua se bea în liniște, fiecare temîndu-se de vorbele celuilalt. Ionescu are o vagă bănuială că soția prietenului său a scăpat caii : nu în sensul de preacurvie al cuvîntului. I se pare că sistemul ei nervos se clatină : n-a putut suporta arestarea soțului și nici nu s-a împăcat cu ideea că la mijloc poate să fie o vină reală și tot mai des îi spune c-o vizitează o femeie de fum, purtînd în mîna o basma neagră. Prima dată a crezut că e o glumă, a doua oară și-a zis că ea a visat că-i intră în cameră prin gaura cheii noaptea o femeie de abur și lovește lingurile în bucătărie și întrebă de ce nu i-a lăsat în farfurie mîncare caldă. Acum afară e ceață și Iolanda privește foarte atentă prin geamurile ferestrei și așteaptă parca să prindă contur de femeie mișcătoarea boare friguroasă de afară.

Iolanda însă se gîndește la prețul pendulei care bate egal pe peretele dintré ei și la cucul ce trebuie din clipă în clipă să-și cînte ora. Pendula taie aerul ca o sabie galbenă, ca o sabie cu mînerul în jos, greu și rotund și ținut de o mîna nevăzută. Vîrfurile stă înfipt în cuibul ascuns al cucului de tunică colorată și nici nu cade, nici nu înaintează, se mișcă pe loc, legănat de mîna nevăzută. O să vîndă pendula birjarului din colț, cel cu toți dinții de sus din aur și de jos din argint. Era un birjar ce nu ținea banii în casă de teama hoților, cumpăra obiecte de valoare („Da, am să iau mîine pendula, cînd vă aduc banii”) și pe acestea (fiindcă nu erau

tentante pentru bandiți și puteau sta mai mult la el) le schimba invariabil pe bijuterii din aur și argint din care își puneau dinți („Toată averea mea e în gură”). Cucul bătu ora de tînchea și Iolanda fu mulțumită : avea mîine cum să-l recompenseze pe Ionescu pentru osteneala sa („Nu, se corectă ea, nu pe el, ce neghiobie, doar el nu vrea nici un ban în ruptul capului, nici măcar pentru tren, este un prieten adevărat al nostru. Am să-i pot da bani pentru oamenii aceia care își riscă meseria ca să ducă un pachet și o scrisoare.”). Îl privi cu coada ochiului pe omul ce își sorbea cafeaua stîns ca o lumîinare, obosit, bolnav de ficat și de splină, pămîntiu ca un ulcior de lut vechi, mereu transpirat, ca un mort transpirat : fără el ar fi fost singură în orașelul unde n-avea nici o rubedenie și de care n-o legase niciodată nimic. În afară de soțul ei. Și de broaștele țestoase din grădină. Frumoasele broaște țestoase care se plimbau vara în jurul casei și nu puteau ieși dincolo de gardul de ciment și sîrmă al plațului întins de la stradă pînă spre calea ferată, lîngă cimitir. Își țîrau trupurile prin iarba, tacute, închise, maiestuoase, nepăsătoare. „E o problemă foarte delicată”, zise el. „Care ?” „Cu el”. „De ce ?” „Cu fetița”. „E o minciună”, protestă ea. „Așa le-am spus și eu. Era un bărbat normal”. „E un pretext”. „Asta cred și eu”. „Au găsit o minciună”. „Dar care ar fi atunci adevărul, de se află acolo ?” „Nu există nici un adevăr”. „Cum adică ?” „Dacă e acolo, nu există nici unul”. „De asta ar trebui și ei convinși”. „N-au nevoie”. „Cazul e mult mai grav. Panaitescu a fost condamnat la moarte”. „Cine e Panaitescu ?” „N-are importanță, zise el. Contează doar că l-au executat”. „Am auzit și de-un hoț care a furat de la o bancă, a atacat mașina băncii și...” „Posibil”. „Știe toată lumea în Cîmpuleț”. „Eu am lipsit o zi”. „Deja ai și aflat, de la mine”. „Se întîmplă lucruri ciudate. Nu știu care să fie cauza”. „Una singură : femeia”. „Da, s-ar putea...” „E sigur”. „Posibil. Dar cu femeia e valabilă doar prinderea făptașului : — Căutați femeia ! — dar nu și în comiterea faptei.” „Tot femeia. Toate s-au schimbat de cînd a apărut ea, cel puțin asta e convingerea mea : femeia nevăzută, arătarea asta din ceață, de abur și de umbră”. „Bîrfe. Am mai auzit odată o poveste asemănătoare, la Cluj... Tot orașul era îngrozit, se întîmplau crime îngrozitoare, copii decapitați, femei cu pîntecele gravide sfîrțecate, beregăți retezate. Nu mai ieșea nimeni seara afară

din casă de frică”. „A cui ?” întrebă ea. „A vampirului. Se zvonise că exista în oraș un vampir care bea sîngele oamenilor. Cei întîlniți țîrziu prin oraș, cei rămași singuri în casă trăiau momente îngrozitoare...” „Și vampirul ?...” „Nu mai cunosc sfîrșitul povestii... Sigur e că n-avea cum să existe un vampir, așa cum nu există nici farfurii zburătoare.” „Femeia aceasta există”. „E o închipuire”. „Nu”, strigă ea, privind țintă fereastra. „O nălucire”, își aprinse el o țigară. „Nu, există, privește-o ! țîpă ea și arată cu mîna spre fereastră. Uite-o cum își mișcă buzele, cum vorbește, ascultă, spune ceva !” „...Da”, răspunse el, fără să se uite spre fereastră, gîndindu-se că n-ar fi rău să cheme un medic s-o vadă discret, să-i facă doar o vizită acasă și s-o asculte cum aiurează, eventual un cunoscut. Dealatul, bunăoară. „Uite-o, pleacă spre fundul grădinii, zise ea și se apropie de geam. Are capul gol, e despletită, uite-o cum adună flori de pe jos și și le pune în păr, și face o cunună de flori...” „Cine e ?” „Nu știu, nu-i văd fața, e ceață și are un voal alb pe ochi, și-a pus un voal alb peste față și peste cununa cu flori de pe frunte, și își mișcă mîna, mîna în care are basmaua neagră”. „Da”, zise el, fără bineînțeles s-o creadă. „La noapte iarăși o să mă viziteze, poate e flămîndă, am să-i las pîne pe masă și-o farfurie cu ciorbă și niște brînză”. „Să-i pui și ceapă”. „Da, și ceapă”. „El ce politică a făcut, cu cine a fost amestecat ?” „Știu că era prieten cu Calagherovici, n-am știut niciodată ce politică face, n-am știut decît ce gîndește”. „Și ce gîndea ?” „Știi foarte bine, doar țî-a spus de-o mie de ori, ca unui prieten, cum mi-a spus și mie. O vezi în fundul grădinii ?” „Nu”, zise el, aflat acum alături de ea, lîngă fereastră. „E foarte înaltă și slabă, mare de stat și uscată”. „Da”, își zise el și se întrebă dacă nu cumva ea nu era deloc țîcnită, ci doar făcea pe sărîta din țîțîni ca să nu poată răspunde la nici o întrebare la care nu voia să răspundă.

4

La Tucium, în munți, a fost găsită într-o dimineață sub un stejar o fetiță moartă. Purta pe cap o coroană de flori. Flori moarte, veștejite, de cîmp, înghețate, dar totuși flori.

Asemănătoare cu florile din grădina Iolande, adică la fel de moarte, fiindcă numai acest amănunt esențial le aseamnă! Și faptul că erau împletite lujerele lor degerate în coronițe. Femeia pe care o văzuse ea mergând printre broaște spre partea dinspre calea ferată a grădinii din flori moarte își făcuse o coroniță și și-o pusese pe frunte și deci ea trebuia să fi ajuns și la Tucium și să-i fi pus în păr fetiței o coroniță asemănătoare, înainte de a o sugruma. Dar mai exista și o altă variantă, căci fetița fusese siluită înainte de a fi strânsă de gât. O femeie numai dacă era bărbat (și numai dacă acest bărbat nu era de abur) putea să batjocorească o fetiță. Și nu era o întâmplare. Femeia văzută de Iolanda pe străzile Cîmpulețului putea să meargă nu numai la Tucium, în munte, era liberă să se ducă și spre partea dinspre cîmpie a orașelului, spre Pătrîlăgele, bunăoară, sau în altă direcție, și nu se ducea (cel puțin nu se dusesse pînă acum, ca să siluiască și să ucidă fetițe). În împrejurimile Tuciumului muriseră în ultima vreme șase fetițe.

Era mult mai probabilă bănuiala celor din Tucium. Prin apropiere se afla o colonie de deținuți care lucrau la minele de aur. Erau păziți de milițieni, se-nțelege. Dar tocmai de aici venea misterul, că erau păziți. Paza presupune lipsa totală a libertății, însă pentru un criminal pervers paza este cel mai teribil alibi și condiția cea mai fericită ca să-și poată desfășura, acoperit, monstruoasele sale planuri. Fugea din mină (sînt atîtea galerii părăsite, tot muntele e ca un fagure vînat de aur, sfîrtecat în sus și în jos, în dreapta și în stînga, cu disperare, cu înverșunare, de mii de ani, plin de morți, neîngropați, de legende, de șobolani și de strigoi, întunecat, scorbuos, bătrîn, fascinant, duhînd a putregai și a mistere, plin de ape negre și uneori nevăzute, plin de ecouri), sau poate fugea din colonie și fetele găsite în drumul său, păzind vara, primăvara și iarna vitele în munte, oile, ori mergînd singure pe jos spre școală (ca la Rîmeți, la mulți kilometri), sau de la magazinul alimentară spre casă (între o casă și alta se afla cîteodată un munte), le batjocorea și apoi, ca ele să nu mărturisească nimic și să nu se afle în veci cine le-a necinstit și nici o urmă să nu ducă spre el și toate să se îngroape și să moară, le omora.

— Dragă Dumitru Pop, ca să-ți spun așa, cum se spune oficial, și te rog să mă scuzi pentru această formulă, dumneata ce crezi despre tot ce-mi povestești, care este adevărul?

— Dragă Tică Dunărințu, și te rog să mă scuzi pentru această formulă, eu nu cred nimic, eu doar îți povestesc ce am aflat.

— Da, n-am să te mai întrerup, te ascult.

— Cercetările deci s-au oprit și asupra celor din colonie. Sînt suspectați toți pușcărișii. Nu erau prea mulți. Șeful pazei era Grigore Bondoc, un uscățiv scund, de vreo cincizeci de ani, cu ochii apoși, vesnic înlăcrimat din cauza vîntului, a soarelui, a ploii. Se găseau întotdeauna cauze ca el să aibă ochii umezi. Era nervos că nu putea să descopere care dintre oamenii aflați în grija sa putea, nu să comită crima, ci să-i scape de sub pază. Orgoliul său era îngrozitor și era gata să jure că nici unul dintre deținuți nu i-a scăpat de sub pază (jura ca să nu-și păteze onoarea și probitatea profesională și îl interesau mai puțin crimele ultime petrecute). Totuși ele se înfăptuiseră și el trebuia să găsească neapărat vinovatul care să plătească. Avea un soi de sistem pedagogico-psihologic personal pe care nu se sfia să-l aplice zilnic și putea să-l aplice din moment ce căuta un vinovat, ca să ajute procuratura. Cînd ieșeau din mină, deținuții erau aliniați pe două rînduri și el îi întreba părintește, cu un ton care mereu același fiind, zilnic devenise mai de gheață ca orice pedeapsă și mai încărcat de teroare, prin impersonalitatea seacă a cuvintelor: „Cine a părăsit astăzi mina?” Nimeni nu răspundea și el parcă se aștepta la acest răspuns și era foarte mulțumit de acest răspuns și tocmai de aceea le și zîmbea celor întrebați și surîsul său dulce și impersonal, ca al unei fotografii, îi îndepărta pe ei de el și-i făcea să se simtă literalmente vinovați că nu putuseră părăsi mina. Se priveau pe furiș unul pe altul și așteptau din clipă în clipă ca unul să-i salveze și să mărturisească vina de a fi fugit din mină. „Cu ce plăcere v-ați pîrî, dar n-aveți ce pîrî”, le zicea Grigore la masă. Și înainte de culcare: „Cine a părăsit mina? Nimeni. Cine a fost la infirmerie? Nimeni. Cine n-a lucrat? (iarăși pauză). Nimeni”. Asta, de mult timp. Dar cînd s-a aflat de a șaptea fetiță, l-a privit în ochi cîteva secunde pe Ilie Manu și l-a întrebat doar atît: „Ce mai faci, te mai dor ochii?” „Nu.” „Ți-am adus niște picături, poftim, să le pui de trei

ori pe zi". „Mulțumesc". „N-ai pentru ce să-mi mulțumești, le-am cerut de la infirmerie". „Totuși, vă mulțumesc". „N-ai pentru ce să-mi mulțumești, te dor ochii, trebuie să te vindeci, medicamentele nu le-am cumpărat eu". „Totuși, vă mulțumesc". „N-ai pentru ce, omule, n-am nici un merit! Vreau să-ți refaci ochii (să-ți repari ochii, zic unii c-ar fi zis, să-ți pui ochii la punct), să vezi, fiindcă întotdeauna când ieși din mină te supără lumina foarte tare și îți ochii în pământ, ori îi închizi pe jumătate, și eu te cred că suferi din cauza soarelui de-afară care te lovește prea tare peste ochi și te dor și suferi și tot o să suferi mereu dacă nu te îngrijești și nu-ți pui picături. Înăuntru e întuneric, ochii se obișnuiesc cu negura și când dau din nou de lumină îi supără lumina și pe tine grozav ce te supără, observ asta când vă întreb dacă ați părăsit cumva vreunul mina, observ în ochii tăi cum te deranjează schimbarea aerului din mină, întunecat, cu cel de-afară, observ cum parcă te ustură ochii și-i închizi pe jumătate sau privești în pământ, — așa că e bine să te îngrijești, și picăturile astea sînt excelente". „Vă mulțumesc". „De ce? N-am spus că tu ai părăsit mina și deci m-ai păcălit pe mine și eu sînt obligat atunci să recunosc că ești grozav și s-o mărturisesc în fața tuturor, ca o laudă pentru tine, pentru care laudă tu să-mi mulțumești. N-am spus asta. Dar nici n-am spus că n-ai putut ieși, și deci n-ai putut înfăptui nu știu ce, și spunînd că n-ai ieșit te-am scăpat de orice bănuială și aflîndu-te tu în afara oricărei bănuieli, absolvit adică, ai avea pentru ce să-mi mulțumești. Eu n-am spus nimic, eu ți-am dat doar niște picături". „Tocmai pentru ele vă mulțumesc". „Adică pentru medicamente și pentru că n-am spus nimic. Ceea ce înseamnă că-ți convine că n-am spus nimic. Ceea ce e o insultă adusă întîi posibilității mele de a vă păzi, și apoi e o insultă adusă conștiinței mele: că știind că ai părăsit cumva mina și deci ai putut înfăptui nu știu ce, eu te apăr și-ți mai dau și medicamente, adică cumva îți devin și complice". „N-am spus asta". „Nu, dar o pot gîndi ceilalți, aici de față. Ei știu, și nu știu de unde mama dracului știu, că a fost omorîta o fetiță, ceea ce înseamnă că ori unul dintre voi a auzit de undeva, poate în mină de la vreun miner sau artificier guraliv, sau poate de la unul dintre voi care a săvîrșit crima și care poate a mărturisit într-un moment de tulburare, sau de mîndrie, sau de pierdere a minții (așa cum pe un criminal îl

apucă isteria și ucide, poate să-l apuce și isteria de a mărturisi fapta, involuntar cumva), sau pur și simplu, o fi vorbit în somn. Eu nu te bănuiesc pe tine, Ilie Manu, cu toate că am făcut cîndva o parte din armată împreună și știu că și atunci vorbeai în somn". „N-am făcut niciodată armata împreună". „Dacă nu-ți convine, n-am făcut-o, poate mai știi cu cine ai fost sau nu într-o garnizoană". „Sînt și acte". „Dar sînt și lucruri ce nu sînt trecute în acte. Altfel de unde-aș cunoaște eu că vorbești în somn?" „Și acuma vorbesc, puteați să mă auziți în orice noapte trecînd prin fața barăcii unde dorm eu". „Da, e posibil, dar nu m-a interesat ce vorbești în somn și noaptea am și eu dreptul să dorm, e altcineva care vă păzește". „Mereu ne păzește altcineva, dumneata însă îi păzești și pe aceștia". „Nu știu de ce ești nervos, eu nu te învinuiesc de moartea fetiței". „Nu, dar mîine poimîine aș putea plăti pentru moartea ei". „Nu. Am să te apăr pînă în pînzele albe". „Nu știu la ce v-ar folosi să mă țineți aici din moment ce s-ar dovedi că sînt vinovat". „Dar nu sînt probe că ești vinovat, altfel crezi că te-aș cruța?" „Mă apărați adică sincer". „Absolut sincer. Eu cred că nu poți scăpa din paza mea și oricît ești suspectat de alții, și oricît închizi ochii când ieși din mină și eu întreb ce întreb, eu știu că te dor ochii și nu-i închizi ca să te ascunzi. Și nu mă interesează nici c-ai fost trimis la pușcărie pentru că în Cîmpuleț ai fost văzut în plină zi în parc mîngîind pe pînă o fetiță". „A fost o înscenare murdară"... „Ce, c-ai mîngîiat fetița?" „Nu, învinuirea". „Credeam că negi povestea din parc". „N-o neg, am mîngîiat o fetiță și i-am dat ciocolată". „Și i-ai cules cîteva flori (că de-aici a ieșit scandalul: te-a văzut paznicul și te-a pus să plătești amendă și ai plătit imediat, dar tocmai atunci, la vocea paznicului, se strînsese lume) și i le-ai pus în pînă"... „Da, i-am făcut o coroană de flori..." „Lumea e rea (tocmai atunci murise o fată prin împrejurimile Tuciumului), și te-a crezut"... „Nu m-a crezut nimeni nicicum". „Bine, nu striga, nu eu te-am văzut". „A fost o mîndrie... Cineva avea interesul să scape de mine și-a găsit probabil acest pretext murdar..." „Și poate altcineva i-a sugerat acest pretext, altcineva care avea nevoie să fii bănuțit dumneata, ca să scape el". „La asta nu m-am gîndit". „Dacă te-ai gîndit la prima chestiune, de ce nu te-ai putea gîndi și la a doua, ca să fie ca în filmele polițiste. Doar n-ai nici un interes să se afle adevărul". „Am".

„N-ai, din moment ce te ții de speculații și tot susții c-a fost o înscenare murdară. De-a fost ceva pus la cale, atunci de ce nu admiti c-a fost foarte bine pus la cale, extrem de bine gândit? Ai avea o aură de erou, ai fi un nevinovat, victima unui complot colectiv — cu toate că înșii ce-au complotat nu știu unul de altul c-au complotat, fiecare crede că numai el a făcut tot posibilul ca să scape de dumneata, ori prin arestarea dumitale să fie el la adăpost... Zău, ar fi mai frumos așa... Ești un martir, zău”. „Vă mulțumesc”. „Pentru ce?” „Pentru că vă bateți joc de mine”.

5

Cu geamantanul în mână, grăbit, trecînd printre straturile cu flori acoperite de zăpada ce se subția și curgea nevăzută în pămînt, Petru Ionescu a bătut din nou la ușa din spate a casei înconjurată vara de broaște țestoase și doamna Iolanda i-a venit în întîmpinare mai palidă. O lumină ulceroasă o îmbătrînea. „Am vorbit cu Gălătioan”. „Și?” „El nu se aventurează, nu dă niciodată speranțe”. „Adică?” „S-a interesat la procuratură, o să-mi dea răspunsul în cîteva zile”. „Dar el ce face?” „E bolnav”. „Ce are?” „Cu stomacul. I-am luat niște medicamente, adică am vorbit cu doctorul lor și l-am convins să le cumpere el și să i le dea. O să i le dea, știe că sînt prieten cu Ion Logofet și cu Gălătioan”. „Toată lumea știe. Și acum două zile te-am văzut plimbîndu-te pe lîngă autogară cu Gălătioan și cu Moise”. „E o prietenie pe care mulți mi-o invidiază. Însă nici Gălătioan nu poate să mă ajute cît trebuie în ce-l privește pe Ilie. Am discutat și acum două zile. Și el susține că nu este nimic politic la mijloc, însă povestea asta tîmpită cu fetița...” „Da, să n-o mai discutăm. Am vîndut pendula birjarului. Mîine vine să ia și biblioteca”. „Îmi pare foarte rău”. „Mie nu, n-am ce să fac cu boarfele din casă dacă el lipsește. Ieri am fost în cimitir. Acolo încă mai este zăpadă mare. Stă pe cruci, printre pomi, printre brazi, la umbra copacilor fără umbră. Ai observat? Toate cimitirele sînt denivelate, sînt pe maluri, sînt cumva în trepte. Cimitirul nostru, adică al Cîmpulețului, e deasupra orașului. Începe el în fundul grădinii mele, ca o prelungire a

grădinii mele (o prelungire moartă, fiindcă acolo, dincolo de gardul nostru, începe un spațiu mort : unde nu poți pune ce vrei, decît morți, unde nu poți crește ce plante și ce flori vrei), dar urcă pînă deasupra Cîmpulețului și văzut de de-parte, mai ales vara, alb din cauza crucilor albe, pare ca o ciudată ființă albă, ca o moarte albă, ca o persoană ascunsă în pămînt și avînd afară doar niște cruci de piatră și de lemn, ca niște capete. Mă obsedează noaptea crucile albe, am impresia că încep să coboare în oraș, să curgă în oraș, pe străzi, fiecare mergînd să-și găsească locuința și patul și să se odihnească acolo pînă dimineața cînd lumina le adună la locurile lor de pe deal”. „Nu trebuie să te obsedeze cimitirul, e un loc unde fiecare vom ajunge. Trebuie să ne împăcăm cu asta, ca să scăpăm de obsesii”. „Nu sînt obsedată, îmi place cimitirul : e o grădină. Iarna, mai ales, este o grozavă pace în cimitir, de rai”. „Probabil”. „E sigur. E singurul loc unde nu-mi este frică, unde mă simt mai sigur ca acasă, unde nimeni nu mă mai poate ajunge nici măcar cu umbra unui gând. Deși cîteodată, mai ales din cauza vîntului, e foarte frig acolo. Și ultima oară a fost un ger groaznic, de parcă se învinește zăpada. E frig acolo, și e pustiu. Și probabil noaptea este foarte urît”. „Cum poți sta acolo, nu-nteleg, cum nu-nteleg — deși ar fi absurd să înțeleg — cum de suportă morții să stea acolo”. „Foarte simplu : fiindcă nu există Dumnezeu”. „Nu-nteleg”. „E foarte simplu : nu există ! O să spui că e adevărat, nu există, însă această recunoaștere din partea unui om care n-a crezut niciodată în Dumnezeu n-are nici o valoare. Eu însă am crezut în Dumnezeu. Nu acum mi-am pierdut credința, de cînd cu povestea bărbatului meu : mai demult. Acum doar am învățat să nu mai cred în nici o minune, în nici o întîmplare. Trebuie să fii foarte realist ca să poți suporta propriile tale zile. Cînd a murit tata în spital, am învățat din suferința unei credincioase, care era mama mea, că nu poate exista Dumnezeu dacă el poate lăsa un sfînt să se chinuie. Tata era un sfînt. Nu l-ai cunoscut, n-ai auzit de el. Făcea minuni”. „Ce fel de minuni?” întrebă Ionescu, convins însă că orice răspuns ar fi primit, tot nebună avea s-o considere pe nevasta prietenului său. „Era din Braniște, de lîngă Pătîrlagele. A trăit mult prin Moldova și prin Ardeal și la bătrînețe s-a înapoiat în sat, deși avea frați în Oradea și la Suceava, și la Sibiu. S-a reîntors în Braniște nu fiindcă

îl chema satul, sau copilăria, sau așa-zisele rădăcini, sau sîngele strămoșilor. Nu cred că din asta. Nu s-a întors nici din modestie, ci din demnitate. Sărăcise, trăia din pensie, era bolnav. S-a dus în Braniște, deși trăise o vreme în casele fraților : dar în casele fraților care i-au dat o pline și i-au făcut morală pentru că i-au dat-o nu s-a mai dus". „Da", a zis Ionescu. „Da. Poate te plictisesc cu povestea tatălui meu?" „Nu". „Am să termin : vreau să spun că a dorit însă neșpus de mult să fie înmormîntat în Braniște, acolo unde s-a născut și și-a trăit ultimii ani. Dar cum cînd s-a îmbolnăvit l-au dus la spitalul din Cîmpuleț, l-au îngropat aici, în cimitirul din spatele grădinii mele. N-am dorit nici eu asta, să fiu mai aproape de el. Nici Ilie. El era deja legat. Dar așa s-a în-tîmplat. Are și aici un frate și acesta i-a dat un loc în cripta sa. E drept că în gestul lui era o generozitate de proprietar. Parcă devenise astfel patronul, proprietarul morții fratelui său. Și proprietarul cumva al propriei sale morți, moartea fratelui însușindu-și-o. Și și viitorul acestei morți : care avea să fie al său, cum a sa era cripta". „Da", zise Ionescu, convins că nu mai avea pentru ce să mai rămîna : întreagă la minte nu mai era soția prietenului său. „Îi spunea mamei, la spital : «Dă-mi un pahar cu apă». Și asta îl îngrozea, și m-a îngrozit și pe mine : neputința. Să nu poți face ce vrei ! Asta e moartea ! Și atunci am înțeles de ce Dumnezeu e mort. Cînd nu mai poți ce vrei și nu mai ai nici un reazim în tine, ești mort. Cînd nu mai ai nici o nădejde. Am vîndut și casa". „Cînd?" „Ieri. Stau cu chirie de ieri, uite banii. Nu mai am nici o nădejde, și eu sînt moartă. Și și bărbatul meu e mort. Și el e neputincios !" „Îmi pare foarte rău că nu pot face mai mult pentru el... I-am dus pachetul ce mi l-ai dat... Și hainele... Se simte totuși bine, mi-a transmis să n-ai nici o grijă... Doar cu stomacul, încolo..." „E îngrozitor să simți cum el vrea să mă consoleze, de-acolo, pe mine. Dar e clar pentru toată lumea că nu va mai scăpa... Chiar tu mi-ai povestit că Moise susține că vina lui cea mare nu este cea pentru care stă acum acolo... Și știu ce i se pune pe umeri. Sînt o femeie nu prea proastă. De-aceea nu mă pot consola cu moartea lui. Cum nu m-am consolat nici cu a tatii. Dar vreau să vînd tot și măcar cît trăiește să știe că n-am păstrat nimic pentru mine (ceea ce ar însemna că am început să mă împac cu plecarea lui dintre oameni și să am grijă de viața mea care va fi de azi înainte).

Nu. O să moară și el așa cum a murit și tatăl meu. Sînt convinsă că va avea aceeași moarte. Cînd tata a murit, cei trei bolnavi din salon au fugit afară, speriați. Nu voiau să vadă cum se moare, nu voiau să se învețe... Credeau că dacă nu știi să mori, nu poți muri. Tata a murit ușor și frumos (dacă se poate muri frumos). A fost un om foarte curat, delicat. Ultimele sale cuvinte au fost : «Oala ! Oala !» Nici Dumnezeu, nici lumină, nici altceva. Pur și simplu : «Oala !» Ca să nu facă pe el. Pudoarea sa teribilă, mîndria sa de bărbat. N-a vrut să facă pe el, cum n-a făcut toată viața, trăind curat, cinstit. Și totuși, murind, a făcut pe el. Ultimele spasme l-au învins, moartea a învins sfincterele, scîrna n-a mai ținut cont de om. Moartea, neputința a învins. «Oala, oala, a strigat. Oala !»".

6

— M-am certat cu Ionescu în restaurant pentru un scaun. La masă, el vrînd să ocup alt scaun, cu fața nu spre unde voiam eu. Eram prieteni foarte buni și atunci el ca să-și mascheze vina a zis că eu l-am amenințat (eu fiind lector la cursurile de economie politică de la liceu) : c-o s-o pătească cu mine ; și că nu mai vreau să mă compromit stînd cu el (așa a zis) la masă. Dar eu eram omul care să zică așa ceva ?

— Tu l-ai crescut. Așa te-ai lăudat, i-am zis lui Ilie Manu.

— Nici tu nu m-ai cunoscut, mi-a răspuns. Nici el. Deși am crezut că l-am crescut, de fapt am stat pe lîngă el și l-am văzut cum crește și el s-a înălțat singur, indiferent de mine. E un tip gălăgios și recalcitrant și mie mi-a plăcut atitudinea sa nonconformistă. Așa și era valoarea lui, gura lui, nonșalanța cu care ataca și spurca tot ce nu-i plăcea. Era cumva ca preotul Motocicletă care se ținea de beții și de boacane și prin asta avea personalitate. Căci de-ar fi fost un preot cumsecade, fără o motocicletă pe care să o călărească prin sate, întăritînd cîinii, nu l-ar fi băgat nimeni în seamă și s-ar fi înecat în propria sa banalitate. Amicul meu nu era un tip deștept, nici informat, și dacă ar fi încetat să se învîrtească prin toate mediile mereu clănțănind nemulțumit, ar fi apus

în propria sa platitudine. L-am simpatizat, crezându-i intranșigenta sinceritate și sinceritatea în orice epocă este semnul unui caracter strașnic și e deasupra oricărei culturi, care se mai poate însuși, deci ameliora, dar sinceritatea ori este, ori nu este, e ca nebunia, ori este adevărată, ori nu este. Între nebunie și sinceritate o singură nepotrivire este că una nu se poate mima, cum l-am auzit mi se pare și pe procuror : nebunia. Eu credeam că și sinceritatea este la fel ca nebunia. Mai ales că Ionescu mi se părea nebun de sincer sau de o sinceritate bună. Se mai înșală oamenii. Și tu te înșeli în privința mea : vreau să spun că nici tu nu m-ai cunoscut pe mine nici când cocoșatul, prietenul procurorului, s-a certat cu mine (eu fiind invitatul său la masă). Tu ai zis că e *imposibil* ca eu să nu-l fi jignit cu ceva, dacă el a continuat cearta. Deci : eu am *inceput-o*. Eu fiind întotdeauna capul răutăților. Dar el m-a făcut tuberculos (l-a apucat boala medicilor) și altfel față de femeile de la masă. Și dovada vinovăției sale a fost rugăminta sa ulterioară (deci după ce tu mă crezusei vinovat) : să-l iert ; în prezența ta cocoșatul și-a cerut scuze (rugându-te și pe tine să mijlocești împăcarea) și a plîns ca un cabotîn. Revin la Ionescu. Lui nu puteam să-i spun o prostie : să-l ameninț. Fiindcă atunci n-aș fi fost prieten cu el de mult dacă îl consideram un ins de care mie să-mi fie frică să stau *alături* de el în societate. Ori tu știi că mie nu mi-a fost frică niciodată să ies cu el în lume, chit că fusese condamnat ca leșionar la trei ani de pușcărie, și îi îndeplinea. Și mie nu mi-a fost frică pentru că *țineam* la el mai mult ca la altul, ci pentru că nu mi-a fost frică de *mine* (că prin asta îmi periclitez ceva ! N-aveam ce, mă consideram *liber* să stau cu cine vreau și unde vreau la masă sau de vorbă). Și nu mi-a fost frică de *nimeni* c-o să-mi facă nu știu ce greutăți pentru că mă purtam ca un om *liber*, ca un om ce face tot ce vrea și are ce prieteni vrea. Fiindcă eu *n-aveam nimic de pierdut*. Funcția mi-o îndeplineam bine. N-am fost un fricos. Ori el aici m-a *jignit* : ca să mascheze că ne-am certat pentru un scaun, pentru o poziție la masa din restaurant (cu fața spre fetele de lângă muzică). Și eu n-am fost de acord cu ce mi-a spus el atunci la masă : să iau un alt *scaun*, să-l ascult etc., pentru că eu eram *invitatul* său la masă. Și dacă accept să fiu invitatul cuiva, nu înseamnă că-i accept și *părerile*. (Nu mă vînd (zic vorbă mare) pentru o invitație și nu *accept* orice

pentru un pahar de vin. Dar astea sînt pretexte. Vreau să spun că nu accept părerea cuiva decît dacă sînt convins eu că are dreptate. Nu pentru că el plătește nota.) De era așa, să-mi însușesc părerile altora la mese, ajungeam mare, la facultate poate, șef, dar nu mai *eram eu*. Nu sînt o sticlă în care poți turna părerile tale cînd mă simți *flămînd* — i-am spus folosind un fel de metaforă nu prea fericită. Eu toată viața am fost flămînd. Și sărac. Și totuși am rămas cine am fost. Ori Ionescu m-a *jignit*.

— Adică omul te invită la masă și trebuie să suporte și înjurăturile tale, părerile și capriciile tale.

— Vezi cum greșești ? Era vorba că eu m-am apărut, deci nu eu am înjurat la masă și mi-am impus părerile, eu n-am fost de *acord* (trăsătură capitală a mea) ; și cînd nu aprobi pe altcineva, e logic ca acel altcineva (Ionescu, atunci) să încerce să-mi *impună* opinia sa.

— Dar era vorba de un scaun, nu de o opinie. De un fleac.

— Fleacurile sînt capitale. Cu fleacuri se pescuiește. În undiță pui un *fleac*. Și peștele cade. Capsa e un fleac. Și o opinie e un fleac dacă un scaun nu reprezintă pentru tine o *opinie*. Căci era vorba de o poziție pe care o aveai pe acel scaun. Ori nu numai de scaunul de la restaurant era vorba, ci și de funcția, de poziția, de *scaunul* pe care dorea el să-l ocupe în viață, de cum o să mă comport în problema doctorului Dănilă. Și a lui Moise. Și a altora. Orice scaun are alt scaun dedesubt, deasupra unui scaun se află alt scaun și în această scară de scaune el vedea ceea ce tu nu poți înțelege că vedea, sau poți.

— Bine, te-a jignit. Am înțeles. Ei, și ?

— Cum „ei, și ?“ De ce iei ușor jignirile ? E vorba de un adevăr. Și de o prietenie care nu putea să continue dacă nu se mai baza pe *adevăr*.

— Oamenii sînt maleabili, se mai împacă, i-am zis lui Ilie Manu.

— Oamenii poate, dar eu nu sînt om atunci. El a zis că l-am amenințat, și susține și acum același lucru. Aici e o măgărie colosală care la el se numește consecvență de opinie. De prostie, de fapt.

— N-are dreptate, e clar, nu erai omul care să-l torni.

— Vezi ce slab ești? Imediat zici că el n-are dreptate și eu am. Spui asta ca să-mi faci mie *plăcere*.

— Sînt absolut convins.

— Dar nu poți fi convins fără să-mi spui și argumentele *tale* care te-au convins.

— Tot ce mi-ai spus tu este adevărat; nu e un argument faptul că te cred?

— De ce nu încerci să nu mă crezi? Ar fi mai frumos. Să nu mă crezi, cum nu m-ai crezut nici la *începutul* discuției noastre. Și să găsești tu altă probă care să dovedească schimbarea opiniei tale. De ce nu-i dai dreptate în continuare lui Ionescu? Că l-am amenințat etc. etc. Uite, eu îți dau lui dreptate. L-am amenințat, m-am purtat ca un măgar cu el, am spus c-o să se aleagă praful de el. Bun. Am spus exact ce spune el c-am spus. Dar cine este el acum? Ce funcție are, te rog să-mi răspunzi.

— Șef în cutare loc, cum bine știi.

— Și cînd m-am certat eu cu el era un funcționar oarecare. Și eu ce sînt acum? Asta. Și ce eram? Un fel de ins stimat cel puțin (nu vorbesc de funcția mea, la mine nu contează). Deci, fii atent: de cînd prietenia noastră s-a rupt el a cucerit niște trepte și eu am pierdut, nu trepte, ci orice treaptă. Adică n-am pierdut, am fost eliberat din orice funcție și am ajuns ce sînt. Ori de eram cum zice el că sînt — el ar fi pierdut și eu aș fi cîștigat; deci dacă era drept că eu l-am *amenințat*. Ori eu am continuat să fiu cine am fost, fidel mie însumi, și el a devenit un burghez în toată puterea cuvîntului, cu frigider, covoare etc. etc. *tibnit*. Adică fără *gînduri*. Adică fără, *prietenii dificile*. Adică fără mine. Deci el s-a supărat pe mine și a provocat toată scena de la masa din restaurant ca să *scape* el de amicitia mea. Eu îi deranjam cariera, deși eram cineva (cum se spune) atunci. Dar eram *periculos* pentru el pentru că nu tăceam și puteam să-i compromit mersul său *lin*. Să nu i se aducă mai tîrziu vina că mă are prieten pe mine, s-a certat cu mine. O prietenie ca a mea era atunci periculoasă pentru el. Și după ce el măsluiește totul, dă vina băiatul pe mine. Atunci cum să mai fiu prieten cu el? Ca să-i distrug cariera? L-am *părșit*. Și uite că istoria (ce cuvînt!), timpul mi-a dat dreptate. El nu mai este ce era — eu am rămas *același* (cu gură idioată etc.). Același om, vreau să zic. El, nu. Seamănă cu toți șefii de aprozar (cu toate că nu lucrează la aprozar). Și eu nu

sînt prieten și nu pot fi cu niște scaune. Cu niște oameni care au aceeași *serie*, fără personalitate căci un ins care, ajungînd într-un post, își pierde personalitatea, n-a avut-o cred nici-odată, și nici el n-a avut-o. De eu aș continua să fiu prieten cu el, implicit aș începe să mă aseamăn cu el. Și nu vreau. M-am supărat de fapt cu el pentru un scaun: scaunul era un pretext sau un mijloc prin care el a început atunci, *dintr-o dată*, miraculos pentru mine, să mi se dezvăluie ca *pierzîndu-și personalitatea*.

7

Iolanda era acasă, juca șah singură, cînd Ionescu sosi de la gară, nedormit, neras, cu cearcăne albastre, adînci, de parcă ar fi jucat cărți o săptămîină întregă, fără să doarmă o secundă. Aproape leșinat, se așeză pe dormeaza de sub fosta pendulă și adormi ca un școlar și începu să sforăie nelegiuit și Iolanda îi luă picioarele rămase atîrnate pe parchet și le întinse pe dormeza, inerte și impersonale, ca două bucăți de lemn îmbrăcate cu pantaloni. Și jucă mai departe șah și pătratele negre și pătratele albe o fascinau prin precizia cu care se conturau, întotdeauna egale și nepăsătoare la regii și pionii ce le stăpîneau. După vreo două ore Ionescu se trezi și ea îl întrebă direct: „Mai trăiește sau nu, spune-mi cinstit”. „Ce prostie, sigur că trăiește, boala s-a mai ameliorat”. „Știu că nu din cauza boalei o să moară, am visat c-o să moară și dacă n-ai fi un om cinstit pe care să-l cred, și-aș spune că eu sînt sigură că în clipa aceasta el e mort”. „Trăiește”. „Știu că n-are nici o șansă și că va muri”. „Nu trebuie să dăm chiar așa de mare crezare viselor”. „Nu-i vorba numai de vise. Ai auzit de furtul acela de la C.E.C., rămas nedescoperit? S-au găsit vinovații. A fost prins un oarecare Sfetcu Marcel care a mărturisit că n-a acționat singur, c-a fost și bărbatul meu părtaş”. „Mă mir, nu cred, n-am auzit.” „N-are nici o importanță că nu crezi și te miri, și eu mă mir și nu cred și totuși sînt convinsă că bărbatul meu n-are nici o șansă acum să mai scape: orice se poate spune despre el. Probe sînt: Sfetcu recunoaște... Judecata o să fie o formalitate. Mi se pare c-a și fost judecat. Sfetcu a și fost con-

damnat la moarte și executat". „Poate l-a amestecat și pe Ilie, sperînd să scape el, sau să se împartă pedeapsa. Sau poate i-o fi sugerat cineva. Sau poate a fost pur și simplu un idiot. Căci numai un idiot intră în amiaza mare într-un C.E.C., în centrul orașului, la ora de închidere și ucide două funcționare ca să fure banii încasați în ziua respectivă. Nu cred că-i amestecat Ilie, aș fi auzit". „Eu am auzit. Ți-am spus că umblă o femeie prin oraș ziua cînd e ceață și ploaie și noaptea. Ea strigă pe străzi numele lui Ilie. Și numele altora ca el. Și nimeni n-o întîlnește mai de aproape, nimeni n-o poate prinde cumva de mîna. Pe la periferie trece prin grădinile oamenilor și cîinii o adulmecă de departe, dar nu pot lătra, li se opresc în gît lătrăturile, stau ca otrăviți pînă ea dispăre; și cocoșii pe lîngă care trece răgușesc. Eu am văzut-o, fiindcă eu sînt născută sîmbăta. Are țite negre și lungi și picioare de vacă". „Da", zise Ionescu. „Poate nu crezi?" „Cred". „Vine noaptea pe la mine și linge vasele rămase nespălate în bucătărie și eu nici nu mă mai scol s-o văd, intră pe ușă sau prin gaura cheii sau pe fereastra lăsată deschisă, pe unde vrea, ca o pisică ori ca un diavol și se satură și apoi se spală în vană și își laie și copilul pe care l-a născut nu de mult și pe care îl duce de mîna, un copil negru, că l-a făcut negru și îmbrăcat în negru, îmbrăcat l-a adus pe lume". „Da. Și nu ți-e frică de ea?" „Nu. Caută un om păcătos, să-l sfîșie, un bărbat ce-și ascunde o vină veche, un păcat vechi, să-i spargă pieptul cu ghearele și să-i mănînce inima". „Da". „Nu crezi?" „Cred. Dar cu Ilie nu-i adevărat ce se spune, doar acumă am venit de unde se află el. I-am dus pachetul, hainele, mîncarea. Prin oamenii aceia, bineînțeles. Se simte mai bine și chiar a zis să nu mai vinzi nimic". „Nu mai am de vîndut decît cărțile bisericesti, cumpărate de el de prin anticariate și cei șapte galbeni moșteniți de mine de la bunica". „Era supărat pe mine că te-am lăsat să vinzi". „N-are nici un motiv să fie supărat pe tine, de nu erai tu"... „E supărat, e supărat mai demult, crede că l-am jignit cînd ne-am certat odată pentru un fleac la restaurant". „Birjarul o să-mi cumpere mîne cărțile"... „Oamenii aceia care mijlocesc totul între mine și Ilie sau alții aflați acolo ca Ilie au devenit foarte scîrboși, foarte lacomi, cer din ce în ce mai mulți bani, se plîng că de-i prind își pierd pîinea și intră și ei la zdup". „Au dreptate, riscă, și riscurile se plătesc". „Adevărul este că n-ai altă soluție, în afara lor.

Sînt suverani. De nu dai cît vor ei, nu obții nimic". „Au dreptate". „Au, nu zic că n-au, dar sînt lacomi și au uitat ce este omenia". „Nu vrei să jucăm o partidă de șah?" „O să pierd iarăși". „Nu contează cine pierde sau cîștigă, jucăm ca să jucăm". „Contează, pentru mine, care întotdeauna pierd". „Șahul e îngrozitor, într-adevăr. Regele e la fel de caraghios ca orice nebun, nu vede că nu face nimic altceva decît să păsească de pe un pătrat pe altul, de pe alb pe negru, de pe negru pe alb sau pe negru, de pe un pătrat negru pe alt pătrat, nu poate trăi decît pe pătrate și dincolo de un pătrat întîlnește alt pătrat lîngă alt pătrat, toată tabla e ca o lume din pătrate, sau ca mai multe lumi pătrate așezate alături. Hai, mută pionul". „Șah". „Eu și noaptea visez pătrate negre și albe". „Șah". „A venit Sevastița pe la mine și m-a descîntat nu știu de ce, poate mă crede nebună". „Ea e nebună, a îmbătrînit de pomană". „Nu cred. Ea l-a văzut pe diavol în chip de țap și l-a văzut pe Dumnezeu și cine vede ce nu se vede n-a îmbătrînit de pomană". „Nu poate să vadă așa ceva". „Se vad ele lucruri și mai de necrezut decît este diavolul și Dumnezeu și nu zic cei ce le vad că nu le vad". „Eu n-o cred". „N-ai văzut niciodată nici o minune?" „Am văzut într-o noapte ceva ciudat, lîngă cimitir. Venisem să-ți aduc vești de la Ilie cînd am zărit parcă ieșind din cimitir și venind prin grădina voastră un șir de morți ținîndu-se pe pămînt, prin iarba, cu fața în sus, mergînd adică greoi pe spate și avînd fiecare pe piept o luminare aprinsă. Se plimbau noaptea morții cu lumînările cu care fuseseră îngropați ținîndu-le între degetele împreunate pe piept. Am fugit speriat și m-am îmbătat groaznic în restaurantul gării, de unde și venisem către tine. Cred totuși că eram beat de-a binelea cînd am crezut că vad morții". „Ești foarte fericit că n-ai nici o îndoială. Ai găsit o cauză și pentru noaptea de-atunci. Eu nu găsesc cauze și nici nu le mai caut. Diavolul se poate prezenta omului în mai multe chipuri, de țap, de șarpe, de fum, de lup, de abur". „De femeie". „Poate". „Așa zice și Sevastița: că diavolul iese în calea omului în toate felurile, să-i bage boala în trup și să-i strice mințile". „Sevastița e bună de legat, încolo tot ce spune ea e foarte frumos". „Nu-i adevărat, ea vede strigoi și se apără de ei mîncînd usturoi și m-a învățat și pe mine să nu mă culc seara mai ales fără un cătel de usturoi tocat între dinți și înghițit. Ea se freacă și pe mîini și pe la în-

cheieturile picioarelor, pe tălpi și pe la subțiori cu usturoi, și unge cu el țifturile ușilor și clanțele, dă pe la ferestre cu el și pe la porți și prin grajduri trece cu el în mână și unge și coarnele boilor și ale țapilor și nu pătește niciodată nimic. Și știe ce să și răspundă de-o strigă noaptea la fereastră un strigoi: nu-i răspunde, ca să nu i se topească limba și să amuțească, și de tace el se duce". „Nu pot să cred în aiurelele unei babe". „Nu-i obligatoriu, dar în ea și numai în ea cred inși de pe șapte sate și vin să-i scape de belele. La ea am fost și eu să-l scape cumva pe Ilie și o să vină pe la mine chiar azi poate. Mi-a spus că înainte de-a fi vorba de el, trebuie să mă scape de diavol pe mine". „Bineînțeles c-ai râs". „Bineînțeles că n-am râs. Nu ți-am povestit de muierea ce umblă prin oraș cu băiatul ei negru de mână? Eu o văd, dacă ea este diavolul?" „Da", zise Ionescu, convins că nu mai era nici o scăpare pentru mintea Iolande decât descântecele unei babe și spitalul de boli mintale. „Ea e chemată acolo unde nici medicii, nici procurorii, nici judecătorii, nimeni nu mai poate îndrepta lucrurile. Ai auzit de Celce, cel din Pătrlagele, care nu poate muri? A fost ginerele lui Ică, pe care îl știa toate împrejurimile, c-a lucrat și la Cîmpuleț. Celce a căzut bolnav și zace și nu poate muri; și după toate ce le-a făcut oamenilor, acum când se află lângă moarte și nu poate muri, l-a cuprins spaima de viața de apoi, de judecata Domnului, de iad — și plînge și se roagă și se pocăiește și spune rugăciuni, și strigă către Dumnezeu: „Auzi-mă, Doamne, și mă mîntuiește"; și tot nu-l aude nimeni și tot nu moare și nu reușește decât să mai pună o balegă pe viața sa de bălegar. Mi-a spus și birjarul Cuidepăruscat (care i-a vîndut muribundului șaptesprezece bufnițe împăiate, — căci credea Celce că noaptea o să se sperie atît de tare de ochii lor negri și ficși, încît o să crape inima în el și o să moară). Dar bufnițele împăiate cum venea seara și el le privea fix se speriau de el și începeau să bată din aripi și să plece în zbor din cameră și să nu mai vină pînă dimineața, pe lumină, să-și ia locul lor pe dulapuri și pe masă. Și Celce atunci i le-a vîndut el lui Cuidepăruscat, nemulțumit. Dar nu puteau, a zis Sevastița, să-l îngrozească niște păsări moarte atît de tare cît el i-a îngrozit pe alții și i-a omorît cu groaza: nu se putea înfăptui nimic (căci el știa că vrea să se îngrozească dar cei pe care el noaptea îi sculase din paturi și-i dusesese nu știa). Celce voia să moară acum ca un om, a zis Sevastița, și aici

greșea el: el se făcuse de mult din om bestie, cîine, și cînd cineva se obișnuiește cu starea asta de cîine e greu să mai devină om, chiar de-i dat jos din rangul unde fusese înălțat și i se smulg toți dinții de cîine. E ca șerpul ce-și schimbă pielea și în loc să moară întineresc. Asta e pedeapsa lui Celce, că anii lui trec și pieile ce le azvîrle de pe el mărturisind cum a murit cutare sau cum a fost băgat la pușcărie cutare (chiar și bărbatumeu) parcă îl întineresc". „De unde știa el de Ilie?" „L-a cunoscut în Cîmpuleț, prin Moise. Și prin Horia Dunărințu. Te cunoaște și pe tine și pe Calagherovici și pe Gălătioan. A fost amestecat în toate cîte s-au petrecut și e o lege asta: cînd te amesteci, te ungi cu de toate, cunoști de toate și nu te mai poți rupe decît mort din ceea ce cunoști și din ceea ce cunoscînd ai fost obligat să zici da sau ba, mai mult da decît ba, ca să nu ți se spună și ție ba, cum i s-a spus lui Ilie. Nu pentru C.E.C. și pentru c-a mîngîiat o fetiță în parc este el acolo, ci pentru vreun bai, dar nici eu nu știu pentru care". „Am mutat turnul", zise Ionescu, observînd că ea juca alandala, muta piesele cum voia și cîștiga (într-una și fără nici o explicație luau de la început o altă partidă pe care o cîștiga tot ea fără nici un efort). „Joci foarte prost, zise ea, sau nu cunoști bine regula jocului. Căci fiecare joc are o regulă". „Cunosc", zise Ionescu, să întîmpine orice inutile explicații și indiferent în fond de rezultatul partidei: în ultimă instanță n-avea altceva de pierdut decît timpul. Pe care nu-l pierdea niciodată stînd în preajma ei. „Șah", zise ea mutînd un turn peste piesele negre și albe, în pas de cal. „Da, am văzut", acceptă el. „Nu prea înțelegi nimic, zise ea, cum n-am înțeles nici eu din toate. De-aceea cred în diavoli, în strigoi; și de ce n-aș crede? Într-o noapte m-am dus în cimitir să văd morții cum ies din morminte, cei ce se fac strigoi, și i-am văzut cum fără zgomot ieșeau din groapă, se înălțau din pămînt, în picioare, creșteau parcă din propriile lor morminte, fără să lase urme de pămînt sfărîmat, ieșeau ca niște umbre, dar în carne și oase, și plecau în lume. Eu sînt născută sîmbăta, cînd e născută și Sevastița, și cei făcuți sîmbăta au putere unii să-i vadă. Și strigă pe la ferestre să fie lăsați în case și sînt răi strigoi cu cei care le dau drumul sau nu sînt curați — și cred că lui Celce din cauza lor i s-au zgîrcit mîinile și picioarele. Și totuși se teme să moară neiertat, căci el știe și i-a spus și Sevastița, cred, că dincolo o să-i ducă în spinare pe toți cei înjurați de el și

ajutați să moară ; și el se vede ducînd în spinare o grămadă de morți, și și urlă noaptea, visîndu-se mort și ducînd claia de morți în spinare, gîfînd, plin de sudoare, obligat să-i poarte toată viața de dincolo, zi și noapte, în spinare". „Vise de om bolnav". „Dar eu nu sînt bolnav cînd îți povestesc c-am văzut morți ieșind din groapă, și nu sînt nici beată, cum ai fost tu atunci cînd i-ai zarit tîrîndu-se pe spate prin iarbă, cu lumînări aprinse pe piept. Nu mai încap în morminte, ne-spovediți și necrezuți, și umblă prin lume cum o să umble și barbatul meu, dacă nu cumva e mort și a început să umble — căci pentru el mă duc în cimitir, să văd dacă nu vine acolo din alt cimitir să se întîlnească cu cei ca el, și nu-l văd încă, nici astă-noapte nu l-am văzut". „Ai fost în cimitir?" „Da". „E clar", surise el hotărît să n-o mai contrazică, fiindcă nu mai avea pe cine contrazice.

— Ascultă, dragă Dumitru Pop, părerea dumitale, mai precis, părerea ta care este ?

— Am să ți-o spun eventual mai tîrziu, însă e mai important să se vadă din mărturisirile Iolande, ale lui Ionescu, ale Sevastiței și ale altora care era atmosfera Cîmpulețului în zilele cînd se vorbea despre femeia ce umbla prin oraș cu un copil negru de mîna, de parcă era turbarea, sau ciuma, sau holera, sau buba bubelor, cum o numeau unii, sau nebunia etc. Important e că femeia aceasta reprezenta cel mai precis zilele acelea, de după război, atmosfera lor.

— M-ar interesa să continui cu ce cunoști prin Iolanda (și Iolanda prin Sevastița, și Sevastița prin Celce) despre Horia Dunărințu, care, nu trebuie să-ți mai spun, fiind tatăl meu, mort în condiții misterioase, mă interesează cel mai mult, deși acum urmăresc să dezleg viața altor oameni și să văd... În sfîrșit, mă înțelegi.

— Tot în ziua aceea, cînd Iolanda juca șah cu Ionescu și-o așteptau pe Sevastița, despre Celce Iolanda a mai povestit doar ce l-a sfătuit Sevastița să facă : să se roage de oameni să nu-l îngroape, de va muri (sperînd să moară, totuși) ; și să se roage lui Dumnezeu să-l lase neîngropat și să nu-l acopere nici cu nisipuri aduse de vînt, nici cu zăpadă, de va sfîrși iarna, să-l lase gol să-l mănince viermii și muștele în soare, de dimineața pînă seara, să putrezească în soare și din el să nu mai rămîna pînă la urmă decît un puhoi de viermi sătui care să se împrăstie dintr-o dată, cum dintr-o dată trupul său s-ar îm-

prăstia, și pe locul unde stătuse să nu rămîna nimic. Despre Horia Dunărințu nu s-a mai pomenit nimic. Iolanda doar a repetat, făcîndu-l pe Ionescu să-și muște buza ca să nu rîdă, ce i-a zis Sevastița lui Celce să zică : „Eu, Celce, vă rog pe voi, oameni, să nu băgați trupul meu în groapă, ci lăsați-l neastupat pe pămînt, căci ce folos îmi este mie dacă sufletul meu dincolo este ars în foc fără să poată arde și este tras la înfricoșătoare munci, iară aici trupul meu este acoperit de lumînări aprinse și dus pe brațe spre mormînt, cădelnițat și tămițat și plîns de voi?" „N-o să-l plîngă nimeni", a rîs Ionescu. „N-o să-l plîngă pe Celce, o să plîngă moartea care omoară. Da. Așa că Celce zice de atunci mereu să-i arunce trupul afară din casă, cînd o muri, și să-l lase în cîmp, că nu este vrednic de îngropare. Și poate trecînd pe-acolo străini și văzînd oasele tîrîte de cîini, să se milostivească și să strige către Cel de sus să ajute ticălosul suflet al acestui trup. Și numai așa Celce mai găsește alinare, visîndu-se mort. Mort și tras de cîini, fără groapă, fără odihnă, ca apoi să poată primi pacea pămîntului care să-l acopere". „E un dobitoc și ăsta, a zis Ionescu, îl cunosc. L-au apucat spaimele mistice și ticălos cum e vrea să-și aranjeze și dincolo o viață liniștită, el fiind convins acuma că și dincolo există o lume și există niște legi exact ca aici, deci că în moarte există aceeași situație socială ca și pe pămînt : și el nu vrea s-o ducă rău acolo. Un dobitoc care și despre Ilie e în stare mîine să declare orice, de i se promite că se va însănătoși ori va muri și va fi primit în rai", a zis Ionescu și chiar atunci a intrat Sevastița, fără să bată la ușă și cînd Iolanda a întreat-o ce face Celce, ea a răspuns : „Îi linge moartea gura".

8

„Fumează o țigară, Ilie Manu, poftim. Nu te-am lăsat azi să intri în întunericul dinăuntru ca să nu-ți strici lumina ochilor și să lacrimiți cînd o să revii la suprafață. După cum vezi, încep să te respect, fiindcă mă înfrunți, văd din atitudinea ta că mă disprețuiești și mă simt onorat că sînt urît de un tip atît de întortocheat sufletește, ca să nu zic altfel, cum ești tu". „Atît de pervers, spune, nu te sfii. Poți, ești și mai

tare și tot nu ne aude nimeni". „Te-am apărât în fața ancheta-
torilor, am spus că n-ai părăsit mina, când a fost ultima po-
veste cu fetița aceea". „Nu-ți mulțumesc. Aș fi dorit să mă apar
singur". „N-ar fi fost suficient". „Știu, însă nu înțeleg de ce mă
aperi. Doar nu mai crezi în Dumnezeu." „Nu". „Ce păcat. Pe
vremuri credeai". „În tinerețe". „Întâmplător ne asemănăm : și
eu am crezut în Dumnezeu când am fost tânăr. Era și normal, pă-
rinții se închinau lui Dumnezeu, bunicii, la fel. Și acum nici
eu nu mai cred. Dar eu știu de ce nu mai cred, însă nu știu
pe tine ce te-a îndepărtat de religie, fiindcă n-ai fost un cred-
incios oarecare, ai fost un fanatic". „Viața m-a convins".
„Poate. Poate înainte găseai în Dumnezeu o acoperire și când
ai observat că nu-ți mai oferă nici o siguranță, te-ai îndepărtat
de el. Ar fi o explicație prea simplistă, așa că îți înțeleg zâm-
betul. Dar de ce crezi că eu aș fi amestecat în povestea cu
moartea fetiței din Tucium?" „Eu nu cred, alții cred. Ai mai
fost amestecat într-o poveste cu minore". „Nu-i un motiv".
„E mai mult decât un motiv, Manule, e o certitudine". „Falsă".
„E normal să zici : falsă ! Doar n-o să recunoști că ești vinovat
și să te pui singur la zid". „Și dacă m-aș pune ? De ce nu m-a
interogat și pe mine procurorul Dunărințu?" „Nu știu, nu l-o
fi interesat. „E fiul lui Horia Dunărințu, ceea ce înseamnă că
s-a schimbat ceva. Aș fi putut să-i spun ceva despre taică-său".
„Ce?" „Să-i amintesc că taică-său a fost în lagăr înainte de
război, cu Calagherovici". „Calagherovici a trădat". „Nu asta
contează, c-a trădat sau s-a spus c-a trădat. Am vrut să-i po-
vestesc întâlnirea mea cu taică-său, când a ieșit din închisoare,
înainte de război ! A ieșit împreună cu doi generali. Foști gene-
rali, degradați". „Nu știu din ce familie se trăgeau. Și nici
dacă fuseseră într-adevăr generali sau doar niște simpli militari
care în închisoare fuseseră botezați generali. Sau li se zisese ast-
fel, deoarece în timpul cât stătuseră închiși ar fi putut ajunge
generali. Erau doi generali orbi". „Nimic interesant până acum,
Manule". „Nimic nu e interesant, Grigore Bondoc, dacă nu te
interesează". „Mă rog, te ascult, avem timp". „Da, am să-ți
povestesc, ca să treacă timpul. Erau doi generali fără vedere,
orbiseră din lipsă de vitamine și din cauza întinericului și a ani-
lor petrecuți prin închisori". „Te ascult, te ascult". „Observ. Eu
eram în parcul de lângă gară, în Cîmpuleț, când au venit ei,
coborâți din tren, spre mine : adică ar fi trecut pe lângă mine, pe
altă alee, de nu m-ar fi recunoscut Horia Dunărințu. A venit

cu ei spre mine și s-au așezat pe banca unde stăteam și Horia
a fost foarte bucuros că m-a întâlnit : eram primul cunoscut
întâlnit. Și mi i-a arătat pe cei doi generali orbi și aproape surzi
și mi-a șoptit că ultima lor dorință fusese în închisoare (crezând
că vor muri) să mîngîie pe cap o fetiță. Și prima lor dorință
acum, descinși din tren, era să mîngîie pe cap o fetiță. Și eu
n-am înțeles și Horia mi-a spus că după infernul ce-l trăiseră
ei nu mai voiau decât atât : să-și plimbe degetele prin părul
unei copile. Înțelegi, Grigore Bondoc?" „Da". „Nu, nu-nțelegi.
Tu înțelegi în felul tău". „Cum în felul meu?" se înfurie Bon-
doc. „Am spus : în felul tău : adică așa cum mă crezi și pe mine
că am mîngîiat părul acelei fetițe". „Exact". „Tocmai că nu-i
exact. Nu erau niște perverși. În închisoare ziceau că pot muri,
după ce-o să mîngîie o copilă pe păr. Altceva nu mai sperau.
Dar îți dai seama ce oameni teribili erau generalii ? Ei voiau să
mîngîie o fetiță, adică să mîngîie nevinovăția, să simtă cu de-
getele lor bătute și bătrîne puritatea copilăriei". „Mă faci să
rîd, Manule". „Rîzi, dacă consideri că e de rîs când e vorba
de suferința a doi orbi care sînt în stare să jerte toată ome-
nirea pentru răul ce îl înduraseră, mîngîind părul unei copile :
siguri astfel că mai pot încă o dată, pentru ultima oară poate,
să se convingă că puritatea există și că pentru ea, pentru acea
fetiță și pentru acele cîteva secunde de mîngîiere se meritase să
lupte și să suferă". „Bazaconii, Ilie Manu". „Atunci sînt baza-
conii lui Horia Dunărințu. Aș fi vrut să-i spun băiatului lui
Horia Dunărințu bazaconiile tatălui său". „E o poveste pe
care ai ticluit-o ca să-i faci plăcere procurorului. Taică-său
fiind mort, orice se poate spune în numele lui". „N-a fost baza-
conie, eu i-am văzut pe generali în parc mîngîind o fetiță pe
plete. I-am crezut. Erau atât de caraghioși și de tragici cum
nu se vede ceva asemănător de două ori în viață". „Niște impo-
tenți libidinoși". „Eu am oprit fetița, în parc, o cunoșteam, era
nepoata vecinei noastre. Mai trăiește și n-a uitat nici ea întâl-
nirea aceea cu generalii orbi, poate mărturisi oricînd". „Orice
mărturisire poate fi trucată. Ai inventat chestia cu orbii ca să-i
demonstrezi poate procurorului că și tu în parc ai mîngîiat
fata aflîndu-te într-o clipă de mare deznădejde". „Exact". „Și
că de cînd i-ai cunoscut pe cei doi orbi, întotdeauna cînd ne-
zurile te otrăvesc obișnuiești să-ți recapeți încrederea întîlnind
în parcuri copii nevinovați". „Exact". „Dar de fetița din
Tucium nu i-ai fi spus nimic ; c-ai întâlnit-o dezamăgit fiindcă

lucrezi în mină alături de niște tâlhari". „Nu i-aș fi spus, fiindcă n-am cunoscut-o pe fetița aceasta". „Dar când v-am dus eu pe mai mulți dintre voi intenționat pe lângă casa omului a cui era fetița și-am trecut pe lângă moartă chiar în momentul când o opriseră în răscruce și-i cînta popa, tu ai tresărit văzînd-o descoperită la față și te-ai învinețit și ți-ai acoperit o clipă ochii cu palma. Numai o clipă, fiindcă imediat ți-ai mușcat buzele și m-ai privit pe furis și te-ai uitat în altă parte. E adevărat?" „E adevărat". „Deci ai cunoscut-o și n-ai putut să nu tresari și să nu te tulbure ochii ei închiși". „Oricare altă fetiță moartă m-ar fi tulburat". „Mai am și alte argumente, că nu te bănuiesc de pomană: în vis ai vorbit în noaptea aceea despre moartă". „Dacă ești sigur, de ce nu mă denunți? De ce nu chemi procurorul?" „Nu știu, poate fiindcă nu recunoști nici față de mine adevărul". „Și vrei cu timpul să mă ții mereu de vorbă și să mă convingi să-l recunosc? N-o să recunosc acest adevăr, fiindcă nu este adevărul meu, este al tău". „Cum al meu?" „Nu te înfură. Al tău: vrei să te joci cu mine ca șoarecele cu pisica și asta te amuză. Te-ai plictisit de moarte singur la intrarea minei, sau în mină privindu-ne cum lucrăm, păziți de departe de alți inși singuri ca și tine. Și cum ești un fel de mai mare peste alții, te amuzi acuzîndu-mă de crimă, torturîndu-mă ca să-ți pierzi timpul pînă la ora mesei. Asta e un semn de *perversiune* grozavă!" „Nu mă amuz". „Te amuzi și mai urmărești și altceva, să mă convingi, din cinism, să *recunosc* o vină pe care n-o am". „Vechea melodie: că n-ai nici o vină. E fumată". „Îți bați joc de mine, Grigore Bondoc, fiindcă ai această putere și acest drept și fiindcă eu n-am nici un argument să te contrazic. Toate probele sînt împotriva mea". „Dar tu ești inocent". „Inocența nu-i o probă valabilă în această confruntare". „Chiar inocent?" „Dacă reușeam să scap de sub supravegherea ta în ziua aceea, când a murit fetița, nu mai reveneam aici". „Din contră, reveneai, ca să fii la adăpost, să nu te bănuiască nimeni. Dacă fugeai, știam cu siguranță că tu ești vinovatul. Și unde să fugi? Tot te-am fi prins". „Dar de fugeam atunci, înseamnă c-am putut fugi și altă dată. Înseamnă că de nu găseam fata aceasta, găseam alta în altă parte. Înseamnă că paza nu e bună. Înseamnă că exista o posibilitate ca să fug. Care este? Doar ne păziți foarte bine. Ca să știu, și să nu mă mai înapoiez. Să nuucid odată o fetiță și să dispar pur și simplu. Nu-mi spui, fiindcă nu există nici o posibilitate să fug. Știi asta.

Dar de ce mă învinuiești? Și de ce nu mă dai pe mîna procurorilor? Aceste două întrebări nu le înțeleg. Doar în Dumnezeu nu crezi. De ce, Bondoc? De mult timp caut acest răspuns și ca să fiu sincer am început să te suspectez". „Mă faci să rîd". „Cînd ți-oi spune ce cred, n-o să mai rîzi. De mult timp îți pîndesc toți pașii, toate vorbele. Și cînd eu sînt în mină și tu ești afară mă gîndesc la tine ce poți să faci și încerc apoi să-ți aflui pașii pe unde ai umblat. Și eu te-am privit atunci, în răscruce, cînd am observat că mă bănuiai sigur. Te-am privit: și tu ți-ai aplecat ochii". „Ca să nu observi că te urmăream". „Poate, mi-am zis atunci. Acuma zic altfel. Te cred un criminal, Grigore Bondoc". „Întotdeauna cei păziți își învinuiesc păzitorii de crime îngrozitoare". „N-am încă probe palpabile, dar ipotezele mele sînt mai mult decît niște probe. Și tu bănuiești asta, de tot mă tragi de limbă. Uite că acuma am să-ți spun totul. Am început să te urăsc și să te suspectez nu cînd m-ai învinuit c-aș fi vinovat de moartea fetiței, ci cînd ai început să mă aperi și cînd nu m-ai dat pe mîna procurorului. Și mai ales, cînd în inspecțiile făcute, m-ai lăudat și m-ai absolvit în fața superiorilor tăi de orice vină posibilă. Deși mie îmi spuneai că sînt vinovat, lor le spuneai altfel, deci aveai nevoie să păstrezi în mine teama c-aș putea-o păți, dar aveai și nevoie ca eu să nu fiu luat de aici și pedepsit poate exemplar, poate executat. De ce? Mi s-a părut c-am devenit pentru tine o rezervă, un alibi pentru ziua cînd tu ai putea greși ceva în planurile tale și-ai putea fi bănuț de cine știe ce: și atunci eu aș fi omul care să plătească". „Nu înțeleg unde vrei să ajungi". „Tu ai acum o aureolă de sfînt". „Nu cred în sfînti, ai spus și tu". „Și așa și este. Dar aureolă ai. Ai reușit s-o ai. Acum ești simpatic cu mine și îmi dai țigări și din sandvișurile tale îmi dai. Nu pentru că tu crezi în Dumnezeu. Dar odată ai crezut în el. Ți-ai pus atunci întrebarea pe care și-o pun toți credincioșii, și nu numai ei: de unde venim, ce sîntem și încotro mergem? Nu te-au mulțumit răspunsurile date de biserică, în practică. Teoretic, răspunsurile erau acceptabile, dacă nu chiar sublime prin aerul lor de elevație și de mister totodată, dar ele nu-ți asigurau o leafă și o siguranță pămînteană, deci nu erau bune. Dar tu ai fost un bigot, un fanatic ortodox. Te închinai sfîntilor, minunilor, moaștelor. Doar ne cunoaștem de cînd eram tineri. Cortegii întregi puhoai de oameni mergeau la mînăstiri de ziua hramului. La Tismana îți amintești că ne-am întîlnit? Nu, nu poți spune

că mergeai după fete sau să-ți petreci, cum o făceau poate majoritatea. Tu credeai. Și și eu credeam. Erai blînd ca o fecioară, nu burduhănos ca acum, erai fragil și cu ochii senini. Și acest bigotism al blîndeții s-a transformat într-un bigotism al forței. Cum îți explici că insul cel mai religios s-a transformat în individul cel mai nesupus, mai pretins revoluționar, care refuză istoria, lumea veche? Credița veche, căutarea veche de a-ți explica inexplicabilul, viața, moartea, existența noastră și a universului, cine sîntem, de unde venim și unde mergem a murit; sau credința asta s-a transformat, mai bine zis, în altă religie". „Adică vrei să spui, rîse Bondoc, că revoluția este o altă față a unui act mistic? Sau că are în ea un fior mistic. Cam simplută explicație, nu crezi? rîse el. Tu spui asta care de fapt nu ești capabil să crezi în ceva, ești prea slab. Tu nu poți să înțelegi o revoluție, tu doar poți vorbi despre ea". „Nu vreau să fie decît foarte sumară explicația, căci nu ea mă interesează, ci: de ce ai omorît fetița aceea din Tucium?" „Ești complet ridicol, Manule". „Înainte te închinai sfinților, Bondoc". „Și acuma vrei să spui că mă închin lui Marx și lui Engels?" „Nu crezi în ei?" „Ba da. Ce întrebare stupidă. Și de n-aș crede, și-aș spune la fel, știind că altfel ai putea să mă torni". „Eu nu torn". „Așa spun toți cei care toarnă". „Dar tu crezi, sînt sigur, nu te prefaci, tu simți mereu nevoia să zeifici, să-ți crezi idoli. Ca să te poți ascunde în spatele lor. Tu conferi mîine unor altor idoli atributele perfecțiunii pe care înainte le găseai în Biblie. Ești omul care găsești mereu adevărul în învățătura altora, fiindcă ești slab, nu ești sufletește bărbat". „Ce vrei să spui?" „Te închinai pe la mînăstiri unor moaște, ca unor sfinți, așa o să faci mereu, schimbînd moaștele după cum se schimbă timpul, fără să crezi, căci tu nu crezi, tu te închini. Înainte te rugai lui Dumnezeu să te ierte de propria ta neputință trupească ce te ducea să iubești ce alții iubeau altfel; și acum te acoperi cu forța ce ți-o dă meseria ce ți-ai ales-o ca să..." „După cum văd, Ilie Manu, vrei să-mi dovedești că eu sînt un criminal pervers și că scara valorilor e inversată: tu veghezi, ai grijă de moralitatea societății, tu descoperi în mine buba, criminalul, tu aperi lumea de mine..." „Da". „Nu halucinezi, dragul meu Manu?" „Nu. Chiar merg mai departe și spun că tu m-ai zărit odată în parc, mult înainte de-a fi arestat, mîngîind o altă fetiță pe par..." „Și i-am sugerat cuiva să te urmărească și să te prindă asupra faptului... Prea

diabolic ar fi fost". „Nu, deloc. I-ai făcut un bine și lui Moise, ca să scape de mine, c-am fost prieten cu Dunărințu... Si poate și altora. M-ai cerut aici la mină, ai prieteni mari prin Turnuvechi, doar ești băiat deștept. Și unii chiar or fi crezut că vrei să mă protejezi. M-ai ținut aici intenționat, alibi, pentru orice poveste dubioasă și nu m-ai dat pe mîna procurorului, cînd a fost bănuît cineva dintre noi cei de-aici, ca să mă poți avea și în viitor bun de dat în ultima clipă... Căci de m-ai fi dat vinovat, altă dată pe cine ar mai fi putut să cadă vina și să fie suspectat?" „Perfect, Ilie Manu, ți-am înțeles raționamentul. Și ca să-ți dovedesc că te înșeli și că ești vinovat, am să te denunț chiar astăzi, și sînt convins că cele șase fetițe or să te ducă direct în fața glonțului".

9

Era ora două și jumătate (se schimbase mersul trenurilor: vara acceleratul spre Turnuvechi sosea în stație la două și trei minute — paisprezece și trei minute) cînd Ionescu intră în curtea ce-avea în poarta numărul 45, din strada Pantelimon. Petru Gheorghe Ionescu avea tot treizeci și șase de ani împliniți în decembrie trecut, dar în această zi (15 iulie) arăta mult mai bătrîn și geamantanul său din piele scorjită îl trăgea spre pămînt, îi făcea cocoasă, îl umplea de transpirație pe frunte și pe la subțiori și poate din cauza mirosului acru de sudoare baba Sevastița care uda destul de idilic trandafirii îi întoarse spatele și nu-i răspunse la salut. Iolanda Manu se afla în casă, la fereastră, gravidă în ultimele luni, și cu pete cafenii pe obraz, urîțită și posacă. Ea se învioră cînd îl văzu pe Ionescu și-i făcu semn cu mîna că l-a zărit și-l întrebă curioasă: „Ce este nou?" „Dă-mi un pahar cu apă, te rog", ceru el, rămîinînd sub fereastră. Iolanda îi aduse un pahar și i-l întinse, dar baba care venise lîngă ei parcă să tragă cu urechea, luă paharul din mîna lui Ionescu, înainte ca el să bea, și vărsă apa în iarbă. Cei doi o priviră cumva uimiți și aveau și de ce: baba îi spusese de mai multe ori lui Ionescu să nu mai calce pragul casei lui Manu, dar niciodată cu un gest nu se opusese venirii lui aici. Acum aruncase apa și gestul ei părea să confirme pentru Iolanda ce bănuia că se șușotește prin oraș și ceea ce într-o noapte o auzise

strigând pe femeia cu copil negru : că rămăsese gravidă cu Ionescu, și nu cu bărbatul ei. „Nu-i adevărat“, îi zise ea babei. „Ce nu-i adevărat?“ „Copilul e al lui Ilie“, strigă ea. „Știu, zise baba. Catrîrul este un animal care n-are urmași, nu se poate prăsi“. „Despre ce vorbiți?“ Întrebă Ionescu, bănuind că ele reluaseră o dispută mai veche. „Catrîrul iese din discuție“, susținu baba și își văzu de udat florile. „Atunci de ce i-ai aruncat apa?“ trădă Iolanda fără să vrea pe cel numit de Sevastița între ele catrîr. „Cine bea apă dată pe fereastră turbează“. „Lasă, pot să turbez“, rîse Ionescu de prostia babei. „Mie nu mi-e de tine că turbezi, dar mi-e c-o să-i îmbolnăvești pe urmă și pe alții de turbare“, zise baba. „Totuși, dă-mi un pahar cu apă“, se rugă Ionescu de Iolanda și ea îi aduse alt pahar cu apă pe care baba furioasă și că nu e luată în serios și că insul o să turbeze cu adevărat îl vărsă de data aceasta aruncându-i apa în ochi. „Nu-nțelegi că cine bea apă dată pe fereastră și mâncă mîncare dată pe fereastră turbează?“ Ionescu nu mai insistă și intră prin bucătărie în casă și bău apă și se așeză apoi în fața tablei de șah unde îl pofti nevasta prietenului său. Ea se mișca destul de greoi și capotul înflorat nu mai putea ascunde viața care creștea în ea. Jucară trei partide și ea le câștigă pe toate trei jucînd după regula ei ce nu respecta nici o regulă de pînă atunci a pieselor de șah și el tăcu tot timpul și ea tăcu tot timpul nervoasă, dorind să afle vești despre bărbatul ei — și jucau tot mai mult parcă nemandorind să afle, de teamă. „Sevastița, zise ea, zice că fereastra e locul pe unde umblă sufletele morților, că ele nu ies și nu intră pe ușa, ca oamenii vii. Și poate crede că bărbatul meu a murit și-i umblă sufletul pe-acasă, intră pe fereastră să ne vadă și să ne asculte și tot pe-acolo iese; și tot pe fereastră pătrund înăuntru și sufletele celor ce-au murit înainte în casa asta și din vâlmașagul acesta s-ar putea ca apa dată pe fereastră să fie stricată și cel ce-o bea să turbeze. N-ai de ce să fii supărat pe Sevastița, ea crede în ce spune și e păcat că nu iei în seamă credința cuiva. Ce-i cu Ilie?“ „Cu Ilie? Bine. Marcel Sfetcu a murit. A fost într-adevăr condamnat la moarte pentru furtul săvîrșit la C.E.C. și el a făcut recurs și i s-a respins și recursul și atunci a făcut un memoriu la Tribunalul Suprem și a început să aștepte rezultatul. Îi era frică, tot timpul era speriat și nici nu mai mîncă, numai apă bea, și îi scăzuse și glasul și începuse să arate ca un mort. Îl măcina spaima, îl durea inima și noaptea visa

urît și țipa în somn și tot timpul zicea că simte o duhoare în gură, de la stomac. Visa că intrase moartea în el și își făcuse culcuș în burta lui și sta acolo și dormea și din cînd în cînd rîgîia moartea în el și rîgîia și el, puțindu-i gura. Și se ruga de paznici să-i aducă o broască vie, de baltă sau rîioasă, ori țestoasă, s-o pună pe burtă și să tragă broasca răul din el, moartea din el, că numai ea îl putea scăpa. Credea mai mult în broască decît în memoriul ce-l făcuse. Recunoștea că e vinovat, dar îi părea rău și zicea că n-o să mai facă nimic rău după cele prin care a trecut. Se ținea cu amîndouă mîinile de burtă și se ruga : «O broască, oameni buni!» Și toți zîmbeau, dar nu se arătau, era și asta o formă de țicneală să crezi în leacuri băbești, atunci cînd te aștepta glonțul. Și fiorosul ăsta de Marcel Sfetcu la toți le spunea oameni buni, de parcă el îi iertase pe toți oamenii din lume pentru toate. Și într-o dimineață l-au luat și l-au dus pe coridorul lung și subteran ce duce în grădina închisorii și el se ținea cu mîna de burtă și spera prin iarbă să găsească o broască și era mai vesel cînd ei l-au întreat : «Tu ești Sfetcu Marcel?» «Da, sînt Sfetcu Marcel». «Fiul lui Paraschiv și al Mariei Marcel?» «Da». «Ai făcut recurs la Tribunalul Suprem?» «Da». «Recursul ți-a fost respins» — și în clipa aceea focurile de armă l-au doborât. A căzut pe coridorul subteran : nu i-au spus pînă atunci nimic : i-au spus adevărul doar cu o clipă înainte de a-l împușca, să nu sufere. Ca să moară aproape pe neașteptate*. Așa că n-a aflat adevărul decît atunci cînd nu mai avea timp să facă o criză, să se sperie. Și n-a mai suferit așteptînd să moară“, zise Ionescu și plecă singur în bucătărie și mai bău un pahar cu apă. „E și asta o formă de umanism?“ Întrebă Iolanda. „Cred că da“, răspunse el. „Mi-ai povestit asta ca să mă pregătești pentru o veste și mai îngrozitoare?“ „Nu, dar era de datoria mea să te înștiințez exact despre soarta lui Sfetcu Marcel care îl amestecase și pe Ilie în furtul de la C.E.C., sperînd poate c-așa o să scape mai ieftin“. „Ești nemilos cu mine, zău, simt că acest adevăr nu-mi face nici o plăcere : absolut nici o plăcere, n-am simțit c-a murit insul care a vrut să-l ducă și pe Ilie cu el în groapă. Nu, nu vreau să spun că m-a cuprins mila de Sfetcu : nici milă, nici ură, altceva, nu știi ce ; în orice caz simt că-mi plesnește capul și că am și

* E clar că povestea aceasta e o invenție, un mijloc de a o convinge pe Iolanda că el, Ionescu, este singurul ei reazem.

eu în gură o duhoare și în pîntec îmi zace ceva greu ca o piatră rece". „Scuză-mă, te știam tare". „Sînt foarte tare. Hai să mai jucăm o partidă". „Perfect. Eu încep cu albele". „Începe cu orice vrei, tot eu o să câștig. E ciudat : astă-noapte l-am visat pe Marcel Sfetcu ! E ciudat fiindcă am visat un om pe care nu l-am văzut niciodată și nu știu cum arată, înalt, scund, șchiop, bălan, șasiu. De fapt nu pe el l-am visat, am visat mormîntul lui. Mergea mormîntul lui, cu crucea înaintea, tîrîndu-se prin iarbă ca o broască țestoasă, și vorbea. Dar nu numai pe el l-am visat. L-am visat și pe Ilie. Și pe bunicul. Și pe foarte mulți alți inși morți sau vii, toți în morminte umblînd. Crucile și mormintele intrau în oraș, pe strada principală, pe străzile periferice, veneau prin grădini, își căutau un loc ; nu mai aveau locuri în cimitire și se așezau pe trotuare, morminte și cruci, intrau în case și rămîneau pe paturi, prin baie, în fața oglinzilor, morminte și cruci, în bucătărie, pe peronul gării, pe turnul primăriei, pe acoperișuri, morminte și cruci, prin poduri, prin pomi, ca niște cuiburi stranii în toată lumea, înghesuindu-se, făcîndu-și loc, de nu mai aveau loc vii de morți, de nu mai era aer și eu m-am trezit fără aer, sufocată, și cîteva clipe am tot crezut că dormisem în pat lîngă o cruce și pînă n-am aprins lumina și n-am deschis fereastra nu m-am dezmeticit de-a binelea din coșmarul în care mormintele pătrunseseră peste tot și izgoniseră orice fir de iarbă și de viață". „Draga Iolanda, zise Ionescu, visele sînt vise, n-au nici o legătură cu realitatea. Ele te înspăimîntă cîteva clipe, cît durează, apoi, cînd te trezești dispar, și realitatea e alta. Ele n-au durată, numai realitatea are durată, ea e consistentă, ca să zic așa, fiindcă rămîne în timp, atît cît și noi rămînem în timp. Adică atît cît trăim. Și cît rămînem în timp trebuie să ne preocupe nu visele. De-aceea te-am întrerupt. Trebuie să-ți spun o veste foarte proastă. Ilie a murit. A fost împușcat la fel ca Marcel Sfetcu. În aceeași zi. E mai bine să-ți spun adevărul direct, fără menajamente. Trăim vremuri grele, trebuie să poți suporta. Minciuna e mai inumană. Și nu-ți spun adevărul, cum i l-au spus lui Marcel și lui Ilie, în clipa cînd i-au și împușcat. Ți-l spun ca să-l poți depăși. Nu pot să te mint, nu te-am mințit niciodată. Ilie va fi incinerat. De altfel, asta a fost și dorința lui. N-a vrut să aibă un mormînt, un loc unde să poată fi plîns, mort. Cei care, viu fiind, n-au plîns pentru el, nu merită nici o urmă pe pămînt a lui unde să vină cîndva și să plîngă.

Numai pe tine te-a iubit. Dar zicea că tu l-ai plîns destul, n-are rost să-ți mai risipești viața plîngînd la o cruce moartă".

— Iolanda a plîns auzind vestea aceasta ?

— Nu, Tică. S-a dus în bucătărie și a băut un pahar cu apă rece și s-a reîntors la tabla de șah și aproape inconștient a început să continue jocul.

— Și Petru Ionescu a jucat și el șah ?

— Nu. El era cadaveric, rupt de oboseală, nebărbierit, stors ca o lămîie. Niciodată n-a venit la ea elegant sau spilcuit, să nu trezească gura oamenilor. El nu voia să fie altceva decît prietenul familiei Manu.

— Înțeleg. Deci, ea a jucat șah singură, aproape absentă.

— Da. Și el văzînd-o atît de distrusă, i-a zis : „Pot să obțin ceva pentru tine, numai pentru tine. Să-l ai acasă". „Pe cine ?" a întrebat ea. „Pe el, pe Ilie. Pot să obțin cenușa lui. S-o fur. Adică o s-o fure cineva. Urna lui. Urna cu cenușa lui. Ți-o aduc ție. Și o ții ascunsă. Ca o mărturie a vieții lui. Să nu se piardă". „Bine, a răspuns ea. S-o aduci. Mai am cărțile bisericesti, cele mai vechi, și galbenii bunicii. Știu că oamenii aceia riscă. Dar merită". „S-au ticăloșit. A intrat însă corupția peste tot și pentru bani sînt în stare de orice. Dar nici n-o să fie greu pentru ei. Cine o să se mai intereseze de o cenușă ?" „Mă duc chiar acuma la birjar", a zis ea și a plecat și pînă a doua zi a vîndut tot. Și de-abia a doua zi spre seară a observat Sevastița că-i este rău și că se zbate pe dormeză ca scuturată de friguri, ori de diavoli, ori de boala copiilor, aiurînd. Dar baba nu-i descîntă, era în ziua de 16 iulie și la Cîrcovul Măririi nu se descînta. Și era și spre seară, cînd nu se primesc descîntecele. Și ea nu postise peste zi. Și era și murdară de pămînt, neprimejită. Așa că-i descîntă a doua zi dimineața, înainte de răsăritul soarelui, pe nemîncate. Zise, blestemînd boala și diavolul, singură în casă, doar cu Iolanda, întinsă pe pat, nemișcată : „Du-te, teme-te, pleacă, necurate, spurcate, ieși din sîngele ei și n-o mai chinui, pleacă din țîțina ușilor, să nu i se urască de zile, n-o mai munci cu unghiile tale cît secerile, cu mîinile cît prăjinile, ieși din pîntece, din inimă, ucigașule, crăpi, carnea nu-i înjunghia, fața nu i-o îngâlbeni, puterea nu i-o slăbi, n-o lăsa cu chip de mort, adîncule, înșelătorule, ieși de oriunde ești, cel din cele dedesubt, țapule, leule, văzut pentru nemila și cînoșenia ta, nevăzut pentru fețele tale, ieși de unde te afli, să nu faci pe om neom, să nu-l amesteci cu norii,

ieși de unde ești, sau de unde te cutremuri, sau de unde te tărăști, teme-te, fugi, cu ochii tăi beliți, ieși din cele ce le cutremuri, du-te, pocitul, curvarule, care pornești gurile spre răs, ochii spre plîns, de ești din pămînt, ieși, de ești din apă, din rîu, din pîrîu, din gîldău, din noroi, din mare, din fîntînă, din groapă, din soc, din papură, din trestie, din pădure, din păsări, din fulgere, din scaune, din căcat de mîță, din scîrnă de vacă, de cal, din aburi, din ce știm, din ce nu știm, din bufnițe, din noapte, du-te, teme-te, duh viclean, cutremură-te, tu, cel fără de chip, împelițatule, cel din chipul șarpelui, tu, cel ca bărbatul, sau ca muieră, sau ca fumul, sau ca aburul, sau ca banii, sau ca liliacul, sau ca galbenii, mutule, surdule, catrîule, tu, care bîntuiești oasele, care dai somn greu, neputință, pofditorule, tu, care te schimbi ca luna, tu, cu dinții rînjiți, fugi, tu, cu ochii sticliți, fugi, tu, cu limba lăsată, fugi, tu, care te întorci la toate vremile, tu, cel de dimineața, de noaptea, cel fără de vreme și de în toată vremea, bolboiatule, cu călcîiele crăpate, tu, cel din pămînt, de sub pămînt, de prin păduri, ieși și du-te, și teme-te, tu, care împuti curțile, casele, care strici și schimbi mintea omenească, teme-te, spurcatule, și nu mai lovi mintea ei și n-o mai strica“. Și baba Sevastița a zis de trei ori în ziua aceea descîntecul ce se zice celor nebuni și spre seară Iolanda s-a simțit mai bine.

10

„Era cald, vara asupra orașul, cum obișnuia să zică Don Iliuță intrînd în cîrciumi să se răcorească. Foarte multe fapte petrecute în acest timp n-au importanță, cum nu cred că prezintă prea mare interes nici cele pe care le voi povesti. Dar niciodată nu se știe ce are și ce nu are importanță. Sau se știe prea tîrziu. Don Iliuță avea scandaluri la liceu cu profesorii și directorul, fiindcă le spusese într-o adunare (fiind somat să mărturisească ce se zvonea în oraș despre el) că visul său era să picteze o cîrciumă. Era îngrozitor pentru ei ca un profesor de desen să le spună și elevilor ce visa (cîrciuma!), era imoral și în afara eticii. Drept pentru care Don Iliuță din sala profesorală s-a dus direct în cîrciuma sa preferată (la „Plicul cu trei ștampile“) și s-a plîns babei Sevastița, aflată acolo să

cumpere apă minerală pentru Iolanda, c-o să se mute la țară, în Pătîrlagele, dar nu din cauza profesorilor ce-l șicanau, fiindcă îi disprețuia și nu-i lua în serios, ci din cauza admiratorilor din Cîmpuleț, a colecționarilor din Turnuvechi și chiar din București, a elevilor ce-l iubeau și a tuturor amicilor. Baba îl ascultă neinteresînd-o nimic din ce spune el, dar voind ca el, după ce termina de înjurat ce avea, s-o asculte și pe ea. Avea o mare ură față de Ionescu și cum Don Iliuță îl cunoștea pe Ionescu ea era convinsă că o să ajungă la urechea acestuia, prin gura profesorului născut în Pătîrlagele, tot ce credea ea despre el. Dar nu se întîmplă așa: pe Don Iliuță nu-l interesa absolut nimic ce se spunea despre Ionescu, el avea părerea lui despre Ionescu și cînd avea o părere despre cineva nu se mai sinchisea nici măcar să asculte ce se spunea despre acest cineva. Așa că ei vorbeau și ei se ascultau: el era surd la ce-i spunea baba, și ea era surdă la înjurăturile lui. Fiecare spera cumva să fie auzit de către celălalt sau poate nu spera, vorbind mai mult ca să se descarce decît ca să fie luat în seamă. Poate că vorbeau cum ar fi vorbit fiecare singur, pentru sine, și doar jena de a vocifera fiecare singur în camera sa, ori pe drum, jena de a nu fi auziți de alții că vorbesc singuri ca nebunii îi făcea să se întîlnească aproape zilnic la „Plicul cu trei ștampile“ și să se spovedească unul altuia. Sevastița zicea că Ionescu ieșise atît de plin de scîrnă în gură de era în stare să fure o femeie poate nebună sau pe care o dusesse spre starea asta, să-i ia banii, mințind că-i duce bărbatului ei, convins că bărbatul ei n-o să scape niciodată de-acolo (dacă fusese amestecat nu cu C.E.C.-ul și cu fetița, ci cu problema celor care făcuseră în politică altceva decît trebuia) și n-o să poată spune că n-a primit nimic, și neavînd de fapt nici cui să-i spună dacă boala Iolande se înrăutățește (iar ea niciodată n-o să fie luată în seamă dacă și-o veni în fire, și n-are nici ce să povestească, sau de povestește trebuie să nu uite nici că s-a întîlnit cu strigoi și cu morți și c-o femeie de abur ce ducea în mîna un copil negru). Don Iliuță înțelegea din toată povestea babei doar orgoliul ei de a vedea singură diavoli și ce nu vede nimeni și ca s-o oprească din înjurături îi repeta că visul său este să-l lase lumea să picteze o cîrciumă, gratuit, el fiind convins că ar realiza cea mai adevărată lucrare a vieții sale, deoarece cîrciuma e biserica lui, lumea lui. De ce insist asupra acestor mărturisiri? Pe Don Iliuță nu-l interesau strigoi, cum n-o inte-

resa pe babă pictura. Și totuși se întâlneau aproape zilnic și stăteau câteva minute împreună la o masă (el bîndu-și coniacul, ea cu sticlele de apă minerală în plasă) și discutau foarte aprins și surzenia unuia față de celălalt nu contează : era ceva dincolo de surzenie, nevoia de a nu vorbi singuri și poate mai mult : faptul că își dădeau cu sinceritate bună ziua. Cred că asta îi apropia : bună ziua, Iliuță, bună ziua, mătușă, la întâlnire și la despărțire. Restul nu mai conta. Ea îl asculta cu mîinile pe sticle și chiar de-ar fi dorit să-l înțeleagă, tot n-avea cum, nu-i înțelegea toate cuvintele. Și el parcă simțea asta și folosea cuvintele cum îi veneau, fără să le caute ca să fie pricepute de ea. Ea îl scuipea pe Ionescu ultima oară în ochi, cînd Iolanda zăcuse mai mult, atît : îl scuipea și el crezuse că ea îl învinuia că Iolanda rămăsese însărcinată cu el. Și de fapt baba ar fi vrut să-i spună să nu le mai calce pragul, să n-o mai înnebunească pe Iolanda cu tot felul de vorbe ce i le șușotea cînd jucau șah, nu vedea că e grea și că e singură, fără bărbat în casă ? Don Iliuță se plîngea din ce în ce mai tare de admiratori, decît de dușmani : „Am mulți, zicea el, elevi, colecționari, iubitori de frumos, cum se spune, dar uneori mă întreb dacă aceștia mă înțeleg și mă iubesc cu adevărat sau văd în lucrările mele ceva ce scandalizează pe alții (doar scandalul văd în mine : cu alte cuvinte, doar cumînțenia lor, refuzările lor, pofta lor de scandal potolită de teama salariului, a postului). „Și atunci nu mă bucură *succesul* acesta : nu știu dacă comunic cu adevărat cu ei.“ Baba Sevastița înțelegea doar că-i lipsește ceva și cum era sigură că la Pătîrlagele o să găsească acest ceva îl încuraja să se ducă acolo. „Ce prostie, zicea el, lumea merge împotriva ei, împotriva a ce are cel mai de preț : aerul curat, apa proaspătă și liniștea. A dat toate aceste trei lucruri pe civilizația unui closet, aflat în cameră, sub nas. Și dacă nu ții pasul cu lumea asta a Cîmpulețului care te sugrumă, ești sugrumat, așa că trebuie să-i sugrumi tu pe ei, nelăsîndu-te sugrumat“. Don Iliuță exagera, Cîmpulețul e tot un sat, mai mare, e drept. Cîmpulețul era cum era, dar alt Cîmpuleț era altfel, viața nu poate fi geamănă peste tot. Însă în orice tîrg (aici el zicea că avea sigur dreptate) bîrfa e la nivelul marilor metropole și mizeria spirituală e violentă și atroce. Baba Sevastița a simțit că e ascultată, o singură dată : cînd i-a povestit cum a născut Iolanda. Două zile s-a chinuit între viață și moarte, dar cum nu-i era sorocul, n-a zis să

cheme un doctor și pînă la urmă a născut ușor, fiindcă ea, Sevastița, a adus din grădină o broască țestoasă și i-a pus-o Iolande pe pîntece și broasca a absorbit în ea tot răul și toată durerea și odrasla a venit pe lume ușor. Și va fi un copil curat și luminat. Căci broaștele au darul de la Dumnezeu de a limpezi apele acolo unde stau și unde sînt puse, apele, pămînturile ; ele purifică fîntînile (dacă nu e o broască în fîntînă, apa nu e bună), curată de rele locurile ce le ating și le umplu de lumină. Don Iliuță i-a sărutat mîna (baba l-a întrebat : „Ce faci, băiete, că doar nu sînt popă să-mi pupi mîna“) și a dat bucuros cu pumnul în masă și a vărsat coniacul din pahar pe jos și i-a promis că două săptămîni n-o să mai pună o picătură de alcool în gură, ca să înceapă să semene cu broaștele țestoase care nu beau băuturi spirtoase. Și nici n-a băut ; dar zilnic a venit la cîrciumă și s-a întîlnit cu Sevastița și a băut sirop de lămție. „Vin în cîrciumă, ca la biserică, n-o părăsesc, n-o trădez, zicea, vin să mă umplu de fum și de înjurături și de miros de vin acru, să calc în scuipații de pe jos și să ascult cum cîntă țigani beți la vioară și să mă întîlnesc cu dumneata care cumperi două sticle de apă minerală“.

11

Era spre seară cînd a intrat Ionescu în cameră, venind prin bucătărie, ținînd în mîna geamantanul de piele scorjită, greu. Sevastița spăla scutece în baie și vorbea despre Geacăra (după băiatul căruia, Ion, e dusă Ioana Tiții, nepoata Iujii, sora Măriei, mătușă ta) care s-a învățit și s-a sucit și-a ajuns om de serviciu la Sfatul din Pătîrlagele. „Geacăra i-a spus lui Celce în față ce nu i-au putut spune medicii : de ce nu poate muri : fiindcă n-are zile bune să îndrepte cumpăna zilelor celor rele“. Iolanda a privit geamantanul scorjit cu spaimă și a venit lîngă leagăn și a pus peste ochii copilului ce dormea o cîrpă curată, să nu cumva și prin somn să zărească ceea ce și ei îi era frică parcă acum să mai vadă. „L-am adus“, a zis Ionescu și a pus geamantanul pe masă și a scos o cheiță galbenă și a învățit-o în cele două broaște de metal. „Cînd s-a întors Măria în pămînt, Geacăra mi-a spus că Vasile al Mariei dintr-o dată a arătat mai încărcat de zile, și-a arătat

pe față toate zilele când a văzut cum ochii ei au apus, cum i s-au legat picioarele, mâinile și auzul cum i-au încetat și cum limba i s-a îngrădit cu tăcere și cum s-a dat fără întoarcere gropii“. Ionescu scoase din geamantan, precaut, în liniștea aproape de mormânt a odăii urna și o puse pe un scaunel, de pe care luă niște scutece și rămase cu ele în mână. „Asta e“, zise el. Sevastița o ținea înaintea cu Geacăra : „Într-o zi a tăiat un păr din grădina sfatului și cum venea o muiere la primărie după ceva, el îi cerea ajutor : «Ajută-mă, zău ajută-mă, că nu pot singur». «Cu ce să te ajut, întrebă muierea, ce ajutor să-ti dau?» Și el răspundea : «Hai să băgăm părul înăuntru». Și muierele îl drăcuiau și una l-a dat în judecată, dar Geacăra murea de rîs și nu-i pasa și la judecată a zis : «Eu mă refeream, tovarăși, nu la ce le umbla lor prin minte, eu am zis să băgăm înăuntru părul pe care-l tăiasem bucați în grădină, să-l băgăm la scuteală, adică să-mi ajute și ea, tovarășa aici de față, să ia măcar un braț de lemne și să-l ducă în magazia primăriei, să nu prindă ploaia lemnele pe-afară, și tovarășa nu știu la ce altfel de păr s-a gândit». Ionescu puse scutecele pe pat și zise arătînd urna : „Aici este cenușa lui, vrei s-o vezi?“ „Nu“, răspunse Iolanda. „Trebuie ținută urna într-un loc ferit, să nu dea cineva peste ea și să se afle“. „N-o să afle nimeni“. „Baba asta își bagă nasul peste tot“. „Ea nu știe nimic, nu i-am spus nimic și nici n-o să-i spun. M-a ajutat doar, și când o să învăț mai bine să mă descurc cu copilul, pleacă în Braniște“. Sevastița nu n-ai povestea, dăduse drumul la apa din vană care curgea cu zgomot și trase și apa de la closet și începu să fluiera. „Cred că e țicnită“, zise Ionescu. Iolanda nu-i răspunse, poate nu-l auzi. Puse mîna pe urnă, palma, și stătu așa, nemîșcată. „E îngrozitor, zise Ionescu, cum ieri vorbeam cu el și dintr-o dată a sosit ceasul acesta înfricoșător al morții. Dar parcă mai înfricoșătoare este situația aceasta neobișnuită pentru noi : că omul n-are mormînt. E înfiorător să-l poți purta cu tine în tren, și pe stradă, în geamantan : să duci un mort în mîna printre oameni“. Sevastița închise și robinetul care umpluse vana și acum în baie era liniște și ea clătea scutecele și le punea în lighean rîzînd singură de bazaconiile lui Geacăra. „Și e formidabil, continuă Ionescu cu un glas foarte stins, cum nici o slujbă creștinească nu i se mai potrivește felului acesta de moarte, cenușii. Nu mai are nici un rost chemarea de a te gândi să vezi în mormînturi cum zace grozavă, ne-

slăvită și fără chip frumusețea celui dus și nici nu te poți tîngui că taina omului viu s-a stricat din moment ce el a fost dat în pămînt stricăciunii, și nici nu te mai poți înspăimînta văzînd cum năvălesc viermii să se îndestuleze și cum lutul din om se înnegrește fără glas și fără simțire și fără suflare și nemîșcat fiind devine mîncare goangelor pămîntului și duhoare și nu mai rămîne din frumusețea și tăria lui decît o grămadă de oase goale și albe“. „Te rog să mă ierți“, se auzi din baie glasul Sevastiței care rîdea pe înfundate, fără ca Iolanda și Ionescu să știe de ce s-o ierte și pentru ce rîde. Doar cînd se beși a doua oară și zise : „Te rog să mă ierți, am mîncat fasole astăzi“ — înțelesă de ce și ceruse scuze prima oară. „E o bătrîna smintită, zise Ionescu. Nu vrei să-i aprinzi o lumînare? Adică nu, să nu întrebe ea pentru ce... „Nu vrei să jucăm o partidă de șah?“ „Ba da“, răspunse Ionescu, acoperind urna cu o păturică, să nu-i sară babei în ochi cînd o veni din baie. „Oase goale este omul cînd se sfîrșește, așa credeam, și uite că acumă mă conving că nici atît nu este : e doar cenușa. Nici măcar nu mai poți merge să-i dai mortului sărutarea de pe urmă, că se duce și cu piatră și pămînt se acoperă și cu morții se îngroapă, și cum se zice și mie nu-mi place, dar fiindcă se zice zic și eu — cu întunericul se sălășluiește“. „Of“, se auzi în baie : „Te rog să mă ierți, zise ea sughițînd de rîs, își bate joc negura de mine, nu-l mai pot opri, am îmbătrînit“. „Șah, zise Iolanda, mat, am cîștigat“. „Era normal, mereu cîștigi“. „Fiindcă tu joci după regulile vechi ale șahului și nu observi, sau și dacă observi nu joci ca mine după noua lege a șahului în care calul poate să se miște ca o regină și regina poate face pașii calului, regele sare și el ca un cal și aleargă toată tabla pe colțurile negrului sau ale albului ca nebul, turnul se mișcă și el cu mișcările pionului, ale calului, ale nebulului, ale reginei ; e o altă regulă în care toate mișcările sînt posibile“. „Da, cail și-au pierdut caracterele, reginele, regii, pionii, turnurile, nebunii și-au pierdut caracterele“. „Și-au cîștigat alt caracter, de care nu țin seama, fiindcă și-l schimbă la fiecare nouă mutare, și nu pot fi înfrînți“. „E un haloimes, nu e nici o regulă și dacă și eu joc așa nu mai e nimic interesant, e o nebulie, ceva absurd, ca o boală a șahului, ca o ameteală ; joci după o logică fără logică, după cum ți se năzare, ca și cum toate figurile ar fi atinse de ciumă sau ar trăi în niște zile bete, pe o tablă beată. Așa nu se poate juca șah“. „Și totuși

nu m-ai refuzat niciodată, ai jucat mereu și ai pierdut". „Fiindcă te respect". „Mulțumesc, am înțeles asta, am înțeles chiar mai mult, că mă iubești dar nu-mi poți mărturisi nimic fiindcă mă respecti și l-ai respectat și pe Ilie: îți mulțumesc pentru delicatețea de care ai dat dovadă". „Hă, hă, hă, se auzi baba în baie, iartă-mă, zău, fasolea asta a înnebunit în mine". „Trebuie să plec", zise Ionescu. Și plecă, mut.

12

Toate acestea n-au nici o importanță. Unele amănunte mai deosebite s-au uitat, ori nu s-au aflat niciodată, altele poate sînt eronate: însă nu contează, cum nu contează nici ce-a spus exact baba Sevastița înainte de-a pleca în Braniște sau cînd se întîlnea cu Don Iliuță, nici starea mintală a Iolande, nici altceva nu contează. Singurul lucru poate mai important ar fi următorul: că în acest timp, deci și în acest timp, s-a născut copilul Iolande. Peste comentariile vecinilor și ale cunoscuților, trecem. Și ca să închei, m-aș folosi tot de o dată exactă: șapte septembrie. Era ceață și Iolanda se afla în grădiniță sub gutui lîngă leagănul copilului, pe un scaunel, îmbrăcată în negru, ținînd doliu după soțul ei. Broaștele țestoase se plimbau prin iarba cu mersul lor obișnuit, la fel de egal întotdeauna, fără grabă și fără lene, așa cum se mișcă și secundele. Iolanda privea prin ceață c-o veche teamă: să nu se deschidă poarta de la drum și femeia de fum, cu copilul ei negru de mîna, să nu între și să se apropie de leagănul copilului ei. Se auzea și de prin alte părți că aici o boală umbla. Se zvonise că într-un sat turbaseră cîinii. Unii credeau că boala e dusă prin lume, purtată pe sate de strigoi, însă Iolanda rămînea convinsă că femeia de abur ca o stafie umbla pe la casele și ferestrele oamenilor și își punea gura ei de mortăciune pe ochii lor și acolo unde pe poartă își punea palma mureau atîția inși din casă cîte urme de degete rămîneau lipite de scîndura porții. Pe spatele fiecărei broaște țestoase Iolanda lipi o lumînare și o aprinse și prin grădina plină de ceață broaștele se mișcau la fel de egal ca întotdeauna și de sigure pe drumul lor și zecile de lumînări arzînde parcă măcinau ceața de la rădăcină, de lîngă pămînt, treceau prin ea ca niște ciudate făclii, împrăș-

tiind-o. Iolanda își alăpta copilul și cînd el adormi privi iarăși cu spaimă spre poartă și spre fundul grădinii, de unde începea cimitirul Cîmpulețului, și văzu prin ceața spartă de soare crucile albe de piatră umede încă de rouă, sclipind unele ca niște curcubeie retezate și îngropate în pămînt și lăsate afară numai cu sfîrșitul sau cu începutul. Broaștele țestoase, stăpîne pe mersul lor și stăpîne pe ziua lor, treceau nepăsătoare dintr-o parte în alta a grădinii, ducîndu-și de vii lumînările aprinse pe țeasta lor, nepăsătoare de desimea ceței, învelite în carapacea lor luminată de lumînările aprinse ce prin iarba se vedeau cum ard mergînd. Iolanda se gîndi la ultimii îngropați ieri în cimitir, loviți de o boală necunoscută, poate inciumați, poate turbăți, poate nevinovați, duși în dealul cel de pe urmă în copîrșeu închis, ca nici rudenie să nu-i sărute și nici trecător să nu-i vadă. Poate era mai mult o spaimă decît o boală, însă oamenii nu-și țineau morții în casă caldă închisi, îi lăsau în tinzi sau îi băgau în pămînt în aceeași zi și de fapt nu de morți le era lor teamă, cum nici ei nu-i era frică de ei, ci de femeia fără de sînge, putredă de rămăsese de fum și de boala pe care o ducea cu ea cum își ducea copilul de mîna. Iolanda acoperi copilul peste față cu o bucată albă de tifon curat și privi pămîntul limpezit de ceață pînă în depărtări. Soarele lucea orbitor și lumînările se auzeau cum ard dulce pe carapacea solzoasă și curbată a broaștelor țestoase ce se plimbau prin grădina întinsă de la stradă pînă lîngă începutul dealului. O dureau sîinii de laptele din ei. Un stol de berze trecu peste cerul Cîmpulețului, rotindu-se. Gutuile îngălbeneau la soare, mirosind a toamnă. Poarta de la stradă scrîșni neunsă și printre dalii și tufănici Iolanda văzu în lumina crudă a dimineții venind spre ea un bărbat: și începu să tremure de frig. El veni spre ea, mușcînd dintr-un colț de franzelă proaspătă, ca și cum ar fi venit de la un meci de fotbal, flămînd. Se apropia surzînd, mestecînd lacom pîinea. Ea nu se dezlipi din locul unde se afla, doar se ridică în picioare și privi bărbatul care venea spre ea ocolind grijiu broaștele țestoase. „Ilie, zise ea, ce grozav miroase franzela asta". „E nemaipomenită", zise el și se apropie de copil și-l privi fără să-l atingă și ea era gata să țipe dacă el l-ar fi atins. Ea îl privi în ochi: îi lăcrimau, oboșiți, și oboseala lor o învioră, dar tot continuă să tremure. „Te dor ochii?" îl întrebă. „Din cauza soarelui, mă supără lumina puternică" zise el. „Poate ai conjunctivită... N-ai albeață?"

„Nu, nu cred, mă dor, o să port ochelari. Dar tu de ce ești în negru, cine a murit?” „Am să te fac bine la ochi, știu un leac grozav, de la Sevasțița l-am aflat, un leac care vindecă albeața, orbirea, durerea, baba mi l-a spus, o cunoști?” „A murit Sevasțița?” „Nu, n-a murit ea.” „Dar cine?” „A murit o broască țestoasă, rîse ea. Dar văd că-ți curg lacrimi, te înțeapă soarele în ochi. Ce prostii spun... Lasă, stai aici pe iarbă, lângă mine, știu un leac grozav”, zise ea și se lăsă în iarbă și se așeză și el lângă ea și ea îi luă capul în mâini și îl așeză în poala ei și el rîse de i se văzură toți dinții : și Iolanda îi văzu măseaua din stînga, sus, de argint. „Deschide ochii”, zise ea și el îi deschise larg și Iolanda se apropie de ochii lui cu pieptul și stoarse în ochiul lui drept lapte din țîța dreaptă și în ochiul stîng lapte din țîța stîngă, îi umplu ochii de lapte de mamă, să-i treacă durerile, să i se limpezească vederile, îi umplu ochii de lapte alb și laptele îi curse din ochi pe toată fața.

LINII COLORATE

Lenea este singura mea libertate. Inutilă, de altfel. Sau extrem de utilă, nu știu. Stau între incertitudini. E o formă de existență incertitudinea, cel puțin în ce mă privește. Lenevind, ascult și văd nu doar minunile lumii, ci și dezastrele ei și învăț ceea ce știe dintotdeauna toată lumea că dincolo de bucurie se află reversul ei. Lenevind, simt cum cresc și mă maturizez (aproximativ, fiindcă mi-e groază de omul matur care știe totul și nu se mai teme de nimic, nici chiar de moarte, mi-e frică de ființele stăpîne pe sine, docte, coapte, cum se mai zice ; poate e la mijloc și o groază față de cuvintele : matur, doct, copt etc.), absorb ca un burete o lume care nu este a mea, cum apa nu este organic a buretelui, și aștept să uit sau să împărtășesc altora (tot o tentativă — ca să uit) ce-am aflat și să devin ceea ce ar trebui să fiu cu adevărat eu (curat și luminat, ca argintul strecurat, cum cer descîntecele să rămîna cel lovit de boli și blesteme cînd ele vor pleca) și ceea ce n-o să mai fiu niciodată, am impresia. Lenevind, într-o nepăsare ce refuză și vinul răstignit în pahare (nu e o metaforă, Tică !) și mîncînd ceapă crudă în dorul lelii, cu plăcere și din obișnuință, am privit-o pe nebuna servitoare a lui Vasile și la început nu i-am auzit precis vorbele și a fost nevoie ca ea să rîdă de ce spusese ca să-mi trezească o ușoară curiozitate, nu de ce spusese, ci pentru ce poate să rîdă o nebună : ce-o amuza în propriile sale cuvinte ? Am îndemnat-o să repete ce vorbise și nu s-a lăsat rugată, și nici nu uitase ce spusese (mi-a confirmat Vasile), și a zis : „Cine mîncă seara ceapă verde face băieți !“ Nu era o nerozie (aș putea chiar spune că era o formulare, dincolo de adevărul ei, care mi-a plăcut), era o concluzie moștenită de la bunii ei. O clipă nebuna n-a mai

fost nebună, apoi și-a revenit, plângînd că pisica se culcase și sforăia. Cîteva zile mai tîrziu, tot într-o oră de lene, Pop mi-a confirmat spaima sa : pleca în Vietnam, ca ziarist. Dorise acest voiaj și nu-l dorise din motive arhicunoscute : tentația unui continent necunoscut, jungla adorată în copilărie, Pacificul visat — și războiul, amănuntul de metal care poate ucide. Spaima lui avea o înfățișare curioasă : nu se temea propriuzis de moarte, ci de faptul c-ar putea să moară (exista, evident, această posibilitate) și să lase neterminate romane și piese pe care le visase și le trăise și încă nu le așternuse pe hîrtie. M-am gîndit o clipă atunci că frica îl face pe om nemuritor, îl îndeamnă să încerce să nu se piardă în van gîndurile pieritorului său drum prin pieritoarele sale zile. Și mi-am amintit de Fusaru, descendent din rudari dunăreni, cum stătea la umbra casei vara și făcea fuse și albiu și fluiera și cînd cineva îl întreba ce mai face (și l-am întrebat și eu) răspundea aproape automat (încît lumea era convinsă că e într-o doaga) că se pregătește să nu moară. „Mă pregătesc să nu mor niciodată”, zicea aproape behăit și i se vedeau dinții galbeni de tutun. Și de-abia cînd Pop mi-a vorbit de spaima cu care pleca în Vietnam, unde dorise să meargă și unde mai putea să renunțe să meargă și unde nu voia să renunțe să plece (deși pămîntul tragic al acelei țări era cel mai fierbinte punct de pe glob și evident că acolo moartea umbla prin aer și prin copaci și prin pămînt, bezmetică și absurdă, și în nepieritorul ei drum putea să-l întâlnească și pe el), de-abia atunci Fusaru, cu fusele și albiile și fluierile și scaunele sale nu mi s-a mai părut nici o secundă smintit. Înțelesul fuselor și fluierelor a devenit atît de clar, încît m-am rușinat că acestor obiecte, pe care el le lucra și ca să fie și ca să-i supraviețuiască și deci să-l facă nemuritor, nu le dădusem decît o importanță economică — obișnuit fiind și cu cunoștințele mele rudimentare de economie și de politică economică — și nu văzusem nimic dincolo de ele, de aceste umile obiecte. Pop se ducea în Vietnam să vadă nu doar un pămînt tragic și necunoscut (orice necunoscut e un continent), ci și un continent al morții : cumva se ducea să vadă moartea în plenitudinea ei și s-ar fi putut ca s-o vadă murind. Putea să renunțe, însă n-avea un curaj atît de mare încît să refuze s-o vadă. Dar nu era deloc mulțumit de ce realizase pînă atunci și nemulțumirea lui mi-a adus aminte de Fusaru și de convingerea lui Fusaru : că omul cît trăiește pe

pămînt se pregătește să nu moară niciodată. Pop Dumitru nu se simțea pregătit. Lenevise și el destul, cum lenevise și eu. Deși meseria mea, viitoarea mea meserie n-are nici o tangență aparentă cu lenea. Și totuși, atît student cum sînt la medicină, lenea e singurul meu reazem. Și uneori cred că unii oameni dacă ar putea fi mai leneși n-ar înnebuni niciodată. Nu știu dacă lenea e o înțelepciune a biologiei, n-am citit în nici un tratat așa ceva (savantii se tem de ridicol și nu văd că în ridicol de multe ori se află ce caută). Cînd asistentul, bunul și chelul nostru Dealatul, mi-a zis : „Ești un leneș, Nicanor !” n-am protestat. Am confirmat : „Da, sînt”. Ceea ce l-a enervat cu adevărat. Se așteptase probabil ca să mă ambiționeze calificativul („o putoare, Nicanor”, cum continuase după primul Nicanor) spus în fața grupei și în viitor să tocesc mai mult și să „mă achit de sarcinile școlare ce-mi revin” — cum se obișnuiește să se spună. „Da, sînt”, l-a dezarmat o clipă. Apoi s-a enervat cu adevărat și m-a dat afară din amfiteatru. „Mai ești și obraznic, Nicanor !” a țipat el cu o intensitate colerică ce nu i-o bănuiam. „Nu sînt obraznic”, am răspuns (și așa e și adevărul : leneș sînt, recunosc, dar obraznic, nu) și am închis calm ușa părăsind sala. Asistentul meu, Dealatul (ce nume idiot !), cînta la vioară și, deși era un medic foarte bun, nimeni nu-l lua în serios, tocmai fiindcă pasiunile sale extramedicale îl proiectau în fața tuturor drept un multiplu diletant, sau un multiplu ratat, ceea ce era cam același lucru. Conflictul cu el pornise de la niște linii colorate. „N-ai subliniat în culori tablele pe care am spus să le faceți acasă”, mi-a spus răutăcios și sec, profesoral. Și într-adevăr, nu-mi îndeplinisem sarcina școlară ce mi-o încredințase — și nu din tembelism, din rea-voință, și nici măcar din nepricepere nu subliniasem în zece culori (fiecare rubrică, altă culoare, fiecare nume de om, cu altă culoare) sau în cincisprezece culori caietul, ci pur și simplu fiindcă nu socotisem necesar să am un caiet bălțat în care să-mi notez rezultatul analizelor făcute bolnavilor (al urinei, sîngelui, salivei etc.). Era, mi se părea, de prisos să stea în căsuțe colorate acei indici stricați ai organismului bolnav, indici bolnavi care încăpeau, puteau să încapă și în rubrici simple, necolorate. „Pentru o mai ușoară deprindere, catalogare”, mă asigurase asistentul de importanța culorilor. Și eu îl ascultasem, formal — căci mă gîndeam la soția sa care îl părăsise fugind (și uimind tîrgul) cu fundașul

de margine al echipei de fotbal „U”. Și după un timp soția revenise în casa lui, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, și el o primise ca și cum ar fi fost plecată după roșii la piață și nu s-ar fi întâmplat nimic deosebit între ei. Și mi-am zis, ascultându-l, gândindu-mă la voiajul soției sale: și el ne face teoria spațiilor colorate divers, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic în viața lui. Mi s-a părut un act de cinism calmul cu care ne dădăcea cum să colorăm caietele. Și am crezut că am dreptate. „N-au nici o importanță culorile, i-am spus, și el m-a privit nu ostil, ca pe un dușman, ci neted, rece, ca pe un inconștient. N-au nici o importanță, am continuat eu, frumusețea meseriei de medic nu stă în aceste rubrici colorate cum nu stă de fapt nici în nimic altceva...” El a râs și m-a oprit să mai vorbesc — mai bine zis zîmbetul său adresat mie m-a oprit (repet: numai mie) să mai vorbesc: zîmbetul său a fost mai îngrozitor ca orice morală și n-am înțeles de ce un om care avea atîta tărie, ucigașă aproape numai în zîmber, nu-și strunise sau nu-și strivise soția, eliberîndu-se. Zîmbetul cu care mă privea era de fapt atitudinea lui față de înfumurarea cu care-l sfidasem spunînd, sau încercînd să spun, în ce consta sau nu consta frumusețea medicinei. Siguranța mea îl făcuse să zîmbească. În acea clipă m-am simțit egalul altor colegi de-ai mei mediciniști — în general, cei mai tembeli erau și cei mai așa-zis neconformiști, revoluționari — care obișnuiau să-și pună galoane cu obraznicie, să-și facă o personalitate din obraznicie. Nu din convingere perorau ei despre frumusețea medicinei, căci nu erau conștienți ce este frumusețea unei meserii. Nu știau nici măcar ce este frumusețea în sine — dar pentru asta nu i-aș fi condamnat prea tare: îi condamnam pentru că nici nu voiau să știe. Nu voiau să știe nimic. Asta mi s-a părut întotdeauna ceva monstruos. Și fără să vreau, dintr-o copilărie, cu caietele colorate, reușisem să fiu egalul lor. Ceea ce mă dezgusta. Cu toate că recunosc: nici eu nu vreau să știu totul. Mi-e frică să pretind așa ceva și cred că e monstruos și inuman să cunoști totul. Inuman, da, nu e un termen folosit greșit. Ignoranța uneori e mai umană. Asistentul Dealatul (ce nume idiot!) continuase: „Faci matale ce ți-am spus data trecută: subliniezi rubricile în culori diferite”. Adică: imbecilului n-are rost să-i mai explici finalitatea gestului ce i-l ceri, tot n-ar înțelege nimic. Să execute și-o să fie spre binele său.

Dar eu eram convins că nu aici era frumusețea medicinei — eram convins, nu spusese din tembelism, din obraznicie ce spusese. Și eram convins, mai mult, că nici el nu crede în povestea cu liniile colorate. El nu banuia că eu știam, că el căuta în altă parte frumusețea — nu în medicină! — în vioară, în excursii repetate în Apuseni, în cărți de beletristică. După ce mi-a spus că sînt leneș, am plecat. Și a doua zi i-am adus caietul subliniat în culori, exact cum a dorit. Ba cred că mai bine, căci, văzîndu-l, a rămas uimit. Nu atît că executasem ce-mi ceruse (trecînd peste atitudinea mea de ieri, trecînd adică peste o convingere a mea), nu, uimirea ținea de eleganța liniilor, aproape perfecte (grosimea minelor creioanelor era egală), de chenarele alternate cromatic armonios. (Avusesem în liceu un oarecare talent la desen, remarcat de profesori și mai ales de colegi). Totuși, verbal, nu mi-a spus nimic. Dar ochii săi au trădat ce voise să-mi mărturisească privindu-mi caietul.

— Dumneata vrei să faci din mine un medic excelent, i-am spus.

— Și ce-ar fi rău în asta? a surîs el, cumva ca un consimțămînt.

— Dumneata vrei să mă faci să cred că medicina e frumoasă, eficientă, nobilă.

— Exact asta vreau, a surîs el ironic, dar cu o ironie ce voia să constituie pacea dintre noi.

— Dar dumneata nu crezi în rubricile colorate. E doar o datorie de asistent, nu o credință să ne spui nouă cum e bine să ne pregătim pentru viitor. Repet, o datorie, nu o credință.

— Pentru această datorie sînt plătit, mi-a spus el, fără să-și piardă umorul.

— Perfect. Și eu, ca student, mi-am făcut azi datoria, colorînd caietul. Dar nu cred că are vreo importanță ce-am făcut. Și cum el a tăcut, am repetat: Mi-am făcut datoria de student. Frumusețea vieții e în altă parte, așa cred eu...

— Poți să crezi ce vrei, dar o să te convingi că medicina...

— Lăsați, l-am întrerupt eu cam brutal. Nu vă cred.

M-a privit jignit.

— Dumneata vrei să fac exact ce nu-ți place dumitale să faci: să se coloreze caietele! De ți-ar place, odată colorate,

le-ai privi mai atent, ca să vezi calitatea muncii fiecărui student. Dar dumneata doar frunzărești caietele : bine că sînt colorate ! Bine că inutilitatea colorată frumos, cerută de profesor, e îndeplinită. Și apoi sînt sigur, și așa este, că nu poate să vă placă o dispoziție ce ține de un formalism școlaresc ; mai ales cînd e dată de profesorul Dunăre I. Dunăre, care, cum bine știți, e o nulitate colorată. Un cuvînt al său e garanția unei prostii.

— Cred că...

— Lăsați-mă să vorbesc. Nu vă provoc, spunînd despre profesor că e prost — ca să vă fac o plăcere. Știu că nu vă face plăcere să aveți un profesor slab. Nu poți învăța nimic de la un superior nul. Decît să fii ca el, nul. Și nici nu zic că-i o nulitate ca să-mi dați dreptate — deci un alt fel de provocare, ca apoi să vă torn profesorului. Spun ce cred eu despre el că este, și ce cred și alții și nu spun, și ce crezi și dumneata și nu spui. Dumneata te-ai împăcat cu el, cum te-ai împăcat cu caietele colorate. Știți că un prost nu e obligatoriu (dacă ești conștient de asta și-l lași în plata Domnului) să te transforme și pe tine în prost, și că un caiet colorat nu aduce un spor în însușirea medicinei, dar nici nu dăunează. Și atunci puneți rîvnă să se îndeplinească toate cele care nu dăunează. Chit că sînt inutile. Dar au, poate, un ce pozitiv : sînt inutilități nepatogene. Însă frumusețea despre care vorbeați nu e aici, sînteți sigur, și nu e în medicină.

— Medicina îți dă satisfacții, e splendidă, degeaba rîzi.

— Atunci dumneata de ce cînti ore în șir la vioară ?

M-a privit descumpănit. Apoi și-a revenit :

— Cine ți-a spus ?

— V-am auzit eu, am o cunoscută care vă este aproape vecină. Nu găsiți în vioară o fugă de această meserie care e murdară (nu mă refer la cînte, ci la natura medicinei), cu toate că se practică în halate albe, care e obositoare și inutilă aproape ?

— Deci nu crezi în medicină ?

— Nu. Și nici în altceva. O învăț, am o datorie. Față de tata. Și o învăț fiindcă nu cred mai mult — ba din contră — nici în tehnica, ori în artă, ori în agronomie...

— Și credința se învață. O să vezi.

Dar a trecut un timp destul de îndelungat și nu mi-a mai dat nici un fel de atenție. Nici vorbă să încerce să-mi do-

vedească ce voia. Ne salutăm surzînd reținut. Treceam unul pe lîngă altul deloc grăbiți, evitîndu-ne prin această lipsă de grabă prefăcută, ce-a devenit astăzi o obișnuință. Nu ne evitam, pașii noștri se linișteau cînd ne zăream, aproape erau gata să se oprească, însă inerția mișcării îi ducea lent mai departe și cumva ne evitam mai penibil decît dacă ne-am fi salutat veseli și grăbiți. Într-o zi ne-a venit în salon un bolnav trimis de la Medicala II. Un pacient excelent pentru a învăța pe pielea lui bolile ficatului. Avea aproape tot ce trebuie învățat pentru examen despre un ficat bolnav. Foile de observație care-l însoțeau specificau clar totul, semnate de nume ilustre. Trebuia ca noi să reluăm stabilirea diagnosticului, să facem din nou analizele și să ajungem de fapt la același rezultat. Adică : trebuia să învățăm. Și învățăm, avînd un ghid în față. Am reluat analizele. L-am examinat pe pacient — inutil, de altfel, doar știam ce are. I-am luat anamneza amănunțit — inutil, de altfel, doar îi mai fusese luată strălucit de cei de la Medicala II. Și totuși, altfel n-aveam cum să învățăm medicina. Și oricît de exact ne-ar fi spus alții diagnosticul, trebuia să ne convingem singuri dacă e adevărat sau ba. Să descoperim singuri adevărul, aceasta era frumusețea medicinei, ne spunea asistentul Dealatul (ce nume idiot !). Dar nu mi se mai adresa mie, vorbea în general, adresîndu-se grupei ; însă eu știam că numai cu mine vorbea. Și nu mă privea niciodată. Soția îi plecase din nou de-acasă, cu un ciclist german ce se antrena la Turnuvecchi și prin împrejurimi pentru „Cursa Păcii“. Plecase. Și el o ierta mereu. O ierta, sau o privea — tot ca pe profesor și ca pe caietele noastre colorate — ca pe o inutilitate nedăunătoare ? Suferea, și se încrîncena față de noi să pară că nu suferă, ori era un înțelept care vedea în nevastă-sa un rău necesar, o gîscă ce nu merită s-o iei în serios și nici măcar s-o dai afară din casă, căci atunci într-adevăr ar fi însemnat că aventurile ei te-ar fi afectat. O considera ca pe o mobilă, ca pe un scaun sau pat pe care n-are rost să te superi. Nici cînd e folosit de altcineva. El cînta mereu la vioară și executa fotografiile în culori, developa imaginile culese în lungile sale excursii prin Apuseni. Într-o dimineață, după ce asistentul Dealatul a părăsit salonul, aplicîndu-i bolnavului Cristescu (cel cu ficatul, adus de la Medicala II) medicația prescrisă și vîzînd că nici o ameliorare nu se observă, l-am examinat din nou, din tălpi pînă în creștet. Și curios, palpîndu-l, am avut

la un moment dat revelația adevărului. Pentru prima dată. Stranie situație : frică și curiozitate, neastâmpăr și un soi de durere. Adevărul ce l-am simțit era acesta : boala de ficat a lui Cristescu era secundară. L-am palpat din nou, transpirat de emoție : sub degetele mele am simțit cauza șederii lui în spital, marea sa cauză. Și-am tăcut, nu i-am spus nimic. I-am făcut doar semn să se îmbrace și ca el să nu observe totuși ceva am întrebat-o în fața sa pe Iordăchescu Paula, ce citea lângă fereastră „Sportul popular” :

— Cine a marcat gol pentru F. C. Argeș în meciul cu Steaua ?

— Dobrin, de două ori, a răspuns ea.

Eu am rămas pe marginea patului, lângă Cristescu. Cunoșteam, descoperisem un secret al bolii, și nu voiam să-l împărtășesc cu nimeni, era al meu.

— Și cine a mai marcat ?

— Prepurgel, a răspuns Iordăchescu Paula, competentă în fotbal.

Nici cu bolnavul nu voiam să împărtășesc secretul, mai ales cu el îmi era imposibil. Mi-am băgat mâinile în buzunare, ca să-mi ascund degetele, să nu trădeze ele, involuntar, tremurând, roșindu-se, sau nu mai știu cum, ce simțiseră. Căci vîrfurile lor pipăiseră întîi boala. Și profesorul, și alți medici scăpaseră din vedere, la vizită, ce descoperisem eu... Sau poate, în graba lor superficială nici nu le trecuse prin cap că...

— Dă-mi și mie „Sportul”, i-am spus Paulei și i l-am înșfăcat golănește și ea a țipat și eu atît am vrut : ca ea să tipe supărată că i-am luat ziarul și eu să pot fugi pe coridor cu ziarul. Adică să pot fugi din salon. Să nu mai fiu lângă bolnav. Și am fugit. Paula m-a ajuns pe culoar și a rămas foarte dezamăgită cînd i-am întins „Sportul”. Ar fi vrut să se certe măcar cu mine, ori să mă fugărească, pe scara de serviciu, spre amfiteatru — pe acolo pe unde se înfiripează toate acele dulci pasaje de dragoste studentească, sau dacă nu de dragoste, de plăcere. Eu i-am închis orice unghi de atac, întinzîndu-i ziarul. S-a bosumflat. N-am mai privit-o, n-aveam timp. Am mers să-l caut pe asistent. L-am găsit și l-am chemat într-un colț și i-am spus, privind ca un hoț în toate părțile, ce boală descoperisem.

— Trebuie să dovedim, a zis el și pluralul avea o nuanță ce mă avantaja : să m-ajute să dovedesc, și nu să dovedesc eu ca să profite el de descoperirea mea. Cum proceda Dunăre.

— E așa cum spun eu, am zis, sigur, deși nu mai aveam salivă în gură, ca un sugrumat.

— Fă atunci analizele corespunzătoare...

— Bineînțeles...

— Sînt analize noi, cum n-ai mai făcut...

— Bineînțeles...

— Să-l văd și eu, a zis el și s-a îndreptat spre salonul 7.

— Eu nu merg, i-am zis.

Nu voiam să-l mai văd pe bolnav. Și nici să-i mai simt cu degetele semnele bolii.

— Mergeți dumneavoastră și-l examinați așa ca și cum eu nu v-aș fi spus nimic... Și examinați-i și pe alții, să nu intre la idei...

— N-ai nici o teamă, mi-a zis și a plecat.

Am stat pe coridor, lângă calorifer, dîrdîind. Aș fi dorit din tot sufletul să mă fi înșelat. Să mă fi mințit degetele. Să nu fi avut în mine priceperea necesară. Să-i dau o dovadă asistentului că nu e nici un adevăr frumos în medicină. Voiam să-l privesc cinic, satisfăcut de nereușita mea, cînd avea să-mi spună că mă înșelam în privința diagnosticului. Dacă el îmi spunea că n-aveam dreptate, că nu descoperisem nimic, aș fi fost un învingător colosal ! I-aș fi rîs în nas. Degetele îmi tremurau ca la alcoolicii notorii. Ușa salonului s-a deschis și asistentul a ieșit pe culoar. Era foarte grav. Aș fi vrut să-mi zîmbească. Să-mi rîdă în nas și să-mi spună că sînt un neserios, un prost. Nu rîdea. Aș fi dat orice ca el să rîdă. Dar el venea spre mine sobru, privind în jos. O clipă am crezut că privea în pămînt, învins de nepriceperea altora și a sa, învins de diagnosticul meu. Se rușina că un student oarecare a găsit ce ei nu bănuiseră ? A ajuns lângă mine și m-a privit drept în ochi : nu avea ochii omului rușinat. Și atunci m-am bucurat : greșisem ! El pășise privind în pămînt învins de ignoranța mea, de prostia mea ! Bravo mie : eram un ignorant ! Bravo mie : eram un prost ! Am să merg și-am să mă-mbăt de bucurie, și-am s-o iau și pe Iordăchescu Paula cu mine și-am s-o îmbăt și pe ea, ca să vadă cum arată doi proști fericiți și beți : eu și ea ! Cum de-mi trecuse asemenea trăsnaie prin cap, cum de confundasem

niște semne ce pot fi firești cu esența bolii? Din prostie, desigur!

— Ei, am întrebat, aproape fără glas, căci degetele mă frigeau și nu mă lăsau să rîd de bucurie.

— Da, a zis el.

— Adică?

— Trebuie să verificăm.

— Adică?

— Adică, adică ai dreptate. Diagnosticul tău e bun. Trebuie să-i faci din nou analizele, e necesară și o biopsie, a zis și s-a îndepărtat cu pași egali spre cabinetul conferințarului Zgarbură. La jumătatea drumului s-a oprit — nu era de fapt decît la cinci pași de mine — și mi-a zis, fără să mă privească: o să faci singur totul...

Și a pornit din nou. Adică n-avea de gînd să comunice nimănui descoperirea mea. Voia să fie pînă la capăt doar victoria mea. În momentul acela l-am urît cel mai mult. Pentru victoria ce mi-o acorda, pentru satisfacția deplină ce mi-o lăsa numai mie.

Am plecat acasă și noaptea am visat mărgele fierbinți, arse în foc. A doua zi profesorul Dunăre a plecat la Stockholm la un congres de medicină și toată suita l-a condus la avion. L-au condus, lingușindu-l: de fapt bucuroși că-i lasă liberi. De-acolo profesorul trebuia să meargă la Paris și cum în Turnuvechi rulse cu două săptămîni înainte filmul „Un idiot la Paris”, toți erau de părere că filmul fusese special turnat pentru și despre profesor. Când au revenit la clinică de la aeroport șușoteau veseli, pomenind mai ales de sticlele cu țuică ardelenescă, răsfirtă, tare ca dracul, pe care profesorul le-a luat cu el ca să-și cinstească colegii congresiști și să se remarce și el cu ceva. Ca să mai poată fi invitat și la alte congrese.

Am făcut bolnavului o nouă vizită. I-am ascultat și inima, i-am privit și în gît. Tot ce face un începător cînd își dă ifose de maestru și tot ce un maestru face obișnuit, firesc. I-am palpat ganglionii și mi s-au părut mai inflamați decît cu o zi înainte. Analizele au început să dureze multe zile. Nu mai eram liber să lenevesc, și asta mă enerva. Devenisem robul acestui bolnav, robul muncii mele. Tînjeam să redevin insul fără certitudini, gata să mă comport după bunul meu plac. Dar simțeam cum treptat îmi pierd totul și intru într-un

cerc de certitudini și de adevăruri pe care nu doream să le aflui și pe care nu mai puteam să mă dau în lături și să nu le știu. Și mi-am amintit, Tică, de ziua cînd ți-am adus sacul cu nuci de la Pătîrlagele și tu nu știu ce fel de borfaș anchetai și mi-ai spus cu amarăciune: „Acolo unde începe victoria mea, Nicanor, victoria noastră profesională, începe dezastrul victimei: cînd noi, procurorii, găsim adevărul și ne bucurăm, victima a pierdut ultima speranță”. Și ai continuat, după o pauză: „La fel o să ți se întîmple și ție odată, cînd o să ajungi medic”. Eu sînt încă student, în anii ultiți, ți-am spus și n-am vrut să cred că voi pați și eu la fel cîndva: acest ceva nu mă privea încă și această bucurie sinistră nu voiam s-o am deocamdată și nici nu eram amenințat s-o am. Nu am fost niciodată un student strălucit la medii. Și tot amînam acest ceva, ca pe o boală incurabilă de care te temi, dar pe care o amîni știindu-te prea tînăr ca s-o ai. Prima nemulțumire nu mi-a venit de la analizele făcute lui Cristescu: ele trebuiau efectuate toate, mai era nevoie de timp pentru concluzii. Prima nemulțumire mi-a adus-o tot Dealatul. Propriu-zis el nu mi-a mai zis nimic care să mă supere, supărarea a venit dintr-o întîmplare ce mi-a povestit-o sora Aurora și al cărei personaj secundar era Dealatul. Sau principal, cred. Da, principal, deși adevăratul personaj principal, cel care a murit în acea întîmplare, a fost actorul Marius Fără, prietenul său. Marius Fără era un excelent comediant și moartea sa a fost mai degrabă o sinucidere. Era bolnav demult (tensiunea sa devenise proverbială) și cu toate sfaturile și îngrijirile lui Dealatul, a murit într-o seară ca și cum nu l-ar fi îngrijit nimeni niciodată. A fost conștient pînă în ultima clipă. „Aici, i-a spus nevestei, arătîndu-și tîmpla stîngă, aici mă doare, cheamă «Salvarea» și cheamă-l și pe el”. Și cînd ea forma numărul de telefon al „Salvării” a zis: „Nu mai chema «Salvarea», e tîrziu”. Și a murit. Am zis că a fost un fel de sinucidere: da, a fost. Așa susține sora Aurora. Marius Fără sfida boala, nu se îngrijea deloc, fuma ca un turc și bea cafea cu nemiluita. Și parcă dorea să moară și să-i libereze pe toți ai lui, și pe prieteni, și pe Dealatul mai ales, de povara de a-l ști bolnav irecuperabil. Dealatul a fost foarte trist în primul rînd pentru că și-a pierdut cel mai bun amic și apoi pentru că toată munca, pregătirea sa medicală nu i-au folosit la nimic în fața bolii prietenului său cel mai bun. Inutil-

tatea medicinei, am exclamat eu, însă sora Aurora a trecut ca peste o gafă peste vorbele mele și a încercat să mă facă să înțeleg că moartea actorului a însemnat pentru Dealatul a cincea mare prăbușire. Nu mi-a povestit care erau primele patru. N-am insistat să le aflui. Femeile când apreciază pe cineva, cum era cazul ei, cu asistentul meu (diferența de vîrstă era imensă, ea trebuia să iasă la pensie, așa că nu putea fi vorba de nimic altceva decît de-o apreciere nedictată de hormoni, cum normal te gîndești cînd auzi că o femeie îl apreciază pe un bărbat) devin sentimentale, ceea ce nu le dă o personalitate atît de marcantă ca atunci cînd sînt nițel isterice. Nevastă-sa însă era o femeie cam isterică, avea deci personalitate. Și ca să și-o demonstreze și mai în văzul tîrgului, trebuia nu doar să aibă aventuri fugare cu cicliști sau aviatori, trebuia să și legitimizeze aventura printr-un act ștam-pilat și semnat, ceea ce a și făcut, căsătorindu-se cu clientul și prietenul profesorului Dunăre, poetul și prozatorul și criticul și traducătorul (și ce-o mai fi fost) Ion Logofeț. Reușise să obțină divorțul într-un timp record (nepotrivire de caracter etc.) și mai reușise ceva : să-l anunțe pe Dealatul de-abia după o săptămîină de la căsătoria ei cu Ion Logofeț, că nu mai este soția sa de-o săptămîină. Fapt care nu-l surprinsese prea tare pe asistent : de la ea se aștepta la orice, așa că surpriza pe care actuala doamnă Logofeț i-o oferise veselă nu-l impresionase, cum sperase ea. Sora Aurora a fost martora acestei scene și mi-a povestit că Dealatul chiar și-a felicitat fosta soție pentru noul ei drum în viață, felicitare care mie mi s-a părut idioată. Bolnavul meu (ce pervers e și simțul proprietății !) continuă să rămînă tîntuit la pat, în timp ce în jurul lui toate își continuau mersul, meciurile de fotbal se desfășurau în fiecare duminică, căsătoriile se destrămau și se înfiripau din nou, Iordăchescu Paula mai spera să învațăm împreună pentru examenul de stat, ziua și noaptea, la ea acasă, ca să putem reține mai ușor amănunțele, bîrfa era bîrfă etc. etc. Mă enerva nepăsarea lui Dealatul față de bîrfa ce-l înconjură în cercuri concentrice : părea că uitase cu desăvîrșire că fusese însurat. Sau poate se topea în el otrăvindu-se, fără să ne dăm seama, păstrîndu-și masca (așa cum se topește în bolnavul de cancer tot ce este viu și rămîne doar masca din cel ce n-o să mai fie). Mă enervam auzind-o pe sora Aurora că și-a cum-părat sacîz pentru arcuș. Mă enerva acest om, acest monstru

care nu știa să și urască nici măcar pe fosta nevastă care-l făcuse de rîs. Ura e o supapă : înseamnă că ești viu. Într-o dimineață l-am întrebant :

- Dumneavoastră n-ați urît pe nimeni ?
- Ba da.
- Aș fi foarte curios să știu pe cine și de ce...
- Dacă te interesează, am să-ți spun.

Într-o pauză, după vizita generală, m-a luat de braț și-am coborît în curte și mi-a plătit un suc la chioșcul de lîngă poartă. Era foarte vesel. Ne-am dat o întîlnire la ora cinci după-masă, la cofetăria „Independența“ (ce nume de cofetărie !). Și de-abia după ce mi-a povestit de ce l-a urît pe un individ (un milițian, de fapt) mi-am dat seama că el nu era atît de preocupat de îndeplinirea în sine, cît de faptul că pe mine mă interesa ura lui, ceea ce însemna (mi-a mărturisit el) că mă interesa ceva. Ceea ce, iarăși, însemna (mi-a mărturisit) că eram viu. Nu-i plăceau oamenii sterpi, pe care nu-i afecta nimic. Imi imputa de fapt exact ce eu voiam să-i imput. Ciudățenia situației m-a făcut să nu dau importanță atunci poveștii cu milițianul (de fapt e vorba de un gardian). Am să și-o relatez, pe scurt, Tică, ține cumva de meseria ta de procuror. Pe vremea cînd se petrecea îndeplinirea, tu erai, cum se spune, în pantaloni scurți. Dar nu e bine să uităm nimic, mi-a spus Dealatul și aceste cuvinte mi-au plăcut și încep deci cu ele îndeplinirea cu gardianul (numele nu mi l-a spus, și nici n-are importanță). Dealatul s-a dus într-o vacanță studențească acasă (e de la țară) și cum era perioada cotelor a zis ceva (nici el nu știe precis dacă a zis într-adevăr ceva, deși mărturisește că e foarte posibil să fi zis, căci toată lumea zicea ce s-a spus la proces c-a zis el) și-a ajuns la închisoare și acolo l-a cunoscut pe un constructor (nu-i asta termenul) de viori (Cucereanu Daniel) și fiindcă acest ins era o somitate în meseria sa i s-au pus la dispoziție lemnul și aneltele necesare și a fost întrebant dacă vrea să facă viori. Cum să nu vrea ? Visul lui era să facă viori. Dacă se afla închis, nu conta, viorile tot atît de grozav aveau să cînte ca și cele pe care le-ar fi făcut liber. Și Cucereanu Daniel i-a învățat pe mai mulți să facă viori și i-a învățat și să le încerce, adică să cînte cu ele. Cîteodată cîntau toți cei din secția „viori“ la vioară și gardianul nu le zicea nimic, îi lăsa să cînte cît doresc. Deși îți dai seama că nu era prea plăcut să se audă că într-o aseme-

nea instituție un gardian se face că n-aude că se cîntă la vioară. Gardianul era delicat, angelic aproape, spunea mereu bancuri, le dădea țigări. Pe scurt : nu înjura, nu bătea, era liniștit, jovial. Și nu le spunea decît lucruri plăcute, asta-i esența. Numai Cucereanu Daniel nu-l putea suferi și nici nu se uita la el. Cucereanu era cel mai vechi în închisoare și a rămas acolo și după ce Dealatul a ieșit. Gardianul cumpăra saciz din banii lui și le aducea, ca părul arcușurilor să fie curat și „cîntecul limpede“. Se pare că-i plăcea și lui să audă cîntece la vioară, mai ales române. Îi ruga pe unii să-i cînte „Smaranda e cea mai frumoasă“ și-i răsplătea cu țigări. Într-o zi, a zis Dealatul, i-am cîntat și eu „Smaranda“ — atunci o cîntam pentru prima oară — și mi-a dat un măr. N-o să-l uit : era aproape alb. „Ce să-i faci, mi-a zis gardianul — mi-a povestit asistentul — o să vină o zi cînd dumneavoastră o să vă isprăviți pedeapsa și-o să ieșiți din închisoare, o zi cînd și eu o să fiu pensionat, și atunci dacă o să ne întîlnim vreau să bem o bere într-o cîrciumă, omeneste. Eu îmi fac acum datoria, trebuie să vă păzească cineva, nu vă fac nici un rău, și-o să ne întîlnim atunci ca niște prieteni“.

„De ce ca prieteni ? a sărit Cucereanu. De Temistocle ai uitat ?“

„Care Temistocle ? !“ n-a înțeles gardianul.

„Temistocle Corcodei, fraierul ăla cu ochelari. Țăla de-î zicea toată lumea fraierul, pentru că se lipsea în pat.“

„Aha, a rîs el, parcă am auzit de unul care uda patul... de mult“.

„Da, e mult de atunci, i-au putrezit ochii. Fraierul a murit demult. Ce, ai uitat că ?... Vrei să uiți, de aceea împarți țigări și ești bun, dar moartea fraierului nu se poate uita, că-ți aduci aminte de ea întotdeauna cînd te duci la budă, cum zic ardelenii. Eu îmi aduc aminte, tu de ce vrei să crezi că ai uitat ? Erai foarte *uimit* : cum de-a crăpat dintr-un fleac. Și erai aproape revoltat că el a îndrăznit să-ți facă o asemenea figură. Ai pierdut atunci meciul de la televizor (ce tîmpenie, a zis Cucereanu, să fie aici un televizor, să aducă aici tot ce e în lume, degeaba : dar asta o fi civilizația, mă rog !), atît l-ai ciocănit uitînd de o *plăcere* la care țineai : să-i vezi pe fotbalisti alergînd pe micul ecran după o minge minusculă. Ai uitat de ei. Pe Temistocle l-ai dus la infirmărie — toate s-au uitat — și apoi s-a auzit c-a murit fiindcă

avea nu știu ce boală și s-a uitat de el și acuma tu vrei să uit și eu, cum au uitat și alții, poate, și cum vrei și tu să uiți. Și mai ales să uit eu, ca să poți uita și tu. Și te văd acum foarte *uimit* că eu îți amintesc de Temistocle fraierul și nu te las să uiți și să ascuți «Smaranda» în liniște și să ieși de-aici împăcat că te-ai purtat omeneste cu oamenii, le-ai spus bancuri și le-ai dat țigări și mere“. „Vezi, a zis Dealatul, gardianul acela mie nu mi-a făcut personal nici un rău, dar s-a întîmplat ceva ciudat : am început să-l urăsc cu ura lui Cucereanu, nu cu ura mea, și ura lui Cucereanu a devenit și a mea, m-a molipsit, ca o boală. Și-am început să țin și mai cumplit la Cucereanu Daniel pentru felul cum l-a caracterizat pe gardian și nu neapărat pentru ura ce i-o purta. A zis : Omul acesta (gardianul adică) nu crede în ce face, de-asta nu-l pot ierta. El crede că toate o să treacă și-o să aibă o altă viață mai tîrziu, și noi al.a, și-o să ne împăcăm și-o să ne iubim. Nu crede că face bine stînd aici (de frică nu crede), dar nici nu pleacă în altă muncă (tot de frică nu pleacă). E ca unul ce s-ar închina singur într-o biserică în care nu crede. Și am înțeles din asta că Daniel Cucereanu ne cerea și nouă să credem mai mult în vicirile ce învățăm să le șlefuiim și să nu muncim doar ca să învățăm o meserie și să treacă timpul“. M-am despărțit spre seară de Dealatul (ce nume idiot !) și am rămas cu certitudinea că ultima frază (cam moralizatoare) a lui Cucereanu mi se adresa mie și felului meu de a învăța medicina, ca să treacă timpul, din obligație față de părinți și din lenea de a renunța totuși la medicina.

La ieșirea din cofetărie ne-am întîlnit cu Pop. Se cunoșteau. Pop venise din Vietnam și arăta foarte obosit, stors. Slăbise. „Nu te-ntreb nimic“, i-a zis Dealatul. Apoi m-a lăsat cu Pop și-a plecat. Nici eu nu l-am întrebat cum a fost pe unde umblase, toată lumea nu vorbea decît despre Vietnam cu el. Auzisem comentarii. Pe unii cel mai mult îi impresionase faptul că acolo cîinele se afla la mare cinste. Războiul era un rău cunoscut. Nu știau însă care este animalul cel mai gustos pentru acele meleaguri. Ne-am plimbat prin parc. Pop mi-a mărturisit că nu poate lucra nimic. Era dezamăgit. N-am insistat. Știam doar că știa toată lumea că în timp ce el se afla plecat, în august, în plină vară, un incendiu bezmetic și idiot pustiise o casă vecină cu el și pericolul plutise îngrozitor peste casa și familia sa. Nu era înfricoșat, ca atunci cînd

plecase în vară în Vietnam, nu se mai temea de moarte, dar mi se părea mai obosit ca un mort, dezgustat. Cuvintele lui Fusaru, cel care se pregătea făcînd fuse și alții să nu moară, nu le mai puteam apropia de el. Își reluase munca la ziar. Chiar se înapoia dintr-o deplasare în munți. Descoperise un tăietor de lemne abonat la cincisprezece reviste și voise să scrie un reportaj. Vorbise cu omul. Prima întrebare, mai apropiată de ce-l interesa, fusese: „Care ziar vi se pare cel mai bun?” „Ziarul nostru județean”. „De ce?” „Fiindcă are hîrtia cea mai moale și-l pot fuma tot într-o zi”. Omul fusese abonat fără voia lui de întreprindere la tot felul de publicații pe care nu le citea. Reportajul căzuse. Rămăsese o anecdota. A sărit apoi, fără să-l provoc, la o întîmplare din China. Apoi mi-a povestit că în Vietnam a văzut un bivol rănit, mare, negru (sînt și bivoli albi acolo). Avea ochii limpezi, mari, plini de liniște, visători. Privea peste bananieri și peste lanurile de orez ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, rana îngrozitoare nu-l făcea să se gîndească la moarte, ca și cum nici nu era posibil vreodată să moară. Visa desigur ceea ce nu se putea întîmpla. „Mă urmărește acest bivol negru, bolnav mult mai grav decît de răniile ce le avea de o boală fără leac, incurabilă, ce se citea în ochii lui mari: bolnav de speranță, de vise. O să rîzi poate dacă o să-ți spun că l-am văzut tot timpul în locul bivolului pe un prieten de-al meu din copilărie pe care îl porecleam «Bivolul» fiindcă muncea și acasă și la școală ca un bivol și era negru și bleg ca un bivol. Poate chiar bivolul vietnamez să mi-l fi readus în minte pe vechiul meu coleg și să-i împrumut bivolului ceva din convingerea în care trăia amicul meu. Nu știu. Dar bivolul nu mă lăsa noaptea să dorm”. E obosit, mi-am zis cînd ne-am despărțit. Un remediu sigur ar fi vreo dublură de-a Paulei Iordăchescu. După cîteva colocvii cu ea, n-ar mai vedea bivoli negri.

Profesorul Dunăre s-a înapoiat din drumurile sale zadarnice prin Europa, plin de sine și plin de geamantane. Zadar-nică oboseală, cum pleca, așa se înapoia de deștept. Nimerise într-o zodie norocoasă. Știuse să-i sugereze aceluia bolnav o boală de durată, ce necesita un tratament îndelungat și bolnavul îl crezuse și-l ajutase să ajungă înții șeful unei clinici (ca să-l poată trata mai bine) și apoi, convins poate că se afla în fața unui medic excelent pe care birfa confrăților îl ținea în umbră, îl mai ajutase, îl mai ajutase. Nu-i important cît

și cum: dacă nu era acel ins, era altul. Dunăre știa să-și convingă pacienții că sînt bolnavi. E un talent, fiindcă știa apoi să le exploateze boala, cerînd ce-avea el nevoie și sugerîndu-i bolnavului însănătoșiri la diverse medicamente aplicate (în general lucra cu pacienți surmenați, cărora le găsea boli de ficat, stomac etc. inexistente — și fiind inexistente le putea vindeca cînd dorea). Nenorocirile, mai mici sau mai mari, nu-l persecutau parcă decît pe Dealatul. Și totuși ele n-au reușit să-l îmbătrînească, asta mă intrigă. N-a făcut niciodată politică (nici măcar n-a făcut din medicină o politică, asemenea lui Dunăre), de nici un fel, așa că m-am mirat a doua zi că m-a așteptat în salonul unde se afla Cristescu. M-a întrebat de rezultatul analizelor, ca și cum cu o zi înainte (nici măcar cu o zi!), la cofetăria „Independența” n-avusese timp să deschidă acest subiect. A venit cu mine la laborator, m-a condus pînă la medicul Barna care-i făcuse o biopsie lui Cristescu. Și tot timpul grija lui pentru mine mi l-a făcut și mai odios. Pur și simplu simțeam nevoia să mă opresc și să-i dau două palme. Poate tot lenea m-a scăpat de un scandal posibil. Zic posibil, deoarece nu sînt sigur că Dealatul m-ar fi reclamat la decanat. Poate această perspectivă posibilă i-a dictat subconștientului să nu-l pîlmuiască. Mi-am amintit de caietul cu linii colorate și Dealatul mi s-a părut un farsor ieftin care-mi dădea lecții despre frumusețea meseriei și despre credință (vezi stupizenia moralizatoare cu viorile lui Cucereanu), mă forța să cred în ceva în care el nu mai credea de mult (vezi povestea cu actorul Marius Fără), să mă închin unui zeu mort, unui Dumnezeu pe care el îl detesta (medicina), dar pe spinarea căruia trăia la fel de penibil ca Dunăre, marele parazit. Un clan de bufoni paraziți. Și eu trebuia să ajung ca ei — și el mă intoxica cu parabole ieftine. Nici eu nu sînt curat (cum se spune în descîntece: ca argintul strecurat), mă simt blestemat cumva și-mi recunosc o singură calitate: lenea. Dar blestemați sînt toți, deși nu recunosc. Blestemată (nu numai la figurat) e și Iordăchescu Paula, care în ultima vreme, cu instinctul ei de femeie, văzîndu-l pe Dealatul liber (adică divorțat) începe să-i găsească, în gura mare, calitate. Mi-a spus chiar lîngă Cristescu (îi dădeam o injecție) că: „Dealatul e foarte șic!” Ea care-l înjurase (la propriu) pentru „năzdrăvănia caietelor cu linii colorate”, mi-a spus: „E un romantic! Eu îl consideram un didact senil, și el de fapt vrea să colorăm lumea, cum o colo-

rează el cu gândurile și sentimentele lui ca să nu pută, ca să nu fie căcănie ca tuberculoza, cancerul..." „Ho, ho, oprește-te", i-am zis și am ieșit pe coridor. Îmi vine întotdeauna să vomez când aud că mi se vorbește de „gânduri și sentimente". E știut însă că mai ușor scapi de rîie decît de o femeie care vrea ceva de la tine (macar să-ți spună), așa că nu m-am mirat trezindu-mă cu Iordăchescu Paula luîndu-mă de braț pe coridor (altă dată mă lua de gît, cîcă ștîngărește), sobră. A continuat: „E un romantic, colorează viața (pîna și boala și moartea) ca să n-o lase așa cum este, exactă și incoloră, păguboasă și incertă. Cîntecul său la vioară e o culoare pe care și-o acordă singur. Vede lumea în culori... etc. etc..." Mi-am pus degetele în urechi și-am început s-o imit: „culoare care și-o acordă, și-o acordă, și-o acordă..." Și-am continuat așa, ca un patefon stricat, pîna m-a lăsat singur. Curioase mai sînt femeile: ele susțin că au o sensibilitate aparte și disting omul mai exact decît noi, bărbații. Paula voia să mă încredințeze de ceea ce altă dată sora Aurora încercase să mă convingă. I-am spus Paulei: „Așa vorbea despre el pîna și nevastă-sa, înainte de-a fugi cu biciclistul sau cu fotbalistul, sau cu poetul Ion Logofeț..." Evident, nu-mi spusese nimeni așa ceva. Dar totul era posibil. „O, nu-mi vorbi de Logofeț, a exclamat Paula ca o actriță proastă. Îl cunosc de cîțiva ani, i-a făcut curte unei colege de cameră, de la drept. Poetul acesta mereu suferă". „Are limbrici?" am încercat eu un banc ieftin. „Nici atît. Cauza suferinței sale e: că nu s-a realizat ca scriitor și că tot ce publicase era acum aruncat la coș, disprețuit de lume, și chiar de el. Dar tocmai în acest dispreț al propriei sale opere găsea el bucuria: cauza ratării sale, zicea, fusese că alții îl obligaseră să scrie despre lucruri pe care ei le numeau atunci premisele certe ale fericirii. Dar premisele acestea nu fuseseră confirmate de istorie (sînt vorbele lui Logofeț) — ci infirmate categoric, fericirea nu apăruse prin achitarea dărilor și nici prin întovărășiri agricole de producție (sînt vorbele lui Logofeț), fericirea lumii era în altă parte, fericirea e ceva mult mai complex, nu se realizează cum credea el — căci și comunismul nu începe dintr-o dată, ca de la o barieră, ci se realizează treptat, depinde de oameni și de omenia lor. Nu se știe nici acum unde, dar ce e foarte sigur e că nu se află acolo unde propovăduise el în scrierile sale. Și suferea că

propovăduise altfel, fals, ca un proroc mincinos. Dar această cauză care-l făcea să fie nemulțumit îl mulțumea pe deplin, fiindcă se găsea *nevinovat*. Alții îl obligaseră să scrie așa. El nu crezuse nici atunci (sînt vorbele lui Logofeț). Nu crezuse — se laudă ca un prost, fără să se gîndească cumva că anulîndu-și *sinceritatea* de-atunci, își anula de fapt *plăcerea* de-acum de a *disprețui* ce realizase atunci. N-avea de ce să se bucure și să se *liniștească* acum, doar nu făcuse nimic atunci din sinceritate, ori la *comandă*. Nu fusese atunci sincer, înseamnă că și atunci *disprețuise* ce scrisese — deci fusese un mercenar, pe bani și pe glorie. Și dacă atunci se disprețuise, n-avea nici un drept să se liniștească acum disprețuind poeziile publicate atunci. Nu le acordase credit atunci (dacă e adevărat ce spunea), deci acum singurul drept ce-l avea era să se considere ratat, nu *nedreptățit*. Nu realizase nimic, trebuia să recunoască: se ratase — și nu că îl rataseră alții". Pe mine nu mă interesa Logofeț în nici un fel și o ascultam pe Iordăchescu Paula doar de dragul de-a desprinde mecanismul prin care o femeie (să-i zic Paulei fată, că nu e căsătorită) își găsește argumente pentru a se apropia de cineva (în cazul de față, de Dealatul), respingîndu-l vehement pe altul (respingîndu-l ca individ pe Logofeț). Totul mi se părea amuzant. O singură frază mi s-a părut prea politizată stîngaci și anume: „În timp ce el (adică Logofeț) lua premii de stat cîntînd verzele crescute printre naturi, Dealatul intra la închisoare pentru niște vorbe despre verze. Unele vorbe erau plătite în bani, altele în zile de neze, despre același subiect". Aici prea îi lua direct apărarea lui Dealatul, ca să mai am eu vreo îndoială că ea nu trecuse bîrfînd acest subiect prin patul asistentului „ce vedea lumea în culori" (sic). „Problema e mai complexă, am zis eu, luîndu-i apărarea lui Logofeț, din distracție. El a avut talent, incontestabil. Dar a fost obligat să scrie altfel. Și, chiar de-ar fi scris cum a vrut el, n-ar fi putut să publice un rînd". „Nu l-a obligat nimeni să se bucure de premiile luate, dacă știa ce-i aceea literatură bună. Înseamnă că nu știa nici atunci ce înseamnă valoarea. De-ar fi știut, n-ar trebui acum să sufere, ci să scrie altceva. Dar nu *poate*. Și atunci se lamentează — și asta îi face plăcere. Face pe victima, pe sacrificatul. Se simte nevinovat. Automistificare, vorba lui vîru-tău (e vorba de tine, Tică: te cunoaște cumva sau de la mine te știe?).

A fost copleșit, distrus de propriul său mit. Sfârșit de propria sa genialitate (inexistentă). Prins într-o morișcă din care n-a mai putut ieși. Era un gol atunci — nu erau scriitorii noi. Și el a acceptat să fie, să joace rolul scriitorului de tip nou. Și l-a jucat. A ajuns imediat mare geniu. Și încasările au fost mari. Și drepturile. A devenit eroul orașului, invitat la toate sindrofiile. Femeile îi făceau curte, i se ascultau anecdotele deșucheate (așa sînt poezii, scrîntiți!), ce voia i se rezolva: casa, străinatați! Și deodată a venit criza: vede că nu mai este el ce era, că este altul ce era el (tot un gol, desigur, dar el nu se gîdea la gol). Este altul. Dar Logofeț nu se mai poate rupe de poza, de rolul pe care-l juca. Și atunci începe să creadă în propria sa minciună. Dar restul — nici cei care l-au umflat nu cred în el și-l consideră cabotin. Asta e îngrozitor: să fii cabotin și să nu-ți dai seama. E cabotin, ei știu, și criticii, și alții: doar e opera lor. Ei l-au inventat, ei l-au apărut și n-au lăsat pe nimeni să-l înjure. Și dacă acum vrea să fugă spectaculos din cerc va pieri. Căci el de fapt n-are nici o putere, e o rotiță, e un papagal dresat care dacă refuză să mai spună poezia e dat la pisici. „Paula, îmi place chestia asta cu papagalul dresat. Cine ți-a vîndut-o?” „Colega de cameră, Anișoara: Logofeț avea acasă un papagal pe care ea l-a învățat să spună două versuri scrise de Logofeț. Credea că e o glumă. Logofeț s-a înfuriat și papagalul a dispărut a doua zi și Anișoara e convinsă că el l-a dat la pisici, să nu se audă prin oraș că are un papagal care etc. Din cauza asta s-a și despărțit de Anișoara”. „Anișoara e scroafa aia bălană și puhavă care mergea la concerte cu o căciuliță roșie ca să fie băgată în seamă?” „Ea era, dar de ce-i zici scroafă?” „Nu te supăra, n-am găsit un cuvînt mai potrivit. N-avea de ce să-și bata joc de Logofeț, nici ea nu era mai bună. Se potriveau de minune, cred că de-aceea n-au rămas împreună. El escroca cuvintele (ca să nu zic poezia) și ea îl escroca pe el. Și dac-ai stat cu ea în cameră...” „Semăn și eu cu ea, nu?” „Tu ai zis, Paula, nu eu”. Mi-a cîrpit două palme și a plecat. A fost cea mai sinceră despărțire din viața mea.

Ce mă îngrozește este exemplul altora. Să fiu mai clar: în anul întii la disecții n-am leșinat niciodată: sala cadavrelor goale așteptînd să fie ciopîrțite de bisturiile noastre neîndemnatice nu m-a amețit cu mirosul ei de formol. Cadavrele acoperite cu pînză, ca niște sculpturi deșelate de lut, nu m-au

făcut să vomez. M-am obișnuit cu starea fizică a lor, cu pielea lor rece și vînată, cu ochii deschiși umil sau speriați, cu membrele abandonate: parcă nu le era rușine că sînt morți, sau uitaseră, murind, să se mai gîndească să se rușineze de goliciunea lor. Starea lor fizică, zic, și ambianța sălii, de biserică păgînă unde se oficia o inițiere, nu m-au înspăimîntat atît de tare cît m-a îngrozit gluma unei colege care ca să ne demonstreze cît este de tare și cum nu-i pasă de moarte și cum deci o să fie o doctoriță strălucită s-a jucat într-o pauză cu ceea ce nu trebuia să se joace decît nevăzută de nimeni: și în acest caz acela trebuia să fie viu. Ea nu s-a rușinat nici de noi (eram caraghioși, ne-a spus, dacă ne făcăm probleme dintr-un fleac) și pipăind apoi fruntea cadavrului, înainte de a începe să-l disece, a spus un cuvînt pe care nu l-am uitat: ireversibil! Cam așa a spus: aici totul este ireversibil. Și ne-a îndemnat: „Nicanor, pipăie cu degetele, ai ocazia să simți ireversibilul”. Era un cuvînt prea frumos pentru a înlocui moartea, acest cuvînt banalizat. Era fata unui lector de științe sociale și împrumutase termenul, ironic, de la „ireversibilitatea societății burgheze”, mi se pare. Societatea burgheză, odată moartă, devenea ireversibilă, mi-a explicat în pauză mîncînd pe coridor soldățește salam cu pîine. De-atunci poate am urît și mai puternic medicina. Dar n-am avut ocazia să mă îngrozesc de mine niciodată, nu mi s-a dat nici un caz special să-l rezolv și în general am fugit cît am putut de orice responsabilitate, sperînd cumva ori să fiu exmatriculat pentru vreo trăsnaie, ori să ia foc universitatea, ca să scap de ea. N-am depus, din lene, nici un efort ca să scap de ea. Lenea este doar suficientă, se vede, ca să absolv facultatea, nu să mă dea afară. Exemplul meu nu mă nervează încă, mă amuză doar; mă îngrozește însă exemplul altora, trecuți de vîrste incerte. Gardianul din povestea cu Daniel Cucereanu, pe care nu l-am cunoscut personal, mi-este tot atît de aproape ca și profesorul Dunăre, ca și poetul Ion Logofeț, cel pe care nu-l cunosc decît din vedere: toți sînt ireversibili. Și mulți alții. Te întreb pe tine, Tică, ce să fac? Dealatul e un caraghios, Iordăchescu Paula o fișneată, sora Aurora o babă senilă care în pragul pensionării a început să vorbească singură (cam devreme!). Pe cei ireversibili îi văd (pe Dunăre n-aș vrea să-l mai văd în veci, îl văd de pomană, ca pe-un hoit), îi simt (chiar de nu-i cunosc personal) și mă îngrozesc, căci numai cu ei sînt sortit să mă asemăn mine sau

poimîine. Ei au ajuns ce sînt fără să creadă în ce-au făcut și ce fac ; eu nu numai că nu cred în eficiența medicinei, dar nici măcar n-am vanitatea de a fi doctor, cu bani și „Volgă“. Și mai sînt unii, și mi se pare monstruos să clădești o lume pe asemenea inși care nu cred în ea, ci doar profită de ea, nerușinat : exact ca și cum te-ai închina unui sfînt în care nu crezi. Simt cum în mine ceva ireversibil se naște și nu mă pot bucura acum, acasă la Iordăchescu Paula, goi amîndoi ca niște cadavre, nici de setea ei de nonconformism (așa o numește) și nici măcar de soiul de mîndrie masculină parfidă ce-ar trebui să mă gîdile c-am reușit (fără nici un efort, asta-i culmea !) să-i suflu nenorocitului de asistent pe studenta care-mi vorbise cu o zi înainte de el ca de un idol. Înainte de-a veni aici cu Iordăchescu Paula, o discuție cu bolnavul Cristescu m-a făcut să aflu c-a fost cîndva gardian. Imediat m-am gîndit la povestea cu Daniel Cucereanu, dar nu l-am întreat pe bolnav nimic și nici pe Dealatul. Pe asistent doar atît l-am întreat : „Vă e simpatic Cristescu ?“ „Toți bolnavii nu-mi sînt antipatici“. De altfel întrebarea mea (și mai ales cuvîntul : simpatic) — ce să mai vorbesc ! Lamentabil e puțin spus. Și chiar de-ar fi fost Cristescu gardianul din poveste, acum era scos în afara oricărei istorii : era grav bolnav. Și datoria medicinei era să salveze, nu să achite polițe neachitate, ori să facă dreptate. „Noi n-avem nimic cu dreptatea“, mi-a răspuns Paula la întrebarea : ce-ar trebui să facă medicii dacă ar afla că un bolnav etc. etc... Pe ocolite, îi spusese cazul gardianului, combinat cu al lui Cristescu. Culmea e că Iordăchescu Paula a continuat și goală să-mi vorbească strălucit despre Dealatul, și nu ca să mă facă gelos, nu putea fi vorba de gelozie. Zicea : „Simt că l-am înșelat pe Dealatul, dar asta n-o să-l supere, o să vezi că mîine o să se poarte cu mine ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, deși i-am spus că am să învăț toată noaptea asta cu tine“... „I-ai spus porcăria asta ?“ „De ce nu ? Doar n-am nici o obligație față de el. Ce mai contează o mică nenorocire sentimentală pentru el, după cîte a pățit ?“ „Mă mir că nu plesnește, că nu dă foc lumii !“ „De ce să-i dea foc, el crede în lume !“ „În cine, tîmpito ? Profesorul Dunăre îi face zile fripte și de-ar putea să-l azvîrle în stradă, mîine l-ar arunca cu mare plăcere ; nevastă-sa, ce să mai discutăm ; cei care l-au turnat de-o mie de ori, gardianul, și tu, chiar tu !... În cine, și de ce ? Eu v-aș da foc la toți !“ „Măi, dar teribil ești, hai să te pup, pufi, pufi-

revoluționarul mamei !“ mi-a zis ea și m-a mîngîiat pe frunte și palma ei am simțit-o caldă și moale, exact cum poate a fost și palma colegei ce-a palpat în sala de disecții fruntea celui pe care avea peste o clipă să-l scalpeze cu bisturiul. Să mîngîie morții înainte de disecție era plăcerea colegei mele Iordăchescu Paula. M-am îmbrăcat furios, dar ea m-a dezgolit doar cu două vorbe : „Ce, gata ? !“ Am rămas. „N-ai nici un haz“, mi-a spus. Ești o brută, atît. Un animal util. Atît. „Mulțumesc“. „N-ai farmecul lui... Dumnezeule, cît îl iubesc... El n-o să se supere pe mine, el știe că-l iubesc, el speră că voi fi a lui... nu ca nevastă, poate...“ „Eu nu sper, doamne ferește !“ „Tu ești un animal de prăsilă. Tu nu mă visezi noaptea“... „Asta ar mai trebui...“ „El mă visează“. „Eu te am, îmi ajunge.“ „El mă visează, el știe să viseze... El știe să lupte... Deși n-o să fiu niciodată a lui, e prea bătrîn... El mă visează, visează tot ce el nu poate împlini... Mă visează pe mine, ce mîndrie vrei să am mai deosebită ?“ „Mîndrește-te, deși ar fi bine să mai destupi și...“ „Animalule... El trăiește cu iluzia că se poate lupta, și se luptă, cu prostia ta, cu lăcomia, cu moartea, cu nerozia mea... Căci sînt neroadă !“ „Te lauzi“. „Și crede că poate învinge dușmanul de neînvins...“ „Hai sictir, i-am zis, te-ai îmbătat.“ Și mi-am pus vată în urechi, obosit de soiul acesta de amor modern. În timp ce sta în brațele mele și mă dezmierda, îmi lauda pe altul. Și nu era prima dată. A doua zi Dealatul m-a salutat cordial și m-a condus iarăși la laborator. Profesorul Dunăre la curs l-a trimis după cretă, evident ca să-l umilească, și el s-a dus ! Dunăre nu merita, ca om, și ca pregătire, nici să-i facă pantofii, cum se spune. Și el s-a dus și-a adus creta : o cutie întregă. Și cînd le-a așezat pe masă, a surîs. Surîsul lui m-a cutremurat : nu era nici o umilință, nu era nimic altceva decît un surîs simplu, ceea ce era formidabil ; omul acesta, după cîte nenorociri îl năpustiseră, după cîte umiliri îl copleșiseră, rămăsese întreg : întreg, întreg. Nimic din toate astea nu i-au umbrit surîsul său de om întreg. Iordăchescu Paula își lua notițe, conștiincioasă ca o școlăriță. Își umplea caietul cu cacofoniile profesorului. Îl simpatiza pe Dealatul cum ai simpatiza un bolnav, sau cum ai fi îndrăgostită de „Don Quijote“. În rest, își urma viața foarte realistă. Nu trebuia să fiu de-acord cu ea în privința caietelor cu linii colorate. Ea zisese : fiecare linie, un destin, o viață. Colorate divers, cu bine, cu rău. Cam așa ceva sustinea. Cam simplist. Dealatul se

așezase pe un scaun lângă tablă, ca un om de serviciu, și privea sala împăcat, fără să suridă. Ne privea, făcând cumva abstracție de profesorul ce ne predă și care se afla la un metru în fața sa. Parcă nici nu-l vedea. „Nu te deranjează profesorul?” îl întrebam odată. „Nu”. „Dar el există, trăiește.” „E o faptă, nu-i un adevăr”, a continuat și n-am înțeles ce-a vrut să spună. O butadă stupidă, probabil, ca să încheie o discuție la fel de stupidă ce nu-l interesa. Într-adevăr, cum ne privea, era clar că pentru el profesorul nu exista cu adevărat. Parcă am început să înțeleg de ce mă îmbărbăta el să învăț, de ce vroia să mă obișnuiesc de linii colorate — cu absurdul linii colorate. Nu pentru că Dunăre cerea acest lucru. Profesorul cerea din motive didactice să liniem caietele colorat. Dealatul ne cerea să tragem sute de linii colorate fiindcă era absurd ca la vârsta noastră să tragem sute de linii colorate, dar trebuia să ne obișnuim. Trebuia să ne obișnuim să tragem linii colorate. Și după ce le observa trase, nu se mai interesa de erau frumoase sau nu, absurdul (munca aceasta absurdă) nu putea fi frumos sau nu. Era cum era. Și mirarea din ochii lui, când văzuse caietul meu frumos împărțit în rubrici, fusese fiindcă eu luasem absurdul ăsta în serios sau în ris. Și eu nu trebuia să-l iau decât așa cum era, colorat multicolor.

— L-ai observat? m-a întrebat Iordăchescu Paula, ieșind din amfiteatru.

— Pe cine?

— Pe el, pe cine altul? Visa.

— Crezi?

— Sigur.

— Un nătăflet! După ce s-a dus și-a adus creta a acceptat să ștergă și tabla la sfârșitul cursului. I-aș fi dat dobitocului cu oțărpa în cap, decât să șterg tabla ca o slugă.

— De ce? A șters prostiile scrise.

— De ce-l scuzi?

— Visa! El nu e cinic ca mine, de-aceea îl iubesc.

— Și tu de ce ești cinică? Din plictiseală?

— Din dezamăgire. Sînt dezamăgita de mine; niciodată nu fac ce doresc. Îl iubesc pe el și mă culc cu tine.

— Înainte mă iubeai pe mine și...

— Nu fi moșic. Sînt prea realistă, nu știu să visez. Îl înțeleg perfect. Nu e cinic, nu i-a luat nici o nefericire

strălucirea credinței sale despre studenți, despre bolnavi, despre oameni. N-ai băgat de seamă cum zîmbea?

— Cum? m-am făcut eu că n-am băgat de seamă.

— Dacă n-ai observat, n-are rost să-ți povestesc. Nu se poate povesti. Deși te-am văzut cum îl priveai... De ce ești cinic?

— Eu?

— Faci pe micul erou, vai de tine! Ți-ai pierdut tot hazul.

— Sper să n-ajung un dobitoc ca Dealatul.

— De-ai ajunge măcar.

— Mă compătimești, faci exerciții de bunătate.

— De-aș putea visa ca el! De-aș putea să mă iluzionez ca el, de-aș avea forța pe care se sprijină el...

— Ce forță, Dumnezeuule?

— Iluzia că... Dar n-am ce discuta cu tine, astăzi ești idiot.

Avea dreptate: eram idiot. Rezultatul biopsiei îmi sosise chiar înaintea începerii cursului. Aveam în mîna toate rezultatele analizelor. N-avea rost să mă iluzionez. Concluzia rezultatelor confirma clar (fără iluzii!) ce degetele mele palpaseră a doua zi după ce F.C. Argeșul învinsese la București pe Steaua. Ca să scap atunci de Iordăchescu Paula, îi întinșesem „Sportul popular” pe coridor... Atunci ploua, ploua și acum. Dar clima n-avea nici o importanță asupra mea, nu sînt reumatic. Și că n-are importanță clima e pentru că mi se pare că ploua atunci. Nu ploua, doar Iordăchescu Paula plecase după „Sportul” în bluză și venise de la chioșc citind ziarul pe stradă și ziarul n-avea nici un strop de apă căzut pe el. Și nici acum nu ploua, ce credeam eu că e ploaie, mergînd pe culoarul clinicii, era robinetul de la chiuveta de lângă scara de serviciu. Îngrozitor de stricat era robinetul și nimeni nu lua nici o măsură, era stricat de aproape un ceas. Ganglionii bolnavului meu (ciudat cum și bolnavii devin ca un fel de proprietate personală, cu boala lor cu tot, cu sănătatea lor posibilă cu tot, cu moartea lor posibilă) erau într-o fază fără întoarcere.

— Nicanor, am cumpărat „Sportul”, mă strigă Iordăchescu Paula.

Se apropie de mine, în bluză, ca și atunci, și începu să-mi citească cronică etapei. Cine mama dracului m-a pus să caut

adevărul? De ce trebuia eu să învăț, să descopăr adevărul, ca să-i fac plăcere jigăritului care se pusese de-a curmezișul în fața mea, așa cum stătea la toate după cum îi era numele de idiot?! Cauți, cauți, și care-i sfârșitul? Unul singur. O, bucuria c-ai aflat adevărul căutat! Fleacuri, bune cel mult să consoleze orele de oboseală fizică ale domnișoarei (vorba vine) Paula.

— Mă urmărești?

— Desigur, Paula.

— Boala e o faptă, nu un adevăr.

— Scrie în „Sportul“ așa ceva?

— Da.

— Și adevărul care e? Și fapta care e?

— Fapta e dușmanul adevărului...

— Știu predica de la asistent... „Și adevărul e că omul e curat“... cam așa, nu? Adică merită să te zbați pentru el, nu? Nu-i așa, fetișo, adevărul e unul singur: îl am în buzunar. Nu e o faptă, să nu ne complicăm în cuvinte. De două luni de zile caut adevărul, mă refer la cazul Cristescu...

— Liniște, vine asistentul...

Dealatul apărură în capătul coridorului, trecu pe lângă robinet, se opri și-l închise. Deodată se făcu liniște de mormânt pe coridor.

— Și eu am crezut că era stricat...

— Era deschis, l-o fi uitat cineva care-a băut apă.

— Posibil, posibil, zic eu dându-mi seama că și eu băusem apă de la acest robinet, cu gura, aplecat deasupra lui — și nu era chiar imposibil să-l fi uitat chiar eu deschis. Nu-mi aduceam precis aminte.

Asistentul, fără să i le întind, îmi luă din mâini rezultatele analizelor. Mă luă de umeri și pornirăm spre camera de gardă.

— Ai avut dreptate, îmi spuse încântat. Vezi, ai avut dreptate, ai de ce să te bucuri, medicina e frumoasă, ai învins, medicina îți dă satisfacții, observi, asta este, vezi?! continuă el, bătându-mă pe umeri.

Îmi venea să urlu: omul acesta era complet dement. Ochii îi străluceau de bucurie, țopăia ca un țap, parcă nu era treaz, parcă visa. Visa, desigur. Acum am înțeles, privindu-l de-aproape, ceea ce cred că Iordăchescu Paula voise să-mi

spună că visase la cursuri și ce visa de obicei: visa un vis idiot, omul acesta visa un vis irealizabil...

— Vezi, ai învins, mă tot bătea pe umeri, ai descoperit, vezi că medicina e frumoasă, vezi? Ai niște degete de aur, de-ar trăi Hațieganu te-ar săruta.

Și în aceeași secundă îmi prinse degetele și le sărută.

Mi-am băgat revoltat mâinile în buzunare. Degetele mă frigeau. N-aș fi vrut să fie ale mele. Sub degetele mele am simțit atunci, palpându-l pe Cristescu, moartea lucrând tenace, încet, ascunsă, ireversibil.

— Ei, vezi, ai căutat și-ai găsit... Căutând, ai găsit...

— Căutând, căutând adevărul, ce-am găsit? Nu uitați ce-am găsit, domnule asistent... Ce-am găsit eu în ganglionii omului acela e cancer, nu uitați... e cancer... Ce bucurie e în asta?

Dealatul începu să rîdă behăit ca o capră și ieși. Am văzut negru.

VÎNĂTOAREA REGALĂ

— Care mărire stă pe pământ neschimbată, care suflare, care înălțare ? Și care desfătare lumească este lipsită de întristare ? Toate sînt mai neputincioase decît umbra, toate mai înșelătoare decît visurile... O clipă numai, o clipă, și pe toate acestea moartea le apucă...

Pe geam, de-afară, pe masa pusă în mijlocul camerei, stătea Crăișoru cel mare cu mîinile pe piept și cu luminare între degete și cu lumînare la cap, doua, și cu lumînări la picioare, doua. Gura i se tot deschidea și frate-său, Crăișoru cel mic, i-o tot închidea și fiindcă nu reușea, se mulțumea o vreme să-i șteargă balele ce i se prelingeau pe la colțurile gurii ; apoi reîncepea să-i apese falca de jos pe falca de sus, doar doar printr-o minune vor rămîne lipite — ceea ce, evident, nu se întîmpla. Afară venise seara și eu stăteam învelit în întuneric și ei n-aveau cum să mă vadă. Pentru ei, înăuntru, era tot ziua, lumînările, vreo douăzeci, aprinse prin toate colțurile camerei de cu ziua, ardeau la fel, egal, și ceea ce-i interesa, lumina lor, nu a orei, era aceeași. Sau poate nu-i interesa decît Crăișoru și eu îmi făceam de pomană gînduri negre c-ar putea să mă zărească prin geam, urmărindu-i. Știam că spre seară dinăuntru dacă priveai cerul și se părea albastru și era de fapt albastru, cum albastră era și zăpada înghețată și grea. Stam rezemat de peretele casei și de dudul în care vara se culcau găinile și curcile lui Teavălungă și ce mă adusese aici peste gard și peste cîini fusese slujba de moarte ce se auzea pînă în drum și jalea grozavă din glasuri de bărbați ce era mai îngrozitoare cînd cineva deschidea ușa casei și se putea să răzbată aproape întreagă afară. La

Teavălună n-avea cine să moară, decât el, și nu mi-ar fi plăcut să-l văd mort pe omul acesta fără barbă despre care muierile spuneau că e mai mic decât ce are el mai mare, lucru pe care n-aveam cum să-l înțeleg atîta vreme cît el de-abia ajungea la înălțimea copiilor din clasa a patra. Nu murise el : l-am văzut de cum m-am apropiat de fereastră : stătea pe un scaunel cu trei picioare lîngă mașina de gătit și mesteca în căldarea de mămăligă pusă pe foc cu o baionetă. El veni lîngă Craișoru cel mare și văzînd că frate-său nu poate să-i închidă gura se duse și înfipse vîrfurile baionetei într-un măr roșu ce se afla deasupra dulapului, printre gutui, și se înapoie fără o vorbă și vru să bage mărul în gura mortului, fără să-l ia din baionetă, și Craișoru cel mic se sperie și puse dreapta pe măr și rămase cu el în mînă, rîzînd ca un timpit. Teavălună îi luă mărul din mînă cu mîna și i-l puse mortului în gură și o clipă toată lumea rîse, gîndindu-se poate la purceii aduși la mese pe tavă rumeniți și cu mărul în gură. Apoi nu mai rîse nimeni și glasul Biței continuă să slujească, răgușit și cam pe nas, citînd din palmele ei lipite în partea degetelor mici și deschise în fața ochilor ei ca o carte. Toți bărbații ziseră doamne miluiește și Bița privi cînd o palmă, pe cea din stînga, cînd alta, pe cea din dreapta, cum ar fi privit două pagini scrise și zise : „Dumnezeule mare, tu care ai călcat moartea și pe diavol ai surpat, odihnește sufletul răposatului robului tău Craișoru Ion în loc luminat, în loc străluminat, în loc tihnit și îndulcit, în loc cu verdeață de unde au fugit durerea, de unde au fugit întristarea și suspinarea...” Toți bărbații ziseră atunci : „Doamne miluiește, doamne miluiește, popa prinde pește” — și eu tresării fiindcă ei nu puteau să zică popa prinde pește, ei ziseră... doar pînă la aceste vorbe cu care eu, desigur că numai eu le-am putut spune : în mine. Dar le-am gîndit atît de tare încît le-am și auzit. Toți copiii îngînau prosteste aceste cuvinte și le îngînașem și eu altă dată, însă acum fusese de-a dreptul rușinos să le repet. Ce mă îngrozi mai tare decât cuvintele, sau poate din cauza asta mă înspăimîntaseră cuvintele, fură ochii mortului : ei se deschiseră și mă priviră exact în clipa cînd se auzise : „popa prinde pește”. Gerul începu să facă zăpada să tremure sclipind amortit sub lumina bolnavă, aproape moartă a lumînărilor ce răzbea prin geam și prin perdele. Zăpada se-ncrețea ca pielea de găină de gerul ce-mi lîngea și mie urechile și

nasul ca o cățea turbată, făcîndu-mi dinții să clănțane în neștire. Teavălună luă cu baioneta din căldare un trandafir de porc încolăcit și-l puse pe masă lîngă urechea stîngă a lui Craișoru (chiar îi împinse ușor mai spre dreapta capul cu cotul, să nu se murdărească pe mînă) și-l tăie în bucăți și toți cei de față luară cîte o bucată din cîrnatul ce încă mai sfîrșia arzîndu-le degetele și începură să mănînce... Atunci observai că între picioarele mortului, răscrăcănate, se aflau niște pahare. Ei le umplură cu vin fierț dintr-o oală de plic albastră pusă lîngă căldarea de mămăligă și închinară între ei și băură învîrtindu-se în jurul mortului și cîntînd. De data aceasta însă nu mă înșelai : ei ziceau „popa prinde pește !” Ciocănele iese în tindă și se înapoie cu doi iepuri morți în mîini și cu unul pus în jurul gîtului ca o blană. Cu cei din mîini, pe care-i ținea de cozi, începu să cădelnițeze pe la căpătîiul mortului. Mi s-a părut că visez și mi-am frecat mîinile și m-am bătut cu ele peste piept : nu visam, eram treaz. Mă zăpăcise însă gerul și vedeam vedenii și ca să nu mai văd și să nu mă facă sloi plecai spre casă. Eram, ca de obicei, pe picioaroange. Pe lîngă casă zăpada se topise cîndva, iar prin curtea lui Teavălună erau destule poteci bătute de porci și de cîini și nu era o problemă să pășesc cu picioarele mele de lemn lungi de peste patru metri. Pe poartă nu încăpeam și nu încercam niciodată să intru sau să ies și acum ajunsei în drum pășînd peste gard. Prăjina ce-o țineam în mîini (să-mi mai ajut echilibrul cînd era cazul, și să mă apăr și de cîini și să am și un semn pentru glumeți — să-i pot atinge de la înălțimea mea să le turtesc pălăriile și căciulile și glumele) albise de promoroacă și cuiul ce i-l bătusem în călcii să prindă în polei sau în ghețuș intra acum în zăpada bătătorită a drumului parcă scîrțîind. Acasă nu mă crezu nimeni cînd le povestii ce văzusem. Rîseră de mine. Și țiganul Lereu ce venise să bea la noi o jumătate de țuică fiartă cu piper cînta din vioară pe-o coardă și nici nu mă băga în seamă. Îmi părea rău că în casă nu putusem intra pe picioaroange și eram obligat să-i ascult pe toți privindu-i de jos în sus. Pe picioaroange începusem să umblu din cauza noroaielor și fiindcă prin sat trecuseră niște circari pe picioaroange și mă uimiseră că puteau fi atît de departe de pămînt și atît de sus deasupra noastră a tuturor ce căscam gura la panglicile ce le scoteau pe nas și pe urechi. Întîi pornisem pe două crăcane lungi ca niște ciomege și cu timpul

ajunsesem unde mă aflam și unde-mi plăcea : la patru metri deasupra pământului. Camera mă înăbușea, le simțeam la toți mirosul de obiele ude și de tutun puturos. Iar lui Lereu îi putea gura și mă tot miram cum nu se îneca de-atîta duhoare ce venea din el. Lereu tăia lemne pe la oameni și ne spărsese și nouă niște butuci de prun. Zise, presimțind că-l priveam, cîntînd pentru el mai mult, lîngă pahar :

— Au fost la vînătoare.

— Cine ? întrebai eu.

— Ei, răspunse Lereu. Astăzi e ziua cînd pe vremuri venea aici regele la vînătoare. Adică regele a venit numai o dată. Și de-atunci în fiecare an oamenii se duc în ziua asta la vînătoare.

— De ce ? nu înțelegeai eu.

— Fiindcă în ziua asta vînătoria e interzisă.

— Și atunci nu era interzisă ?

— Era, dar regele călca legea, și el avea voie că era rege.

— Și ei au voie ?

— N-au, dar calcă legea, să se simtă și ei regi. Și în ziua asta ei sînt regi, zise Lereu. Așa că ei acuma se distrează ca regii și ca împărații lumii.

— Dar l-au omorît pe Crăișoru... Sau o fi murit singur, mă corectai eu.

— Se mai întîmplă, răspunse Lereu. Și cînd a venit regele a murit un om... A fost împușcat... Era gonaci, sau poate nu era, nu se știe precis... Că nu se știe precis nici dacă ăla care a venit la vînătoare și-a zis că e regele a fost rege sau a fost altcineva... Nimeni nu l-a mai văzut pe rege nici înainte, nici după aia... Nici pe ăla, nici pe altul...

Eu știam că Lereu nu e întreg la minte, dar tot atît de bine știam că nu-l întrecea nimeni în scorneli și scorneala cu vînătoria la care a venit regele îmi plăcu și așteptai s-o continue, gata fiind să-i îndur toată putoarea dinților săi stricați pe care de pomană căuta să și-i spele cu țuică fiartă — îndulcită și piperată. Lereu amuți și-i văzui pe-ai mei cum zîmbeau pe furiș : se gîndeau că mă păcălise țiganul ? Dar și eu acceptasem să mă păcălească și voiam să mă păcălească și mai departe — numai să-l aud cum știe să mintă din nimic atît de grozav.

— A murit Crăișoru, încercăi eu să-i dezleg limba.

— N-a murit, de murea o chema pe aia...

Și el arătă cu bărbia spre fereastra luminată ce se vedea prin fereastra noastră ; acolo, la vecinul din deal, la Ostrogotu, se afla în gazdă, și se vedea prin geamul luminat și rară perdele că era acasă, o doctoriță de la Turnuvechi ; ea era aia. O chema domnișoara Florentina Firulescu. Seara, înainte de a se culca, puneă între geamuri ziare să n-o vadă cineva cînd intră în pat. De la noi fereastra camerei ei se vedea întregă și eu tot timpul mă miram de ce strică ea ziarele seara, doar n-avea cine s-o vadă decît noi, care-i eram vecini, și cei ce se aflau pe la noi în treacă ori la curățat de porumbi : din drum n-avea cum s-o vadă cineva, nu se putea, fereastra casei lui Ostrogotu da aproape nas în nas cu fereastra noastră dinspre el. Ne despărțea doar gardul de lemn și un loc de pămînt doar atît de mare cît să aibă unde să picure apa de pe streșini și să limpezească putoarea celor ce se ciuceau noaptea acolo ca să nu mai degere pînă în fundul grădinii ori pînă după grajd.

— Dacă spun eu c-a murit Crăișoru, a murit, reîncepui să-l întărit pe Lereu.

— N-a murit, poate s-a îmbătat... ori poate face pe mortu...

Lereu se îmbătase el, nu mai putea să mintă cum mi-ar fi făcut plăcere. Crăișoru n-avea cum să facă pe mortul : s-ar fi trezit cînd i-au pus mărul în gură ori i s-ar fi urît tot să stea întins pe masă între lumînări și alții să cînte în jurul lui. Și dacă el se prefăcea și ei trebuiau să se prefacă, însă ei nu rîdeau, plîngeau. Crăișoru cel mic de bună seamă știa cine-l omorîse pe frate-său, dacă-l omorîse cineva și nu-și sfîrșise zilele singur, de boală sau de cartuș.

— Uitați-vă, uitați-vă, sării eu pe pat și-i îndemnai să privească în casă la Ostrogotu.

Ușa se deschisese acolo și domnișoara Florentina Firulescu se ridicase în picioare și lăsase pe pat cartea ce-o ținea pe genunchi și vorbea cu un ins care nu se vedea. Vorbea insul prin ușa întredeschisă ? Nimeni nu mă luă în seamă și eu nu mă lăsaî impresionat de nepăsarea alor mei : îi știam că nici ei, cum nici eu nu-l credeam în toate doagele pe Lereu, nu mă mai credeau întreg de cînd umblam pe picioaroange — și mai ales de cînd începuseră să mă bată ca să nu mai merg prin sat ca un bărzoî și constatară că mă bat de pomană. Ușa se

închisese, dar domnișoara rămăsese în picioare și continua să vorbească. Vorbea cu cineva ce se afla dincolo de ușă? Ori vorbea singură. Vorbea singură fiindcă începu să se plimbe prin cameră și se afla cu fața cînd spre un perete, cînd spre altul, și tot nu tăcea. Spunea vreo poezie? Mă gîndii să ies afară și să-mi pun picioarele în picioare și să văd mai bine de lîngă geamul ei, cînd, ridicîndu-mă pe degete, văzui pe lîngă patul ei o pălărie care mergea, care plutea parcă. Și începui să rîd. Pălărie verde de vînător nu purta iarna decît Țeavălungă. El era, piticul dracului. Domnișoara își luă paltonul pe umeri, stînsese lampa și ieși pe ușă luminînd cu lanterna în fața ei, să vadă Țeavălungă drumul și să nu se împiedice pe scări. Deci Crăișoru murise. Se împlinise și condiția cerută de Lereu ca să moară: să fie chemată aia. O chemase Țeavălungă. (Nu înțelegeam de ce-i ziceau Țeavălungă cînd pe el îl chema Țarălungă. Așa scria și pe căruța lui: Țarălungă Ionel, comuna Pătirlagele, satul Braniște). Îi privii pe-ai mei și pe Lereu cu o mîndrie grozavă: avusesem dreptate. Crăișoru murise! N-avea rost să mai discut cu ei: ieșii afară, îmi pusei picioarele pe care le lăsasem înfipite în paietele din șopru și plecai prin întuneric spre casa lui Țeavălungă. O luai prin grădini, peste garduri și ajunsei la fereastra unde mai stătusem înainte ca să intre pe poartă stăpînul și cu doctorița. Țeavălungă avea picioare scurte și pașii mărunți — așa că pînă sosi el o mai auzii pe Bița cîntînd la căpătîiul mortului pe nas: „Căci tu... tu ai zidit pe Crăișoru din țărîna și din lumină... Și l-ai tocmit și nume i-ai dat și glas i-ai dat și putere... Și-acuma ai desfăcut legătura aceasta negrăită și omul tocmit de tine din pămînt și din lumină se va risipi în pămînt și în lumină, întru cele dintru care l-ai alcătuit...” Nu-mi mai era frig, luasem și cojocul lui Lereu, uitat pe prispă. Nu mai era vorba să văd vedenii din cauza frigului: cu toate astea nimic nu se schimbă în casă: toți bărbații beau vin fiert și Ciocănelea adusese între timp și o oală cu varză murată și cu moare din care, ce să mai spun, nu era unul să nu se bucure... Numai Crăișoru nu se mișca de pe masă, cu mărul roșu în gură... Cînd a sosit Țeavălungă (Țarălungă) cu domnișoara a fost o clipă de tăcere: credința mea că toate se vor limpezi m-a încălzit ca și cum aș fi băut din vinul lor, fiert. Domnișoara Florentina Firulescu s-a apropiat de mort, l-a pipăit la încheietura mîinii stîngi și apoi i-a șoptit ceva lui

Țeavălungă și i-a făcut un semn cu capul. Acesta a luat pătura de pe pat și-a acoperit fereastra ce dădea spre drum. Ceva nemaivăzut se pregătea sub ochii mei dacă nu trebuia să fie văzut de nimeni. Bucuria mea s-a stins repede: Țeavălungă a pus o pătură și la fereastra lîngă care mă aflam eu. N-am mai văzut decît lumina lumînărilor trecînd înăbușită prin țesătura de lînă groasă. Nici o gaură, nici o ruptură nu era în pătură. Speranța care pentru cîteva clipe luasă în închipuirea mea forma unei rupturi, și se putea numi astfel, muri. Îmi mai rămăsese doar auzul. Însă într-o casă unde fierbe vinul pe sobă și mortul zace pe masă nu poți să-ți dai seama, dacă nu vezi, care este adevărul adevărat. După vorbele lor nu mă luasem exact nici înainte, cînd le văzusem și fața. Îi auzii repede rîzînd în hohote. Sau plîngînd în hohote, nu știu. Plecasem de lîngă fereastra și cîinii lătrau prin vecini privindu-mă cum trec peste garduri ca o umbră. Amestecul acesta de rîs și de plîns îl mai auzisem cu cîtva timp înainte, într-o vară, și Lereu, auzindu-l și el, zisese: „se distrează”. Ceea ce mi se păruse o prostie. Eram cu Gicu, vărul meu, el pe jos și eu pe picioare. Tot satul venea de la muncă, în căruțe și în care. Praful le făcuse fețele mai palide. Nisipul bătut de vîntul dinspre Serbia le intrase în cămași și în piele. Nemișcați, legănați de roți, împietriți de oboseala zilei de secerat ce intrase în ei, parcă dormeau. Și dacă n-ar fi fost ochii, rotunzi și vii, ai fi crezut că boii și caii își cară în sat stăpîni omorîți de soarele sub care de dimineață aplecați tăiaseră grîul și-l legaseră în snopi. Un lung convoi mortuar curgea dinspre cîmp către sat. Și praful ce-l mai ridicau copitele primilor cai și-l mai tîrîiau copitele boilor și-l mai călcau roțile din față era apoi parcă din nou aruncat în sus și învălmașit de suflarea și potcoavele animalelor înhămate și înjugate la șirul de căruțe și care și trecînd ca un nor cînd cenușiu cînd roșiatic peste capetele oamenilor îi făceau să semene cu niște oameni de pămînt ce voiau să intre în sat. Și animalele ce trăgeau parcă un nesfîrșit monstru așezat pe roate neunse semănau și ele cu niște cai și boi de pămînt. Și nu mai știai, ca într-o beție, dacă ei înaintau prin pulberea groasă a drumului zăpăcit de zilele neploioase ale verii, ori un nor sec, înecăcios și orb trecea peste capetele unor vietăți de pămînt și cum se îndepărta și nu se îndepărta, le dezgolea și nu prea, arătîndu-le. Cînd au ajuns la cotul

drumului, lângă Dunăre, la câteva sute de pași de sat, unde peste zi pasc găștele și copiii joacă purceaua, carele s-au oprit ca la un semn și oamenii au ieșit din praf ca dintr-o manta și s-au dus spre sălciile de lângă apă și-au început, bărbații mai la vale, femeile mai la deal, să-și arunce hainele și să sară în Dunăre cu capul în jos ori să intre în ea încet, cu fiecare pas simțind apa cum le pătrunde cu nebunia ei veche carnea. Copiii deshămau caii și intrau călări cu ei în Dunăre, și mai la vale, acolo unde boii erau și ei duși la adăpat și la scaldat. Și oameni și animale, laolaltă, se spălau de potopul de praf și intrau în sat luminați și proaspeți, și oricum parcă mai tineri. Și într-o seară ca asta, după scaldă, am văzut și eu cum erau soldații. Au apărut vreo zece, venind dinspre Bistreț. Eu i-am văzut întâi, dar Gicu mi-a spus: „Aștia sînt soldați“. Țineau în mâini vreo douăsprezece găște împușcate. Exact douăsprezece, le-am numărat de trei ori. Mergeau unul după altul, tăcuți, atît de tăcuți că nimeni din cei care se scaldau în Dunăre nu i-a simțit. Au ținut-o drept spre sat, pe potecă. Am plecat după ei odată cu toată lumea și nu că mi-ar fi fost frică de puștile lor sau de căștile și de mutrele lor: îmi era un soi de spaimă de găștele ținute în mâini de gît sau băgate cu capul sub centură... Seara i-am văzut în curtea lui Ciocănelea fierbînd găștele într-o căldare de făcut săpun. A doua zi au mai venit cîtiva și au mîncat și ei din ce mai rămăsese de la cina celorlalți. Au pus căldarea pe foc și au luat-o patru, de toartă, și-au așezat-o pe niște lemne; și ei s-au suit pe acele lemne, în jurul căldării, și-au început să mănînce din ea fiecare cu lingura lui, ca la pomană. Treceau pe Dunăre în sus vapoare, bubuiau focuri de tot felul de arme și tot felul de soldați, de tot felul de limbi și de grade veneau și plecau de la noi. Ce vreau să spun este chestia cu Lereu, că: „se distrează“. Ei bine, într-o seară niște soldați au mîncat tot în curtea lui Ciocănelea — el avea și căldare de fiert magiun — un fel de ciorbă din boabe de grîu fierte. Habar n-aveam de ce nație sînt, puteau să fie chiar de-ai noștri, nu știam eu ce-s alea nații: vedeam doar că mănîncă și rîd cu hohote sau parcă unii plîng în hohote. Mai degrabă rîdeau, dacă și Lereu a zis: „se distrează“. „Ce fac?“ am întrebat eu, de pe picioaroange. „Glumesc“, a zis Lereu. Vorbea prostii țiganul. Mie mi-a fost milă de ei pînă în ziua cînd au adus niște prizonieri care de fapt arătau tot ca ei, numai că aveau alte haine. I-au

ținut trei zile și trei nopți în pătul la Gicu, în pielea goală. „Așa trebuie să fie ținuți?“ l-a întrebat Gicu pe Lereu. „Glumesc“, a răspuns Lereu și atunci m-am convins de ce el era singurul bărbat în puterea bărbăției ce rămăsese în sat. Un prizonier a zis într-o duminică ceva, bătînd cu pumnii în lanțeți și un soldat l-a scos din pătul și i-a dat înapoi hainele și a plecat cu el spre Dunăre, către Bistreț. Lîngă sălciile unde se dezbracă vara cei ce vin din cîmp i-a zis ceva și prizonierul s-a dezbrăcat. „Aha, mi-am zis eu, a cerut să se spele“. Prizonierul s-a scaldat, în pielea goală, și soldatul i-a ținut în mîna hainele și ceasul. Prizonierul nu știa să înoate, tot pe la mal se bălăcea și-l privea pe omul de pe mal cu niște ochi de gheață. Eu, fără picioaroange, eram într-un plop aproape, cu Gicu. Și cînd s-a săturat de apă, a venit spre mal ținîndu-se cu mîna de ce are omul al lui, rușinat cumva. Cînd a ajuns la cinci pași de mal, s-a poticnit cu piciorul în nisip. Așa am crezut. Dar apoi am auzit. El și-a lăsat mîna în jos de pe ale sale, parcă zăpăcit, și a căzut în genunchi. Apa îi fusese pînă peste genunchi și acum îi era pînă peste gît. A vrut să se tîrască la mal, dar a tresărit ca mușcat de gît de-un cîine turbat și l-am văzut zvîrcolindu-se cu capul în jos, de parcă uitase că pămîntul e în jos și pe el pui picioarele, nu te duci cu fruntea în el... A alunecat pe Dunăre în jos, ca o oaie umflată de apă. Cel de pe mal i-a zvîrlit hainele în Dunăre, numai ceasul l-a păstrat. Cînd a trecut pe sub plopul nostru, îi întorcea arcul. Toată noaptea l-am înjurat pe Lereu, și atunci, și acum. Atunci, cînd m-am trezit, am văzut pe geam pe nevasta Ostrogotului scuturînd în fereastra ei niște pături roșii. Acum, cînd m-am trezit, la fereastra Ostrogotului, deschisă, stătea Craișoru cel mare și mîncea semințe și vorbea ceva cu domnișoara Florentina. Văzusem și om înviat, nu-mi mai rămînea nimic de văzut. „Dacă vezi om murind, și mai vezi și mort înviind, nu mai ai nimic de văzut pe lume, îmi zisesse atunci, vara, Lereu. Alte minuni nu mai sînt“.

Nu știa nimic Lereu: chiar din dimineața cînd îl văzui pe Craișoru viu, rămăsei la pat pînă înverzi frunza în salcîmul Ostrogotului unde avea barza cuib. Dormeam învelit în cîrpe muiate în țuică și-i vedeam pe cei de la Teavălungă cîntînd în jurul mortului aflat între lumînări. Intrasse frigul în toate oasele mele. Nu-l scoaseră decît cînd vru să plece el. Domnișoara Florentina mă ciurui de pomană cu acele ei fierte. „Ce

face?" o auzii pe mama într-o zi întrebându-l pe Lereu ce-și bea porția de țuică. „Se distrează“. Mie nu-mi era frică de moarte, mi-era teamă doar de căldurile care mă ameteau noaptea de vedeam numai soldați mîncînd gîște și prizonieri ieșind în rînduri din Dunăre ținîndu-și mîna fiecare pe rușinea lui... Și mă înspăimînta mai ales pătura roșie ce-o vedeam în vis acoperind totul și apropiindu-se pînă lîngă genele mele, să mă orbească, și pînă lîngă buzele mele, să-mi ia tot aerul de la gură și să mă înăbușe. Și-mi ieșeau înainte în somn toți cîinii lui Țeavălungă și ai vecinilor săi care mă lătraseră în noaptea cînd îl văzusem eu pe Crăișoru mort. Inotam printr-o apă murdară și pe malul din dreapta mă așteptau cîinii cu dinți de argint și pe cel din stînga cățele fătate, cu dinți de aur. Mi-era seara teamă de somn: teama de cîinii din vis. Teamă de pătura roșie. Și mai rău decît de cîini, teamă de oamenii din vis: Țeavălungă avea două capete, dinainte avea cap de om și dindărăt avea cap de cîine și lătra. Și gîtul lui Ciocănelea ținea două capete. Și și Crăișorii amîndoi lătrau cîinește. Și Bița avea în gura de om dinți de cîine și în gura de cățea dinți de om auriți. Cu un cap vorbeau și cu altul mîrlăiau, cîntau și schelălăiau în același timp și se dădeau peste cap, ori jucau capra și cînd le era foame veneau și mîncău un soldat care ieșea din apă viu și gol. Și se apropiau și de mine să mă roadă între dinți, dar norocul meu era în picioaroange: nu ajungeau pînă la mine. Însă într-o noapte Ciocănelea începu să sape în jurul picioaroangelor și cum da pămîntul la o parte ele se afundau încet ca într-o mlaștină și eu le vedeam căpcaunilor ochii cum se măresc: mă apropiam de ei, apropiindu-mă de pămînt. „Mamă!“ am urlat și m-am trezit ud în toate felurile și în toate apele mele. Ai mei mă băteau cu palmele peste obraji să deschid ochii și cînd i-am deschis le-am citit în priviri o mare ușurare: ca și cum m-ar fi trezit din morți. „Ce-ai visat?“ m-au întrebat și eu le-am povestit totul cît timp m-au frecat din călcîie pînă în creștet cu oțet. Dar cînd am adormit din nou, visul a continuat de unde-l lăsasem: oameni cu căpățîni de oameni și de cîine au mai mîncat niște soldați goi. Îi vedeam cum pe o gură mîncă omul și pe alta îi scot afară oasele. Eu tot alunecam în pămînt, Ciocănelea săpa zorit. Eram în țara căpcaunilor și cînd am strigat iarăși „mamă“ și m-am trezit bătut ușor peste față de ai mei, am răsuflet ușurat,

dar nu mă trezisem din moarte, cum credeau ai mei, nu înviasem din morți, nu. Căpcaunii nu erau niște morți, eu fusesem parcă în lumea lor, în țara acestor oameni care mîncă oameni. Nu, nu murisem. Le-am spus și alor mei: „N-am murit deloc, zău. Am căzut într-un vis rău“. Și trebuia să fac ceva să nu mai cad din nou, să nu mai vad pe mîncătorii ăia de carne omenească și să nu-i mai aud cum lătră. Au chemat-o pe baba Sevastița să-mi descînte să nu-l mai visez pe Ciocănelea cum sapă sub picioaroangele mele. Sevastița a adus păr din căpățîna lui Ciocănelea. A făcut scrum firele aduse și m-a descîntat cu ele: și nu l-am mai visat pe Ciocănelea. Am mai auzit într-o dimineață o zarvă mare, de oameni vorbind și de cîini lătrînd. M-am trezit, sau poate nici nu dormeam, nu mai știu precis. Frica a fost și mai mare: nu eram plin de ape, nu-mi vîjîiau urechile, nu mă dureau oasele și carnea, vedeam soarele cum intră pe fereastra deschisă cald și moale, deci eram cumva întreg: și totuși glasuri de oameni și de javre, amestecate, umpleau toată casa, și parcă toată curtea și tot satul. Mi-am astupat urechile cu degetele, apăsasem: și parcă nu le-am auzit mai pierit. Am avut o tresărire: glasurile acestea nu veneau din mine, nu erau ale mele. Mi-am scos degetele din urechi și cum eram singur acasă am încercat să mă ridic din pat și să văd de aiurez sau ba. Picioarele m-au ținut. Eram parcă mai ușor, mă întinerise parcă boala, cu doi ani mă dăduse înapoi. Am ieșit rezemîndu-mă de casă pînă la poartă: era clar: pe drum, treceau spre pădure cu cîte un cîine de zgardă vîntorii. Erau printre ei și Ciocănelea, și Țeavălungă, și Crăișorii. Dar nu mai aveau două capete.

Am fost sigur atunci că boala plecaseră din mine. Sau murise în mine, singură, cum pălăvrăgea Sevastița, nu știu. Am mîncat la amiază ca un țigan, tot ce mi-au pus ai mei înainte. Va să zică plecaseră oamenii la vîntoare. Ce să vîneze, nu știam și nici nu mă interesa. La o vîntoare vîntoarea în sine contează, jură vîntorii, și ce cade sub pușcă e mai fără semnificație. Plăcerea de a vîna e totul, am aflat eu mai tîrziu. Plăcerea lor n-o puteam cunoaște, acolo, pe cîmp sau în pădure unde plecaseră să caute lupi sau vulpi sau Dumnezeu știe ce. Dar eu le văzusem pe față plăcerea cu care își duceau cîinii de zgardă. Mai mult decît pușca, moartă, la spinare, ca un par, cîinele dolofan ori cu botul lung, ori

cu picioare cât rășchitoarele, era mândria stăpînului. Țeavălungă își botezase dulăul : Cezar. Belivacă : Musolini. Ciocănelea și-l botezase Franz Iosif. Mîncînd, îmi aminteam toți cîinii care ieșiseră din sat : Napoleon, Petru, Filip, Hitler, Vasile, Henric, Rex (al lui Craișoru cel mare), Leopold, Richard (al Craișorului cel mic), Iosif, Alexandru... Știam de la Lereu că la noi în sat toți cîinii purtau nume de regi sau de împărați. Și îmi venea să rîd, mîncînd, amintindu-mi cum vînătorii treceau țațoși ca niște copii, grași că puteau să comande unor javre cu nume de regi. Măcar așa poate ei se simțeau deasupra istoriei, mi-am reamintit eu mai tîrziu scena, mai grozavă decît niște cîini cu nume fudule pe care ei puteau să-i iubească și să le mîngîie părul, ori să-i asmută după iepuri sau vulpi, ori pur și simplu să-i poată omorî, la nevoie. N-am să uit că în mijlocul vînătorilor se afla, singurul călare, Gălătioan, cel care se mutase de cîtiva ani la Cîmpuleț. Numai el n-avea cîine și tocmai din cauza asta mi s-a părut că el era mai fălos decît toți vînătorii, cel puțin așa avea o lumină în ochi : ca și cum toți vînătorii ar fi fost cîinii săi.

Spre seară s-au înapoiat gălăgioși, plini de praf și cam beți, fără cîini. Le dăduseră drumul să vină acasă din clipa cînd se așezaseră în marginea pădurii la mîncare și la băutură, în jurul lupului împușcat. Cîinii nu se rătăciseră. Le ieșeau acum în drum stăpînurilor, lingușindu-se. Gălătioan mergea și el pe jos și pe cal, în locul unde stătuse de dimineață, în șa, pus de-a douălea, se bălăbănea lupul, mort, cu limba scoasă și cu picioarele moi, ca din cîrpe. Țeavălungă îi dădu lui Cezar un picior scurt în burtă să intre în curte, și Ostrogotu, la fel, cățelei sale Cezara. Și cînd toți rîdeau de schelălăitul unui dulău flocos și uriaș cât un lup cum era Cezar, văzură — și văzui și eu, de la poartă — pe Franz Iosif al lui Ciocănelea venind spre cal ca un orb, gata să-i intre sub picioare. Ciocănelea îi dădu și el un picior între coaste și Franz Iosif căzu pe noadă, dar se ridică imediat, ca și cum nici nu băgase de seamă că îl bătuse stăpînul său și își continuă drumul spre cal, ca beat. Ciocănelea îi izbi din nou și atunci fu clar că Franz Iosif nici nu simțise prima lovitură, deoarece n-o simți nici pe-a doua, ceea ce însemna că era atît de beat încît nu mai putea simți durerea.

— Ce i-ai dat, mă, să bea ?

— Eu, pe dracu... Poate copiii acasă și-au bătut joc de el și i-au băgat țuică pe gît...

— Miroase-l, poate duhnește a vin...

Ciocănelea îl strigă și Franz Iosif nu-i răspunse : își frecă doar botul, din mers, de pămîntul drumului, prăfuindu-se. Și toți începură să rîdă cu hohote, mai ales cînd animalul, parcă pus să le facă pe plac, își șterse botul cu laba. Vînătorii se strînseră în jurul lui și cum erau beți îl luară în brațe și-l mirosiră pe la bot și toți strigară că pute a butoi. Toți îl împinseră apoi, ca pe o minge, de la unul la altul cu picioarele, fără să-l lovească, murind de rîs. Și cîinele de atîta tăvăleală prin praf stătea cu coada între picioare și cînd lătra lătra răgușit de țuică, cu vocea schimbată, și căuta parcă în joacă să muște, și n-avea putere. Lătratul lui îi făcu pe oameni să se țină cu mîinile de burtă de atîta rîs. Și atunci îl văzui pe Lereu apropiindu-se de cîine și strigînd :

— Stați, mă nebunilor, nu vedeți că e turbat ? !

— Cum să fie cîinele meu turbat, găroiule, se răsti Ciocănelea la el. E beat, rîse el.

— E turbat, nu vedeți că-i curg bale din gură și are ochii roșii ?

Toți îl priviră pe Franz Iosif dîndu-se un pas înapoi și nu mai rîseră. Și se feriră cînd cîinele se ridică din praf ca un bolovan și vru să-și continue drumul — și auzii cum se încarcă armele și parcă deodată răsunară toate puștile și cîinele muri fără să audă nimic : căzu cu picioarele în sus, izbit, răsturnat de alice, fără să-l doară.

Picioarele mele prinseseră din nou putere și puteam să umblu pe picioroange în voie, semn sigur că scăpasem de zilele întinse pe pat și de nopțile bolnave în care mîncătorii de oameni treptat semănau din ce în ce mai precis cu vecinii și cunoscuții mei. Stîrpitura de Țeavălungă se făcuse și el căpcaun, un căpcaun pitic ; capul dinainte era al lui Țeavălungă și capul dinapoi era al lui Cezar. Noaptea prin visele mele fiecare vecin trăia în același trup cu cîinele său și era de mirare cum pe Lereu nu-l visam niciodată. Poate pentru că n-avea cîine. Toate visele mi-au pierit de cînd am început să umblu din nou pe picioroange. Seara cădeam lat și dormeam ca un bolovan pînă dimineața. Veniseră berzele și rîndunicile și își întăreau cuiburile vechi și eu eram singurul ins care puteam să mă uit în cuiburile lor cînd voiam. Eram de-

asupra cuiburilor lor și asta câteodată îmi întărea convingerea că omul când moare tot pasăre ajunge, rîndunică sau barză, și vine apoi să-și facă cuib sub streașina sau pe vârful casei sale de om. În vârful picioarelor mele de lemn, sus, și aerul era mai dulce și praful mai subțire și mai rar, și vocile oamenilor mai scăzute, și privirile lor mai mici. Mă priveau cu fața ridicată spre cer, cum privești norii sau pasările. Mă despărțisem de ei, trăiam cu patru metri deasupra lor, izolat ca într-un alt sat sau într-o altă lume. Pînă la mine n-ajungeau nici cîinii, nici oamenii, nici noroiul, nici turbarea. Fiindcă după ce-l omorîseră pe Franz Iosif, mai loviseră în cap cu parii sau cu securea încă șapte cîini cu fălcile căzute, triști și răgușiți și fugiți de-acasă. Căldura verii venise mai devreme, grea, apăsătoare, fără urme de vînt și fără cer de ploaie. Se înmulțiră muștele și începură să pută în curți gunoaietele neare în toamnă și neduse în primăvară pe loturi. Frunzele de-abia împlinite în verde pe la amiază se blegeau și foile de dovleac sau de dragavei se topeau, de ceară, și se întindeau pe pămînt ca și cum ar fi vrut să moară. Cîinii ținuți în lanțuri la loc umbrat lipăiau mereu apa pusă în cratițe de băut și lătrau și se repezeau cu gura după muștele ce viermuiau în jurul lor de parcă ar fi fost morți. Sau poate că ei puteau într-adevăr a mort, lucra în ei nevăzută, cum zicea Lereu. Apa începuse să sece în fîntîni și oamenii, prevăzători, strînseseră paiele și fînul și cocenii și tot nutrețul ce rămăsese din iarnă, gîndindu-se la iarna viitoare. Domnișoara Florentina Firulescu umbla în geantă cu o seringă cu otravă și cîinii prinși pe drum de grupurile de hingheri voluntari alcătuite de ea erau duși în oborul din spatele dispensarului și fără nici o deosebire, bolnavi sau sănătoși, erau injectați urgent. I-am văzut și eu pe hingherii voluntari, cum le zicea tot Lereu, niciodată treaz, cum se „distrează” : adică cum îi prind. Aveau fiecare cîte un laț de sîrmă și cîinele găsit în drum era așteptat în dreptul porților sau al gaurilor din gard și fugărit cu pietre și huiduit dintr-o parte în alta pînă intra cu gîtul în inelul ce-l sugruma și-l îmblînzea : cu cît se zbătea mai mult, cu cît voia să fie mai liber, cu atît leșina mai repede. Ciocănelea devenise un hingher neîntrecut și în hărnicia lui de a scăpa satul de cîini vagabonzi era mai degrabă o dorință de a stîrpi și altora cîinii din bătaură. Cînd au prins lîngă școală cățeaua lui Bodea, Bodea era în

curte și i-a văzut, însă n-a zis nimic : știa că domnișoara Florentina tot i-ar fi dus cîinele în obor și pe deasupra l-ar mai fi și amendat. Dar mai ales se temea să nu se fi îmbolnăvit cumva și cățeaua lui, rupînd lanțul și ieșind în drum. Era mai bine fără picior de cîine pe lîngă casă, era mai sigur. Da, da, era mai sigur. Se vedea pe ochii lui Bodea că-i convenea ce vedea : ca și cum odată dusă cățeaua, era dusă și turbarea de care se temea, era înlăturată orice posibilitate de a se mai îmbolnăvi el sau ai săi. Fugi în pivniță și veni cu o sticlă de țuică. Dar rămase cu ea în mîna. Nimeni nu se gîndise că el voia să-i răsplătească pentru că-i omorau cățeaua. Voise, și mai voia încă : era mai bine dacă ei o omorau, decît dacă ar fi fost el obligat s-o lovească în cap. O crescuse de mică și avea un fel de milă față de ea. Era, ce mai încoace încolo, era fericit c-o omorau hingherii. Bău singur din sticlă și vărsă cîteva picături, pentru sufletul moartei — care însă nu murise încă.

Îi ajunsei pe hingheri lîngă dispensar. Și băgai de seamă că așteptau ceva cu nerăbdare. Prinderea cîinilor fusese un fel de joacă, un soi de vînațoare glumeață. Nu le dăduse nici o satisfacție, știau că nu sînt loviți de turbare : cînd îi prindeau în laț, nu se temeau de ei. Și dacă nu se temeau, totul n-avea nici un haz. De aceea așteptau tăcuți clipa cînd domnișoara Florentina își umplea seringă cu serul acela groaznic. Acolo era moarte sigură, în fiolele aliniat în cutiute de carton : și moartea trecea din sticlutele cu gît lunguieț în seringă. Și domnișoara Florentina ținea seringă în mîna dreaptă, cu acul în sus, și se îndrepta spre cîinii imobilizați în obor. De data aceasta erau vreo douăzeci, flocoși, ciobănești, cățelandri, doi căței albi și cățeaua lui Bodea. Seringa îi înțepă pe fiecare și efectul se văzu destul de repede. Picioarele unora începură să se înmoaie, ochii să se acopere de ceață și să se stingă. Și abia atunci înțelesei ce așteptaseră hingherii : așteptaseră să vadă cum și cît știe moartea să lucreze de repede și de bine.

Și oricît erau ei de vînațori și de nepăsători, cînd se treziră în fața a douăzeci de leșuri din care viața plecase și căldura continua să rămîna și să se zbată, uitară unde se află și își dădură jos de pe cap pălăriile, ca la mort.

Florentina intrase în dispensar și ei erau încă sub vraja care culcase cîinii, erau încă uimiți și nițel îngroziți, însă

totuși mândri că văzuseră cu ochii lor ce putere distrugătoare încăpuse în niște sticlute și fusese ținută în mîna dreaptă de domnișoara Firulescu și se desfășurase fără milă și fără alegere... Văzuseră, da, văzuseră chiar moartea cum vine și cum se așază fără întoarcere în carnea cuiva. Îi priveau cum rămăseseră nemișcați, tăcuți, și-ar mai fi rămas așa dacă un cîine flocos nu i-ar fi lătrat, speriat de ei și speriat de cei ce încă nu începuseră să pută decît pentru nările lui în obor. Belivacă dădu cu palaria după el și se repezi cu lațul de sîrmă să-l prindă, dar Țeavălungă îl prinse de mîna și-l opri.

— E cîinele lui... zise Crăișoru cel mare.

— Ce frumos e, și tare, îl laudă Ostrogotu.

— Cuțu, cuțu, îl strigă Ciocănelea și se căută prin buzunare și-i paru rău că nu găsi nimic de mîncare să-i dea.

Flocosul sări peste un gard și își văzu de-ale lui prin grădina lui Apăchioară și ieși apoi iarăși în drum lîngă casa lui Bodea. Îl văzui și spre seară intrînd prin grădini și plimbîndu-se liber peste tot. Hingherii nu se atinseră de el nici a doua zi și a treia zi Ciocănelea cînd îl întîlni scoase din buzunar o bucată mare de pîine și i-o aruncă. De data asta nu uitase să ia pîine. Flocosul o mîncă și Ostrogotu zise cu mare plăcere, tare, să-l audă toți :

— Ce frumos mîncă, fraților, ca un om...

După o săptămînă fata lui Apăchioară muri nu se știe de ce și toți crezură că fusese mușcată de vreun cîine turbat. Veni un doctor tînăr de la Turnuvechi, Dănilă, și spuse că fata murise de aprindere de plămîni. Dănilă rămase în Braniște, ceea ce însemna că primise post aici și nu făcuse drumul doar ca să vadă moarta lui Apăchioară. Trei văduve voriră să-l ia în gazdă și el neștiind că sînt văduve nu se duse la nici una. Voia să fie aproape de dispensar. Peste cîteva zile găsi o cameră la Bodea, se-nțeleșeră la preț. Bodea îl întrebă, șoptit, deși nu erau decît ei doi în cameră :

— N-a fost turbată ?

— Nu... De ce ? rîse Dănilă.

— Că aștia au omorît o grămadă de cîini... c-a intrat turbarea în sat...

Și-i povesti cum hingherii prinseseră și căteaua sa și-o omorîseră. Și cum nici un animal — bou, oaie, capră sau cal sau altceva — n-avea voie să meargă prin sat fără stăpîn,

să nu fie mușcat de vreun cîine turbat. Și toți cîinii erau legați prin curți, să nu cumva să împrăstie boala de-s atinși de ea. Dănilă rîdea și privea pe fereastra deschisă.

— Prostii, zise Dănilă. Asta ce, nu-i cîine ?

Flocanul se oprise în fața dispensarului și se ușura, cu piciorul stîng din spate ridicat și rezemat de un stîlp de telefon.

— Asta e... rîse Bodea.

— Ce e ?

— E al lui... Adică al părinților lui, că el e la Cîmpuleț...

Tot al lui e, dacă e al lor...

— Și pe el nu-l ?...

— Păi... știți... El e al lui...

— Dă-l dracu de cîine, băga-mi-aș picioarele în el ! se înfurie Dănilă și plecă în sat și cînd se întîlni cu Florentina și află de la ea și de la inșii care erau pe lîngă ea la dispensar că omorîseră mulți cîini presupuși turbați, zise :

— Fata lui Apăchioară a fost turbată.

— Știam, zise Ciocănelea.

— Ați vrut să nu se sperie lumea, zise Țeavălungă.

— Să nu-l supărați pe tat-său... Acuma, că e în mormînt...

— Noi n-o să spunem la nimeni...

— Toți cîinii vagabonzi... întelegeți ? îi întrebă Dănilă.

— Fără discuție, răspunse Ciocănelea.

— Fără excepție, continuă Dănilă.

— Desigur, întări Crăișoru cel mare.

— Să mergem, propuse Dănilă și toți îl urmară, gravi.

Și trei ceasuri au tot adunat la cîini și pe flocan nu l-au întîlnit. Doctorul voise doar pe acesta să-l găsească. Dănilă era singurul care știa adevărul în privința morții fetei lui Apăchioară — de aprindere de plămîni murise, în nici un caz de turbare — dar nu acest adevăr îl interesa pe el, ci altul, care i se părea mai îngrozitor. Spre seară l-au întîlnit pe flocanul roșcat și cînd Dănilă le-a spus să-l prindă, ei au zîmbit. Și nu s-au atins de cîine. Îi mințise va să zică de pomana, i-a zis el mai tîrziu lui Lereu, fiindcă n-a putut să-i facă să-l prindă pe roșcovan. Sau poate nu de pomana, deoarece tot aflase ceva : că exista un lucru de care lor le era mai teamă decît de turbare. Exista va să zică o boală mai groaznică decît turbarea.

Una e să vezi în fiecare dimineață cum Florentina deschidea larg fereastra și apoi ieșea în curte la fântână și umplea jgheabul cu apă și se spăla aproape goală și alta e să înțelegi că n-o făcea asta pentru mine care eram atunci un mucos (și ce-am văzut atunci înțeleg acum, sau am înțeles între timp, ascultând și ce înțelesesera alții mai mari ca mine) și nici să-l scoată din minți pe Teavălungă, piticul născut din masculul din el, ce venea cu noaptea în cap și se-ascundea printre glodurile din pătutul Ostrogotului ca să nu piardă lumina — cum mărturisea bîlbîindu-se prietenilor — ce lumina pulpele la pieptul și spatele domnișoarei cînd apa, bătută de soarele ce răsărea, o răcorea ; și nici pentru gura babelor nu-și începea ea fluierînd dimineața, și nici măcar pentru Dănilă, ce se mutase la noi — să aibă grijă de sănătatea mea și fiindcă nu-i convenise mîncarea la Bodea — și nici pentru altcineva nu ieșea Firulescu desculță în curte și cum o adusesse pe lume maică-sa ; nu, pentru nimeni. Ea era frumoasă și aș putea spune, folosind o formulare a lui Dănilă, rușinos de frumoasă și rușinos de fericită fiindcă se gîndea numai la ea și la trupul ei și spălatul și plimbarea prin curte de dimineață nu erau altceva decît un act firesc și elementar făcut de ea doar pentru ea, ca un fel de rugăciune ce și-o înălța singură propriului ei trup, singurul altar de altfel căruia i se închina.

Era constatarea lui Dănilă. La început și el crezuse că e nițel excentrică, ori că procedeză astfel ca să-i irite pe cei ce de-abia atîta așteptau ca să poată lungi și înzeci, după propria lor fantezie, totul. Dar pe Florentina nici bîrfa lor n-o interesa. Era atît de serioasă, încît Dănilă, care la început o urmărise prefăcîndu-se că se bărbiește în tindă și n-o vede, nu se mai bărbiește : o privea pur și simplu și-o admira. Și greșeala mea la început a fost c-am crezut că urmărește doar lumina pomenită de Teavălungă. Pîna mi-a spus, mai bine zis pîna i-a spus lui Lereu : „Formidabil cît este de oarbă !“ „Cum, oarbă ?“ „Bine, nu vede pe nimeni pîna nu se îmbracă și iese în sat, absolut pe nimeni, de-aceea nu-i pasă. Și nu vede, fiindcă nu se gîndește la nimic, decît la ea !“ „Și cei care o văd ?“ „N-are importanță de-o vede cineva sau nu : toți sînt niște pietroaie, niște pari, adică nu sînt !“

Nici eu n-am înțeles atunci nimic și, după cum s-a scărpinat sub bărbie, nici Lereu. „Asta înseamnă ?“ a tatonat Lereu. „Înseamnă că nu iubește pe nimeni“. „Da, asta așa sună, a zis Lereu, așa că v-ați mutat degeaba de la Bodea“. „Poftim ?“ a zis Dănilă. „Nimic, a continuat Lereu. E oarbă domnișoara, e oarbă“. Și țiganul și-a hlizit către mine dinții săi de metal și eu m-am îngrozit și m-am strîmbat nu de fantastica descoperire a lui Dănilă, că e oarbă (n-am crezut o iotă, și n-am înțeles ce voise el să spună) și nici de gluma lui Lereu la care mă luase complice, m-am strîmbat pur și simplu simțind — deși era departe, și n-ajungea pîna la mine — mirosul putred al dinților lui Lereu. Oricît de bine se purta acest om, nu mă puteam apropia de el, din acest motiv. Și jur pe orice că țineam la el mai mult decît la șapte sau șaptesprezece sau nu știu mai cîți inși ce n-aveau pielea neagră ca a lui și nu le puteau cămașile a fum. Fumul ce-l plimba odată cu el, îmbibat în pielea și în părul și hainele sale, nu mă îngreșoșa. Doar gura. Baba Sevastița îi zisese odată : „Îți pute gura de cîte păcate ți-au ieșit din ea“. Era o prostie, nu era vorba de păcate, ci de dinți stricați. „Așa că ne putem uita liniștiți la ea, a zis Lereu ; e oarbă și nu ne vede“. „Exact, a întărit Dănilă. Dar lighioanelor astea oarbe și egoiste și somnambule nu le place să le trezești“. „Ce-o să facă, o să muște ?“ „Poate“. „Cine se teme de-o femeie care mușcă ?“ rîse țiganul. Și cînd Dănilă a plecat spre dispensar, Lereu m-a întrebat : „Ai văzut ce urechi roșii are doctorul ?“ „Da, de ce ?“ „El zice că l-a ars soarele... Îi ard urechile, aia e !“ Și m-a lăsat baltă. Am privit-o din nou pe Florentina (ai mei plecaseră la lucru, și ai Ostrogotului) și nu mi s-a părut că nu vede : punea săpunul exact de unde-l lua, în cutia de cremă de ghete goală, înțepenită de Ostrogot în popul fîntînii. Am auzit apoi prin pătutul un uruit de șobolan mare : Teavălungă ieșea dintre gloduri și pleca acasă. Florentina intra în casă și totul se termina pentru el. Ostrogotul avea gard înalt, de scîndură lată : nu se vedea din drum la el în curte. Și la fîntînă, deloc ; între fîntînă și șosea se afla bucătăria. Numai de la noi se vedea totul la Ostrogot fiindcă și de la el se vedea toată băutura noastră. Plecai și eu spre dispensar. Aș fi vrut să văd și eu cum o domnișoară moașă sau soră medicală e chioară și cînd un ins la care-i ard urechile după ea (la asta se gîndise Lereu, nu ?) pune mîna pe ea și-o privește în ochi. Pentru mine

atunci era foarte limpede totul : ea se făcea că nu vede pe nimeni, ca să nu-l vadă nici pe Dănilă și să-l bage în spital și să-i arate că toată învățătura lui n-o să-i folosească la nimic. Așa cum îl auzisem pe Dănilă zicându-i că de turbare trebuia să apere oamenii și cîinii înainte de a fi mușcați și atinși de ea, fiindcă odată ce boala apare evoluează fără nici o excepție spre moarte și că nici un medicament nu poate opri mersul ei fatal și nici un tratament nu există și turbarea nu poate fi înfrîntă, ea înfrînge tot ce știu oamenii, e deasupra medicamentelor și învățaturii : e deasupra noastră, ca moartea, zisesese Dănilă. Și poate că Florentina voia să-i arate că și ea era deasupra oricărei învățături.

3

— Ascultă, Nicanor : tot ce-mi povestești tu e foarte interesant, sau destul de interesant, ca să nu crezi cumva că te flatez. Nu doar faptele relatate mi se par demne de reținut : rețin mai ales felul cum selectezi tu aceste scene petrecute în copilărie. Cum în memoria ta au rămas întipărite figurile unor oameni și cum încerci să-i arăți pe acești inși printr-o prismă, să-i zic, dublă ; prin felul cum i-ai înțeles atunci și prin felul cum încerci acum să înțelegi și să-ți explici ce-ai văzut în anii copilăriei. Dar pe mine mă interesează ceva foarte precis, scuză-mă că te întrerup : aș vrea să aflu mai exact ce știi tu despre Calagherovici. Despre el te-am rugat de la început să-mi povestești de l-ai văzut sau ai auzit ceva despre el și tu nici măcar nu i-ai pomenit numele pînă acum. Sigur, omul e mort, și poate ți se pare ciudat să mă interesez de un mort. Eu încă mai sper să nu fie mort. Calagherovici nu e neam nici cu mine și nici cu tine, și se pare că atunci cînd a plutit deasupra lui amenințarea cu moartea nimeni nu l-a mai ținut de neam. Nu e ceva neobișnuit : condamnații își pierd neamurile fără să vrea. Ca ele să nu împărțasească de drept sau dintr-o eroare soarta lui. Și totuși cineva nu l-a trădat, altfel nu se explică de ce el a murit — sau a dispărut — atît de tîrziu. A existat un martor care l-a ținut în viață — un neam ce nu-i era neam de sînge, dar a contat atunci mai mult decît o rudă apro-

piată. Mie îmi place să cred că tatăl meu a fost acest om. E o părere, sau altceva : o explicație a morții tatălui meu. Una dintre explicații, poate. Eu vreau să ajung la Calagherovici ca să ajung de fapt la moartea tatălui meu. După cîte am aflat, omul care dorea prăbușirea lui Calagherovici nu era interesat de soarta tatălui meu : în orice caz nu-i voia răul. Că nu-i voise binele, nu contează. Asta e și un semn de indiferență, să nu-i dorești cuiva binele. Periculos e cînd dispăre indiferența, și ea dispăre doar în cazuri mai negre. Calagherovici ce era ? El trebuia neapărat să nu fie nicidecum ca să poată fi dat de pămînt. Numele îl avantaja, ca să piară. N-avea alături de el nici măcar propria sa identitate. Toate se orînduiseră în așa fel, încît n-avea altceva de făcut ca să scape de ce era învinuit decît să accepte învinuirile aduse și să dispară sau să moară. El n-a vrut să accepte. Tu ai intuit foarte exact psihologia celor care în Braniste n-aveau curajul să se atingă de cîinele lui Gălătioan. Toți admirau (ți-ai dat seama cu sensibilitatea vîrstei tale mici, vîrstă ce imprimă ireproșabil orice privire) flocoșul roșcovan și-l laudau, ca să nu audă cumva Gălătioan că i-au lovit sau bîrfit cîinele. Sau că i l-au înjurat. Cine să-i insulte animalul ? ! Știu că aveau și niște porci bătrînii lui care zilnic mîncău boștină pe la cazele de fiert țuică și nimeni nu-i îndepărta nici după ce se umflau și sătui se culcau pe unde apucau. Și mai aveau și un cal care păștea pe unde se nimerea. Ai sesizat excelent umilirea oamenilor în fața animalelor unui ins. Și deduc de-aici atitudinea lor în fața aceluia ins : nu mai erau umili, erau literalmente hipnotizați, transformați în ce ? În pietre, în animale, în ce ? În orice caz în ceva surd și orb, cum trebuie să fie o lopată sau o unealtă oarecare. Eu cred că pe această spaimă a lor în fața cîinelui roșcovan și-a construit, cine a fost interesat, lichidarea lui Calagherovici. Ar fi interesant să-ți amintești inșii ce-au mai trecut atunci prin sat și-au putut deci sesiza — în afara doctorului Dănilă — teama oamenilor de cîinele roșcovan. Teamă și ridicolul acestei spaime : fiindcă ei n-ar fi prins în laț acest cîine nici dacă ar fi fost bolnav de turbare. E greu pentru tine să-ți amintești exact ce-aș dori eu și poate este inutilă încercarea mea de-a descoperi dacă nu adevărul, măcar un fir al acestui adevăr, bazîndu-mă pe memoria ta, pe impresiile copilului

Nicanor și pe ce mai păstrează din aceste impresii Nicanor cel de azi. Se pierd multe detalii din copilărie, dar persistă unele imagini fundamentale. Ele ne urmăresc pe toți, ca niște criminali sau ca niște sfinți. Iartă-mi comparația nepotrivită. Am vrut să spun că oricât vom fugi de ele, oricât vom înainta în ani, ele vor fi tot mai aproape, detaliile se vor mări; sînt convins că peste zece ani soldatul prizonier care iese din apă în visele tale și în clipele cînd ți-l amintești va deveni atît de viu, încît îi vei simți și respirația și-i vei auzi și ultimele cuvinte și-i vei vedea și culoarea ochilor și-o vei spune. Tot ce atunci s-a înregistrat precis dar a fost tulburat de emoție, tot ce o vreme ai căutat să uiți, sau ai uitat fără să vrei, va căpăta în timp proporțiile inițiale, vii și dureroase. Și chiar dacă acum tu ți-ai aminti ceva fundamental despre Calagherovici nu știu dacă în fața legii sau a oamenilor acest ceva ar constitui un punct de sprijin: cine se bazează pe amintiri, pe impresii? Toți vor numai detalii fizice, probe materiale, palpabile. Tentativa mea ar părea din capul locului sortită eșecului. Și poate așa va fi. Dar chiar dacă nu descopăr ce doresc, acel adevăr, atmosfera care a făcut posibil acel adevăr tot trebuie s-o aflui. Am mai discutat cu o mulțime de indivizi despre anii, despre zilele ce mă interesează. Am ajuns la o concluzie pe care am să ți-o spun, înainte de a te ruga să povestești mai departe. Iată-o: Calagherovici a fost ținta principală, dar nu el a murit primul, sau nu el a dispărut primul. Cred că mă aflui în fața unei ipoteze interesante și a unui tip de criminal inteligent și deci ieșit din comun. Ținta, deci: Calagherovici. Dar existau niște martori care știau că trebuie să dispară Calagherovici, sau măcar intuiiau. Unora li s-a cerut poate concursul, altora doar un argument, o mărturie mai criminală decît însăși crima, căci aceasta, crima lor, s-ar fi bazat liniștită și senină, și dreaptă în văzul lumii pe această mărturie. Și cel interesat să termine cu Calagherovici, înainte de-a-l lichida, a făcut ceva nemaipomenit: a lichidat martorii. Asta e concluzia mea: cînd Calagherovici a murit, nici un martor nu mai era în viață. O crimă perfectă, s-ar spune în tratate. Și așa și este. Nu sînt în viață, dacă cumva n-au decedat de vreo boală sau din alte motive decît asasinii lui Calagherovici. Și tu. Sau mai precis: și memoria ta. Mi-a venit ideea să te rog să-mi povestești despre

acest om zilele trecute cînd la cofetărie mi-ai relatat cum asistentul Dealatul a depistat un bolnav de turbare și cum tu ai fost aproape bolnav toată ziua amintindu-ți de zilele cînd în Braniște bîntuise turbarea. Eu știam că în timpul cîinilor turbați din Braniște a fost Calagherovici arestat. Evenimentul a fost — turbarea, vreau să spun — atît de impresionant pentru tine, încît după ani de zile vestea găsirii unui ins mușcat de-un cîine turbat te-a pus la pat. E deci logic ca zilele acelea să-ți fi rămas clare în minte, și după cîte mi-ai povestit pînă acum așa și este. În general emoțiile mai puternice sînt cele dureroase, de frustrare. Mi-a povestit mama că în timpul cînd era însărcinată cu Victoria simțea un soi de dureri surde în spate și o oboseală haotică o cuprindea la fel de haotic și așteptarea momentului dureros n-o speria: durerile acestea mici și sîcîitoare i-au rămas și apoi în minte, copleșind adevărata durere din timpul facerii. Ele erau însă cumva inutile, durerea finală avea darul să aducă pe lume o ființă. Dar îi amărau tot timpul, n-o lăsau nopțile să doarmă: a fost o sarcină greu de dus și poate și de asta în primele zile nici n-a iubit-o pe Victoria. Începuse cumva în subconștient nu să n-o mai dorească, ci mai groaznic: dorise s-o aibă oricum, numai să termine odată cu patimile ce-o pătimeau. Dar am să-ți dau un exemplu și mai bun: că omul păstrează în el mai vie durerea, că emoția amenințată de un pericol nu se șterge ușor. Oricum, ea primează. Iată exemplul: tot mama îmi povestea că în timpul cînd tata o știa gravidă (cu Victoria) și se bucura așteptînd ca un nebun să aibă o fetiță, bucuria lui de la o vreme parcă s-a stins, sau trăia în el ascunsă, și în locul ei a apărut o altă emoție care-l făcea să tresară la orice zgomot și să fie mereu pe drum cu sprîncenele încruntate, atent: începuse să se teamă de cîini turbați. Să nu cumva s-o muște pe mama. Și cred că un expert în măsurarea intensității emoțiilor ar fi găsit atunci dominantă în tata teama de ultravirusul rabic și nu așteptarea Victoriei. Eu aș adăuga, și în cazul mamei, și în cazul tatii, o ultraemoție, pe care ei nu voiau s-o recunoască sau n-o intuiiau c-ar fi atît de îngrozitoare: ea se chema Calagherovici. Ca s-o numim cu numele victimei, fiindcă pe vinovat nu-l cunoaștem. Mai presus de durerile ei haotice — agravîndu-le însă — și mai presus de minuscului agent cu dimensiuni

cuprinse între 140—240 microni, se afla Calagherovici. Așa că găndește-te la Calagherovici, Nicanor. L-ai văzut, l-ai cunoscut?

— Nu.

4

— Nu l-am cunoscut, Tică, dar am auzit de el. Am să încerc să-mi aduc aminte când i-am auzit numele prima dată. Nu, nu-mi amintesc precis. Pe taică-tău l-am cunoscut, adică l-am văzut de mai multe ori. Venea în Branîște cu Moise, directorul școlii din Pătîrlagele. Veneau des. Să facă recensământul oamenilor, al oilor, al cailor și cred că și al cîinilor. Posibil. Am uitat să-ți spun că în ziua când am plecat după Dănilă la dispensar — și el zisese că Florentina e oarbă — șaretă lui Moise era trasă la umbră în dreptul casei lui Belivacă. Era înainte de cincizeci.

Directorul cu taică-tău mîncău dulceață de nuci verzi în tinda dispensarului și Florentina îi servise și cu apă rece scoasă din fîntîna americană a lui Belivacă. Dănilă nu-i cunoștea și când i-a zărit s-a făcut cam vînat. „Ați venit în inspecție?” i-a întrebat. „Nu”. „Sînteți veniți pe linie sanitară?” „Nu”. „De la centru, de la București? Politic?” Moise răspundea zîmbind: „Nu, nu, nu...” Și pe urmă i-a explicat: „Sîntem din Pătîrlagele, am venit cu alte treburi și ne-am oprit pe la domnișoara Firulescu...” „Aha! a făcut Dănilă. V-ați oprit la dispensar să mîncăți dulceață, dacă aici nu se află măcar o cofetărie...” „Vă deranjează, domnule doctor?” „De ce? Numai să vă facă bine dulcele, așa de dimineață”, a zis Dănilă, și s-a dus în cabinetul său. Nu se făcuse vînat crezîndu-i inspectorii, cum bănuisem eu: îl deranja intimitatea lor cu domnișoara Firulescu. Și nu-și putuse stăpîni gelozia. Asta a observat și Moise, fiindcă i-a zis Florentinei: „Am impresia că tînărul domn vrea să ne dea afară”. „Tînărul domn poate să vă dea afară din cabinetul său, dar aici sînteți în tinda casei și cum bine știți casa e a lui Belivacă, dispensarul are doar cîteva camere închiriate”, a vorbit ea fără să-și voaleze vocea și Dănilă n-avea cum să n-o audă prin ușa ce-l despărțea de ei. Și ultimele cuvinte

oricum le-a auzit: a apărut în prag îmbrăcat în halat, mai vînat ca înainte. „Dumneata nu dorești o dulceață?” l-a întrebat Florentina. „Doresc să chemi oamenii aceia ai dumitale, hingherii, am nevoie de ei”. „Imediat o să vină”, rîse ea și-l strigă pe Belivacă și-i șopti ceva. Oamenii se strînseră în timpul cît domnișoara Florentina pregăti cafele negre pentru oaspeții din Pătîrlagele. Dănilă se plimba prin oborul acum gol, prin curtea lui Belivacă, pe drum, cu mîinile la spate, vînat, nerăbdător. Eu, cu picioaroangele lîngă pomnițarul uriaș din grădinița lui Belivacă, între frunze, mîncam dăde negre. „Domnul doctor vrea să vă spună ceva”. „S-auzim”, a zis Țeavălungă. „Azi-diminează când am venit la dispensar pe lîngă casa dumneatale, Craișorule, am văzut un cîine”. „Da, și?” n-a înțeles Craișoru cel mare. „Privea în pămînt și vroia să intre prin gard, nu vedea, se lovea de popii șanțului și nu-i vedea. Și când l-am strigat nu m-a auzit”. „Nu vă cunoștea”. „Avea bale”. „Și?” „Se învîrtea pe loc, a început să se învîrtă în jurul cozii. Nu mai era bun de nimic, nu mai avea putere nici să muște, nici să latre... Nu-nțelegeți? Era turbat!” Oamenii rîseră. „E bună, zise Ciocănelea. Va să zică era prididit de turbare?” Și iarăși rîseră toți. „Și ce vrei dumneata să facem?” „Acuma într-adevăr e vorba de turbare”, vorbi medicul speriat de rîsul lor. „Nu dumneata ne-ai oprit să mai prindem cîini, că era o gogoriță și că fata lui Apăchioară murise de plămîni și voisei doar să ne încerci dacă avem curajul să-l prindem pe flocanul lui...” „Nu mai ține”, rîse Țeavălungă. „Dar acum e adevărat!” țipă Dănilă ca ieșit din minți și în loc ca tonul lui să-l facă ascultat, ei rîseră și mai tare și rîse și Florentina. Se plictisiseră oamenii să vîneze cîini prin sat și să spună apoi că nu fuseseră bolnavi. Și chiar dacă era vorba acum de un pericol real, plictiseala lor era atît de mare și neîncrederea atît de totală, încît nu puteau decît să rîdă. „Noi mîncăm dulceață și oamenii sînt amenințați de o molimă...” „Crezusem că ești gelos, scuză-mă”, vorbi Moise. „De ce să fiu?” răspunse tot burzului Dănilă. „Plecați”. le zise domnișoara Florentina oamenilor și pașii ei seci în jurul mesei de pe care strîngea farfuriile de dulceață și privirea ei rece vorbeau clar că i-ar fi convenit ca Dănilă să fi fost supărat din cauza prezenței musafirilor. Cîinele de

care vorbise medicul îl învinetise pe acesta, nu gelozia, nu paharele cu apă rece aduse de ea zîmbind. „Plecați“, repetă ea și oamenii s-ar fi îndepărtat dacă n-ar fi intervenit Moise. „Să nu plece, domnișoară Florentina, în fond, chiar de n-o să fie toți cîinii bolnavi, ci numai unul, tot merită să fie omorîți“. Apoi Moise se apropie de medic și-i puse mîna pe umăr, prietenește : „Trebuie să-i înțelegi și pe dînsii, și pe domnișoara : au obosit... Nu, Horia?“ Dar Horia Dunărințu nu răspunse și Moise continuă : „A obosit să aibă mereu grijă pentru alții, pentru viața altora... și s-au plictisit să umble să prindă cîini și să-i omoare... Și să le spună consătenilor aceleași vorbe : aveți grijă, aveți grijă ! Au și dînsii personalitate... Nu, Horia ? E caraghios să simți că te-ai transformat într-o moară de vorbe... Fiecare vrea să fie el, nu ce vrea altcineva să fie, nu Horia ? Așa că... Domnișoară Florentina, să-l asculte pe dînsul... E medic. Boala trebuie stîrpită din fașă, nu, Horia?“ „Bine, consimți domnișoara Firulescu. Mergeți și prindeți... da...“, și oamenii plecară, ascultători și cumva convingși. Și după cîteva clipe, cînd dispărură după primul colț și li se auziră glasurile urmărind un cîine, ea îl întrebă pe Dănilă, surîzînd : „Să presupunem c-ai avea dreptate, deși n-ai, dar să presupunem... Da, dar de ce-ți iei rolul atît de în serios, ca și cum ar depinde de dumneata totul?... Lasă lucrurile să curgă de la sine... De ce nu aștepți, de ce te bagi?“ „Ce să aștept, domnișoară?“ vorbi tot vînat Dănilă și privi ceștile de cafea în care Moise începuse să ghicească. „O, rîse ea, ce să aștepți ? Destinul, poftim ! Eu de-abia aștept clipa cînd va interveni «destinul» și le va rezolva pe toate nespuse de prost!“ A rîs toată lumea și s-a mai îmblînzit și privirea medicului. „Hai, doctore, l-a îndemnat domnișoara, adă și dumneata o cană cu apă rece... E o dimineață atît de idilică, încît e păcat să refuzi o dulceață care dă tot farmecul acesta idilic...“ Și Dănilă a adus o cană cu apă de la fîntîna americană a lui Belivacă și-a acceptat o dulceață de nuci verzi.

Hingherii amatori se înapoiară nu peste mult timp cu vreo zece cîini și Florentina se duse în obor cu seringă și cu fiolele cu otravă și javrele aproape sugrumate în lanțuri muriră fleșcăindu-se ca niște bășici ce se deșertau prin înțepătura pe care acul le-o făcuse. Soarele le lumina blănille

moi, se răsfrîngea strălucitor în părul lor lucios, alb sau roșcat. Doctorul intrase la el în cabinet, fugind, să nu vadă moartea pe care el o dorise. „El vrea să stîrpească virusul, dar îi e milă de niște cîini, ori și una și alta nu se poate“, vorbi Moise. Și Horia Dunărințu îl privi drept în ochi și zise : „Da, da, înțeleg...“ „E simplu“, zise Moise. „Da, e foarte simplu... Te înțeleg, Moise“. „De ce să mă înțelegi pe mine ?!“ se miră directorul. „Înțeleg de ce m-ai tot adus pe-aici cu șareta, de ce m-ai ținut și data trecută aici în tindă, cînd domnișoara a injectat cîinii... Atunci n-am înțeles nimic...“ „Nu știi ce vrei să spui, își aprinse Moise o țigară și după felul cum plimbă chibritul aprins prin aer și cum îl stinse strivindu-l în ceașca de cafea eu îmi adusei aminte de ziua cînd văzusem și eu omorîrea cîinilor și cînd îi văzusem și pe ei doi în tinda casei lui Belivacă și nu-i luasem în seamă : flacăra chibritului îmi aminti gestul de-atunci, și gestul acela se suprapunea exact pe cel de-acum. Deci și gîndurile lui Moise de-atunci trebuiau să se suprapună exact pe cele de-acum. Avea dreptate Horia Dunărințu, mai fuseseră aici. Zise : „Înțeleg de ce m-ai adus și astăzi aici, Moise, ai bănuț c-ar putea iarăși domnișoara Firulescu să injecteze cîinii...“ „E meseria ei, e normal să se ia măsuri...“ „Da, dar tu m-ai adus s-o văd nu pe ea, poate, ci cum se poate muri de lesne dintr-un gram de otravă, în cîteva clipe... O simplă înțepătură și gata...“ „Ești nebun, rîse Moise, te-ai îmbătat cu apă rece“. „Măcar de-ar fi așa... Ai vrut să-mi arăți această posibilitate... Nu, nu, Calagherovici nu este ce crezi tu...“ „Dar eu nu cred nimic, eu doar te-am întregbat ce știi despre el...“ „Ar putea să piară așa, dintr-o injecție?“ „Prostii, cine are interesul să-l omoare pe Calagherovici ? ! Dacă e vinovat, o să plătească. De ce vezi totul în negru?“ „Atunci e vorba de mine ? Dacă nu spun ?“ „Hai să plecăm, ai luat-o razna. Nu trebuie să te temi, n-ai nici un motiv, ești cinstit“. „Tocmai de-asta mă tem“, zise Horia Dunărințu și privi la Moise care rămăsese cu chibritul, altul, aprins în aer, atent : fiindcă simțise că în spatele său se afla cineva. Așa și era : Dănilă se afla lîngă prispă, printre butucii de viță-de-vie plantați de Belivacă : ieșise din dispensar pe ușa ce da spre bucătărie și venise tăcut să vorbească poate cu hingherii ; și rămase mut, ascultînd discuția dintre cei doi musafiri ai Florentinei, pe care n-avea totuși nici un motiv

să-i simpatizeze. Ghicindu-l mai ales, Moise stinse chibritul în aer și rîse, ca să se creadă că era o glumă ce pălăvrăgiseră ei înainte. Numai că Dănilă îi întrebă, vînat : „Cine e Calagherovici ?“

5

„Ha, ha“, a rîs mînzește Moise și la nunta fetei lui Ciocănelea cînd Dănilă i-a pus aceeași întrebare, și ca și prima dată, la dispensar, i-a arătat-o cu mîna dreaptă pe felceriță și i-a zis s-o întreb pe ea. Și cînd Dănilă a întreat-o, asurzit de goarnele și de tobele lăutarilor, cum fusese și la dispensar asurzit de huiduielile și loviturile cu parul în garduri ale hingherilor, ea a dat din umeri, la fel ca prima dată, și a răspuns tot printr-o întrebare : „Cine e Calagherovici ?“ „Eu te întreb cine e, nu tu“, a reluat Dănilă exact cu aceleași vorbe discuția și ea, bînd dintr-un pahar cu vin și privindu-l parcă pe deasupra capului, fără să-l vadă, sau voind să nu-l vadă, leneșă, a răspuns tot cu întrebarea lui : „Eu te întreb, nu tu“. Era la nuntă și Horia Dunărințu : mai precis a ajuns întîmplător la nuntă, adus poate nu întîmplător cu șaretă de Moise, fiindcă sosiseră împreună. Zic întîmplător, căci Horia Dunărințu nu știa să fie nunta fetei lui Ciocănelea în ziua aceea, el o știa în sîmbăta următoare, dovadă că purta tot pantalonii de purtare, făcuți din alți pantaloni, militari, vopsiți în coajă de nucă. Moise își schimbase și cămașa, lucru pe care Horia Dunărințu nu l-a băgat în seamă decît cînd l-a văzut intrînd în horă, chemat de Gălătioan. Asta a fost se pare a treia surpriză a lui Dunărințu, după ce-a văzut nunta și cămașa, și a surîs și a intrat și el în horă, chemat tot de Gălătioan, și i-a zis lui Moise : „Tu știi“. „Ce știi ?“ Aici discuția lor s-a întrerupt, adică a fost întreruptă de Dănilă cu : „Cine e Calagherovici ?“ Lăutarii erau în mijlocul bățaturii lui Ciocănelea sub dud, și hora se învîrtea în jurul lor, și eu, pe picioaroange, lîngă dud, vedeam ca în palmă toată nunta. Nimeni nu se uita în sus, să mă vadă, nu interesa pe nimeni să vadă un copil țicnit pe care toată ziua puteau să-l vadă pe picioaroange. Se obișnuiseră cu mine, și eu cred că se obișnuiseră cu nebunia mea. Eu nu mă obișnuisem cu

ei, cu toate că-i știam, mereu îi auzeam rîzînd ori vorbind altfel și ei erau mereu alții pentru mine, ca și cum în fiecare zi s-ar fi născut din nou. Nu toți, e drept. Dănilă, nu. El o ținea pe-a lui, întruna : „Cine e Calagherovici ?“ Și cum moașa îi răspundea cu întrebările lui : „Cine e Calagherovici ?“ — numele acesta mi-a rămas în minte ca un joc în care unul întrebă și altul răspunde parcă nu numai cu aceleași cuvinte, ci și cu același glas. Aici degeaba s-a supărat Dănilă, ea nu-și bătea joc de el. Am fost gata să jur de-atunci și-s gata să jur și-acum : ea nu-l îngîna, să-l batjocorească, îl îngîna sa-l ațîțe. Ca s-o mai întreb. Ca să aibă ce vorbi. Adică, e clar : ea n-avea alte vorbe pentru el decît vorbele lui pentru ea și nu voia să le schimbe. Dănilă era însă surd și orb ; el era orb, nu ea. „La dracu“, a zis el. „La dracu“, a zis și ea. Mai tîrziu mi-am dat seama că el n-avea atunci cum să observe că Florentina se îndrăgostise de el și-l sîcîia. El voia să știe cine e omul despre care la dispensar auzise fără să vrea c-ar putea să moară și ea n-avea de unde să cunoască acest nume și credea că e un nume inventat de el ca să poată glumi amîndoi : Calagherovici îi suna și ca un joc de cuvinte. Și cum Florentina Firulescu nu-i răspundea cum ar fi dorit el era din ce în ce mai convins că acest ins îi fusese amant sau trebuia să-i fie. Și pronunța numele cu o dușmănie acră care pe ea o făcea să rîdă cu hohote. Între două hore l-am auzit pe Gălătioan, cînd își aprindea țigara de la o brichetă în formă de pistol, întrebîndu-l pe directorul din Pătrîlagele : „De unde știe asta de Calagherovici ?“ Moise a făcut ochii mari, ca și cum și el era surprins, ceea ce însemna că nu-i convenea să afle Gălătioan că de la el auzise numele. Și ceea ce era acum altceva decît o glumă pentru mine : Calagherovici exista. Și am început și eu să mor de curiozitate să aflu cine este. Belivacă a venit lîngă cei doi și le-a arătat șoptit în drum cîinele roșcovan : venise și el la nuntă atras de mirosurile mîncărurilor și de larmă și căsca parcă gura. Gălătioan la început n-a înțeles ce voia Belivacă și ce-i arată. „E al dumneavoastră“, a zis Belivacă. „Ce e al meu ?“ s-a burzului Gălătioan, cumva speriat c-ar putea să aibă ceva al său. „Cîinele dumneavoastră“, a repetat Belivacă, aruncîndu-i peste gard un codru de pîine, luat înadins de pe masă. „Nu-i al meu“, i-a rețezat Gălătioan tot elanul. „E al părinților dumneavoastră, adică tot al...“ „Eu n-am nimic al meu“,

i-a spus term Gălătioan și eu n-am înțeles pînă mai tîrziu de ce se lepădase omul acesta și de un cîine ordinar, de ce avusese el nevoie să nu pară legat de nimic al său. Bănuiam că refuzase să-și recunoască javra ca să termine o discuție ce i se părea jenantă din cauza slugărnicii lui Belivacă, slugărnicie de care n-avea nevoie și-l enerva cum mă făcea și pe mine să mă strîmb de un soi de scîrbă ce mă amuza totuși într-un fel. Dar Gălătioan țintea mai departe: el înjură cîinele și Belivacă atunci nu mai îndrăzni să-i arunce floca-nului pîine, să nu-l supere pe stăpînul ce se rupsesse de javră și rămase în mîini cu pîinea nearuncată neștiind: s-o pună din nou pe masă ori s-o bage în buzunare, să nu-l mai tulbure pe cel care se întorsese cu spatele spre drum, încrunțat. Această clipă de cumpănă Moise a înțeles-o, fiind și mai deschis la minte și mai curajos. Neștiind ce să faci o clipă puteai să pierzi totul, așa cum Belivacă pierduse orice interes și orice privire din partea lui Gălătioan. „Un cîine e un cîine“, a zis Moise și n-am înțeles de ce-a zis așa Moise și de ce i-a făcut semn lui Belivacă să-i lase în pace. „Calagherovici e un cîine“, i-a zis Gălătioan lui Moise, rămași singuri. Ei da, am zîmbit eu pentru mine, aflînd cine e Calagherovici și dorind să-i spun cît mai repede și lui Dănilă: pe roșcovan îl chema așa! Va să zică de el fusese vorba la dispensar, nu de un om, de cîinele părinților lui Gălătioan. Era un nume știut doar de cîtiva sau o poreclă, nu mai conta. Roșcovanu lășos trebuia, după mintea fricoasă a celor din sat, să nu moară, ca să nu se înfurie stăpînul, și cînd colo stăpînul, sau chiar dacă nu adevăratul stăpîn, ci fiul stăpînului cel de care se temeau ei habar n-avea de soarta javrei. Nu-l interesa — ceea ce era foarte grav, asta însemnînd un pericol îndoit: putea să se înfurie și dacă se atingeau de floca și dacă nu se atingeau. Moise, cu mirosul său foarte exact, a făcut atunci un gest nemaipomenit: a ridicat o piatră de pe jos și a dat cu ea în roșcovan, lovindu-l în plin și punîndu-l pe fugă, schelălăind. Nunta o clipă s-a oprit cutremurată de spaimă, ceea ce dovedea că nu numai Belivacă fusese cu ochii pe cîine: toți, în loc să-și petreacă, erau cu un ochi la Gălătioan și cu unul la cîine. Curajul nemaipomenit al lui Moise i-a albit. Și cum albiți erau și de praf și de băutura, albul, culoarea spaimei, i-a făcut de var: adică o clipă au părut din var, nu din carne și oase, ci din piatră arsă și

stinsă. Și poate de aici a plecat stîmă sau frica sau cum s-o fi numit ascultarea ce i-au arătat-o ani în șir lui Moise. Gălătioan era cu el, dacă nu i-a zis nimic c-a dat cu piatra. ba chiar l-a luat de umeri și s-au așezat alături la masă: era cu el, sau poate, mai teribil: era altcineva mai mare decît Gălătioan ce era cu el, de care și Gălătioan avea teamă. Nu știu de era sau nu și nici nu contează, fiindcă atunci Moise nu s-a bazat decît pe propriul său miros: a sesizat un lucru teribil: că Gălătioan nu vrea să se spună că are ceva, deci că ține la ceva al său. Cine ține la ceva al său, la un fleac chiar, poate să țină mîine și la mai mult: și să se piardă pe sine. Adică, mai exact: Gălătioan voia să vadă că trece peste orice, dacă trece și peste ce este al său. „Doctore, i-a zis el lui Dănilă, de ce admiti să umble prin sat cîini vagabonzi?“ „Ce cîini?“ „Cîini“, a zis Gălătioan. „Formidabil“, a rîs Dănilă. „Ce e formidabil, doctore?“ „Dumneavoastră sînteți formidabil! Mă învinuiți pentru propria dumneavoastră vină! Cîinele e al dumneavoastră nu al meu, și nimeni nu vrea să-l prindă!“ „Îmi place că vorbești deschis“. „De ce să nu vorbesc?“ „Așa, a zis Gălătioan. Cîinele nu e al meu, și chiar de-ar fi, acuma cînd s-au semnalat cazuri de turbare, e clar că... E clar, nu?“ „Interesul obștei e mai presus de orice“, a zis Moise. „Dumneata mă faci să rîd“, a rîs Dănilă. „De ce?“ „Fiindcă spui prostii“. „De ce?“ „Fiindcă spui prostii, domnule! Cine spune că nu-i interesul tuturor în joc, cine a zis altfel? Ce, este interesul meu, sau al dumatăle în joc?“ „Eu am vrut să spun că...“ Și Moise s-a înfuriat că doctorul îi spunea niște vorbe care puteau să-i umbrească curajul dovedit înainte. „Dumneata, doctore, vrei să-ți faci merite batjocorindu-mă pe mine?“ „Cu ce te-am batjocorit“, nu înțelese Dănilă. „Dumneata să-ți vezi de meseria dumatăle, a ridicat tonul Moise, pentru asta ești plătit, nu pentru vorbe!“ „Dar nu vă înțeleg, cu ce sînt vinovat?“ „Nu mai discut“, a zis Moise. „Ei, lăsați, că sîntem la nunta“, l-a bătut Gălătioan pe umeri pe Moise și asta a fost a doua victorie a directorului în aceeași zi, și prima înfrîngere a lui Dănilă. Horia Dunărințu avea un suris acru pe buze, dar nu părea deloc să ia în seamă ce se petrecea sub ochii lui. Tu, Tică, spui că atunci el mai credea: în ce credea nu-mi spui. Principalul e că ai dreptate, credea, nu părea dezamăgit sau înfricoșat. Îmi aduc aminte că a jucat lîngă mireasa, cu hora

înainte și că i-a și spus ceva ginerelui de s-au topit toți de rîs. Apoi l-am văzut bînd într-un capăt al mesei cu Lereu și din discuția lor am aflat că făcuse războiul cu un frate al țiganului ce nu mai revenise acasă. „Poate e prizonier...” „Nu e”, zicea Lereu. „Poate a dispărut și vine el...” „Nu vine, e mort...” „Nu cred”, zicea Dunărințu. „De ce nu crezi? Nu ți-am spus c-am primit o hîrtie c-a murit?” „Nu cred în nici o hîrtie”. „Dom-văstor, v-ați îmbătat: scrie în hîrtie!” „N-a murit, domnule!” aproape a strigat Dunărințu, dar nu l-au auzit prea mulți din cauza hărmălaiei și a lăutarilor. Tu spui că atunci el încă nu credea în moarte, se poate: nu credea și nici n-o accepta, era ca un copil care nu știe ce e moartea (deși el o văzuse pe front) sau ca un animal care o ignoră. E adevărat, nu-i dădea deloc dreptate lui Lereu, zicea mereu: nu, nu! cu încăpăținare. Lereu și-a reamintit peste ani de discuția lor și povestește că s-ar fi încheiat cu vorbele lui Dunărințu: „Da, poate”. Acceptase ceva, punînd totuși acest ceva sub semnul îndoielii. Lereu a zis: „A murit, domnule, de ce nu-i dai voie să fi murit? A murit pentru patrie”. „Poftim?” a răspuns Dunărințu ca și cum n-ar fi fost pînă atunci de față la discuție. „A murit pentru patrie, a avut șansa asta să moară pentru patrie”. „Da, poate”... „Alții n-au avut nici șansa asta”, a zis Lereu. „Da, poate”... Și aici, exact după aceste cuvinte, Ciocănelea, beat, a început să latre. Se făcuse praf de la începutul nunții și umbla pe bătătură tîrîindu-și pașii. A început întîi să latre la pași. Belivacă, beat de supărare, îi cînta nașului: „Fire-al dracului de naș. / Cu cine mă cununași, / Cu urîta satului, / Cu prop-teaua gardului”... Nașul rîdea și-i tot astupa gura cu palma, să nu se supere mireasa, auzind. Dar mireasa intrase în casă cu ginerele și n-avea timp să se supere. „Ham-ham-ham”, lătra Ciocănelea către naș, frecîndu-și fruntea cu palmele, și ceafa și strîmbîndu-se ca de o mare durere ce-l copleșea. Apoi s-a repezit la naș și l-a mușcat de gulerul hainei și lumea a început să se prăpădească de rîs. Nașul transpirase rîzînd și nu s-a supărat nici cînd Ciocănelea i-a rupt cu dinții mîneca dreaptă, de la umăr în jos, lăsîndu-l să i se vadă cămașa care avea altă culoare la mîneci decît la piepți și la guler. Și nunta s-a topit de rîs cînd Ciocănelea l-a lăsat aproape fără haină; nașul avea cămașa cu mîneci scurte și peticită la subsiori. Belivacă striga: „Să vă ia dracul, v-ați înțeles!”

Și bătea cu pumnul în masă și nu mai rîdea și striga și la alții să nu mai rîdă; socrul și nașul se înțeleseseră, după el, să distreze lumea: nuntași să se simtă bine și să dea mai mulți bani pe masă. Și nici cînd Ciocănelea l-a tăvălit pe naș pe sub scaune, umplîndu-l de praf și de vinul și mîncarea ce căzuseră pe jos, Belivacă tot nu s-a oprit din urlate; ba a început chiar să plîngă cu hohote că nu-l ascultă nimeni. Toți se scuturau de nebunia de rîsete ce-i cuprinsese și și cînd Ciocănelea a luat cu dinții fața de masă și-a răsturnat toate farfuriile și pîinea pe pămînt nu s-au potolit, și nici cînd el a vrut s-o muște pe nașa de nas. De-abia cînd și-a pierdut puterea în picioare și-a căzut pe spate și s-a zbătut ca un apucat de boala copiilor, lumea s-a mai potolit, dar nu atît îngrozită de ce vedea, cît de glasul lui Belivacă: „E nebun! E nebun!” Belivacă era însă cel mai îngrozit; va să zică, înțelesese el, Ciocănelea nu fusese înțeles cu nașul, nu, Ciocănelea înnebunise! „Doamne Dumnezeule, se închina Belivacă, plîngînd, n-am văzut cu ochii mei niciodată cum își pierde omul mințile, Doamne, ăsta e nebun, e nebun!” Lumea nu mai rîdea cu hohote de Ciocănelea: dar se auzea cum sughit unii de prea mult rîs. Și fiindcă nu le venea să creadă ce credea Belivacă, cum nu-l crezuseră nici prima dată cînd urlase: „sînt înțeleși” — uitară de Ciocănelea și se strînseseră în jurul lui Belivacă și unii chiar îl luară pe brațe și-l duseră în curte și-i turnară, tot în glumă, o găleată de apă în cap, să se dezmeticească. „E nebun!” strigă și după asta Belivacă. „Cum să înnebunească chiar la nunta lui fie-sa Belivacă?” „De bucurie, de bucurie, și-a pierdut mintea de bucurie!” strigă Belivacă, și cînd ei turnară a treia cantă cu apă peste el. Și ca să se distreze și mai cumplit, făcură ca Ciocănelea: adică începură să latre. Nu știu cui i-a trecut prin minte întîi să latre la Belivacă să-l scoată și pe el din minți și să vadă ce răspuns mai găsește cînd l-o vedea și pe altul lătrînd și nebunînd, cum credea el că se poate înnebuni, de bucurie, — de data asta din bucuria dată de rîs și de băutură, fiindcă ei nu-și măritau nici unul fetele să-și piardă băierile ca socri. Care cum ieșea din hardughia făcută din stîlpi înfipti în pămînt și legați între ei cu paiantă și pe paiante bătute cergi întinse țînînd loc de pereți, să nu bata vîntul sau ploaia de s-ar pune, și acoperită tot cu cergi și cu carton peste care se turnase smoală, care cum ieșea din hardughia construită într-o zi în

grădină și unde se servea masa — ca să încapă toți cei che-
mați și care în casă n-ar fi avut loc, și în odăi ar fi fost și
cald — văzînd în bățatură pe unii lătrînd îl apuca și pe el
damblaua și începea să hămăie dîndu-și seama că Belivacă era
ud ciuciulete și urla ca un nebun: „E nebun! E nebun!“
Lăutarii mînceau sub dud ciorbă, bucuroși că nu-i ia nimeni în
seamă. Intră pe poarta deschisă, din drum, Margareta, po-
reclită Cur de fier sau Barza, fiindcă în fiecare an trecea
barza pe la ea și-i aducea un copil și chiar că nu știa nimeni de
unde-l aducea sau al cui era, și nici ea nu știa, nu pentru că
n-o interesa, cum nu le pasă celor ce le place patul, ci pentru
că era zurlie și nu știa nici cu cine s-a culcat și nici cînd.
Margareta ducea în brațe ultimul ei născut și-l legăna și-i
fluiera să tacă, dar copilul era tăcut și cuminte. Lereu cum o
văzu se repezi spre ea și o luă de mîna și așa cum era el de
țigan și ea de româncă și nu se cuvenea sau poate doar se
consideră că nu se cuvine ca un borît, cum li se zicea lor, să se
atingă de-o de-a noastră — el se atinse, adică o luă de braț și-o
scoase pe poartă afară înainte de-a o băga în seamă stăpînii
sau ceilalți nuntași aburiți de țuică: ea n-avea ce căuta la nunți,
toți ziceau că n-aduce noroc și-o alungau de pe unde puteau
și-o mai credeau și vrăjitoare și ea nu era decît o biată nebună
bună doar de călărit pe întuneric la ea acasă sau peste
zi prin pădure sau prin fînațe, sau porumbi pe unde o putea
întîlni oricine mergînd haihui. Se așeza pe pămînt chiar numai
de-i făceai cu ochiul, așa se obișnuise cu gîndul că la urma
urmei toți bărbații sînt atît de la fel unul cu altul, în ciuda
anilor sau a lungimii sau scurtimei lor, încît n-au decît un
singur gînd, și acela foarte ușor de îndeplinit. Erau ieftini
adică, cum zicea Lereu c-ar crede ea, deși n-avea cum să-și
pună în rînd vorbele ca să închege o judecată din moment ce
era lipsită total de orice judecată. Poate că Lereu totuși avea
dreptate: ea nu judeca cu mintea, judecata ei venea din alte
părți, din toate celelalte părți care o făceau să trăiască și fără
mintă și să mînce și să meargă și să muncească chiar și să
nască fete și băieți: judecata venea de-acolo de unde și la
animale vine puțința de a trăi și chiar de a vedea lumea și a
socoti pînă la urmă cam unde e rău și cam unde e bine, așa
cum își dădeau seama de căldură și de frig. Lereu ținea foarte
mult la Margareta și mulți erau siguri că și trecuse pe sub fus-
tele ei și eu n-aș putea spune da sau ba, n-aș împărtăși astfel,

pronunțîndu-mă, nici părerea celor ce vedeau în deducerea țig-
ganului cu o româncă, și mai tînără cu zece ani, un păcat ce
merita nu știu de ce, după ei, o muchie de sapă la ceafă, și nici
a celor ce găseau că e amuzantă o asemenea legătură între
sînge de culori diferite (la țigani, ziceau aceștia, sîngele e mai
negru, doar de la sînge vine culoarea pielii) — deci n-aș îm-
partăși părerile lor, nu din teama de a spune da sau ba, ci
pentru că și a spune da era tot o prostie cum ai spune nu. Și
Lereu nu era legat de Margareta prin pat, așa s-ar fi putut
lega de alta, sau și de alta: el ținea la ea pentru un motiv
mult mai serios, și anume: dacă el se respecta pe sine foarte
mult și zicea că are și pentru ce — el fiind proba vie că se
poate trăi în lumea asta fără nici o avere — pe Margareta
avea de-o mie de ori mai mult pentru ce s-o respecte: ea arăta
prin viața ei că se poate trăi în lumea asta și fără minte.

Cîteodată chiar o înjura cu invidie și-mi spunea mie
(numai mie, care eram un copil și nu-l puteam vinde nimă-
nui, și poate un țicnit și eu) că e mai bine de ea: „putorii îi
convine să trăiască așa, ce-i pasă!“ Cînd el a scos-o afară
din curtea lui Ciocănelea, m-am luat după el și l-am ajuns
chiar lîngă popul porții, în drum. Se certau. „Unde umbli cu
copilu bolnav, de ce nu-l lași acasă?“ vorbea în gol și și el știa
că era o prostie să-i vorbești smintitului despre casă: casa
lui, deci a ei, era acolo unde se afla. Ea îl privea cu ochii ei
albaștri și nevinovați și mari și zîmbitori și nu-nțelegea nimic
și-și legăna odrașla. Și cînd Lereu întinse mîna să simtă de
mai are călduri copilul, și-o retrase ca ars. Mă privi și pe mine
și zise, punînd din nou mîna pe fața celui din scutece. „E
rece“, zise. Margareta nu-l auzi sau îl auzi doar cu urechile și
vorbele lui rămaseră doar în urechile ei și nu trecură mai de-
parte și ea își descheie bluza și își scoase țîța albă și doldora de
lapte și o puse cu sfîrcul la gura celui din scutece. „E mort,
zise Lereu, încercînd s-o îndepărteze de nuntă, lasă-l în pace,
e mort“. Dar ea cu degetul mare trase în jos buza de jos a
copilului și-i băgă în gură sfîrcul și se apăsă apoi cu palma pe
țîța și văzui șiroind laptele alb ieșind pe la colțurile gurii celui
din brațele ei. „E mort, fă“, zise Lereu și ea tot nu-l înțelese,
fiindcă poate ea nu înțelegea ce e moartea, sigur nu înțelegea,
nu avea nici o idee despre ea, și continua să-și alăpteze copilul
mort. „Nu-nțelege, îmi zise Lereu, nu-nțelege timpita, și poate

e mai bine, da e mai bine“, zise și-o luă zdравăn de mână și-o tîrî după el spre casa ei.

Din curte se auzeau lătrăturile nuntașilor și cîntecul lăutărilor sculați la treabă. Flocanul lui Gălătioan apărură din nou și căsca gura la cei ce se prinseseră în horă și jucau lătrînd și obligîndu-l și pe Belivacă să joace cu de-a sila. „Ce face Ciocănelea?“ îl întrebă un lăutar pe ginere, vrînd să știe dacă e beat și și-a mai revenit sau de e cum striga Belivacă și n-avea cum să se mai pună în rîndul oamenilor : și el, toboșarul, voia să fie beat și să fie a doua zi, sau a treia zi, iarăși om întreg Ciocănelea ca să-i poată plăti întregi banii tocmiți pentru cîntat. Ginerile nu-i răspunse decît aproape peste un ceas cînd îl întrebă din nou : „Se-nvîrte în jurul lui, ca și cum și-ar prinde coada, de-ar avea coadă : se-nvîrte să-și prindă coada pe care n-o are“. „Aha, zise toboșarul și-i șopti celui de la taragot : Nu s-au înțeles la zestre, a și dat dihonnia în ei ; îl făcu pe socru-său oaiie căpiată care se-nvîrte în jurul cozii“. Într-un colț de masă rămaseră doar Gălătioan cu Moise, Horia Dunărințu și Dănilă cu domnișoara Florentina Firulescu. Lereu veni și-i scoase în bătaură, chemîndu-l de fapt numai pe Dănilă să-l vadă pe Ciocănelea. „Ce-are, s-a trezit din beție?“ „Nu s-a trezit din beție“. „Atunci ce-are?“ „E turbat“. „Hai, lasă-te de goange, îi zise Dănilă. Parcă ești blestemat să vezi numai ce e rău și să spurci toate petrecerile cu vești de-astea tîmpite“. „Nu e vina mea, doctore, dar Ciocănelea se repede să-și muște mîinile, și și le-ar mușca de nu l-am fi legat țeapan cu spatele și cu ceafa lipit de-o blană“. „Dezlegați-l“, zise Dănilă. „L-am dezlegat și l-am adus din casă în curte, uite-l cum nu se ține pe picioare“. „E beat, omule!“ „O fi, doctore, i-o fi ajutat și țuica bolii să vină mai repede, dar ea tot ar fi venit : uite-l cum se ține cu mîinile de cap de durere!“ „Duceți-l să se culce!“ „Aruncați apă pe el, ca pe Belivacă, să se trezească“, zise Florentina. Și unii și vrură să arunce, dar Ciocănelea cînd îi văzu că se apropie cu apa dădu să fugă, ceea ce înveseli lumea. Toți, în afară de Lereu, îl crezură tot beat, ca pe Belivacă. Sau pe Belivacă beat ca Ciocănelea. „Nu vedeți că închide ochii, nu suportă soarele, nu vedeți că nu suferă lumina soarelui?“ întrebă Lereu nici el nu știu pe cine, probabil pe toți. Și trase o pătură aleasă de la intrarea în hardughia cu masa nunții și-i făcu vînt lui Ciocănelea cu ea și acesta se feri de vînt și dădu iarăși să

fugă. „Fuge de vînt, uite-l cum fuge de vînt“, zise Lereu. „Hai să turnăm noi niște apă pe țigan, că-și pierde și asta busola de băutură, ca Belivacă“, zise Crăișoru cel mare și frate-său îl și scaldă pe Lereu cu o cantă de apă. Dar el, ud, nu se lăsă : îi făcu vînt cu pătura lui Ciocănelea. „Hai cu pătura, ca la tauri, ca la tauri, Lereule! zise Moise. Dar vezi să nu te-mpungă“... „Hai să-l dăm noi pe el în pătură“, se auzi Teavlungă. Și-l băgară pe Lereu cu de-a sila în pătură și îl făcură cocoloș, în pătură, și-ncepură să-l arunce în sus cu pătură cu tot, ca pe-un sac de carne. Și o dată nu l-au mai prins pe brațe din aruncătură și Lereu a căzut în praf și a icnit puternic și s-a făcut dintr-o dată liniște de mormînt și nimeni n-a avut curajul să dea pătura la o parte de pe el și să se vadă de și-a frînt gîtul sau spinarea. Și chiar în acest moment de tăcere plină de spaime l-au văzut pe Dănilă lîngă Ciocănelea și i-au văzut ochii și i-au auzit limba rostind ceea ce de fapt le spusese mai înainte țiganul și n-au mai îndrăznit să treacă peste această liniște și să ridă din nou : clipa aceasta tăcută s-a întins, s-a lungit peste toată nunta, s-a lătit ca o bubă și în surzenia ei Lereu s-a ridicat din țărîna scuturîndu-se doar pe turul pantalonilor, vînat numai la amîndoi ochii, de parcă avea ochelari de cal — două vîntăi plecînd de la fiecare ureche pînă spre rădăcina nasului — și s-a apropiat de Ciocănelea de care se îndepărtaseră toți în afară de Dănilă, speriați de boala lui, de dinții și de unghiile lui și de aerul respirat de el care puteau să-i facă să-i semene în neputință și în drumul ce-l apucase. S-a răcit ca la o eclipsă toată după-amiaza și băutura s-a risipit din capete și din picioare și cînd Dănilă a zis că toată nunta să plece spre spitalul din Cîmpuleț, la analize, nimeni n-a zis nu și toți s-au urcat în căruțe sau pe biciclete, sau pe cai și tăcuți au ieșit în șoseaua de Turnuvechi și de-abia pe la capătul satului și-au dat seama încotro se îndreptau și ce putea să-i aștepte acolo și i-a cuprins ca un cutremur plînsul și ieșeau din sat bocînd și sughițînd de groază și cînd au trecut pe lîngă cimitir noaptea li s-a părut foarte aproape intrată în ei, și se jeleau unul în brațele altuia, jelînd fiecare moartea altuia și jelînd și propria lor moarte și cadavrul lor de mîine. Pe Ciocănelea îl băgaseră într-un coteț mare de găini, din lanțeți, legat de mîini și de picioare, și uitat de toți, căci nu mai avea nimeni timp să se gîndească la altul. Iși pipăiau picioarele și mîinile și-și dăduseră jos și

cămășile, bluzele, pantalonii — să vadă de-s mușcați fără știința lor, în somn sau nu se știe cum, de dinți de câini sau de cine știe ce gură turbată și deși nu găsiră nici o rană nouă, urme vechi găsiră și cum nici Ciocănelea nu se știa cum turbase era de presupus că turbarea putea să zacă în fiecare mai de mult și să-și arate semnele oricând. Flocanul lui Gălătioan venea în urma convoiului, apăruse așa cum avea el obiceiul, acolo unde era lume și văzându-i ochii cum le urmărea plînsul oamenii se încruntară în ei și nu mai plînseseră și se auzi apoi doar scîrțitul căruțelor și neliniștea se răspîndi pînă la șareta lui Moise în care încăpuse lîngă Horia Dunărințu și Gălătioan, albit și el la față de o spaimă ce venea de dincolo de oameni, de o amenințare ce nu putea fi înfrîntă, fiindcă era nevăzută și oarbă și putea și pe el ca pe oricare altul să-l ducă lîngă Ciocănelea. El văzu cîinele dolofan urmărindu-i ca un blestem, roșcovan și lătos și nerușinat, și înțelese cumpăna din încremenirea glasurilor ce nu răgușiseră ca să tacă și nu știu ce mai înțelese sau la ce se mai gîndi cînd duse mîna la buzunarul din spate al pantalonilor săi negri și scoase o brichetă mult mai mare ca prima, la fel de strălucitoare și în formă de pistol și eu crezui că-și aprinde țigara, dar observai de-abia cînd auzii un pocnet asurzitor că el n-avea țigară în gură. Roșcovanul nici nu schelălăi, căzu izbit drept în frunte sau drept în inimă, nu știu, ce știu e că muri ca un purec, dus pe altă lume de-o singură apăsare, într-o singură jumătate de clipă, fără să se zvîrcolească măcar sau să mai aibă răgazul să se chinuie, ori să se mire. Rămase în urma căruțelor, printre baliștile cailor, dar mie mi se păru că în scurta sa hotărîre Gălătioan ținuse seama de-o hotărîre mai mare ce exista de mult în el, altfel n-ar fi fost atît de fără urmă de umbră bună sau rea pe față cînd trăsese. Căci și între cei ce-i doriseră roșcovanului sfîrșitul se văzuse pe unii o tulburare în fața cîinelui ce căzuse trăsnet și poate nevinovat... dar și vinovat de vreo boală, tot nevinovat căzuse și asta pe unii n-avea cum să-i bucure. Gălătioan dovedise în fața tuturor și ceea ce-i spusese lui Belivacă cu cîteva ceasuri înainte că roșcovanul nu e al său. Bun, se lepădase de ceea ce totuși toți știau că e al său, ca să vadă toți că se poate lipsi de orice, de vrea, bun, am înțeles și asta și că trăgînd un foc voise să arate că el are la el ce n-au alții și că este apărat de bricheta aceea strălucitoare ce nu era brichetă, cum brichetă era pistolașul

alb cu care își aprindea țigara cînd fuma, am înțeles mîndria lui că avea ce nu posedau alții și că putea ceea ce le era interzis și de lege altora, și din lipsă, am înțeles, bun ! Dar mi s-a părut că înțeleg din graba cu care a ochit și a tras ceea ce altfel și totuși la fel gasisem și în urletele celorlalți : că drumul spre Cîmpuleț pe care erau obligați să-l facă era un drum fără viitor, el se putea pentru oricare dintre ei sfîrși oriunde, chiar peste trei pași : căci nimeni nu era sigur că nu-i atins de turbare și nu va începe dintr-o clipă în alta să latre și a lătra însemna nu doar a deveni animal, pierzînd orice urmă de omenie într-o înfățișare de om, nu, cazînd din rangul de om, nu cădeai doar în rangul de animal, ci direct în moarte cădeai. Cînd începi să latră, începi să mori. Asta era spaima care nici pe Gălătioan nu-l ocolise, chiar dacă el nu plînseseră în șareta lui Moise. Focul de pistol fusese ca un urlet de groază. Și iată cum el care spusese că nimic nu e al său, nici măcar ai săi, care nici nu fuseseră la nuntă, și ale sale, semăna cu toți de pe drumul ce ducea la Cîmpuleț, deci nu era așa cum zicea el decît pe dinafară. Pe dinăuntru licărea și în el frica de turbare, cum licărea și în mine și în Lereu și în toți cei care eram nevoiți să mergem spre Cîmpuleț, pe un drum fără viitor, obligați să trăim într-un timp și într-o viață fără viitor. Dar nu toate localitățile se numesc Cîmpuleț. Asta se vede pe orice hartă.

6

Cîinele a rămas unde căzuse și a doua zi intrase duhoarea în el și muștele musteau în jurul lui, lipicioase cum sînt, și mai ales cele verzi și mari se înghesuiau să-i smulgă vлага stînsă, sîngele din jurul frunții roșu îngălbenit, ca o coroană, pe unde intrase moartea în el. Lereu l-a tras de-un picior în șanț și-a răsturnat un mal de pămînt nisipos peste el, îngropîndu-l cu viermii năvăliți în el și cu muștele lacome ce nu voiau să se despartă de-o pradă atît de bogată. La Cîmpuleț am aflat de la Lereu că pe roșcovan îl chema Pantelimon. „Ce nume avea cîinele ăla ?” „Pantelimon”, mi-a răspuns el și eu nu i-am mai spus ceea ce credeam, că se numea Calagherovici, și nici nu m-a mai interesat cum era acest Calagherovici. Am

și uitat de el imediat cu gândul la cei ce intrau și ieșeau din spital. S-a nimerit acolo și popa din Pătârlagele, cel care nu venise la nunta fetei lui Ciocănelea fiindcă nu fusese invitat și nu fusese deoarece știau că n-o să vină să cunune mireasa și ginerele: el nu slujea la nunți, nu făcea slujba de cununie, nu credea în cununie și nu voia citind din cărți sfinte și cădelnițind cu tămâie aprinsă și cântînd Isaia dăntuiește să binecuvînteze o nenorocire. Așa că oamenii ori chemau popi din alte sate la nunți, ori ginerele și mireasa nu-și puneau pe cap pirostriile și-și începeau viața în doi fără biserică, așa cum majoritatea și-o începeau, și netrecuți în acte la primărie, deci fără să fie sub o lege; fără lege și fără preot era și mai ieftin și dacă era să nu se înțeleagă, nu încăpeau amîndoi pe-o ușă nici de-ar fi fost înlănțuiți de toate legile din lume și le-ar fi cîntat în fața altarului șaptezeci și șapte de popi. Lui Ciocănelea n-au avut ce să-i facă doctorii. Fie-sa, mireasa, (mersese la spital la Cîmpuleț, gătită cu sovon și lămîiță, mireasă, tremurînd de mină cu ginerele să n-aibă în ei boala) și-a adus aminte că-l mușcase un cîine cu vreo șase săptămîni înainte, într-o seară cînd se înapoia de la dărăcit de lîna: „Au trecut patruzeci și două de zile și patruzeci și două de nopți, nu mai este nici o ieșire“, a zis Sevastița cînd s-au dus cu Ciocănelea la ea, după ce doctorii spusese că nu mai pot face nimic. „Dacă-i tăiam la timp de sub limbă și-l descîntam, și-i puneam troci la gît, era om, acu-na nu mai e“. Dar ea totuși l-a descîntat și a spus să-i aducă păr din părul cîinelui ce-l mușcase și le-a mai dat o speranță c-ar putea să-l pună pe picioare, o speranță în care nu credea nici unul. Ar mai fi crezut, de-ar fi știut unde să găsească javra: dar cine era cîinele acela? Și nu fusese el omorît cumva de hingheri și de felceră? Sigur că-l omorîseră, și atunci nu mai avea cum să trăiască Ciocănelea: cel de care depindea viața lui fusese injectat cu otravă. Și nici unde fusese îngropat nu știau, să-l dezgroape și să ia păr din spinarea lui: adică știau unde fuseseră îngropați, dar mai puteai să-l găsești printre alții ca el putrezii tocmai pe cîinele ce-l mușcase pe Ciocănelea — dacă de la început nu știai care este? Era ceva imposibil. Numai cel mușcat putea să cunoască javra, dar Ciocănelea nu mai cunoștea nici oamenii. Așa că-l țineau în cușca aceea de lemn și așteptau să moară, legat. L-am văzut mereu: nu mai lătra (cum nu cred nici că lătrase cu adevărat la nunta,

scoșese doar niște țipete ciudate nearticulate care în hărmălaia și rîsetele de-atunci aduceau a lătrătură), avea o tristețe în ochi și-l zăpăceau ametelele de cap și setea. Fie-sa sta lîngă el și degeaba-i ducea cana cu apă la gură, el se scutura și urla și nu putea suferi apa și aici era chinul lui că murea de sete, dar nu putea bea apă.

Și în toată această vînzoleală, fiecare își privea cîinele din hătatură cu neîncredere și nu se despărțea de ciomag nici cînd intra sub pătură. Țeavălungă dormea cu parul în brațe, speriat c-ar putea să dea cîinii cumva peste el în casă și să-l muște. Lui îi turbă vaca: avea ochii roșii cînd a intrat Dănilă s-o vadă. „Și-a schimbat privirea“, a zis Țeavălungă. „Cum și-a schimbat privirea, c-are ochii roșii?“ „Nu, că nu mă mai cunoaște. Vaca are altă privire în ochi, otrăvită, alta, cu care n-are cum să-și mai recunoască stăpînul, pe mine“. „Ce să facem cu ea?“ întrebă Dănilă. „Asta înseamnă că?“ „Că e turbată“. „Aha, ca să fii sigur. Sînt eu sigur, dar e bine să mi se spună și oficial“. „Și de nu ți-aș spune, ce-ai face cu ea?“ „Nu știu“. „Și dacă-ți spun?“ insistă Dănilă. „Nu știu, că n-am mai avut vacă să-mi fugă de-acasă și să muște și să urle“. „Domnișoara Firulescu n-a fost pe-aici?“ „N-am chemat-o. S-o chem și pe ea?“ „Cheam-o, dar de unde? Că nu știu unde e“. „O fi și ea chemată la altă vacă“. „Dumneata ai văzut pe vreunul Calagherovici intrînd pe la ea?“ „Cînd?“ „Acuma, sau mai demult“. „Nici unul, nici asta cu numele asta, nici altul. Eu i-am păzit toate nopțile, adică nu i le-am păzit, că nu m-a plătit nimeni, le-am văzut“. „Cum i-ai văzut nopțile?“ „Mai bine zis diminețile: n-a ieșit nimeni de la ea“. „Aha“, zise Dănilă. „Adică ce-i asta: Aha!“ „Nimic. De mîncat mîncă?“ „Cine?“ „Vaca“. „Vaca nu mai mîncă. Ea doar înghite bani.“ „Ce vorbești?“ rîse Dănilă, fără să-l creadă. „Să facem o probă, doctore, zise el și scoase din buzunar un pumn de mărunțiș: monezi vechi și noi, și din celălalt război și strbești. Le scutură în palme ca pe niște grăunțe și le aruncă într-o postavă lîngă vaca legată de dud. „Văd că nu mîncă bani“. „Nu-i mîncă, îi înghite“. „Nu văd“. „Ai răbdare“, zise Țeavălungă și intră în magazie și aduse cîteva caiete pe care le rupse și le aruncă, cocoloașe, tot în postavă. Vaca tot nu se aplecă să se atingă de cele din jurul ei și Țeavălungă îi împinse cu un băț pînă lîngă ea cîteva pumni de cărbuni găsiți în vatră stinși. „Poate vrea

și niște cuie", îi aruncă el și cuie peste bani și lui Dănilă nu-i plăcu deloc că el se distra și-i zise: „Rîzi, hai?” „Ce să fac, să plîng?” „Tot n-o să mănînce, nu-i la circ”. „Uite-o, uite-o!” Și într-adevăr, vaca tot pașind pe loc în jurul dudului călcă și în postavă și peste cărbunii ce trosniră sec și cum tot își legăna capul în toate părțile în aiureala ei ajunsese cu buzele și pe lîngă cuie pe care le lînsă cu limba și le făcu nevăzute cu monezi cu tot în gura ei lată; și înghiți și cărbunii și cocoloașele de hîrtie și batista murdara aruncată de Teavălungă împreună cu tot ce-și mai descoperise prin buzunare: pachetul cu țigări și cutia de chibrite. „Aș putea face bani grei pe ea la tîrg”, zise Teavălungă sugindu-și dinții de plăcere, dar chiar atunci vaca grohăi ca un porc și parcă necheză răgușit și el beli niște ochi de sugrumat și-o scuipă. „Să te ia dracu, strigă. Să mă scăpați de ea, doctore, asta de rupe lanțul îmi ia pe coarne și gardurile și orățăniile și ușile și paturile și mă calcă cu copitele și mă înghite și pe mine!” „Ar trebui s-o omori”. „Eu n-o omor, că de n-o nimeresc și scapă... N-o omor, s-o omoare dracu! Dați-i o injecție ca la cîini!” „Caut-o pe domnișoara Firulescu”. „O caut”, zise el și plecă în sat, trîntind poarta bucuos că pleacă de acasă. Îi pierise veselia cu care se lăudase că vaca lui înghite bani și cuie. Veni în scurt timp fără Florentina, urmat de o ceată de țigani. „Asta e”, le arată el vaca, fără să mai țină cont de Dănilă, ca să nu mai zic de mine, de care nu ținuse seama nici înainte. „Și aia unde e?” întrebă Zăpîrțan. „Care aia?” „Ce ți-am zis”. „E la lemne”. „Bine”, zise Zăpîrțan și se duse lîngă bucătărie unde se tăiau buturile pentru foc și veni pe spinare cu securea. Lovi scurt vaca în cap cu muchia și ea îngenunche și parcă guiță și muri în genunchi, cu capul în țărînă, amestecîndu-și balele cu cărbunii zdrobiți înainte cu copitele. „Ai văzut, doctore, și-a schimbat glasul, zise Teavălungă, și glasul, nu numai privirea”. „N-ai întîlnit-o?” „Bă, ce beți, țuică sau vin?” „Țuică”, răspunse Zăpîrțan în numele țiganilor și cîț Teavălungă coborî în beci să umple sticla ei venită în grădină cu brațele pline de paie. Dănilă ieși în drum și se îndreptă spre dispensar. Țiganii aprinseră focul și Zăpîrțan tăie capul vacii cu securea și-l aruncă în foc. Puseră și coceni și gloduri și crengi uscate de salcîm și după ce pîrjoliră și locul unde cursese sîngele și îngropară la aproape doi metri în pămînt capul tăiat, urcară vaca rămasă fără cap în căruța

lui Zăpîrțan adusă între timp de fiu-său și plecară. „Ce faceți cu carnea?” „O mîncăm”. „Treaba voastră”, se spală pe mîini Teavălungă. „Tu ne-ai spus ce?” „Să mă scăpați de vacă!” „Te-am scăpat”. „Să nu...” „N-ai frică, rîse Zăpîrțan, am aruncat capul... turbarea e în cap.”

Plecai să-i spun lui Dănilă să nu-i lase să mănînce carne rovită de turbare, sau măcar lui Lereu să-i spun. Nu-i întîlnii nici acasă la Ciocănelea unde Sevastița puneă pe rana veche și închisă a acestuia o para de aramă și îl descînta, bolborosînd ceva neînțeles. Ginerele aduse aproape spînzurat un cățelandru alb și-i zise babei: „Asta e” — și în clipa aceea îl și plesni în moalele capului cu tășul sapei și-l mai izbi pînă-i făcu țandări țeasta. „E turbat, el e ăla”, îi zise și miresei și puse peste el o rogojină hodoroșită plină cu paie și din bucătărie veni cu un lemn încins ce pe jumătate dădea vîlvătăi și-l înfipse ca pe o suliță în rogojină. Înții ieși fum puturos, apoi se aprinseră paietele și părul alb al cîinelui începu să pută. Aduseră cușca cu Ciocănelea lîngă fum, și cum paietele încercau să se termine dintr-o dată în flăcări le stropea cu apă din cantă să le astîmpere. „Trebuie să se afume bine de la părul lui”. „Da, trebuie”, zise ginerele și se afuma și el, deși nu se simțea mușcat de nimic, dar ce era peste nu strica. Poate așa se întărea sîngele în el și la o întîmplătoare mușcătură ar fi rămas nevătămat. „De-l afumau de la început, scăpa sigur”, zicea Sevastița. Mireasa nu mai umbla gătită, își luase fustele și bluzele de purtare, dar era încă în săptămîna nunții și tot mireasă îi rămăsese numele și ginerele numai așa striga după ea: „mireaso”. Se afumă și ea la părul ars mocnit al jarului, strînutînd; și ei ea și ei toți ceilalți se prefăceau sau poate credeau cu adevărat, neavînd în altceva în ce să creadă, neavînd în alt cîine în care să creadă, că albul era cel vinovat și era turbat, deși, Doamne Dumnezeule, după cum îl tîrîse ginerele în laț n-arăta decît a cățelandru nevinovat și foarte prost sau foarte încrezător de se lăsase prins în plin cîmp. Nu era din sat, era din altă parte, ginerele îl nimerise pe izlaz, asta recunoștea și el; dar atunci de unde mama dracului jura că e cel căutat? Toți îl credeau și nici nu puneau o clipă la îndoială că ar fi altfel. Mireasa după ce se înnegri bine la fumul înecăcios — mai aruncaseră paie ude pe cîine — îi zise Sevastiței că i se pare că a fost mușcată și ea de-un cîine, de ăsta sau de altul, nu știa nici ea bine, și nici cînd, azi, ieri sau altă dată. Arată chiar o zgîrietură

la piciorul stîng care putea fi și un colț de cîine și o julitură, căzătură, și o înțepătură de măracine. Sevastița îi puse pe rană și ei un ban de aramă și-o descîntă și termină așa : „Banu să nu-l uiți, mi-l dai mie după ce te vindeci“. Și mai puse pe mușcătură scrum făcut din părul javrei albe și niște usturoi pisat și amestecat cu sare. „Taie-mi și de sub limbă“, se rugă mireasa și nimeni n-o opri pe Sevastița (nici Florentina Firulescu ce în sfîrșit apărură și ea să vadă ce foc era în curtea lui Ciocănelea) să-și ascuță briciul de bărbierit pe o centură lătă și să caște gura miresei și să-i taie de sub limbă căteii. Am văzut cîteva fire de sînge pe brici, dar n-am auzit nici un glas ieșind din gura miresei, spaima parcă luase toate vorbele : atît de mult credea că o mușcase cîinele și că numai de-i tăia răutatea adunată sub limbă scăpa. Parcă toți înnebuniseră și nu așteptau decît să le zică Sevastița orice ca să se supună. „Acuma poți să dormi liniștită, ți-am tăiat căteii, fato. Am să-ți pun și trocile și gata!“ Cîinele plesni de-atîta foc ce-l copsese și ginerile tot puse paie și coceni și lemne pe el pînă se făcu tot cenușă și pieri — și mi se păru teribil să vezi ceva cum nu mai este și cît de ușor poate să nu mai fie nici măcar mort ceva ce fusese viu înainte, cu picioare, cu coadă, cu cap, cu urechi și cu ochi. Cînd apărură și Dănilă adus de Țeavălungă s-o întîlnească pe Florentina, nu mai era nici cenușă, ginerile o măturase în balta de lîngă fîntînă unde se scaldau rațele. „Uite-l și pe Țeavălungă, zise Sevastița. Ce faci, mă, tot cu bubă mare ești, nu ți-a mai trecut?“ „Te găsiși și mata să vorbești, pierduși ocazia să taci“. „Ce să tac, mă bubă mare“, rîse ea și intră în casă după mireasă. „Ce bubă ai, Țeavălungă?“ îl luă de mîna Dănilă. „N-am nici o bubă.“ „Are, are, rîse Sevastița, ia dați-i jos izmenele să vedeți cu ce bubă mare l-a făcut mamă-sa!“

Dănilă a luat-o la întrebări pe felceră, în văzul lumii : „Pe unde te plimbi, domnișoară?“ „Cu mine vorbești?“ „Cu tine, doar nu cu mine, zise și Lereu, intrat pe poarta, că eu nu sînt domnișoară, sau poate nici...“ Și aici se opri. O fi vrut să spună : sau poate nici tu nu mai ești de nu te simți. N-a spus, l-a și oprit Dănilă, aspru : „Dumneata să nu te amesteci unde nu-ți fierbe oala“. „Poate că“, rîse Lereu și eu cred c-a mai vrut să spună : poate că-mi fierbe. N-a spus, Dănilă l-a repezit din nou : „Mai bine nu i-ai lăsa pe ăia să mănînce carne de vacă bolnavă!“ „Mănîncă de cînd se știu și mortăciuni,

și degeaba“. „Cum, degeaba?“ „Bine, degeaba, tot nu mor. O frig bine și-o fierb și n-are cum să nu crape de foc ce e rău, focul te scapă de orice belele.“ „Lasă...“, a mai zis Dănilă, dar n-a știut ce să-i mai spună să-l convingă. N-avea nici chef de Lereu, de nu și-a mai găsit vorbe pentru el. Decît pentru Florentina. „Unde ai fost toată dimineața?“ „La Cîmpuleț“. „Ce cauți dumneata în fiecare zi la Cîmpuleț?“ „Nu merg în fiecare zi, merg numai joia“. „S-o ia dracu de joie, azi e vineri!“ „Da, e vineri“. „Și-ai fost și ieri și astăzi, fără să mă întrebi!“ „De ce să te-ntreb, dumneata mă-ntrebi pe mine de ceva?“ „Dar eu sînt șeful tău!“ „He, he, rîse Florentina. Șefii mei sînt la Cîmpuleț. N-ai luat în primire dispensarul, tot eu semnez pentru ce intră și iese din el, așa că de fapt eu sînt șefă. Șefă“, îi rîse ea în nas. „Cu mine să nu te porți obraznic ! Ce cauți la Cîmpuleț în fiecare joi?“ „Dacă strigi la mine, nu-ți răspund. Dacă vorbești frumos, îți spun“. „Vorbesc frumos“, muie Dănilă glasul. „Mă duc la coafor, joia e de serviciu fata care îmi face părul“. „Ha, ha“, făcu Lereu și nu știu dacă rîdea de Dănilă, că ea mergea la coafor nu unde se speria el, la cine știe cine — sau rîdea vrînd să spună cine îți face părul, ți-l face bine ? „Azi e vineri, azi ce-ai căutat?“ „Ieri n-a fost fata acolo, a avut o învoire la o înmormîntare și m-am dus azi“. „Da, înțeleg“, a zis Dănilă și se vedea pe el că-i convenea ca ea să fi fost la coafor. „Eu nu știu de-nțelegi sau ba, dar de văzut nu vezi niciodată“, s-a băgat iarăși Lereu în vorbă. „Ce nu văd?“ „Nu vezi că domnișoara Florentina se face frumoasă la păr în fiecare joi“. „Păi, eu...“ „N-ai văzut, cu mai una alta, și ori n-ai vrut s-o vezi, ori n-ai băgat de seamă și asta e rău : să nu vezi cînd o domnișoară se face mai frumoasă“. „Lasă astea, Lereu“. „Ba nu le las : de nu le vezi, înseamnă că nu te interesează“. „Cine?“ „Domnișoara, sluga dumitale, că-i ești doar șef, ai spus-o, și de nu-ți pasă atunci cu ce drept strigi la dînsa ? Că așa strigi de parcă ai fi cu călcîiele aprinse“. „Hai, hai, termină, Lereu, nu profita de prietenia mea ca să scornești tot felul de prostii“. „Te superi?“ „Sigur că mă supăr!“ „Atunci chiar că-ți ard călcîiele : altfel nu ți-ar păsa de niște scorneli prostești“. Rămăseseră numai ei doi, lîngă fîntînă, domnișoara intrase după Sevastița să vadă ce se mai întîmplă în casă cu Ciocănelea și cu mireasa. „Îți pasă“. „Mie?“ „Că doar nu mie ! Ce e rău e că n-ai observat că joia se duce ea la Cîmpuleț și lipsește. Ai crezut

că-n fiecare zi lipsește, deci în fiecare zi ai nevoie de ea și când nu ești lângă ea crezi că-i la Cîmpuleț, și lipsește întruna de lângă tine. Asta e bine. Și nu e nici urf". „Că lipsește?" „Nu, că lipsește nu contează! Că-i simți lipsa! Asta nu e urf din partea ta. Înseamnă că poți să-i simți depărtarea." „Vrei să spui că m-am?... M-am ce? M-am prostit, m-am îndrăgostit, m-am ce? Că nu e clar. Că m-am..." „Aia e, te-ai! Dar e un pericol: ea se face frumoasă joia! Bun. Întrebarea e: pentru cine? De ce joia?" „Joia e fata aia de serviciu", zise Dănilă. „Goange! Fata aia toată săptămîna e de serviciu! De ce joia, pentru cine se face frumoasă?" „Asta da, e o întrebare!" „Este. Că nu pentru tine!" „Nu, sigur că nu..." „Ce e bine e că tu n-ai observat că ea lipsește joia". „Înainte ai zis că e rău că n-am observat!" „Nu, e bine; n-ai observat că lipsește joia, deci îi simțeau toată săptămîna lipsa, și când era în sat și nu era cu tine, și — că mai e un și: și nebagînd în seamă că ea se face frumoasă joia, înseamnă că ea pentru tine toată săptămîna e frumoasă, așa cum este, dusă la fată să-i pună părul pe fiare sau nedusă. Asta e bine. Din punctul tău de vedere. Ești lulea! Să vedem din punctul ei de vedere, ea față de cine este lulea?" „Cine trece joia sau vinerea pe la noi?" „Întrebă Dănilă. „Nimeni, întotdeauna". „Și atunci?" „Atunci ori se face la păr pentru unul din altă parte, din Cîmpuleț, să zicem, ori se face pentru..." „Pentru cine?" „Pentru ea". „Cum pentru ea?" „Te-ai prostit de tot, doctore! Nu tu ai zis că ea dimineța e oarbă, și că nu se vede decît pe ea și că nu se închină decît ei?" „Am zis". „Ai zis și-o prostie și mai mare: că are un singur altar și un singur Dumnezeu, care e ea. Adică ea se închină ei, ochilor ei, pulpelor ei!" „Nu e nici o prostie, asta e adevărul, ea crede în carnea ei ca într-un Dumnezeu! Ea e convinsă că poate cu pulpele și cu gîtul și cu ochii, cu trupul ei..." „Ei, asta e! Pentru ea se face frumoasă! Și are ceva ce nu-i place: părul. Nu-i mulțumită cum îi iese când îl pune pe moațe ea, și merge la Cîmpuleț! Pentru ea, însă, pînă la urmă, pentru ea o să intre mai mulți în călduri, nu numai Țeavălungă care n-are noapte liniștită. Ea știe. Și tu, cum te văd, o să cazi pe bec. Și ea știe c-o să cazi, ba poate chiar se miră că n-ai căzut pînă acuma. N-o văzuși ce-i rîdeau ochii când strigași la ea? Asta e semnul pentru ea c-ai sfectit-o, c-ai strigat: «pe unde te plimbi, domnișoară?»" „Ei, fir-ar al dracului, n-am să mai strig, o să-i demonstrez eu că

nu-i așa, și-o să vezi că nu-i ce crezi, că te-nșeli". „Eu dacă mă înșel, nu pierd nimic", zise Lereu și-apoi se făcu tăcere: din casă venea Florentina. Și-atunci a apărut prin praful drumului, ieșită ca din pămînt, șareta cu Moise și Horia Dunărințu și Dănilă și-a suflat nasul, ca să găsească ceva de lucru și să nu pară c-a rămas lemn și s-a uitat la părul felceriței. „Ce e nou, doctore?" „Nimic". „Ceva cazuri noi?" „Nimic", „Nici animale nu s-au mai îmbolnăvit?" o întrebă atunci Moise pe Florentina, văzînd că de la Dănilă în afară de nimic, nimic nu ieșea pe gură. „O vacă". „Ce vacă?" „A lui Țeavălungă. A și fost omorîță", rîse Florentina. „Ce e de rîs, domnișoară?" „Își suflă din nou nasul Dănilă și-i privi părul pe care ea și-l mîngîia. „E urf?! Ți se pare". „Nu e de rîs". „Nu, nu e, întări Moise vorbele doctorului. Fiecare om trebuie să aibă grijă de el ca să nu..." „Ca să nu turbeze", completă Lereu. „Da". „Păi sigur. Și dumneata, doctore, care ești și șeful meu, ești cel mai în drept și cel mai plătit să ne aperi prin măsurile ce o să le iei și să vindeci satul..." „Domnișoară, de turbare nu te poți vindeca, decît îmbolnăvi. Nu sînt două variante, e doar una. Și nu rîde și nu mai pleca la Cîmpuleț să-ți faci părul când eu n-am cu cine să umblu prin sat și să vorbesc cu tot natul să-și lege ciinele și să nu-și lase copiii singuri și să-și păzească animalele..." „O să-mi cer voie de la dumneata și de nu-mi dai, o să-mi iau în fiecare joi o zi din concediul ce mi se cuvine și tot n-o să umblu ca o țoapă cu părul". „Eu nu zic să nu mergi, dar să-mi spui și să nu mai rîzi când nu se cuvine și când ești vinovată: trebuie să înțelegi că dacă eu și dumneata umblăm fiecare cu treburile lui și nu le spunem oamenilor să se ferească — asta e singurul tratament: feriți-vă, oameni! — de nu le băgăm în cap adevărul acesta simplu și ei ori nu-l află, ori nu ne ascultă, putem dormi liniștiți: toți vor muri sigur". „Să fiți mai optimiști, doctore", zise directorul. „Fiți optimiști, dar nu cînd e vorba de turbare, directore".

Mireasa apăru cu troci la gît, ca o salbă. Sevastița o urmă, și ginerele și muierea lui Ciocănelea și încă vreo trei, patru vecini. Moise îl înghionti pe doctor, ca și cum l-ar fi întrebat ce zice de măgelele făcute dintr-o troacă și legate de Sevastița la gîtul fetei lui Ciocănelea: Dănilă nu zise nici albă, nici neagră. „Ce-ai făcut, babo?" „Ce să fac, domnule director, făcui și eu ce putui". Și-o privi pe mireasă, și-i zise

de parcă ar fi fost numai ele două : „Ai patruzeci și două de troci, în fiecare dimineață rupi una de pe ață și-o arunci spre soare răsare și zici : «Du-te de la mine ! Piei de la mine !» Si după patruzeci și două de zile când te-ai lepădat de toate, de te lepezi și de ultima vie, ești scăpată !” „Bogdaproste”, făcu nevasta lui Ciocănelea, dar Sevastița ieșise în drum și trecuse colțul, filfându-și prestelca. „Ce zici, doctore, de vacă ?” îl întreabă din nou Moise în tinda sau terasa dispensarului, acolo unde îi servise mai demult Florentina cu dulceața. „N-are cu ce să strice. Poate să se teamă oamenii mai mult de ea decât de mine, asta-mi convine : o să se păzească. Eu nu pot decât să-i amendez, baba poate să-i blesteme, și e altceva”. „Și când le taie de sub limbă ?” — aduse doctorița niște țuică de la Belivacă și turnă în pahare. „Chiar de-i amendam, tot se lăsău tăiați aia de vor ; doar ei vor ! Și de-i păzesc ziua, tot se duc noaptea la ea. Nu oamenii, cîinii trebuie întîi supravegheați : în ei e pericolul”. „Cîinele când se-ngrașă turbă”. „Nu-i chiar așa, directoare. Trebuie legați și...” „Și flămînziți”. „Nu, domnișoară, hrăniți cu atenție !” „Lumea așa face, cel puțin cei ce-i știu eu : i-a legat și-i flămînzește !” „E o credință, interveni Moise, că de stă legat, cîinele turbează. Mai ales primăvara, nu, Horio ?” „Da, este”. „Eu cred că nici nu-i vorba de turbare”, zise Florentina, așezîndu-se lîngă Moise. „Lasă glumele, domnișoară”. „Eu nu glumesc, doctore, și în nici un caz cu dumneata, care-mi ești șef. Eu spun ce cred : nu e nici o turbare dacă baba Sevastița orice mușcătură o unge cu untură de iepure și mai pune pe ea a doua zi, sau în prima zi, nu știu, o lămîie tăiată în două, ca pe bube, și ca pe alte mușcături otrăvitoare, de șarpe, le freacă pe astea de-acuma, care mai ales sînt păreri decât mușcături, ori mușcături vechi și lecuite, cu untdelemn călduț, ori le spală cu borș acru, le descîntă pe nebune cum o descîntă înainte și pe fata lui Ciocănelea sub ochii mei cu borș umplut pe numele Margaretei, aia de e singură. Nu, nu e, de s-a apucat Sevastița de treabă. Babele astea zălude de fac pe vrăjitoarele trebuie să trăiască și ele după ceva — cum trăiește și doctorul și eu după ceva — și atunci când le miroase oamenilor vreo pacoste, ele zic că pacostea e adevărată, ele descoperă întotdeauna ceva ce nu se poate vindeca, o boală din care nu te poți salva. Și-aicea sînt ele mari, că te salvează ! Adică te fac sănătos și tu n-ai fost bolnav, te pun pe picioare și te salvează dintr-o boală pe

care n-ai avut-o niciodată ! De-ar fi cu adevărat turbare în sat nu s-ar apuca Sevastița de lucru, n-ar veni prin case cu leacuri, fiindcă orice prost știe, nu numai doctorii și felcerițele, și babele știu asta, că de turbare nu te scapă decât cei doi metri de pămînt ce te-acoperă și te despart și de necazuri”. „Și Ciocănelea ?” întreabă Moise. „Sifilitic, umplut de beția de la nuntă”. „Și analizele de la Cîmpuleț ?” „Parcă aia știu ce-i aia turbare, nenorociții aia de la laborator ? Au mai văzut ei doctorii din Cîmpuleț turbare la viața lor ? Au citit și ei din cărți și de-am zis noi ce este, ei așa au zis că este, cum fac întotdeauna. Nici nu există boala asta decât în smin-teala și-n frica oamenilor”. „Atunci de-aia mergi dumneata atît de liniștită la coafor !” „Da, doctore, și de asta. Dar de ce te-ai întunecat așa, doctore, îți pare rău că nefiind boala asta n-o să mai ai ce să învingi ? Și cum să arăți lui Lereu și lui Nicanor și mie și altora că ești nemaipomenit ?”

7

„Dar voi, înainte de-a veni eu în sat, ați omorît o grămadă de javre și-ați declarat boala asta”. „Care voi ?” „Voi, satul, tu”. „Ei o să spună de orice cîine zăpăcit de foamete și care nu se ține pe picioare și latră cu glas schimbat de nemîncare că e atins de turbare. Și mie mi-a convenit să zic da : scăpam repede (și fără să forțez eu pe nimeni, ei aducîndu-i) de cîinii vagabonzi și mai și le lăsăm șansa să aibă o bucată de mămăligă în plus pe masă și să n-o împartă cu javrele ce le țin de pomană, că n-au de ce să-i apere, n-are nimeni ce să le fure, sînt tot atît de săraci ca javrele lor”. „Hai, înjură-mă, dă-mi și două palme, ridică brațele în sus Dănilă. Fă-mă escroc pînă la capăt. Fă-mă nebunul care născocoște o boală, ca să-și dea importanță, înjură-mă și de mamă, scui pă-mă, ce mai aștepti”. „Adică nu suporti să-ți spun adevărul, ce cred. Atunci tac și te las mai departe să-ți vezi de turbați și să te-ngrași de plăcere că ai dreptate”. „Nu, domnișoară, spune-mi verde, îmi face plăcere să-mi spui că Ciocănelea e sifilitic și că eu sînt tot sifilitic dacă-mi închipui că el stă toată ziua cu pătura în cap în cușcă de turbat, și cînd adevărul e că omul își bate joc de mine și se preface că-i

e teamă de lumină și joacă teatru când îi curg balele, cum a jucat și la Cîmpuleț, când s-a pus pe coridorul laboratorului în patru picioare și-a urlat. Joacă teatru și fie-sa, mireasa, când se lasă tăiată cu briciul sub limbă și tot satul e într-un carnaval: își omoară vitele, dau foc la câini, se distrează și ei". „Ei nu se distrează, ei se tem de-o prostie pe care, scuză-mă, le-ai băgat-o în cap". „Așa, așa, hai, curaj, înjură-mă! Vreau să aflu pînă la capăt ce crezi despre mine". „Am să tac, mă duc să-i cer lui Belivacă niște brînză și pîine, văd că puica nu alunecă singură", zise ea și plecă și-i lăsă pe ceilalți trei în liniște. Eu, în dud, printre frunze, acoperit și de noapte, stăteam pe o creangă și-mi dezlegasem picioarele să-mi mai ușurez pulpele de greutatea lor. Și e curios cum în lipsa ei Dănilă n-o bîrfi și nu încercă să se scuze și să spună că bate cîmpii, ci rîse în el cu atîta plăcere, încît ceilalți doi crezură că de ea rîde. „E cam dură, nu?" încercă Moise să-i afle părerea. „Nici vorbă, e foarte, foarte...", zise el și Moise n-avu de ce să-l creadă. „Îmi face o mare plăcere". „Te cred", rîse Moise, ceea ce însemna că evident nu ține cont de ce spune, dar că, între bărbați, accepta ce zicea Dănilă, dar nu credea fiindcă nici Dănilă nu credea că-i face mare plăcere să fie înjurat. Horia Dunărințu se gîndea la ale lui, tăcea mereu, ca absent. Dar unde se înșela Moise era acolo unde credea el că nu se înșală: că Dănilă zicea că-i încîntat și nu era! Aici era invers: Dănilă într-adevăr era încîntat că ea-l dădea peste cap, spunîndu-i că scornise o boală! Da, da, astfel, îi recunoștea un merit: puțința de-a descoperi ce nu este, chit că-i o prostie așa ceva, dar și o prostie dovedește o putere, a aceluia ce-o poate inventa. Era bucuros, nu se prefăcea, aici greșea Moise, crezînd că nu e, și mai greșea undeva: crezînd că Dănilă, după o asemenea înjurătură sau răsturnare a boalei ce devenise cumva a sa, dacă o trata, își vedea prăbușită boala și deci și credința în ea și de-aici se trăgea cu adevărat marea lui indignare pe care și-o masca zicînd: „Îmi faci o mare plăcere"... Erau două lucruri deosebite: lui îi făcea plăcere că domnișoara Florentina îl consideră scrîntit sau dornic de laude și astfel el avea posibilitatea s-o audă ce părere are despre el și s-o cunoască și cunoscînd-o ea să nu mai fie pentru el o taină: era o plăcere: că o cunoaște. Dacă el turba — ca să folosească acest cuvînt fiindcă tot e vorba de turbare — să afle unde pleca ea în fiecare joi la Cîmpu-

leț și dacă accepta orice insultă venită de la ea, în public, referitoare la el și la meseria lui era tot ca să-i cunoască gîndurile și faptele și cunoscîndu-le să fie alături de ea, adică să împărțasească cu ea aceleași gînduri și aceleași drumuri, aceeași taină a ei: asta era! Curios e că eu am început întîi să înțeleg dragostea, descoperind-o la alții, și apoi s-o descopăr și la mine, și să n-o mai înțeleg, cum poate e și firesc. La Dănilă așa a început, dintr-o supărare: ce căuta ea la Cîmpuleț?! Și supărarea era doar un pretext, de care nici el poate la început nu-și dădea seama, că vrea s-o știe cum se știa și pe el sau cum credea că se cunoaște și pe sine. Și Moise greșea a doua oară crezînd că Dănilă își vede prăbușite ambițiile, adică boala. Nu era adevărat: el nu putea să aibă ambiții proaste: să mențină boala. El lupta s-o stîrpească. Dar s-ar putea spune că și asta era o ambiție dacă domnișoara îi spunea că turbare nu există și că dacă nu exista și aerele lui de doctor se duceau dracului. Nu, era altfel: el nu ținea la aerele lui de doctor, era doar prieten și cu țiganul Lereu și cu mine, cu oameni adică cu care ești prieten numai atunci cînd n-ai nici un fel de aere: și încă ceva: el credea că există boala. Aici e punctul doi, sau, a doua greșală a lui Moise. Dănilă a rîs ascultînd-o pe felceră fiind lulea după fustele ei, însă n-a crezut-o nici un moment. Și cînd ea s-a înapoiat de la Belivacă aducînd pe două farfurii pîine și brînză și ceapă și niște jumări, el i-a zis cu același surîs pe buze, ce-l avusese la plecarea ei: „Hai, și-ai mai adus aminte de vreo altă tîmpenie de-a mea, spune-o, înjură-mă!" „Eu nu te înjur, nu sînt birjar". „De ce-ți place dumitale să fii înjurat, spurcat, criticat, cum vrei să-i zici, de ce?" „Fiindcă nu mă crede, directoare, înțelese ea cu mintea ei de femeie. Asta e: eu îi spun ce e adevărul adevărat și el mă crede proastă". „Vai de mine, domnișoară! De-ar fi așa, nu te-aș lăsa să vorbești, te-aș trimite la culcare! Dar e bine să știi și părerile altora, să nu mai greșesc", rîse el. „Atunci de ce rîzi?" „Pentru că mi-e foame, domnișoară", răspunse el și fu primul care începu să mănînce brînză cu pîine. „Nu e bine să vorbești la masă de lucruri neplăcute, dar cum am început, n-am să mă opresc: ai spus, doctore, că frații Craișoru au podul casei și magazia și grajdul și pătulul plin cu șobolani". „Ei au spus, eu doar am constatat". „Dar ai constatat nu că au, asta știau ei, ci că sînt turbați. Chițcăiau ca loviți de streche, treceau orbește în plină zi pe

bătătură, fără să se mai ferească, se aruncau unul asupra altuia, săreau la ce întâlneau, la pisică, la găini". „Da, turbaseră. Măscase pe vreunul un câine turbat sau nu știu cum se întâmplase exact". „Exact e altfel : erau înnebuniți de foame. Craișorii s-au trezit peste noapte fără porumb în pătule, i l-au luat, fără grâu în magazie, că l-au vîndut, fără vaci și porci — și nemaifiind animalele în grajd și porcărie nu le mai aducea nimeni mîncare acolo, ca să mai rămîna fărămituri și șobolanilor. Și de foame șobolanii au început să se muște între ei, să se omoare între ei și să piară. C-au pierit". „De-ar fi așa de simplu, n-ar mai exista picior de ei. Au murit turbați : ei sînt răi și se mușcă între ei și agresivitatea lor din naștere în cazul de față i-a stins : boala s-a dus de la unul la altul, dusă de dinții și răutatea lor și cercul s-a închis : boala a distrus bolnavii și pierind bolnavii s-a dus dracului și boala. Înțelegi ?" „Nu". „E foarte simplu : cînoșenia din ei i-a omorît pe ei și focarul de infecție odată stins Craișorii nu mai au șobolani. Nu foamea, ea i-ar fi împraștiat, turbarea i-a strîns pe toți, morți. Și s-a limpezit locul de ei". „Asta e o soluție", zise Moise. „Care ?" „Întrebă Dunărințu. „Ca boala s-aducă moartea și moartea să curețe pămîntul și apoi să poți lua totul de la început, cum îți poștește inima". „De ce mă provoci, Moise ?" „Cum te provoc, Horio ?" „Bine, de spui tu sînt vorbele lui Calagherovici". „Tu ai spus, acum, că sînt ale lui Calagherovici". „Fiindcă nu sînt, Moise. Tu ai vrea să fie. Mi le-ai mai spus și ai zis să le confirm și eu nu le-am confirmat și de-aceia le-ai zis din nou acum". „Și le-ai confirmat". „Nu, am zis că-s vorbele lui Calagherovici, și tu m-ai întrerupt cînd eu am vrut să adaug : ale lui Calagherovici, care zici tu că sînt ale lui. Dar nu sînt. Deși ar putea să fie, nu văd nimic dușmănos în ele". „Atunci de ce nu mărturisești că le-ai auzit". „Fiindcă nu vreau să fac ce vrei tu". „Adevărul e mai presus de ce vreau eu, Horio". „Adevărul e și el așa cum vrei să-l vezi, Moise". „Adevărul e unul singur". „Este, dar el poate fi privit și dintr-o parte și din alta : și e altfel, căci nu depinde de el, ci de cine-l privește și de unde". „Mai clar, Horio". „Să ne oprim doar la vorbele cu boala care-aduce moartea și moartea curăță pămîntul..." „Da, ce-i cu ele ?" „În gura ta, erau bune, în gura lui Calagherovici zici că sînt veninoase". „El se referea la noi : că de-ar veni o boală să ne facă praf ! Și el zicea că boala a și venit, o boală

care e mai rea ca o boală și..." „Stai, stai, Moise. Ce înțelegi tu prin «noi» ?" „Ce-nțelege toată lumea ; noi cei care ne străduim să facem o lume nouă". „Și Calagherovici ce vrea ? El pentru ce-a stat prin închisori ?" „A fost băgat în închisoare înainte de eliberare, ca să poată apoi fi scos și pus într-o funcție mare, zicînd că are un trecut mare. E un mijloc al dușmanului, o diversiune". „Aha ! Dar putea să aibă un trecut mare și fără închisoare, nu ?" „Nu crezi ?" „Bineînțeles că nu". „E și părerea lui Gălătioan". „Poate să fie și-a lui Dumnezeu, tot nu cred. Eu de altfel nu cred în Dumnezeu". „Nu crezi nici în Gălătioan ?" „Ce-are Gălătioan cu Dumnezeu ? Am spus că nu cred în nimeni care o să-mi spună ce-ai zis tu despre Calagherovici". „Nu eu am spus, alții, și-a recunoscut și Calagherovici". „Cu atît mai bine." „Cum adică, Horio ?" „Cu atît mai bine : adică cu atît mai mult n-o să cred cu cît însuși Calagherovici o să spună ori o să-mi spună că el a fost acolo, știi tu unde, ca diversionist". „N-ai fost cu el acolo". „L-am cunoscut înainte de-a intra și l-am cunoscut și după ce-a ieșit, îmi ajunge. E prea mult, Moise". „Ce, mint eu ?" „Nu tu, minte Calagherovici, de spune ce zici tu". „Deci e un mincinos care putea fi și ce recunoaște c-a fost". „Moise, cu atît mai rău că minte Calagherovici, dacă cumva e adevărat că spune așa ceva și nu e și asta tot o minciună de a ăloră ce vor să-i facă de petrecanie". „Oamenii ăștia nu știu despre cine-i vorba : domnișoară, doctore, e vorba..." „Știu", zise Dănilă, crunt. „E vorba despre un impostor", continuă Moise. „Știu", zise Dănilă, privindu-i domnișoarei Florentina părul ondulat la coafor. „E prea mult, Moise". „Dar este impostor". „Nu contează cum îi zici tu, nu-nțelegi ? E prea mult dacă el recunoaște ce spui tu : înseamnă că n-a mai putut răbda la ce-a fost supus". „Noi nu torturăm pe nimeni". „Care noi, Moise, ce tot îi dai zor cu noi ? Noi este o persoană aproape totalmente impersonală. Adică tu, x, vorbești despre noi, în numele nostru, dar de unde știu eu ce spui, și-ți dau eu voie să te prezinți altora în numele meu și al altora ? Nu-mi place cuvîntul noi, n-ai pe cine să-l tragi la răspundere. Nu-l mai folosi, mă énervează". „Și pe Calagherovici îl énervează". „Are dreptate : cine vorbește să vorbească în numele lui și să răspundă cu numele lui". „E vorba de o clasă..." „O clasă este suma unor persoane care dacă există și se respectă răspund la numele și fapta lor,

altfel nu e vorba de clasă ci de turmă. Sper că nu vrei să mă faci să cred că confunzi clasa cu turma, ar fi mai rău de-ar fi așa, și foarte rău de-ar fi adevărat. Nu trebuie să tolerăm prostia și abuzul, Moise. E prea mult, dacă acest Calagherovici a recunoscut ce mi-ai spus. Minte! L-au amenințat, l-au torturat și minte ca să scape. E om, n-a mai rezistat și minte, îl înțeleg. Dar e foarte rău pentru cei ce l-au determinat să mintă". „Cine minte o dată, a mai mințit și va mai minți". „Așa ajungi să nu mai existe om curat pe lume: nu există ins să nu fi mințit cât de cât o dată. Dar nu orice minciună e vinovată, Moise, nu oricare e criminală. E prea mult pentru Calagherovici să recunoască și să semneze c-a fost în închisoare ca agent... Nu intri ca provocator și nu rămii așa când acolo prețul este cele zece unghii smulse de la degetele picioarelor". „Ca să fie mai convingător". „Taci, Moise, nu vorbi prostii! Cine se mutilează cu gândul c-o să ajungă cândva cineva? De unde avea el certitudinea că mutilându-se va ajunge «mare»? E monstruos raționamentul tău..." „Nu-i al meu". „Atunci de ce ți l-ai însușit? De ce nu-l privești dinafară, ca pe ceva auzit? Și dumneata, doctore, de unde știi că omul acesta e impostor?" „Am auzit..." „Atunci nu spune: știu. Se zice: știu, am auzit. Sau și mai cinstit: am auzit, dar nu știu". „Am auzit", zise Dănilă. „Dumneata nu-l cunoști, doctore. Calagherovici e un ins cinstit și fiindcă e prea cinstit, acum e iarăși la închisoare". „E la închisoare, de când?" tresări Dănilă. „De-o lună." „Formidabil!" își frecă el mâinile mulțumit și-i privi fără ură părul domnișoarei ondulat la Cîmpuleț. „Și de ce a intrat?" întrebă Florentina. „C-a zis că e nevoie de o boală ca lumea să uite totul, ori să moară cu toții". „Nu, Moise, n-a zis așa". „Dar cum?" „Știi foarte bine la ce boală se referea el". „Nu, Horio, el blestema lumea, în gura mare, și tot ce se face acumă nou și pe-un asemenea nebun e bine să-l pui de-o parte, să nu te-ncurcă". „De te-ncurcă, Moise, înseamnă că are dreptate". „N-are! El vrea pieirea lumii". „Oho! Asta cine ți-a mai băgat-o în cap?" „Poate nu m-am exprimat corect. Să zicem că lumea e Braniștea: ei, atunci el vrea să dea șobolanii turbați în Braniște, și cîinii bolnavi, și toate celelalte, și să se omoare unul pe altul și să piară tot satul: ca apoi să vină el să facă totul din nou. Să pună singur mîna pe cîrmă". „Asta ar fi o metodă ca să scapi de turbare, de-ar fi

turbare", zise Florentina. „Să moară toată lumea, domnișoară?" „De ce să nu moară, directoare, dacă e bolnavă?" zise ea și diferența de vîrstă dintre ei scazu și Moise nu se supără că ea îi zisese directoare și că ea făcuse primul pas acum în operațiunea aceasta de scădere dintre anii lui și ai ei care nu putea să dea alt rezultat decît cel exact în afară de cazul cînd unul din ei sau amîndoi puneau la mijloc un cuvînt sau o faptă ce ștergea anii și scăderea se făcea de la sine, nefăcîndu-se, nemaivînd rost să se facă, vîrstele devenind egale printr-acel cuvînt sau acea faptă. Zicîndu-i directoare e ca și cum i-ar fi zis tu. Așa că nu se supără Moise, ci Dănilă, și-i zise: „Vorbește mai respectuos cu oamenii mai în vîrstă". O pune și pe ea astfel la punct și pe Moise îl așeza exact în anii ce-i avea. „Nu te formaliza, doctore, eu nu mă supăr, zise Moise și efectiv n-avea de ce să-l supere perspectiva de care se temea Dănilă. El vrea, Calagherovici, să moară și cei în viață ce pot fi infectați în Braniște de turbare. Dar se pune întrebarea: dacă nu e vorba de-o boală, cum în Braniște zice și domnișoara că nu e, atunci de ce vrea el să moară lumea?" „Dacă e sănătoasă, nu moare nimeni, Moise". „E clar, dar de ce blestemă el? Sigur că n-o să crape nimeni doar la voința lui, însă voința sa este reacționară: așa se vindecă o boală — să acceptăm că este una — așa? Mai sînt greșeli, nimeni nu zice nu..." „Pîn-acumă ziceai că nu sînt. Uiți de la o zi la alta ce spui, sau nu ești în clar cu ce vrei să spui. Te contrazici, Moise. Și nu tu ziceai pînă ieri că e nevoie să «stîrpicim» — asta e cuvîntul folosit — tot ce e rămasă veche și să construim o nouă lume? Și cum vrei să stîrpești? A stîrpi înseamnă a extermina și numai bolile stîrlesc și extermină și numai ele nu țin cont de vinovați și nevinovați în drumul lor. E și asta o turbare: să vrei să stîrpești ceva din temelie și să rămii apoi tu stăpîn singur pe pămîntul rămas, pe arborii, pe cerul și pe apa ce tot rămîn oricît ar fi bolile de mari și nu se îmbolnăvesc niciodată de bolile oamenilor". „Ce vrei să spui, Horio?" „Vreau să spun, Moise, că iarăși, cînd zic iarăși înseamnă că s-a mai întîmplat — s-a privit numai dintr-o parte adevărul. Calagherovici s-a gândit la altceva cînd a vorbit de boală". „Că noi — iartă-mi cuvîntul, dar n-am altul și eu nu m-am lepădat de el — ne îmbătăm de forța ce-o avem și-ar fi bine, beți, să ne crăpăm capetele unul la altul și să putrezim în șanțuri". „Nu, iar o iei ca la Ploiești! În primul

rînd nu-i vorba de «forța ce-o avem». Tu n-ai nici o forță, și nimeni, și nici n-are nimeni dreptul să aibă o asemenea forță și nici nu poate s-o aibă decît de-o ia cu forța de la alții, lăsîndu-i pe ei fără apărare, adică lipsiți de libertatea de-a se apăra. Moise, el vorbea nu de voi, — de voi — care e reversul cumva al lui noi — a glumit doar. El zicea așa : e nevoie de-o boală ca lumea să uite pacostea războiului și mizeria ce-a urmat apoi și să uite că și acuma n-are ce-i trebuie și nu poate să aibă atîta timp cît rănile vechi nu s-au vindecat. Mă-nțelegi ?” „Nu”. „Nu poți trece de la o stare foarte rea la una foarte bună peste noapte, ori unii zic acuma că e foarte bine, și de fapt nu este așa și lumea vede că nu este așa și poate să nu mai aibă încredere nici în ziua de mîine pe care i-o prezinți și mai luminoasă și cînd el vede că acuma îl minți și de-l minți sub ochii lui despre ce mîncă el și vede și se-mbracă sau vrea să se-mbrace, e clar că despre ce nu vede omul, adică despre viitor (era după război, la cîțiva ani), poți să-l minți și mai grozav. De-aceea e nevoie de-o boală ca oamenii să se poată îngriji de ea și să scape de vraja în care sperau c-o să trăiască după sfîrșirea războiului”. „Calagherovici seamănă cu doctorul nostru”, zise Florentina. „De ce cu mine ?” se burzului Dănilă. „Tu ai și inventat turbarea în Braniște”. „Nu seamănă, vorbi Dunărințu, Calagherovici se referea la o boală adevărată și care este cu adevărat și de care a amintit și Moise. Calagherovici n-a inventat boala, ea este, dar lumea nu vede sau de-o vede nu vrea s-o vadă de teamă și zice că nu e. Ea este, și din cauza ei este Calagherovici acum la închisoare”. „O să se potolească el...” „Dar nu e trist, Moise, că e acolo ? El e încîntat c-a fost luat. Asta e cea mai bună probă că el are dreptate : că boala s-a instalat și a devenit violentă și a trecut la fapte în numele microbilor ei”. „Cei din Cîmpuleț au pus mîna pe putere”. „Cîmpulețul e o ființă anonimă, Moise. El se manifestă numai prin ființe vii, care acționează în numele lui, dar de multe ori zic doar asta și-și fac propriile lor interese. Calagherovici n-are nimic cu Turnuvechi sau cu Cîmpulețul, el are cu cei care calcă ce statul spune să nu se calce. Între lege și executarea ei se inter pune omul și omul, dacă e Gălătioan, poate să schimbe legea prin felul cum o îndeplinește și atunci dă-mi voie să-ți spun că toată afacerea nu mai are nimic cu statul. S-a spus despre Calagherovici că l-au dat afară din partid fiindcă trăia

cu o funcționară de la poștă și-și neglija familia : așa s-a spus, dar s-a lăsat să se înțeleaga că era doar o formă plăcută de-a-l da afară și că povestea cu funcționara nu conta. S-a mintit de două ori : întîi izbăvindu-l popește de legătura cu funcționara, — zic izbăvindu-l, fiindcă de fapt l-au scutit de-o pedeapsă ce n-o merita : n-a existat o asemenea funcționară. Și doi : povestea ce-o cunoști, Moise”. „Eu susțin că e vinovat”. „E cel mai ușor lucru. E ceea ce face și Gălătioan...” „Sper că oamenii aceștia n-o să te spună lui Gălătioan”. „Dar pot să mă și spună că și ei știu sau de nu știu ei știe toată lumea că Gălătioan ocupă acum postul lui Calagherovici”. „Eu nu știu, zise Dănilă. Dar Calagherovici mi se pare un ins interesant, ca să nu zic mai mult”. „E bine să nu zici”, rîse Moise, dar era clar că nu voia să-l asculte pe Dănilă, să se pronunțe într-un fel sau altul. Nici Dunărințu n-a sesizat exact dorița lui Moise, a crezut și el, și de-aceea a continuat discuția, ca e bine să afle ce părere poate să aibă un ins dinafară, neamestecat, despre Calagherovici. În ce-o privește pe Florentina, ea era atît de plictisită, încît cînd l-a văzut pe Teavălungă intrînd la Belivacă în curte s-a dus la el s-o conducă pînă acasă și dusă a fost. Dar înainte de a-și lua la revedere le-a spus că-i este somn și pleacă și s-a uitat mai ales la Dănilă, ca și cum l-ar fi întreat și pe el de nu-i este somn și de nu pleacă, doar erau vecini și puteau merge împreună, și el n-a înțeles sau l-a interesat mai mult Calagherovici și nu s-a ridicat de la masă și ea l-a privit nervoasă și după ce-a dat mîna cu Moise și Horia Dunărințu cu el n-a dat. Și în clipa cînd el a observat că e ocolit a sărit în picioare de pe scaun ca ars și nu știu ce-ar fi zis, s-ar fi făcut de rîs, înjurînd-o sau s-ar fi lăsat umilit de ea, de n-ar fi intrat peste el (e bine zis : intrat) plînsul ginerelui odată chiar cu ginerele lui Ciocănelea. „Ți-a intrat ceva în piele, vreun cui ?” s-a repezit Teavălungă spre el, primul. „Dî”. „Ai înghițit o pioneză ?” „Dî”. „Atunci ce mama dracului ai de urlu ca mușcat de șarpe ?” „A murit”. „Cine, mireasa ?” „El”. „Care el, Ciocănelea ?” „El. A sărit în fîntînă să bea apă și...” „Nu era legat ?” „A rupt legăturile și a fugit spre fîntînă strigînd : apă ! apă ! Și a intrat în ea cu capul în jos”. „L-ați scos ?” „Nu, că n-avem cum. El nu se prinde cu mîinile de lanțuri și nici de prăjinile întinse să le-apuțe și de băgat după el nu-n-drăznește nimeni, să nu fie mușcat...” „Să mergem să vedem”,

zise Dănilă. „De pomană : de atunci tot a murit înecat. De la Ciocănelea pînă aici sînt aproape doi kilometri. Pîn-a venit el, a murit...” „N-a murit”, îi zise ginerele lui Moise. „N-ai zis că a murit?” „N-a murit în timp ce-am venit eu, că nu-l lăsam eu acolo viu și să plec după doctor : a murit cînd am fost eu acolo, a ieșit cu burta la suprafață”. „Și ce nevoie mai ai de doctor? Du-te la popă”, îl trimise Teavălungă. „La popă se duse soacră-mea”. „Hai să mergem”, propuse Horia Dunărințu. „Hai că vin și eu”, intră în vorbă Belivacă ce apăruse imediat după ginere atras de plîns. „Vino, cine te oprește?” „Teavălungă, nu mă lua așa. Vreau să v-arăt ceva... Hai să v-arăt, doar pe domnișoara o rog să nu vină... Să vă arăt calul meu”. „Dă-l dracului de cal”, zise ginerele. „Așa ceva n-ai mai văzut tu... Doctore, stă cu măciulia aprinsă de două zile”, îi șopti el lui Dănilă. Și cînd Florentina intră în dispensar și Belivacă îi împinse pe toți de la spate spre grajd și nici unul nu protestă prea tare — în fond n-aveau ce să se mai grăbească, Ciocănelea era dus — zise : „Stă cu pîlnia sculată și bate din copite, legat, și nechează răgușit și se bate cu ea pe burtă !” Mergea cu felinarul înainte. Calul era legat sub șopru de lîngă grajd și Belivacă îi lumină partea ce voia să le-o arate și nu știu care rîse, poate chiar Belivacă. „Stă țeapănă ca lemnul”, rîse el și eu care mă apropiasem de ei pe lîngă streășina casei îi văzui fața luminată la lumina felinarului de mîndria c-avea un asemenea animal. Și mi se pare că Horia Dunărințu a zis : „Formidabil !” „E formidabilă, da, a aprobat Belivacă, așa ceva n-a văzut Parisu !” „Nu, altceva e formidabil !” „Ce ?” Dar Horia Dunărințu sau cel care vorbea (era hărmălaie și era destul de departe de mine și se pusese bine noaptea și mi-era greu să știu cine fusese) n-a mai răspuns ce era formidabil și toți s-au gîndit la vloga calului, însă eu am fost convins și sînt și acuma că el a vrut să spună că e formidabil cum moartea unui om nu mai era un eveniment, chit că murise turbat și înecat, și că mai degrabă era interesantă vîna armăsarului lui Belivacă în fața căreia se zgîiau cu toții.

Eu am ajuns înaintea lor la Ciocănelea și Craișoru cel mare a zis să intru eu după mort : să mă bag cu picioaroangele în fîntînă și să mă las pe ele în jos, dezlegîndu-mi picioarele, cu felinarul în mîna și să trec pe sub înecat două lațuri de funie și între ele să pun o blană de-un metru ce-o avea el în

mîna, să fie ca un pat, și să-l poată trage ei la suprafață fără să-i rupă, doamne ferește, în două vreo mîna sau vreun picior și eu cînd l-o trage ei spre pămînt, de sub pămînt unde se afla în apă murat, eu să mă bag ușor sub mort și să-l păzesc dedesubt să nu se zgîrie pe față sau pe mîini de ghizdurile de ciment. Și-am și intrat, exact cum a zis el și doar după ce mortul a început să fie tras, și eu sub el, și să curgă apa din hainele lui pe mine și să-mi stingă și felinarul ce-l aveam m-a cuprins spaima : picioarele îmi tremurau și le simțeam cum mă lasă și nu mai stau țepene încolăcite pe picioaroange și urletele celor de la gura fîntînii și fețele lor aplecate spre mort și spre mine și luminate în cruciș de felinar și umezeala cimentului simțită în spate și groaza că mortul ar putea să alunece dintre funii și să cadă peste mine și să mă ducă cu el în fundul fîntînii. Toate astea și altele mă făcură să urlu și urletul sună atît de îngrozitor în fîntînă, încît mă îngrozi și mai tare ; dar cei ce trăgeau de funii fură și mai zapăciți, poate crezură că urla mortul înviat și slăbiră dintr-o parte funiile și Ciocănelea scăpă dintr-un laț și căzu cu capul în jos în apă, pe lîngă mine, de parcă ar fi vrut a doua oară să se-nece și mă băgă și pe mine cu el și înghiții apă și ieșii urlînd la suprafața apei și mă prinsei de picioaroange și privii în sus și văzui o clipă picioarele lui Ciocănelea spînzurate în funie, apoi nu le mai văzui și nu mai văzui pe nimeni în gura fîntînii : fugiseră toți, de glasul meu ce poate sus se auzea gros și dogit ca al lui Ciocănelea cînd era viu și turbat. Și rîmas singur prinsei dintr-o dată curaj și-mi zisei : asta e situația, nu e nimic de speriat, l-au scăpat nenorocirii aia. Și nu mai urlai, începui să-i strig pe nume “Craișorule ! Apăchioară ! Boodea ! Zapârtaane ! Ostrogoootulee !” și ei nu-mi răspunseră și o luară la fugă din curte crezînd că-i strigă moartea. Mi-a povestit Lereu cum i-a întîlnit alergînd : crezuseră că crăpasem și eu și-acum apa le cerea și lor capetele.

8

Carne vie m-a făcut Dănilă cu centura ce-o purta drept curea : m-a bătut peste fundul gol și peste cămașa și picioare de-am văzut cum rămîn pe piele vergi din lovitură și cum se umflă și se face dulari dulari vinete pielea și cum sîngele dă

să iasă și nu curge parcă speriat de alte lovituri ce-aveau să cadă potop una peste alta și de-ar fi ieșit ar fi trebuit să fi scurs tot din mine de câtă păruială am luat. Și culmea e că Lereu n-a sărit să mă apere, ceea ce însemna că jumătate din cotonogală era și din partea lui. Fiecare își vedea de-ale sale și țipetele mele înghițite în mine, gemute și nu urlate numai pe Florentina au făcut-o să-mi ia apararea : și s-a ales și ea cu o curea peste palme când m-a atins să mă ia din mâinile lui Dănilă și tot ce-a mai spus a fost : „Ai turbat ?” „Vezi-ți de coafura dumitale, nu te-amesteca !” Dar ea nu s-a mai dus acasă cu Țeavălungă, s-a reîntors cu noi la dispensar. Pe mine m-a pus în șareta lui Moise, lat cum eram, și la dispensar iar mi-a dat câteva Dănilă, țapene, de simțeam cum frige carnea pe mine, ca și cum nu mai era a mea, ci a altuia pusă arzînd peste mine ca o pătură. Însă tot timpul cît mă snopea cu centura nu simțeam nici o frică : nu simțeam spaima ce mă înnegrise ca de moarte pe dinăuntru și-mi uscaseră gîtul de simțeam aerul că-mi trece aspru prin beregata ca de glaspapir, pe glaspapir, hîrșit și puțin, aproape terminat, de țipam ca să-l trag în mine. Nu-mi era frică și-aș putea spune că izbiturile îmi produceau un fel de gîdilitură de mă făceau să rîd — și asta-l enerva și mai tare pe Dănilă. Mă toca în bucăți și eu eram bucuos că mă bate și fericirea asta neroadă și rîsul meu nu puteau să spună decît prin ce groaznice clipe trecusem în fîntîna cu Ciocănelea alături și cu ochii holbați la mine. L-au scos și pe el, nu știu cum, după ce m-au scos pe mine băgînd o scară înădătită și venind pe ea la mine Lereu. Nici n-am avut timp ieșit la suprafață să zic pește cînd Dănilă m-a și luat în primire, scoțîndu-mi întîi mucii cu palmele, înainte de-a-și scoate centura de la brîu. Așa mi-a înverzit fundul că atunci cînd au venit ai mei c-o falcă-n cer și una în pămînt să-mi mute falcile pentru că intrasem în fîntîna, văzîndu-mă, au început să-mi plîngă de milă și să strige și să-l drăcuie pe Dănilă și să-l dudoaie de la noi. „Și tu, Lereule, ce zici de asta că-mi omorî copilul ? De ce-l lăsași, Lereule ?” „Ha ?” „De ce, mă ?” „E al dracului doctorul !” zise Lereu cu admirație și ai mei nu pricepură de ce era al dracului Dănilă : că mă bătuse ori că nu putea fi bătut de Lereu ? Și mult mai tîrziu mi-a spus Lereu de ce zisese : „E al dracului doctorul” — căci numai un ins dat dracului de deștept putea să facă așa ceva : să mă uște în bății

ca eu să-l drăcuie pe el și să mă vaiet apoi și să mă oblojesc, cum s-a și întîmplat și să nu mă mai gîndesc decît la curea lui și să nu-l visez decît pe el, ceea ce s-a și întîmplat : îl visam aplecat peste mine cu centura ridicată în aer și vîjîind spre mine, da, asta voia : ca să nu mă gîndesc la negura rece din fîntîna și la mortul din care picura apa și să nu-l visez pe Ciocănelea în fiecare noapte căzînd umed peste mine cu capul în jos și cu ochii holbați. Aici fuse dat dracului doctorul. Și nu numai aici : bătîndu-mă el zdravăn o dată mă scăpase nu numai de bătaia pe care mi-ar fi dat-o ai mei a doua zi, cînd ar fi aflat și n-ar mai fi avut nici un chichirez bătaia, că eu în noaptea aia aș fi început să-l visez pe Ciocănelea, dar mă scăpase și de alte bății date de-ai mei ca să nu mai intru și altă dată în fîntîna (ori era sigur că eu în fîntîna nici bătut n-aș mai fi intrat), mă salvase de aceste palme și jordele și curele inutile. Căci, vorba lui Lereu, cum să mai bată ei un copil de care trebuia să te-apece mila, mai ales cînd aveau și pe cine să-și verse supărarea, pe doctor ? Nu pe mine, eu devenisem curat și nevinovat, poate doar prost cum și fusesem, că intrasem după Ciocănelea. Și cît timp eu încasam atunci centurile lui Dănilă, Țeavălungă plîngea cu hohote. „De mila lui plîngi ?” l-a întrebat Moise, curios. „Ba”. „De mila lui Ciocănelea c-a murit ?” „Ba”, zicea Țeavălungă. „De ce să plîngă de Ciocănelea c-a murit ? intră în vorbă domnișoara Florentina Firulescu. El n-a murit înecat, a fost înecat !” „Adică ?” tresări Moise. „Era legat și n-avea cum să scape nici de-ar fi fost taur. Și-apoi, oricît îi întindeau cana cu apă nu se apropia de ea și-aș putea spune că în momentele acelea gemea și mai cumplit și mâinile îi tremurau de furie și pulsul i se accelera (i l-am luat : eu nu m-am temut de turbare) și scîrțîia din dinții ce-i ținea tot timpul strînși să nu cumva să-i bage cu forța lichid pe gît și privirea sa fixă avea o strălucire de nebunie (sifilisul, v-am spus) și se citea pe el clar ce-nseamnă te-roarea ! Ți se făcea pielea de găină privindu-l și înțelegînd că dacă o ceașcă cu apă poate să nască în om o groază, atunci chinurile la care-am auzit c-au fost puși alți inși trebuiau nu doar pe ei să-i scoată din minți, ci și pe cei ce priveau : adică pe călăii lor !”

„Doamne Dumnezeule !” se închină Țeavălungă și se urcă pe scaun să ajungă la icoana de hîrtie bătută în pioaneze lîngă fereastră și s-o sărute de câteva ori la rînd. Și-apoi luă felinarul

de pe prispă și fugi spre grajdul lui Belivacă. „Se-mbătă de țuica ce rămase pe masă“, zise Dănilă, învelindu-mă într-un cearceaf umezit (nu veniseră încă ai mei). „Domnișoară, nu-ți uita vorba, zise Moise, cum adică a fost înecat Ciocănelea?“ „Bine: cuiva nu-i mai convenea să-l știe turbat în casă și să-și facă neamul de rîs — că azi și boala, de-ar fi cu adevărat, unii o consideră drept o rușine. Și cum nu mai spera să se înzdrăvească, i-a slăbit legăturile și cînd ceilalți s-au dus să se culce l-a luat ușor de ceafă și l-a tîrîit afară — și Ciocănelea s-a lăsat, crezînd că scapă din cușcă, văzîndu-se liber — și l-a întors cu picioarele în sus în fîntîna prin surprindere“. „Așa crezi dumneata?“ „Da, doctore. A fost ucis: lumea a reușit atît de tare să se sperie de turbare, că și crede în ea și omoară oameni nevinovați ca să scape de ea“. „Asta e părerea dumitale?“ „Da doctore. Fiindcă atîta lucru știi și dumneata că Ciocănelea dacă era turbat cu adevărat în nici un caz n-ar fi cutezat să se apropie de fîntînă, chiar liber fiind“. „Era chinuit de sete“, zise Moise. „Era chinuit de sete, dar cînd vedea apa ce i-ar fi putut astîmpăra arsura din el nu îndrăznea să se atingă de ea, ba mai mult cu cît cana cu apă se apropia de el cu atît îl teroriza mai mult!“ „Ai dreptate“, zise Dănilă. „Glumești?“ „Nu, ai dreptate: Ciocănelea era turbat!“ „N-am spus asta!“ „Dar ce-ai spus, domnișoară?“ „Că era așa de îngrozit de apă, încît nu putea să se ducă la fîntînă și să se azvîrle în ea“. „Exact, turbare!“ „Nu, doctore. Eu spun că nu s-a aruncat în apă, ea-l teroriza și el deși dorea să-și astîmpere setea nici cu gîndul n-ar fi îndrăznit să bea apă“. „Da, n-ar fi îndrăznit, dar nu uita că el era într-un stadiu cînd nu mai putea fi vorba de îndrăzneală: el nu mai era conștient! Nu e vorba de nici o crimă, omul a murit pur și simplu azvîrlindu-se în fîntînă într-un moment de inconștiență...“ „Ți-ar conveni, cu orice preț, să ai dreptate“. „Domnișoară, pe mine nu mă interesează la urma urmei dacă a fost omorît sau s-a omorît singur, asta e treaba altora, și nici a dumitale. Pe noi, pe mine și pe dumneata, asta ne doare: e virus rabic sau nu? Și dumneata, deși te răstești la mine cînd vorbești ca un detectiv, ce povestești duce exact la ce susțin eu!“ „Nu cred“. „Exact: doar că dumneata susții că nu se putea sinucide — excluși și accidentul, fiindcă, vrei neapărat să fie omor! — pentru că era îngrozit, terorizat de apă, ai spus, iar eu spun că această groază e un simptom specific...“ „Doc-

toare! strigă șoptit Belivacă. Doctore, vino să-l vezi pe Țeavălungă cum se uită cu felinarul la el și la cal“. Dar nu fu nevoie să plece doctorul — discuția cu domnișoara fusese ruptă — că veni plîns către noi Țeavălungă, închinîndu-se: „Doamne, Dumnezeule, Doamne Dumnezeule, scapă-mă! Doctore, doctore... Domnișoară, zău... numai noi...“ Și ea înțelese și plecă la nevasta lui Belivacă. „Ce-i, mă? fu curios Belivacă, ce te-apucă?“ „Doctore, eu... ca... calu“... „Ce?“ întrebă Dănilă. „Aia“. „Du-te dracului că tu așa ești de cînd te-ai făcut, rîse Belivacă. Te ții de prostii“. „Ba nu, de două zile e întruna“. „Și-nainte?“ „Din cînd în cînd, cîte o jumătate de zi, dar acum s-au împlinit două zile și nu știam ce e de nu vedeam calu“. „Hai să vedem“, rîse Belivacă. „Ție îți arde de draci și eu...“ „Du-te pe la Margareta“, rîse Belivacă. „Am fost toată dimineața. Degeaba“. „Mai du-te“. „Hai să vedem“, zise Dănilă dar nu plecă, nu putu: veniră ai mei și începură imediat să scapere drăcuturile.

La înmormîntare n-a venit popa din Pătirlagele: era chemat la București după icoane sau plecase el ca să nu fie acasă la îngroparea lui Ciocănelea, despre care se dusesse totuși vorba că singur se aruncase în fîntînă și de era așa popa nu voia să-i cînte ultimul drum și nici să-l lase în cimitir în pămînt; cei ce-și luau viața, care e dată de Dumnezeu, cu propria lor voință nu merită slujbă bisericească la cîpății (ei sînt de-ai satanei). Oricum, că fusese chemat sau ba la București, era mai bine că lipsea preotul: așa nu era obligat nici să accepte băgarea lui Ciocănelea pe porțile cimitirului și nici să refuze slujba, sau poate așa îi dădea totuși voie mortului să aibă un loc de veci lîngă neamurile sale pe deal și să fie cîntat de-un preot mai îndepărtat, de găseau ei unul. Însă ginerele nici n-a căutat; era Bița în sat și ea știa toate slujbele la mort din timpul războiului unde cîntase în casa celor dați căzuți departe. Îl cînta și acum pe Ciocănelea și chiar de n-avu cădelniță, miros de tămîie umplu odăile, aprinsă în niște cești de tablă vechi umplute cu jar de gloduri; și mirosul era principalul, nu cădelnița. Se rugă Bița pe nas, ca să semene a glas de popă, să fie primit Ciocănelea și rugă toate marginile pămîntului să suspine pentru Ciocănelea ticălosul, pentru care de sus din ceruri a venit hotărîre cumplită: să i se lege mîinile și picioarele și să fie lepădat afară din viață și din lume. Și cum Bița nu mai făcuse pe popa, din război, de cînd nici popi

nu mai rămăseseră prin împrejurimi, toți își aduseră aminte de cei căzuți sau pieriți fără urmă pe pământuri străine și jalea fu atât de mare, că tot satul plînsese drumul spre groapă a lui Ciocănelea, plîngînd de fapt fiecare mortul sau care nu era de față și nici nu mai sperau să-l mai vadă vreodată. Numai domnișoara Florentina Firulescu nu scotea o lacrimă și mi-am dat seama ulterior că ea detesta și lacrimile inutile, dar mai ales suferința în fața celui învins de moarte și nu putea suporta decît cu un ușor zîmbet sarcastic în colțul buzelor tot drumul mortului din casa de unde pleca pînă în casa de pămînt în care se muta, fiindcă ea detesta moartea și era mîndră cumva că n-o putea atinge jalea altora inutilă și era drept să fie așa atîta timp cît pentru ea, nefiind nici din sat și nici rudă cu cineva, moartea nu putea să ia înfățișarea cuiva apropiat și s-o vadă în el, așa cum de obicei moartea ia chipul celui mort. Pentru ea moartea era anonimă, de-aici venea răceala ei aproape neomenească și n-aveai cum s-o condamni și nici eu n-o învinuiam, deoarece și în timpul cînd Bița slujise toalele puse pe patul cuiva care murise pe front și eu nu-l vedeam la față și nici nu-l cunoșteam decît după nume, fiind prea mic cînd el plecase, totul mi se păruse caraghios. Dar acum era cu totul altceva : moartea se numea Ciocănelea și avea ochii lui închiși, cei care mă priviseră vii și glumeț mai demult și vii și tulburi în fîntînă. Și nu numai pentru mine cîntecul Biței era de data asta mai plin de friguri : cel care dobîndise lumina, cum zicea ea, și se sălășluia în groapă acolo unde împreună sînt împărații și bogații se vedea, era Ciocănelea îmbrăcat cu hainele negre ale ginerelei și cu cravata și pălăria lui. El nu se gîndise c-o să plece dus pe umeri atît de devreme și nu-și făcuse haine și norocul fusese că hainele lui gineri-său i se potriveau : așa că el pe năsălie sta țepăn cu mîinile pe piept, ca un ginere, și Bița : „Pe cel ce l-ai mutat de pe pămînt, care lauda puterea ta cea dumnezeiască, primește-l, făcîndu-l fiu al luminii și curățîndu-l de ceata păcatelor“. Il și vedeam pe Ciocănelea luminat în rai, care era partea unde ieșeau pe altă lume, în alt sat, din groapa ce i-o săpaseră : luminat de sus pînă jos și viu din nou și curat de turbare. Ciocănelea se muta din Braniște în altă Braniște, asta era tot și n-aveai cum să nu plîngi pe-un om care nu se mai întoarce, cu toate că aici, așa cum cînta Bița, el dobîndise lumea, își împlinise ale sale toate. Și zicea Bița : „Cînd dobîndim lumea atunci în groapă ne

sălășluim“. De-ar fi știut Ciocănelea nu și-ar fi măritat fata : era mai bine să nu dobîndești nimic și să nu te muți, nu merita jalea în care-i băgai pe toți. Așa era : îl plîngeau mai mult decît pe morții lor și era mai îngrozitoare moartea lui decît tot războiul care se terminase și care n-avea chip : era doar făcut din slujba Biței și din pomeni. Era chiar bine să nu se termine războiul, cel puțin pentru cei de seama mea : pomenile se țineau lanț și la ele scăpau și cei de la școală. Se mîncea și se bea și doar ai casei mai plîngeau pe la început pînă nu se înmulțeau sticlele și uitau toți de ce s-au adunat sau nu uitau și se îmbătau de ciudă și la beție începeau să nu creadă în moarte. Asta era : nu credeau în ea și începeau să cînte cîntecele celui ce lipsea și să înjure. Acum nu înjura nimeni și se pare că era mai grav ca înainte : putea muri oricine, nu numai bărbații aflați plecați, nu mai era nici un front unde numai acolo se putea muri dintr-o dată : acum toți îl plîngeau pe Ciocănelea, ca și cum fiecare s-ar fi plîns pe sine.

Numai domnișoara Firulescu pășea nepăsătoare și nici în cimitir n-a încetat să-i spună lui Dănilă părerile ei cu voce tare neținînd cont nici de cei din jur, nici de mortul ce mergea în față dus de alții pe umeri și nici că trecea peste morți și călca printre ei sau chiar peste ei : vorbea în gura mare ce spusese și la dispensar și doctorul o asculta c-o ureche sau n-o asculta și ei nu-i păsa nici de-o asculta el, căci nu-i vorbea numai lui : răgușise ; să se știe că nu-i turbare și că fusese omorît mortul. Se împiedică de-un mușuroi de iarbă și-i căzu tocul de la pantof și dădu cu pantoful de necaz în pămînt și apoi îl luă și continua să meargă doar încălțată într-un picior în urma lui Ciocănelea, sprijinindu-se de brațul lui Dănilă și să-i turuie gura pe deasupra celor ce jeleau fără vorbe și pe deasupra celor ce eram dedesubt. Și Dănilă era în al nouălea cer că ea deși-l contrazicea (fără ca el să-i răspundă : căci ea continua discuția de la dispensar) se rezema de el, avea nevoie de el, cel puțin pînă la groapă sau pînă ce ieșeau din cimitir sau pînă la ea acasă, și descoperirea aceasta îl tulburase și-i roșise obrazii. Și mai tîrziu cînd mi-am reamintit mersul lor alături și-am fost sigur că asta era înțelesul dragostei, cel puțin pentru el atunci, că nu poate trăi fără ea și nici ea fără el, m-a cuprins amarăciunea, fiindcă descoperirea aceasta a lui că-i este indispensabilă a fost făcută urmîndu-l pe Ciocănelea printre pomii de la căpătîiul crucilor : și cred că întotdeauna am fost con-

vins și sînt și astăzi că din acel moment i s-a tras lui Dănilă sfîrșitul. A dus-o pe Florentina pînă în camera ei de la Ostrogotu și cum ea se și julise pe talpă într-un capăt de țigla el a spălat-o pe picioare îngenunchiat ca un tîmpit ce și-a pierdut mințile sau nu știe ce înseamnă să speli pe cineva pe picioare. Îi priveam pe fereastră de la noi din casă : el voia să-i scoată din talpă nisipul ce intrase în julitură și nu reușea și ea îi privea drept în creștetul capului și nu părea surprinsă că el nu izbuteste să curețe rana și parcă nici nu dorea să termine vreodată s-o spele pe tălpi ; și amîndoi erau prostiți și tot își dădeau sfaturi cam ce ar trebui să facă să nu se-mbolnăvească ea de tetanos și era clar cel puțin pentru mine că ei nu mai puteau trăi singuri. Însă, repet, mereu văd cum el n-are nici pom la cruce și nici cruce din cauză că s-a descoperit acolo printre pomi cum moare în el singurătatea și cum n-o să mai poată trăi fără ea, dar a putut muri fără ea. Cînd l-am văzut eu cu mîinile în ligheanul cu apă spălîndu-i fiecare deget de la picioare, m-am spart de rîs că el poate fi atît de prost în fața unei fete sau muieri și trebuia să rîd, să continui să rîd, fiindcă ieșind din cimitir pe picioroange, trecînd peste cruci și peste flori și ajungînd în bojii de lîngă cimitir, îl văzusem acolo, între lăstari, pe Țeavălungă mototolind-o pe Margareta pînă ce ea după un timp a început să se zbată și să-l lovească pe unde nimerea cu palmele și să-l dea într-o parte cu genunchiul pus în burtă și să fugă prin salcîmii tineri spre sat, adunîndu-și părul din mers sub basma. Iar Țeavălungă, nemulțumit și plîngînd, a ieșit la drum din boji și cum de la mort lumea se ducea acasă el i-a făcut semn cu ochiul Biței și ea s-a desprins de niște muieri și-a intrat în lăstăriș pe altă potecă decît cea unde se afla jumătate ascuns Țeavălungă și s-au întîlnit nu după mult timp tot în bojii înalți de lîngă vîgăuna de unde se ducea nisip cîteodată pentru temelia caselor și ea s-a așezat jos și n-am mai văzut-o și el a fost acoperit de bojii ce-o umbreau pe ea și o vreme n-am mai auzit nimic, decît vîntul ce bătea prin frunza deasă a salcîmilor tineri și pe urmă am auzit-o pe Bița cîntînd popește ca la mort, pe nas și slujînd : „Cu penele sale te vei umbri și nu te vei mai teme de nălucă noaptea și de săgeata ce zboară ziua. Și pe mîini te vor ridica, ca să nu lovească de piatră piciorul tau...” „Amin”, zicea Țeavălungă. Și Bița : „Adusu-mi-am aminte de prorocul ce strigă : eu sînt pămînt și cenușă ; și iarăși m-am

uitat în mormînturi și-am văzut oase goale și-am zis : oare cine este împăratul sau ostașul, bogatul sau săracul ?” Și cum Țeavălungă a tăcut, Bița i-a zis : „Zii, mă, amin !” „Amin”. Și Bița a cîntat atunci mai departe tot ce cîntase la capul lui Ciocănelea.

9

Și totuși cred că l-am cunoscut pe Calagherovici ; de văzut în orice caz l-am văzut. Dacă cumva el a fost omul acela care l-a căutat pe Dunărințu în timpul ploilor din luna lui cuptor. Năvălise un frig de toamnă și cerul era mohorît și nu mai cîntau nici păsările decît în răstimpuri, între ploii. Zi și noapte venea ploaie după ploaie, de putreziseră și trandafirii deschiși. A apărut un ins într-o după-amiază calare pe bicicletă, ud ciuciulete, și după ce-a bătut toate ulițele întrebînd de urmele lui Dunărințu s-a oprit la dispensar unde l-a găsit ferindu-se de ploaie împreună cu Moise. De data aceasta domnișoara Florentina nu-i servise cu nimic. Priveau toți trei ploaia și așteptau să se însenineze și ei să plece la Pătrîlagele și ea la Cîmpuleț la coafor. Era joia. Eu venisem să mă panseze Dănilă pe unde mă bătuse și fiindcă el nu era acolo nu m-am lăsat atins de domnișoara Firulescu și-am zis că-l aștept și l-am așteptat mai mult ca să stau cu ei decît ca să mă ungă doctorul cu alifii. Și la el veneam doar ca să vadă că nu sînt supărat pe el că m-a bătut. Teii erau în plină floare și eu ca să-mi găsesc de lucru am rupt o creangă frîntă de vînt din teiul lui Belivacă și-am început să adun florile și să le întind pe masă la uscat. Cînd nu ploua mă obișnuisem de pe picioroange să culeg flori de tei de pe unde apucam și să le bag în cămașă și să umblu prin sat cu ele mirosînd în sîn. Dimineața mai ales și mai ales cînd soarele lumina limpede și alb și nu cald și moleșitor. Toți teii păreau luminați de-o lumină ce venea din ei, din florile lor aprinse. Cînd ploua, și mirosul era dulceag și umed și obosit și nu-mi plăcea. Calagherovici, sau omul care ar fi putut să fie Calagherovici, cel venit cu bicicleta, după ce-a dat mîna cu cei de lîngă mine a dat și cu mine și asta m-a uimit și chiar că nu mi-a venit să cred că un bărbat în toată firea dă mîna cu un mucos. Nu : prea se obișnuia ; nu, nu se obișnuia de

loc. Dunărințu i-a zis : „Noroc“. Și : „Ce s-a-ntîmplat ?“ „Nimic. Am venit să te văd“. De-ar fi fost sigur Calagherovici ar fi trebuit ca ei să se mire că se afla liber cu bicicleta sa în Braniște. Sau poate că știau că nu se mai afla unde fusese, ori poate, chiar se mai întîlniseră. Au discutat despre Dunăre : c-a plouat mult în sus — în alte țări, asta era ; în sus — și că apa cară stupi și trunchiuri de copaci, scaune și lăzi de zestre, tot ce apucă. Apoi a venit și Țeavălungă ținîndu-se de fâlci și dînd din cap de durere : îl tăiașe și pe el Sevastița sub limba să-i taie și să-i omoare viermele ascuns acolo în frîul limbii și nu putea vorbi de durere, doar mormăia pe nas. Era însă bucuros că Sevastița tăindu-l îl scăpase de boala dată de vierme sau de căteii ce se făceau turbați sub limbă : sîngele rău cursese, îl văzuse cu ochii lui cum se duce și acuma venise de fapt la Belivacă să-i taie armăsarului din grajd cu un brici sub limbă să vadă dacă după asta o să mai rămînă cu mădularul furios. Adusese și o damigeană cu țuică să îmbete tun calul, să nu-l muște cumva. Și cum Belivacă era la Turnuvechi și Țeavălungă nu putea vorbi, de ce dorea el să facă ne-am dat toți seama după ce-am văzut armăsarul tăvălit în țărîină, nemișcat : Țeavălungă îl legase de picioare cu funii și aproape îl sugrumase cu un ștreang de gît și-i turna cu damigeana țuică printre fâlcile legate dar între care pusese o pană de lemn. Armăsarul nu se zbătea. Țuica era amestecată cu spirt și și-a făcut efectul foarte repede ; sau poate nu ; în orice caz era atît de strîns priponit, încît n-avea nevoie Țeavălungă să mai strice băutura pe el ca să-l facă nemișcat. Eu cred că era mort — sugrumat — cînd i-a turnat el pe gît țuica și l-a tăiat cu briciul sub limbă. A curs totuși ceva sînge, însă apoi armăsarul nu s-a mai ridicat de la pămînt. A murit însă cu vîna în plină putere.

Ploaia a stat și Florentina a cerut bicicleta lui Calagherovici — dacă acesta era Calagherovici — să se plimbe cu ea prin sat și nici n-a așteptat să-i zică el da sau ba și s-a dus cu ea și dusă a fost. (După cîteva ceasuri s-a înapoiat de la Cîmpuleș, nu din Braniște : își făcuse pîrul). N-am să știu niciodată precis de-a fost sau nu omul acela Calagherovici, deoarece, am uitat să-ți spun, Sevastița schimbase numele tuturor oamenilor ca să-i ferească de demonul turbării cum fi zicea ea și ca astfel piaza-rea să nu-i mai afle și să se lipească de ei. Știu că pe mine mă botezase Baltă și numele meu nou îl știuse lumea înaintea mea și pe urmă îl aflasem și eu, pe Țeavă-

lungă îl chema Chilipir, pe Lereu — Gheorghe, pe Margareta — Bombonica, pe Ostrogotu — Sofronie, pe Apăchioară — Zăbic, pe Craișoru cel mic — Hitler, pe Bița — Evanghelina, pe Dănilă — Acatrinei, pe Florentina — Mia, pe Moise — Cazan și așa mai departe : fiecare cu alt nume ca să nu-i recunoască cîinii și boala. Cînd a venit insul cu bicicleta toți aveau numele schimbate și nu-și mai spuneau oamenii pe nume, iar cei ce nu credeau în porecele date tot nu-i strigau pe cei întîlniți pe numele lor adevărat, să nu-i supere : poate aceștia credeau și numele lor zis însemna că-i dezvăluit misterioasei și înspăimîntătoarei boli. Nici în glumă nu-și mai ziceau pe vechile nume, chiar dacă unii în glumă se chemau cu numele cele noi. Turbarea nu avea nici început nici sfîrșit și ea putea fi și cu urechea ei oriunde zicea Sevastița și odată intrată în om se învîrtea în el neîntreruptă de nici o doctorie doctoricească și domnea peste sîngele și suflarea omului pînă le stîngea și trecea în altul să domnească. Și ea de auzea numele cel nou al lui Țeavălungă, să zicem — Chilipir, se lega nu de Țeavălungă ci de cine avea pe undeva numele de Chilipir. Așa că dacă i-a zis cineva, nu știu cine, omului cu bicicleta Calagherovici, nu e sigur că era Calagherovici : avea poate numele schimbat și-l botezaseră așa să îndepărteze boala de el și s-o mîne spre cel chemat așa. „Uite-l pe Acatrinei“, a zis Moise (Cazan), arătîndu-l pe Dănilă. (Am uitat să-ți spun : lui Horia Dunărințu îi dăduse baba numele de Laurențiu.) „Unde e domnișoara ?“ a fost prima întrebare a lui Acatrinei. „Pleacă să se plimbe cu bicicleta dumnealui. Faceți cunoștință : doctorul din Braniște, Calagherovici“. Acatrinei (am să le zic cu numele cel nou, așa cum a fost, să poți înțelege ce-a fost, de se poate înțelege ceva) s-a burzului și s-a văzut că nu-i făcea nici o plăcere prezența celui cu bicicleta și acesta a zis : „Am ajuns întîmplător aici, am să plec, să nu vă deranjez“. „Dar nu mă incomodați cu nimic“. „Mulțumesc, însă tot am să plec. N-aș vrea să vă incomodez altă dată“. „Nu-nțeleg“, aproape se rătoi la el Acatrinei. „Nu știu dacă ați auzit de mine“. „Domnule, te rog să iei loc și să nu mă pui într-o situație penibilă față de mine în primul rînd : oricine ai fi dumneata aici ești la dispensar, adică la mine acasă și eu n-o să te dau afară : mie nu mi-e frică nici de dumneata și nici de alții“. „De ce să-ți fie frică ?“ nu înțelese acum omul cu bicicleta și surfise. „Lăsați-o baltă, interveni Cazan. Vezi, doctore, că veni copilul ăla să-l pan-

sezi“. „Poate să aștepte“, se încruntă el la mine și eu nu mă supărai : știam că el se gîndea la domnișoara Mia și de aceea era încruntat. Totuși mi-a pus ceva pe vînatăi — cred că apă chioară, să nu zic că n-a pus — și mi-a dat o palmă peste fund și mi-a zis : „Valea !“ Am ieșit în drum și-am intrat în grădina lui Cîcea (Bodea) și-am trecut apoi din podul grajdului lui Irimie (Belivacă) în podul magaziei (nu era nimeni acasă) și de-aici printr-o țigla trasă îi și vedeam și-i și auzeam pe cei din tinda dispensarului. Chilipir beat de ce mai trăsese din damigeană dormea dus pe spate, sforăind, la datorie, lângă armăsarul peste care năvăliseră muștele. „Îmi pare bine că sînteți prieteni“, i-a zis Cazan omului cu bicicleta, și că ai venit să-l cauți (și l-a arătat pe Laurențiu, adică, pe tatăl tău). Așa se și explică de ce și el a ținut la tine și n-a spus o vorbă împotriva ta“. „De-aia l-am căutat : să spună, de-o mai fi nevoie“. „De ce ?“ „Ca să trăiască. Ce rost are să se lungească lanțul și să vină și el acolo cu mine și după el să fie tras altul în lanțul acesta de oameni ? Trebuie rupt lanțul, trebuie să spună ce i se cere“. „Adică să mintă ?“ „Sigur“. „Dar crezi că n-o să-și dea seama nimeni că sînt minciuni ?“ „Ba da. Dar asta și vor : minciuni“. „N-o să-l creadă“. „Ba o să-l creadă foarte bine, tocmai pentru că nu-l cred și nu-l cred fiindcă ei știu adevărul, iar de nu-l știu îl intuiesc. Însă nu mai au timp să facă lumină și nici n-au nevoie de așa ceva, ei au nevoie de inși care să plătească pentru prostiile lor — cum e și cazul amicului dumitale Gălătioan“. „Nu e amicul meu“. „O, nu spune de două ori ! Să n-audă el cumva“. „De ce te certî cu mine ?“ „Nu mă cert cu dumneata, eu îți spun ce cred — fiindcă sînt sigur c-ai să-i spui“. „Atunci înseamnă că m-ai căutat pe mine, nu pe el (și-l arată pe tatăl tău), este ?“ „Pe amîndoi. Ție vreau să-ți spun că poți să-i spui lui Gălătioan că știi de ce mi-au dat drumul : ca să vadă unde mă duc și cu cine mă întîlnesc și ce vorbesc și ce complotez, ce relații am, ce oameni cunosc : și nu doar pentru mine, cu mine ei sînt lămuriti : ei vor să vadă pe cine mai pot băga în belea ca să mă înfunde, înfundîndu-i și pe ei, pe mine mai tare. Știu : și tocmai fiindcă știi că ar trebui să stau acum închis în casă și să nu mă văd cu nimeni și să nu periclitez pe nimeni nu stau închis în casă gîndindu-mă că așa merit și că pentru mine nu mai e un loc pe pămînt, nu, umblu : să vă găsec pe voi doi care sînteți exact ce caut“. „Dar nu ne bagi pe amîndoi în

aceeași oală“. „E și normal, dragă“. (M-am gîndit de multe ori dacă omul acesta era Calagherovici : povestea era asemănătoare cu a lui : dar tocmai pentru asta putea fi altcineva.) „Doctore, fiindcă ai fost amabil și mi-ai oferit un scaun, nu vrei să fii amabil pînă la capăt și să ne lași un timp singuri ? Dumneata n-are rost să fii amestecat cumva într-o ciorbă atît de murdară“. „Despre ce este vorba ?“ „Tocmai fiindcă nu știi, ar fi bine nici să nu afli“. „Dar a auzi ceva nu mi se pare o crimă“. „Din contră, e o crimă : adică ai putea fi și dumneata una dintre victime“. „Ți-a intrat în cap numai prostii, Calagherovici“, a zis Cazan, fără să-și piardă zîmbetul de care nu se despărțea niciodată. „Nu, domnule, nu mi-e frică, dar plec fiindcă mă rogi și nu vreau să fiu prost crescut“. Și a plecat și eu l-am crezut că nu din teamă i-a părăsit, dar am mai fost sigur că i-a părăsit atît de ușor ca să vadă pe unde domnișoara Mia se plimba cu bicicleta. „Ai spus că mi-au intrat în cap numai prostii. De-ar fi așa ar fi rau numai pentru mine. Dar și tu te temi că stai de vorbă cu mine, deși n-ai nici un motiv sau ar trebui să ai unul ca să te bucuri : că ai de la mine o mărturie pe care să i-o transmiți amicului tău. Te temi însă și de această mărturie ce e în favoarea ta, fiindcă nu ești sigur dacă mîine de se supără el pe tine nu ești învinuit c-ai stat de vorbă cu un ins atît de putred și de primejdios ca o boală și că nu te-ai infectat și tu și-ai devenit periculos“. „Exagerezi ca întotdeauna“. „Da ?“ „Din moment ce te afli aici înseamnă că există un spirit de dreptate care nu ține cont de vorbele tale și e mai presus decît persoana ta, adică nu se teme nimeni de tine și de ce spui, lumea este altfel, mai stăpîină pe picioarele ei și nu poate fi răsturnată de un ins care se zice, pe bună dreptate, că e preocupat numai de propria sa carieră și că orice altă poziție a altcuiva o judecă exact ca o palmă dată carierei sale“. „Văd că ești la curent : sînt un carierist. Am recunoscut de cîte ori mi s-a cerut“. „Vezi, tot ce nu-ți convine iei peste picior“. „Nu, dragă. Faptele sînt grăitoare. Am spus întotdeauna că vreau să fiu șef peste tot din jurul Turnuluivechi, unde intră și Cîmpulețul și Branștea în care ne aflăm acum. Pe cuvînt de onoare : și acum vreau să fiu șef, o spun din suflet. Și cred c-am să ajung. Cînd, doar asta nu știi precis“. „Ai spus c-ai venit să-l vezi pe el și numai cu mine discuți. Chiar atît de drag îți sînt ?“ „Foarte drag, fiindcă nu te înțeleg. Ce te-a dus pe tine alături de Gălătioan ? De ce semnezi în alb

ce crede el ? Pentru șapte minute de somn dulce ? De ce accepti calea cea mai ieftină, cea liniștită și plină de somn ? Din lene sau dintr-o parșivenie pe care nu ți-o bănuiam ? „Sînt parșiv, Calagherovici, surŃe el. Dar tu de ce faci pe marele apostol cînd înjuri în dreapta și în stînga, de ce faci pe comunistul ?” „Findcă sînt”. „Crezi ?” „Eu, da”. „Atunci de ce te plîngi, de ce faci pe victima ?” „Dragul meu, eu nu fac pe victima, eu sînt o victimă”. „Oho ! rîse cu poftă Cazan. Vezi, nici eu nu te înțeleg, așa că sîntem chit”. „E normal să nu mă înțelegi, doar judecăm fiecare altfel”. „Ești un fanfaron și zău că te cred cînd spui că ești un carierist. Vrei să se facă vilvă în jurul tău, să ai printre oameni o faimă de ins care zice nu și vrea ca un sfînt numai binele. E foarte ușor, zău, Calagherovici !” „Atunci de ce nu încerci și tu să faci ca mine ? Să știi că e foarte plăcut înăuntru cînd bat ușa ca să te bată ușa, e încîntător, de ce nu încerci ?” „Sărmanul de tine, ai suferit ! Nu vrei să mă faci să plîng ?” „Nu, doamne ferește ! Mi-ar fi și foarte greu să te fac să plîngi și ar fi și ridicol ca tu să plîngi, om în toată firea ! Tu nici n-ai de ce să plîngi, eu aș putea fi ridicol să plîng, tu nici măcar ridicol nu ești”. „Și tu de ce poți plînge, Calagherovici, c-ai pierdut ?” „Ce-am pierdut ?” „Trenul”. „Nu e vorba la mine de tren : trenul vine și pleacă și de-l pierzi pe unul ai pierdut afacerea sau plăcerea unde te ducea el, dar poți să aștepti alt tren să te ducă cu întîrziere la aceeași afacere ori la alta. N-am pierdut nici un tren, că n-am așteptat nici un tren”. „Pentru ce te-ai înscris mai demult ?” „Nu pentru tren”. „Ori crezi că acum e altfel de cum ți-ai închipuit tu cînd te-ai băgat în horă ?” „Pentru mine e la fel”. „Chiar de ești dat afară”. „Eu nu m-am dat afară, ei m-au dat”. „Dă-o dracului de treabă, de ce nu recunoști c-ai pierdut de nu trenul, perfect : ai pierdut partida”. „N-am pierdut nimic”. „Ori ți-e rușine să te desparți de ce-ai făcut și să spui c-ai greșit și să-ți iei viața de la început ?” „Asta ai vrea tu : să recunosc că nu sînt ce sînt. Asta nu, în nici un caz. Uite-o pe domnișoara moașă”. Domnișoara venea pe bicicletă cu părul făcut, și în fața ei, acolo unde se așază copiii, stătea doctorul, aflat între mîinile ei ce țineau strîns ghidonul. Trecură fluierînd pe la poartă, fără să se oprească, făcîndu-le semn cu mîna. „Dar de recunoscut c-ai fost în legătură cu Policarp Ionașcu ?” „Am recunoscut tot ce mi s-a cerut”. „Și n-a fost adevărat ?” „Mie nu-mi place să-mi amintesc zilnic niște

dureri mai vechi : ar însemna ca eu să devin complice cu cei care m-au făcut să le simt. Nu mi-a plăcut să merg cînd puteam să merg și aveam și dreptul, să-l iau la întrebări pe plutonierul ce mi-a smuls unghiile și să-i plătesc ce-ar fi meritat și să-mi plătesc mie, și prin asta să mi se plătească mie de cei în drept prețul ce mi s-ar fi cuvenit ; dar nu există preț pentru așa ceva și n-am mișcat nici un pas ca să fiu achitat : ar fi însemnat că tot ce-am gîndit înainte avea drept scop un preț și nu o rațiune de a fi ; nu, n-am așteptat un tren și apoi n-am făcut nici un pas spre plutonierul acela care printr-o coincidență bizară locuia chiar pe strada mea, deoarece am oroare de noțiunea de victimă și n-aș fi dorit să mă răzbun cu vreo monedă asemănătoare și astfel să devin egalul său și implicit egalul alor săi, că nu de capul lui mi-a făcut el ceea ce se vede și azi. Am cerut chiar să mă mut de pe strada Bolintineanu ca să nu-l mut pe el, dar ca să nu-l mai văd și să-mi reamintesc zilnic că există și că a putut face ce i s-a cerut și că deci omul e atît de jos uneori, încît poate face orice i se cere. Am auzit că printr-o ironie a sortii sau doar dintr-o neglijență sau poate pentru că așa era destinul său să fie mereu și oricînd paznic de închisori lucra și lucrează și acum la închisoare și groaza mea a fost cît am fost închis c-am să-l întîlnesc din nou și el o să-mi zîmbească din nou superior și cu dreptatea de partea sa, fiind în afara celulelor, și eu n-o să-i mai pot răsplăti datoria ce și-o făcea cu nici o unghie validă”. „Ești aproape un sfînt”. „Așa mi-a zis și el mai demult, cînd m-a bandajat la picioare. Nu mă face să-mi reamintesc totul, mi-este foarte ușor și de aceea foarte greu. L-ai pomenit pe Policarp. Da, am fost în legătură cu Policarp Ionașcu. Nevastă-mea trebuie să audă și să înțeleagă c-am fost omul lui Policarp Ionașcu și în fața mărturiilor mele pe care cei ce mi le cereau trebuiau să i le aducă la cunoștință ea trebuie să mă creadă vinovat : cel puțin asta era speranța mea : ca ea să mă creadă omul lui Policarp Ionașcu, adică al omului care, printre altele, era și inițiatorul dacă nu chiar responsabil de unghiile mele, ca să le pomenesc doar pe ele, că nu se văd. Dacă eu nu recunoșteam ce mi se cerea, dovezi tot ar fi găsit ei să probeze că eram una cu Policarp și prima dovadă, mi-au și spus-o, avea să fie luată de la nevastă-mea : cum, îmi închipuiam eu foarte clar. Și decît să o aducă și pe ea unde eram eu și să rămîna copiii fără nimeni am preferat să rezolv totul mai repede, cu o singură

umilire și bătaie a mea". „Iar te-au bătut, sărmane om, și ca să nu mai suporti biciul — biciul, nu? — ai spus ce ți-au cerut". „Nu, n-a fost atât de simplu. Încă nu, după bătaie: bătaia se suportă, te învrăjbește, te revoltă — se vede că n-ai experiență, n-ai pățit-o — și nu cedezi. Am început să șovăi când bîzîiala bîzului a devenit zilnică. Atunci mi-am zis: dacă ai mei scapă, tot este bine! El mă înțelege mai bine decît tine, el are copii", l-a arătat pe taică-tău. „Și nevastă-ta n-a crezut". „Nu, dar nici nu mai era necesar prea tare: mărturisiseam, ei erau, speram, dincolo de orice pericol". „Și uite că acum cu toate mărturisirile, tot ești liber. Ce faci, nu te simți penibil?" „Ba da, discutînd cu tine: de-aceea te-am și căutat: să trăiesc acest moment penibil cînd eu cu povestea mea o să fiu ridicol spunînd-o în fața unuia dintre cei care m-au bîgat acolo". „Eu?" „Și tu. Bineînțeles că n-o să recunoști, nici nu m-aștept. Ce-am căutat am găsit: să surîzi cînd eu o să-ți povestesc unde m-ai împins știi tu cu cine și eu să mă simt iarăși umilit și să mă dezvăț cumva să mai iert; asta vreau, să mă dezvăț să cred că cutare e băiat bun!" „O să mă strivești acum". „N-o să pot, dar o să pot să te disprețuiesc". „Mă lasă rece, Calagherovici". „Știu, dar tocmai de aceea am vrut să fiți amîndoi de față: să înțeleagă el ce eu n-am vrut să înțeleg: că e o tîmpenie să crezi că omul nu poate fi cumpărat, chit că ți-a fost cîndva coleg de nădejde". „Eu am fost cumpărat, da?" „Nici măcar, dar ești pe cale. Și faci totul ca să fii". „Ești plictisitor, zău. Plin de ură că nu ți-ai atins scopurile. Cine a primit bani de la Policarp, eu sau tu? Cine a fost cumpărat ca să țină în casă aparate pentru o muncă clandestină?" „Eu". „Bineînțeles că tu". „Văd că cunoști totul: mă predau: au găsit și dolari la mine și arme și scrisori și au prins și legătura ce-o aveam prin fiul lui Policarp cu consulul acela străin. Am tăcut". „Nu, nu, Calagherovici, te rog să continui: nu cumva ai fost trimis aici să ne provoci? Nu cumva ai fost pus poate chiar de Gălățioan să vezi care sînt de partea lui și care nu? Spune totul, să afle și el cum că este o tîmpenie să crezi că omul nu poate fi cumpărat. Hai, spune, nu te sfii. Poate că așa cum n-ai fost nici prima dată în închisoare (și unghiile ți-au căzut cînd ți-au degerat picioarele la cabană, unde te-ai îmbătut așa de tare cu fosta nevastă a lui Policarp Ionașcu, încît nu v-ați mai putut trezi aproape două zile din pat să faceți focul) n-ai fost nici acum și mărturiile mincinoase ce ți s-au cerut nu

le-ai dat cum ai mai povestit și prin Cîmpuleț dictate de alții și doar semnate de tine, ci le-ai dat fără să ajungi acolo unde-ai spus c-ai fost, ca să creadă lumea c-ai pătimit și să aibă încredere în tine și să-ți spună ce crede și tu să informezi pe cine trebuie și după o vreme de stat în umbră să apari iarăși și mai mare, la Turnuvechi, poate cu grade și mai mari. Chiar așa prost mă crezi, Calagherovici, să-ți iau de bune toate balivernele? Și nu-mi dai voie nici să surîd și vrei să te cred cînd spui c-ai trăit în fața mea niște clipe groaznice cînd eu am rîs de povestea ta și deci nu te-am crezut. Mă mir că n-ai povestit, să te-audă și el, tot ce i-ai povestit și nevestei tale cînd ai ajuns acasă — și aici mi se pare că într-adevăr ești monstruos: să-ți minți nevasta ca nu cumva ea să creadă că n-ai fost acolo și c-ai fost doar învățat să spui c-ai fost închis și bătut și silit să dai mărturisiri peste mărturisiri — știind că ea are părinți și prieteni și ca orice femeie își spune durerea unde găsește ascultare și că această durere adevărată a ei, dar neadevărată cu adevărat, se va împărăția și toți o să știe ce om minunat ești tu (un sfînt! cum ți-am mai zis eu că ești); deci mă mir că nu i-ai povestit și lui (are copii și-o să te înțeleagă) lecția spusă nevestei tale: că după cinci zile și cinci nopți de interogatoriu continuu și de bătăi cînd nu te mai puteai ridica de jos decît înghițit ai semnat o declarație ce ți s-a dictat, mai ales ca să-ți salvezi nevasta și copiii și că îngrozitor nu era ce recunoșteai acolo, ci felul cum ei după ce te-au tocat în pumni și în întrebări au mai apelat și la faptul că ești comunist, adică la conștiința ta de partid și ți-au zis să-i ajuți, că e chiar o datorie a ta să-i ajuți să poată zdrobi dușmanii. Și cînd tu, la început, n-ai răspuns, ei te-au asigurat că așa, spunînd, ai prilejul să te reabilitezi cumva, adică ei să te creadă că înainte într-adevăr doar din cauza dragostei nenorocite cu nevasta lui Policarp l-ai cunoscut pe acesta, dar l-ai cunoscut cînd deja erai comunist și ei să-ți recunoască partea aceea din viață ca fiind cinstită, dinainte de nevasta lui Policarp, și să-ți ierte totul apoi de dădeai pe față ce și cu cine lucra Policarp pînă acum cîteva luni. Hai, Calagherovici, spune-i măcar acuma lui (că are copii, să te-nțeleagă) ce i-ai spus nevestei tale: că te scapă de crime dacă semnezi. O, ce mare te crezi, dacă consideri c-ai fost acuzat de crime! Hai, spune-i că ți-au zis: nu iubești țara și nu iubești comunismul de nu ne ajuți? Spune-le că la sfîrșit n-ai mai putut rezista, mai ales cînd au făcut din nou

apel la calitatea ta de comunist, și-ai spus totul despre Policarp Ionașcu și despre legăturile tale cu el. Cum ți-ai mințit soția poți să-l minți și pe el care nu-ți este decât prieten și poți să-l asiguri că de fapt tu cu adevărat n-ai avut nici o legătură cu Policarp, însă ai recunoscut ce ți-au cerut ca să-ți salvezi familia. Și nu te sinchisi de nepotrivirea ce există între semnătura și declarația ce ți-au cerut-o ei în numele calității tale de comunist și între faptul că un asemenea ins ar fi spus de la început c-a avut legături cu nevasta lui Policarp și atunci n-ar fi putut să aibă legături de afaceri cu el, iar dacă le-a avut cu el, că pe nevastă-sa n-o mai amestecăm, atunci nu mai era comunist și ei n-aveau de ce să facă apel la o calitate pe care tu ți-ai pierdut-o de mult, de-ai avut-o cu adevărat vreodată. Povestea că te iartă și că o să te creadă de spui la fel de curat cum erai înainte de-a o cunoaște pe nevasta lui Policarp nu e adevărată din mai multe motive, dintre care principalul este că nevastei tale i-ai spus că povestea cu nevasta lui Policarp e inventată de ei și nu-i adevărată, ori de ei știau că o poveste nu-i adevărată știau că nu există, nu putea să fie, altceva, înaintea unei povești care n-a fost : n-aveai când să fi fost cinstit înainte, neexistând acest înainte, la tine totul fiind neîntrerupt așa cum zice și Sevastița că neîntreruptă este turbarea când pătrunde în om. Și apoi totuși e adevărată legătura ta cu nevasta lui Policarp de la cabana lor de iarnă din Retezat. Acolo ai degerat, așa că l-ai ocolit pe plutonierul de pe strada Bolintineanu ca să nu se afle cu adevărat că omul pe care l-ai numit tu în toate autobiografiile că ți-a smuls unghiile nu ți le-a smuls : te-ai mutat în alt cartier ca să ai o casă mai bună, nu ca să nu dai ochii zilnic cu călăul (!) ce-ți amintea prin prezența sa fizică suferințele îndurate. De ce taci, dragă ? Nu mai folosești cuvântul ăsta : dragă ? Oare e chiar atât de necinstit Gălățioan când spune că Policarp te-a băgat la închisoare când a văzut că ai pierdut trenul ca să ieși de-acolo martir și să poți ocupa funcții mari apoi ? Și oare mă consideri chiar atât de idiot să cred că într-adevăr ai venit la Braniște să-l întâlnești pe el și să-i spui : Am venit la Pătîrlagele, și de când ești liber puteai să vii cu bicicleta (care nici măcar nu-i a ta, că n-ai) să ne găsești acolo și să nu ne minți, când ai dat ca din senin de noi, că ne cauți. Ne-ai căutat prin toată Braniștea pe noi sau pe Cîcea ? Și te-ai oprit la dispensar să ne găsești pe noi sau ca să-l vezi pe Cîcea, care stă lângă dispensar aproape, când vine acasă ?

N-ai venit oare repede cu bicicleta și pe furiș, în manta militară, pe ploaia asta care acoperă totul să ai o vorbă cu Cîcea ? Erai șeful Cîmpulețului, înaintea lui Gălățioan, când Cîcea a fost prins în car întâmplător cu niște candelabre care s-au dovedit a fi ale nevastei lui Policarp (ea e divorțată acum de el). Tras de limbă să se afle de unde le-a furat, cum s-a bătut, s-a aflat că nu le furase, îi fuseseră date în păstrare : și în ele nu s-a găsit nici aur ascuns, nici acte suspecte, nu s-a găsit nimic : dar s-a aflat, plecînd de la ele, omul apărîndu-se, că și tu o cunoști pe doamna Varlaam, cum i se zice acum, după numele de fată. Este, Calagherovici ? „Este“. „Așa că nu mai juca teatru cu mine. Îl cauți pe Cîcea și bănuiesc și pentru ce. Tot soției tale i-ai povestit (și ea, naiva, te-a crezut și i-ai povestit și mamei ei și mătușei ei Alexandra, care e coafeză la Cîmpuleț, și Alexandra i-a povestit guralivei moașe cu care este prietenă — îi mai duce și felcera pui și ouă și roșii și vin — și domnișoara ce se plimbă acum cu bicicleta ta te știe din poveștile Alexandrei) că nenorocitul de Cîcea trîns cu ușa a mărturisit că tu, fiind atunci șeful Cîmpulețului, puneai la cale prinderea multor inși cu funcții politice și chiar a lui Gălățioan, adjunctul tău, și băgarea lor la dubă. Voi ai adică să dai o mare lovitură politică prin care nu doar să-ți numești în posturile cheie pe cine doreai, dar prin asta să se vadă la Turnuvechi și mai sus că ai cap și să fii pus într-un scaun și mai mare. Tu negi acest lucru și spui că-i o trăsnaie de-a lui Cîcea, ca să scape, și nevastă-ta te-a crezut și te cred și eu, însă eu mă întreb acum : de ce-ai venit să stai de vorbă cu Cîcea despre o trăsnaie ? Calagherovici, nu ești curat : ori ai fost dat jos ca apoi ieșind de unde-ai ieșit acuma să-i poți băga pe alții la zdup și tu pe umerii lor să te ridici mai sus, ori într-adevăr ai plănuit un drac și mai mare și cu adevărat ai vrut să-i infunzi pe cei din jurul tău și să fii dus la Turnuvechi și mai sus. În toată afacerea asta eu nu-nțeleg mai multe puncte și de-aceea te cred un om periculos și discut deschis cu tine și cu martori chiar. Am spus că nu sînt prieten cu Gălățioan nu că în fața ta m-am lepădat de el. Ar fi trebuit atunci să mă apropiu de tine și să-ți dau dreptate. Am zis că nu sînt prieten cu el, pentru că nici nu sînt și nu vreau să se ducă vestea că sînt și că fac din prietenia cu el un fel de nu știu ce în folosul meu. Cîcea însă a fost prieten cu tine și chiar la el în casă te-ai întâlnit în câteva nopți cu doamna Varlaam, venind tu tot pe bicicletă

atunci, deși erai ștab. Era bicicleta ei. Asta știu de la Cîcea : cînd a scăpat, el mi-a spus asta fără să-l întreb, ceea ce m-a făcut să cred că minte. Însă acum te văd cu bicicleta. De ce-ai venit ? Cine ești tu cu adevărat ? Cel ce spui că ești sau cel ce minți că ești, ori cel ce se spune sau se minte că ești ?"

10

Bicicleta a rămas în Braniște și de dimineța pînă seara domnișoara se plimba cu ea și așa deveniseră de inseparabile că era aproape imposibil s-o vezi pe una fără cealaltă și pe bună dreptate spunea Gheorghe că una crescuse din alta, bicicleta în jos din picioarele și și din ce aveau spre pămînt domnișoara și domnișoara în sus din bicicletă, însă întrebarea fără răspuns era : cine fusese totuși întîi, domnișoara sau bicicleta ? Omul ce-o avusese i-o făcuse cadou domnișoarei și ea la început se codise și voise s-o cumpere. Însă atît de mult îi plăcuse, observase el, că n-ar fi avut cu ce s-o plătească (dacă, așa cum susținea tot Gheorghe, lucrurile cumpărate trebuiau plătite nu după valoarea lor adevărată, ci după cît ție cumpărător îți place de mult) așa că insistase s-o primească drept cadou și ea îi mulțumise, dar nu chiar atît de mult cum m-aș fi așteptat eu. Mi s-a părut chiar că se aștepta să i-o dea, fiindcă ea nu avea bicicleta și i se cuvenea să aibă. Cel ce-o avusese și care putuse să fie Calagherovici sau nu putuse să fie el, a plecat înghesuit în șareta directorului din Pătîrlagele și era atît de cătrănit, încît mi s-a părut că domnișoara i-a făcut un bine luînd bicicleta pe care altfel poate că el ar fi lăsat-o în Braniște scîrbit de mersul pe ea și în orice caz la ora aceea neputincios să apese pe pedale prin nisip pînă la Cîmpuleț. După cum vezi aveam dreptate prima dată cînd ți-am spus că nu l-am cunoscut pe Calagherovici : omul ce l-am văzut atunci venind cu bicicleta și plecînd fără ea n-aș jura că era Calagherovici iar dacă era el, din discuțiile ce le-am auzit atunci n-aș putea să spun ce fel de ins era și deci n-aș putea susține că l-am cunoscut. I-am povestit doctorului ce auzisem („cît te-am așteptat ca să mă ungi cu alifii“) și el mi-a spus că știa totul de la domnișoara moașă ; îi povestise pe bicicletă. Numai că Alexandra se numea Felicia. Era fără importanță :

dacă în Braniște toți aveau nume schimbat, poate și-l schimbaseră și la Cîmpuleț : o fi ajuns și pe la ei vremea și-o fi avînd și ei cel puțin două babe pricepute în vrăji.

Irimie și-a îngropat armăsarul la doi metri sub pămînt în grădina cu pruni, tîrîndu-l pînă acolo pe o sanie, ca să nu-l ducă prin tot satul pînă la cimitirul animalelor. Seara s-a dus în grajd, după ce văruse între timp și dăduse cu flir să omoare toate muștele care s-ar fi putut îmbolnăvi, și i s-a părut ciudat că e liniște și că nu mai aude nici fornaît, nici gemet ; și de-abia atunci a înțeles cu adevărat că armăsarul murise, în singurătatea întunecoasă a grajdului ce mirosea a lapte de var. Și într-un fel s-a simțit eliberat : nu mai avea nici o grijă, decît una, că trebuie să-și cumpere alt cal și n-avea nici un chef. Doctorul cu domnișoara se plimbau cu bicicleta cînd el a acoperit cu pămînt armăsarul. Și numai eu și cu Chilipir l-am ajutat să netezească locul, să nu se observe că acolo e ceva îngropat ; și în liniștea cu care noi bătătoream cu călcîiele pămîntul încă reavăn, aflîndu-ne la aproape doi metri deasupra animalului mort, Irimie a zis ca pentru sine : „Asta vrea să fie culcată și tăvălită și el se lasă dus pe roate de ea și nu pricepe. E coaptă și vrea să cunoască ce-i aia de la Dumnezeu lăsată să fie a ei fără să fie“. „Da“, a zis și Chilipir, și s-a uitat acum treaz mai jos de cureaua sa și spre pămîntul ce-l călca. „Ea vrea să fie“. Și n-a spus ce. „Mai bine i-ai da tu o mîna de ajutor“. „Ha, ha“, s-a hlizit Chilipir. „Femeie“, a zis Irimie. „Înțeleg“. „Dă-i dracului, la urma urmei că de-o fi scris altfel, gata“. „Cu toate că și el s-a mai potolît : se plimbă cu bicicleta. Asta e ceva. A început să o lase și el mai moale“. „Cred că nici n-a fost, cum zice ea, și nici nu este“. „Și asta ?“ „Care ?“ a întrebat Chilipir. „De sub noi !“ „O fi avut altceva. Dacă el a lăsat-o mai moale și se plimbă cu bicicleta“. „E fiert după ea, de se plimbă“. „Dar tu ai spus c-a lăsat-o mai moale și nu numai din cauza ei“. „De asta mă tem, Chilipire“. „De ce, Irimie ?“ „Dacă Acatrinei nu se mai zbate și nu mai urlă nu înseamnă că nu e ce-a zis el sau că s-a terminat : e mai grav : înseamnă că de-acuma începe marea pacoste și că acum este momentul cel mai periculos al bolii : cînd și el a obosit să mai urle, el care era sigur ! Acum e și mai sigur de nu ne mai cheamă să prindem javrele : s-a obișnuit cu ele și cu ideea că tot nu le

putem căsași pe toate și când te obișnuiești cu o nebunie te obișnuiești cu un adevăr : e clar că ea cu adevărat există, înțelegi ? Și-aici e groaza mea : că el se plimbă cu bicicleta ca și cum n-ar fi, dar de fapt prin asta ne arată încă o dată că satul e plin de ea și că el în fața noastră, și mai ales a domnișoarei care nu crede, se plimbă ca să ne arate că te poți și plimba, nu numai să urli, și că e o altă treaptă a bolii dacă urlatul nu mai folosește la nimic. Este ca la cărți când unul cere și altul zice : accept ! Înțelegi ? E alt fel de joc, dar cu aceleași cărți, adică cu aceeași boală, și el zice : accept. Și de zice așa, nu mai e nici o siguranță că mâine n-o să vedem alți draci nemaivăzuți“. „Da, dar de ce nu are el grijă de ce vrea ea ? Că e mai omenește“. „Poate n-are curajul“. „Dar ea cum are curajul să treacă pe lângă orice cîine ?“ „Chilipire, e altă mîncare de pește : ea nu se teme de cîini și merge și noaptea cu bicicleta prin pădure spre Cîmpuleț ori se întoarce de la Turnuvechi și asta e curaj dar și un fel de căutare. Las cîinii la o parte. Și hoții : cine ce să-i fure ? Dar de-ar voi unul să o dea jos de pe bicicletă nu bicicleta i-ar lua-o, ci ce nu poate el fura de la una ca ea oricît ar fura-o și ea chiar vrea să fie și atunci nu mai e vorba de curaj : e o dorință“. „Dar când bagă otravă în ei cu injecția nu e curaj ?“ „Se distrează, vorba lui Gheorghe“. „Dar când umblă cu el pe bicicletă în ochii noștri ?“ „Se distrează, una ; și doi : vrea să fie odată altceva decît fată“. „Eu m-aș pricepe. Dar el ?“ „El se teme de cîini. Și de n-ar fi turbați, s-ar teme de ei. N-are un curaj mare în el, are ce n-are ea : inimă largă“. „Ea n-are nevoie de ce are el, n-o auzi cum rîde ?“ Domnișoara într-adevăr rîdea și cum apăsa pe pedale își dezvelea fusta și i se vedea ceea ce nu se vede când nu mergi pe bicicletă.

A doua zi în curtea lui Cîcea se strînsese lume și toți se mirau văzînd cum găinile astuia săreau cînd pe un picior cînd pe altul cîrînd și mușcîndu-se de pene și de unde apucau. Cum era vecin cu Irimie, Cîcea a zis că galițele i s-au îmbolnăvit de la armăsarul îngropat în grădină. „Cum dracu, mă, că nu le-o fi călărit, c-a fost legat ?“ „Aerul“, a zis Cîcea. „Ce aer ?“ „Armăsarul a îmbolnăvit aerul, a suflat în el“. Întîi a rîs — mai ales că găinile, ca năucite ori de soare ori de băutură, se roteau cotcodăcînd și dîndu-se peste cap și dînd cu ciocul după niște muște care li se păreau lor că sînt și nu erau — apoi nu s-a mai scos o vorbă și fiecare a mirosit aerul

să vadă de are alt miros. Cîcea și-a mînat găinile și puii în coteț, ajutat și de niște vecine, și cînd a venit Acatrinei să vadă ce se întîmplă l-a văzut prinzînd sub o pătură groasă de lînă fiecare găină și luînd-o de cioc și ținînd-o strîns pînă își dădea ochii peste cap și rămînea moale și caldă și moartă în mîna lui. „Ce faci ?“ l-a întrebat Acatrinei. „Să nu infecteze aerul“. „Aha“, a zis Acatrinei și nu s-a mirat : de altfel era și greu să te mai miri și nici eu nu mă mai miram. „Dă-i înainte“, l-a îndemnat. „Asta și fac. Dar întîi să aprind focul, că uitai“. „Aprinde-l“. Și Cîcea a făcut un baldauș în curte cu paie și cu fîn. Și-a adus și coceni. „Să se ardă aerul împuțit de armăsarul astuia“. „Da, da“, îl aproba Acatrinei atît de serios, încît de n-aș fi știut că el fusese de acord și cu tăierea de sub limbă și cu toate celelalte ar fi trebuit să cred că înnebunise și el așa cum părea Cîcea că-și sărise din țîțni. „Simți mirosul, doctore ? Aerul are alt miros, e turbat“... „Cine ?“ „Aerul“. „Desigur, desigur, miroase, mai pune pe foc“. „Asta și fac“, a zis Cîcea și-apoi s-a dus iar cu pătura să-și prindă găinile de cioc și să le omoare, nelăsîndu-le să tragă aer în piept și mai ales să dea afară aerul bolnav din ele. Nu știu de unde aflase el că respirația armăsarului lui Irimie îi otrăvise aerul din curtea sa și-i îmbolnăvise orătăniile. Lumea nu-l crezu, dar plecă totuși cu mîna sau cu batista la nas. Dacă turbarea intrase și în aer și se putea duce dusă în aer de la casă la casă Irimie avusese dreptate că venise un moment mai îngrozitor decît tot ce se întîmplase pînă atunci. „Ai avut dreptate, i-a zis Chilipir, o să ne pască oile iarba de pe creștet“. „S-a țicnit Cîcea cînd l-a văzut pe ăla de i-a dat ei bicicleta“. „Nu, nu, că și mie iar mi-a crescut țaria“, s-a plîns Chilipir. „Du-te la Margareta să te spovedești“. A plecat Chilipir c-o mîna în buzunar ținîndu-se de nas și cu alta suflîndu-și nasul de aerul din curtea lui Cîcea.

Cînd s-a limpezit curtea de oameni și a rămas numai Acatrinei cu stăpînul găinilor moarte lângă focul pe care eu aruncam, de pe picioroange, paie din vîrfurile unei clăi, o vreme a fost liniște. Apoi, dintr-o dată Acatrinei l-a întrebat : „De unde știai că el, cînd tu erai cu candelabrele în brațe, a vrut să-i pună pe unii la beci ? Nu de la tine, nici de la el, de la ei, nu ? Și dacă ei ți-au spus ce-a vrut el să facă, te-ai gîndit că el nu mai era omul ce-l lăsasei cînd te băgaseră înăuntru, șef : că fusese prins. Și-ai recunoscut ce

ți-au spus ei, ca să te lase acasă, cum te-au și lăsat după ce-ai iscălit. Ai zis după ei da, ca după popă, fiindcă nu ți-a putut trece prin minte că omul despre care vorbeau ei cu atîta ură nu fusese prins într-un asemenea fapt periculos: te-ai gîndit c-a fost închis și că nu mai era ce fusese și cînd ei ți-au dat drumul și-ai aflat că el era tot pe postul pe care-l lăsași, șef, și tu semnasei despre el că e un tip foarte periculos te-a cuprins amețeala, este?“ „Ajută-mă să prind și gîștele“. „Lasă gîștele în pace, nu mai fă circ că s-a infectat aerul de la armăsarul ăluia. Spune, te-a cuprins amețeala cînd te-au eliberat?“ „N-am fost niciodată închis, doctore. Poți să întrebi tot satul: nici măcar un ceas. Și nu știi despre ce vorbești“. „Dar candelabrele astea ce le ai în camera unde am dormit eu și pe sală de cînd le ai?“ „Le am de treizeci de ani, le-a cîștigat tata jucînd cărți cu niște ofițeri la care era ordonanță“. „Da, poate. Văd că ai răspunsuri exacte, atunci de ce te prefaci că arzi aerul?“ „Dar cine se prefacă, eu? Miroase-l și dumneata, nu-ți pute altfel?“ A mirosit el repetat aerul și l-am mirosit și eu; mi s-a părut că avea dreptate: mirosea turbure a ceva necunoscut, iute și înecăcios ca o gură moartă de pisică.

În joia următoare domnișoara Mia veni de la Cîmpuleț într-adevăr speriată. Alexandra sau Felicia îi povestise cum o verișoară de-a mamei ei, după ce-a fost mușcată de-un cîine turbat și-apoi dusă la tratament la Turnuvecchi, tot n-a scăpat cu viață: Venită acasă de la oraș a stat la soare, și nu e bine să te vadă soarele, a băut țuică, și nu-i bine să guști băutură, a mîncat acrituri, sau i s-a dat să mănînce și să bea să aibă și ea o bucurie și să se pună pe picioare și n-a mai apucat nici o bucurie, a pus capul pe pernă și s-a dus. Alexandra sau Felicia i-a mai spus că asta s-a întîmplat cînd ea fusese mică și nu-și mai amintea decît de niște mîțe ce scheunau și zgîriau și mușcau și stăteau pe vîrfurile hornurilor ori pe sub lemne ca șobolanii și băgaseră copiii în sperieți. Și nu și-ar fi adus aminte de astea dacă nu venea vorba de Calagherovici (dacă n-o fi fost vorba de alt ins, cu același nume) care fusese mușcat de-un cîine sau de-o pisică într-un sat (nu știa în care) și cu toate că o babă de-acolo îi arsesse mușcătura cu un vătrai roșit la foalele potcovarului el se afla acum la spital la București și nu mai era nici o speranță c-o să scape. Il luaseră de-acasă c-o salvare și nevastă-sa rămăsese uimită că-l duc fiindcă el nu-i

arătase nici rana, ca să n-o supere, și nici nu-i vorbise de ce pățise. Turbarea era după Alexandra (sau Felicia) ca un fel de strigoi ce umbla ziua și noaptea pe unde nu te așteptai și oricînd putea să se lege de tine și să-ți aducă suferință și moarte și n-aveai cum să te ferești de ea că nu știai în cine zace (nu doar cîinii și pisicile și caii puteau fi cu ea în sînge), că ea umbla tiptil și tăcută și surdă și oarbă așa cum a lăsat-o Dumnezeu sau dracu să cutreiere nechemată și nedorită lumea și să se abată pe capul unuia sau altuia cînd nu te așteptai, și n-aveai cum să te aștepti dacă ea așa fusese întocmită de Cel-de-sus sau cel de jos fără darul vorbirii, mută adică, și oarbă. Și în drum spre Braniște, Mia a văzut niște boi căzuți pe arătură și fleșcăiți ca niște dovleci transpirați de bătaia soarelui, cu gurile deschise, puțind de viu a moarte parcă intrată în ei de trei zile, și niște vulpi i-au tăiat poteca dinaintea bicicletei, slăbănoage și cu părul smuls de pe ele, și cu cozile între picioare, somnoroase. Și cum Acatrinei a ris de ea și de vulpile somnoroase ce le văzuse, s-a înfuriat și l-a întrebat de ce se crede el întotdeauna mai deștept decît ea și decît alții într-o boală în care nu existau pricepuți și mai pricepuți, ci nepri-cepuți și mai nepri-cepuți, din moment ce n-o puteau vindeca. Și s-a jurat că vulpile erau somnoroase și aproape nepășătoare, că putea să le calce cu bicicleta și că doar o singură vulpe s-a zăpăcit cînd a văzut-o și-a sărit spre ea parcă s-o muște și chiar și-a înfipt dinții în spițele roții din spate și urmele se pot vedea: era o vulpe furioasă și nebună dacă apoi a început să-și muște coada și picioarele de dinapoi pînă la sînge și să urle de durere sau de neputință, și să-și ciulească urechile și să dea din cap speriată, ca și cum ar fi sunat deasupra ei goarne sau ar fi bătut clopote sau ciocane pe tinichele uriașe. Iar cele somnoroase își continuau mersul adormit, lovindu-se cu fruntea de salcîmi (poteca trecea prin pădurea de salcîmi) și ridicîndu-se nepășătoare și văzîndu-și de drumul lor care nu ducea nicăiri: o luau încotro se nimerea, somnoroase și tăcute, căutîndu-și un fel de singurătate și de liniște. Și pe una am văzut-o scormonind pămîntul sub o tufă și ascunzîndu-se acolo printre crengi și nisip, slabă și murdară, lingîndu-și și mîncîndu-și propriile murdării. Și cea furioasă, care era el, a continuat să schelălăie și să se muște de coadă și de unde apuca și să-și sffrtece coada și să-și rupă cu dinții ouăle și

buricul cu care făcuse, sau n-apucase încă, urmași și urmașe. Și prin pădure mai departe dăduse de leșuri putrezite și respingătoare de păsări și de iepuri. Și auzea peste tot fără să vadă niște cîini sau un fel de duh al cîinilor lătrînd cu glasuri dogite sau sparte și furișîndu-se prin iarbă și printre crengile uscate și căzute și înspăimîntînd iepurii vii ce alergau încrucișîndu-se de parcă nu venea numai dintr-o parte cel ce-i gonea, ci din toate părțile. „Ți s-a părut“, i-a zis Acatrinei. Ai umblat prin soare, fără basma pe cap ca să nu-ți strici coafura și ai căpătat insolație“. „Atunci de ce n-am văzut și lupi și mistreți ascunzîndu-se de lume și de zgomot?“ „Ce zgomote pot fi în pădure?“ „Zgomotele din capul lor!“ „O fi fost atunci numai niște vulpi lovite de insolație și niște iepuri fricoși“. „Și mai ce?“ „Și poveștile auzite de tine la coafor și teama că treci singură prin pădure“. „Și mai ce?“ „Nu știu“. „Nu, vulpile erau turbate! Una urla ca un lup și ținea gura căscată și n-o mai putea închide, nu-și m-ai putea apropia fălcile“. „N-ai visat astă-noapte?“ „Nu“. „Atunci poate-mi povestești astea ca să-ți bați joc de mine că eu am crezut în turbare și tu nu crezi?“ „Nu. Vino cu mine în pădurea de lângă Dunăre și o să vezi“. „Nu mă duc“. „Vino cu mine în pădure, de ce te temi?“ „Nu mă tem de animale, mă tem de tine“, rîse el. „Ce pot eu să fac? O, de ce te gîndești la prostii? Ce poate să-ți facă o fată, dacă tu nu poți să-i faci nimic?“ „De ce vorbești prostii în fața copilului ăsta?“ „Glumesc“. „O să vin...“ „Trebuie să luăm și oameni cu puști și poate cu cîini să stîrpim vulpile și iepurii bolnavi“. „Și cu cîinii ce să faci?“ „Cîinii o să prindă mai ușor vînatul, îi duce mirosul“. „Și pe urmă n-o să se îmbolnăvească și ei?“ „Nu, o să-i pun pe oameni să și-i împuste, ori să-i injectez eu“. „Lasă cîinii și lasă oamenii în pace. Oamenii ăștia și așa sînt cheltuiți“. „Cum adică?“ „Bine. Hai să mergem amîndoi și să-l luăm și pe el, el o să stea pe picioare și n-o să pătească nimic de-o fi adevărat ce spui tu. El o să fie martor, să vadă cine dintre noi doi minte sau visează.“ „Nu, cu un copil nu mă duc într-o pădure turbată. Numai cu tine, de ai curaj. Luăm și pușca lui Chilipir, dacă vrei“. „Bine“, zise el. Și merseră și luară pușca și pe bicicletă plecără amîndoi în pădurea de pe malul Dunării.

Un candelabru cu șase lumînări de seu aprinse și sffîrînd și adunînd în jurul său un joc de musculițe negre și vioaie și fără zbîrnîit de aripi, doar plutind într-un joc frînt în sus și în jos și într-o latură și în alta, și sub candelabru culcat pe o pătură de lînă aleasă cu boboci de trandafiri mici pe margini și cu păuni uitîndu-se ochi în ochi se afla un cîine cu trei capete, lătos și uriaș și fioros, lătrînd pe rînd din cele trei guri, ca un cățel, ca o cățea și ca un dulău, și dintr-o dată cînd muștele nevinovate în nevinovația lor li se așezau pe coadă sau pe frunte. Parcă simțeam că visez și nu voiam să mă trezesc, să pot privi atent minunea cu trei boturi care mi se părea c-o mai văzusem pe undeva ori o mai întîlnisem altădată aievea sau poate tot în somn. A apărut și Ciocănelea în costum de ginere și verișoara Alexandrei (Feliciei) și cei cîntați popește pe nas de Evanghelinea să vadă cei șase ochi ai fiarei și ea începu să latre la ei asurzitor și ei rîdeau și nu se speriau și mie mi se părea normal să rîdă morții din moment ce se aflau în altă parte de lume plecați, dar nu înțelegeam cum de le dispăruse frica de oameni. M-am trezit, mi s-a părut, și-am adormit imediat și-am continuat să văd tot ce văzusem; muștele se înmulțiseră însă, și candelabrele deveniseră șapte și morții șaptezeci și șapte, fiecare zece sub șase lumînări aprinse, numai cîinele rămăsese cu trei capete și hămăia pe trei limbi și parcă în trei limbi și în zadar încerca să-i sperie pe cei de față: nu le putea face și nici un rău, ei erau morți, dar se vedea că nu le putea face și nici un bine. Atunci capetele începură să mănînce pînii din pătură de lînă alese și trandafirii și muștele din aer și să înghită cu lumînări aprinse cu tot candelabrele. Și nu știu ce s-a întîmplat: l-a înghițit și pe Ciocănelea în costum de ginere și pe ceilalți sau ei au dispărut în întunericul ce s-a lăsat după pieirea lumînărilor? Dimineța i-am povestit visul lui Gheorghe și el nu mi-a dat nici o dezlegare: a rîgîit și mi-a arătat-o pe domnișoara Mia cum se spăla la fîntîna lui Sofronie privită întotdeauna ascuns între glodurile din pățul de Chilipir. S-a așezat apoi pe-un scaun și și-a spălat picioarele în lighean și genunchii ei luminați de lumina potolită a dimineții mi l-au adus în minte pe Acatrinei și parcă l-am revăzut așezat în fața lor și privindu-i și spălîndu-i (cum îi privise și îi spălase în

Dunăre după ce ieșiseră seara din pădure) și iarăși, privindu-i și spălându-i cu apă și nisip ud. Chilipir n-avea astîmpăr ca un șobolan flămînd printre știuleții fără boabe și sînt sigur că și el tot unde mă uitam eu cu Gheorghe privea, dar înnebunit de-o dorință pe care n-avea curajul să și-o împlinească și nici nu visa s-o împlinească sau încă nu știa cum. Și Gheorghe a zis : „Se uită ca la două altare“. Și eu i-am răspuns și Gheorghe a dat cu o așchie în lanțelii pătului și a zis : „Hușș!“ — ca la o pasăre care s-ar fi aflat acolo. „Privește drept în altar“, a zis Gheorghe și mi-a rîs în față cu dinții lui putrezi și puturoși și și-a băut porția de țuică de dimineață și a plecat. Aerul a rămas în urma lui plin de duhoare sau mi s-a părut mie că de la el mi-a rămas în nări duhoarea care toată ziua nu m-a părăsit : fiindcă atunci cînd i-am văzut pe cei doi țigani morți lîngă pîrîu n-am simțit nimic deosebit în aer. Cei doi nu erau dintre cei care mîncaseră vaca lui Chilipir, erau alții. Aveam destui în sat și muriseră și pînă atunci destui, dar nu-i luase nimeni în seamă și acum ceva nemaipomenit se întîmplase : țiganii morți erau băgați în seamă fiindcă se bănuia că dăduseră ortul popii bolnavi. Deci nu fusese de ajuns să moară ca să se adune satul în jurul lor, trebuieră să fie și turbați sau bănuți că sînt. De apropiat se apropiaseră oamenii, dar privindu-i totuși de departe : nimeni nu îndrăzni să vină lîngă ei, de parcă și din morți puteau să se ridice și să muște și să-i umple și pe ei de bale și de răgușeală. Nu mai era nici un Dumnezeu dacă nici ai lor nu le puneau măcar peste ochi o batistă neagră sau un șort să nu li se așeze muștele în privirile lor moarte și să mănînce cu hărnicia lor din ele. Pînă la urmă toată lumea știu că erau frații Găozaru și că tatăl lor și mama lor muriseră cu vreo două săptămîni înainte închiși în casă : moartea venise după moarte, mama după tata, la cinci zile, și după ce-i înmormîntaseră, cei doi frați gemeni nu mai dormiseră acasă, mîncaseră prin vecini și înainte cu vreo patru zile dăduseră foc casei care li se păruse că e vinovată, cu ușile și ferestrele ei, cu acoperișul de paie și cu vatra de cărămidă, vinovată cu paturile ei și cu locul pe care sta și blestema. Și-o arseseră pînă-n temelii și nu lăsară pe nimeni să aducă o găleată de apă și s-o arunce în foc. Și turnaseră gaz și pe gardul ce înconjura casa și-i pusaseră chibrit la rădăcina, și arseseră și prunii, doi ce-i aveau, și nucul (dat tot cu gaz), și pămîntul (stropit tot cu gaz) de pe bătătura să nu se mai ducă nenorocirea de la ei la alții — și iată că nu se

dusese la alții, venise tot pe capul lor, cu toate că ei dormiseră în niște clăi de paie prin cîmp. Blestemul era molipsitor, șușoteau muierile văzînd că nu se apropia nimeni de cei doi de lîngă pîrîu. Erau întinși unul aproape lîngă altul : ca și cum s-ar fi așezat alături să se culce și în loc să-i prindă somnul de noapte îi prinsese somnul cel fără de odihnă. Berlinbei (care arsesse capul vacii lui Chilipir) zicea că Găozaru bătrînul presimțea cînd îl apuca furia și le spunea la ai lui : „Hai, legați-mă, și plecați de-aici și nu v-apropiați de mine pînă nu mă potolesc“. Și ei îl legau cu funia de nuc (stînd pe scaun o vreme, și apoi doar cu paie sub el) și pe el îl apuca așa cum presimțea răul și făcea spume la gură și se chinuia și toți credeau că e boala copiilor dacă el își dă seama c-o să-l ia și dacă după ce-i trecea îi recunoștea și-i striga pe nume și-și vedea de treabă : făcea cipici și bătea tălpi la bocanci (era cizmar). Și cînd după o furie de-asta cînd s-a trezit era mort, ei au zis că tot boala copiilor e. Dar Găozoanca a bătrînă cînd l-a văzut lat s-a gîndit ce fel de moarte îl lovise (toate morțile erau la fel pentru ea, dacă el nu mai era) și a început să sughită : două zile a sughitat, pînă l-au băgat sub iarbă. Pe urmă au cuprins-o căldurile la încheieturi unde e locul reumatismului, și căldurile i s-au urcat la cap : și noaptea se zvîrcolea și se trezea zicînd c-o mănîncă șerpii și că i-au intrat în burtă cînd a băut lapte și cresc în ea sugîndu-i toată carnea și-o să moară de nu-i otrăvește sau îi borăște. O să moară cînd șerpii n-o să mai aibă ce roade din ea : ei o să avară dintr-o dată în locul ei care n-o să mai fie tot dintr-o dată. Așa visa și toată ziua se scărpină pe burtă și pe șale : zicea că simte furnicături : că șerpii au făcut pui și cînd se împreună să facă alții o furnică pe dinăuntru cu limbile și cozile lor. Și lîngă sughita a venit și strănutul și băieții aștia ai ei îi ziceau toată ziua : „Noroc, noroc!“ Și uite ce noroc i s-a tras din străfigat : a mers după ăl bătrîn. A murit cuminte, nu ca o turbată : strănutînd. S-a frînt inima în ea cînd l-a văzut pe Găozaru că nu mai mișcă : și cred c-atunci a turbat și ea de-o fi murit cumva de turbare, de inimă rea. Dar ce i-a băgat pe aștia doi în sperietți de-au dat foc la casă n-a fost moartea ei (murise ăl bătrîn și în durerea aia mai încăpea încă o durere, că se duce și ea), sperietura lor a fost că neștiind de unde vine buba pe casa lor, i-au dat foc casei și locului și mai ales sperietura vine totuși din strănutul ei cînd și-a dat ultima suflare. „Noroc, noroc“, i-au zis amîndoi și cînd s-au uitat mai bine nu

mai aveau cu cine vorbi. „Uite, domnule, ce chestie“, au zis și n-au vrut să creadă și-au pus mâinile pe ea : era caldă. Și-a rămas caldă și când ei au frecat-o cu oțet, caldă, ca vie, dar fără suflare și fără bătaie de inimă. „Cum mama dracului, mă, să trăiască omul fără să sufle și cu inima tăcută ?“ s-au întrebat ei pe ei și pe noi ce-am venit la ei. Dar a bătrână murise cu adevărat : și căldura nu i-a trecut nici după două zile. A început să miroase bine a mort când au băgat-o ei lângă al bătrîn : și tot era carnea caldă pe ea. Și aici e sperietura lor : c-a intrat în pământ caldă. O fi fost din cauza verii, nu știu. Ei credeau că e vreun blestem, sau că șerpii erau încă vii în ea. Căzuseră și ei în mintea copiilor, de se luau după vise. Și uite-i și pe ei liniștiți acum : nu mai au nici un gând, zise Berlinbei, cel care mîncase carnea vacii lui Chilipir.

Și când a venit Acatrinei cu domnișoara Mia lumea tot vorbea, puneă țara la cale, dar nu făcea nimic : numai cu vorbe nici morții nu se îngroapă. „De ce nu puneți mîna pe ei să-i băgați într-o curte ?“ i-a întrebat moașa și tot Berlinbei a găsit un răspuns care i-a scos din încurcătură : că-i așteptaseră pe ei și așteptaseră și pe cineva de la procuratură să vadă morții și să stabilească de nu fuseseră otrăviți sau nu se otrăviseră ei. „Prostii, au murit de turbare, a zis domnișoara foarte convinsă. Puneți mîna pe ei.“ Dar tot nu s-a apropiat nimeni de frații Găozaru și Acatrinei i-a șoptit ei : „Ți-am spus eu, sînt oameni cheltuiți“. Și numai când a sosit și Gheorghe au luat morții într-o pătură, și pe o sanie i-au dus pînă în bătaura arsă a lor. Și pe drum, trăgînd sania pe nisip, înhămat la ea cu Acatrinei, Gheorghe a întrebat și el : „Ce-i aia cheltuiți ?“ „De la care nu te mai poți aștepta la nimic“. „Da, am înțeles“, a zis Gheorghe. Eu n-am înțeles pînă ce în grădina Găozarilor nu mi-a spus el ce înțelesese : „Ca niște bani pe care-i ai și nu-i mai ai, care i-ai cheltuit, s-au cheltuit ei“. „Și ?“ „Și aia nu sînt întregi, sînt ca niște umbre de la care nu te mai poți aștepta la nimic“. „Așa, și cine i-a cheltuit ?“ „Ei, sau aia sub care au trăit, războiul, primăria, pămîntul, nepămîntul, aia de peste ei.“ „Da“, am zis, dar tot n-am înțeles atunci. A apărut și Chilipir cu o mîna în buzunar și în alta ținînd o luminare aprinsă : venea cu ea de la biserică unde fusese să se roage pentru ai lui și pentru el, și se ruga și pe drum, zicînd după „Tatăl nostru“, singura rugăciune ce-o știa, „Doamne, iartă-mă“. Așa că lumina lui i-a luat-o Gheorghe și a pus-o la

căpățîul celor doi frați așezați la umbra nucului ars și negru ca o sperietoare. Chilipir a scos altă luminare din buzunar și și-a continuat rugăciunea, aprinzînd-o. „N-ai nimic“, i-a zis Acatrinei, suflîndu-i în luminare. Chilipir s-a supărat foc și a aprins din nou lumina și i-a zis : „Dar armăsarul lui Irimie ? Că tot nu-mi trece !“ „E altceva“. „Ce ?“ „Priapism“. „Ce-i aia ?“ „Nu-i de unde crezi tu“. „Dar de-o fi ? De mă păcălești, ce pot eu să-ți fac ?“ „Nimic. Nu e, n-ai semne. Și nici nu e turbare în sat.“ „Ba este, nu mai minți“, intră în vorbă domnișoara Mia și ce mi se păru ciudat nu fu numai glasul ei răstit, nu că n-ar fi fost de acord cu el : ci că părerea lui nici nu mai conta, n-o mai interesa. Și nici nu se uita la el și tot aranja cu femeile cum să le facă morților colaci și cu bărbații cum să le facă loc lângă Găozarii ai bătrîni (avea și un nume total nepotrivit pentru o asemenea moarte, sau poate potrivit pentru tîmpenia ei). „Nici nu-i greu, pămîntu încă nu s-a întărit acolo peste ei, putem să-l potrivim pe urmă peste toți patru, să fie ca un monument, frumos“, a zis Berlinbei și chiar așa s-a și întîmplat a doua zi : au pus peste toți patru același pămînt și l-au chitit cu flori și a fost exact cum a zis Berlinbei : frumos. „Și ei să vadă și-ar fi mulțumiți“, a zis Berlinbei. „Pot să fie fericiți acuma, nici n-au visat ei așa monument și așa cruce mare. E frumos, asta e, e frumos“.

Dar domnișoara Mia tot nu se purta altfel cu Acatrinei : adică se purta exact (sau poate mai prost) cum se purta cu el înainte de a merge cu bicicleta în pădurea de salcîmi de lângă Dunăre. Și doar eu i-am văzut când au ieșit din pădure cum s-au scaldat în apă de plini unul de altul și cum el i-a spălat genunchii și nu numai genunchii ; eu, pe picioroange, printre frunzele și crengile unui plop, unde-i așteptam, i-am văzut. Și ea parcă uitase și chiar de-a doua zi după asta se purtase ca și cum între ei n-ar fi fost nimic. Nu știu de-au găsit ei acolo vulpile și iepurii și păsările de care ea îi vorbise : dar sigur era, măcar de atîta eram sigur, că intraseră în Dunăre amîndoi goi ca lumina. Și măcar pentru atît credeam eu că ea ar fi trebuit să-i vorbească altfel. El pe la amiază și seara cînd mergeau să mănînce ori să se culce o tot întreba : „Cînd ne mai vedem ?“ și era și prostie în vorbele lui : doar tot în sat rămîneau și ori în aceeași zi, ori a doua zi tot aveau să se întîlnească. Dar la ea nu era nici măcar vreo prostie în purtare. Nici nu-i întindea mîna la despărțire și nici nu-i spunea să se mai

întilnească cîndva, cu toate că de plăcut îi plăcuse atunci la Dunăre. Și el era și mai caraghios : seara l-am văzut că bate la ea la ușă și-i aduce un braț de trandafiri (cred că-i furase din curtea școlii). Și ea n-a zis nici albă nici neagră, i-a pus într-un lighean cu apă și i-a așezat afară, la ușă, și i-a zis : „Florile noaptea nu-s bune în casă”. Și el a rîs și n-a rămas la ea (apăruse și stăpînul casei, de la cîmp, Sofronie). Și dimineața am văzut cum trandafirii fuseseră ciuguliți de găini. Și m-am întrebam de ce nu furase el trandafirii de la școală înainte de-a merge cu ea la Dunăre și de ce atunci striga la ea și-o certa și acum cînd oricum se scaldaseră în apă (de asta eram sigur) îi tremurau vorbele cînd era cu ea ? „De ce ?” l-am întrebat și pe Gheorghe. „Nu știu, așa o fi pe la oraș moda”. „Modă, nemodă, cu furtul, dar cu vorbele ? De ce acum (că l-am auzit) să-i zică : domnișoară eu... cum să spun ?” „De ce acuma ?” „Simplu. Că e lulea”. „Și ea de ce nu e ca el ?” „E mai dată naibii : vrea să-l fiarbă. Ori vrea să fie liberă, tot liberă”. „Dar la Dunăre ?” „Aiurea, mi-a zis Gheorghe, ai visat tu că i-ai văzut în Dunăre. Poate așa ai vrut tu să-i vezi”. „N-am visat !” „Dar dacă ai visat ?”

12

Chilipir a început să umble numai beat și cu lumînarea aprinsă în mîna și oricît nu era nici o apropiere între țuică și „Tatăl nostru” pe care-l rostea neîntrerupt aproape, el nu se despărtea nici de sticlă, nici de rugăciune, spunînd că doar atît îi mai rămăsese după ce-și părăsise și el casa ca frații Găozaru, și că n-o să mai rămîna în curînd cu nimic, exact ca ei. Se culca pe unde nimerea și își pierduse orice rușine : se amesteca pe marginea drumului cu Margareta, dimineața sau la amiază și de treceau careva spre cîmp sau călăreți spre casă habar n-aveau, și nu-i păsa nici de călcau pe lîngă ei copii sau muieri bătrîne. Margareta n-avea de unde să știe ce-i rușinea, ea, cum zicea Gheorghe, era ca o oaie sau ca o cioară sau ca o găină. Dar Chilipir își pierduse orice cîrmă și se aștepta în fiecare moment să fie prins de oameni și băgat ca nenorocitul de Ciocănelea într-o cușcă și chiar striga la Acatrinei și-l înjura și-l întreba de ce nu-l leagă și de ce n-o pun pe domnișoara Mîia să-i facă

o injecție și doctorul îi zicea să nu mai bea dacă vrea să-l creadă bolnav și să nu se mai roage să fie legat, deoarece atîta timp cît băga în el țuică și vin însemna că poate și boala de care se temea el nu suferea nici un fel de băutură. Chilipir nu se lăsa îngrijit nici de Irimie cu care era prieten, nici de Gheorghe sau de frații cu nume atît de diferite, de nimeni : nici mîncare nu primea, nici cămași spălate, ca să nu pătească și ei ce pățiseră frații Găozaru, care cu cît se îngrijiseră mai tare de-ai lor și fuseseră mai aproape de ei cu atît își scurtaseră mai mult drumul spre groapă. „Nu veniți lîngă mine, că cu cît sînteți mai lîngă mine cu atît sînteți mai lîngă moarte”, zicea el și Acatrinei îi rîdea în nas și-i zicea să mai lase sticla să se odihnească și să mănînce și să doarmă în pat ca oamenii nu prin paie ca animalele, să nu dea cumva tuberculoza în el. Și poate din supărare pe Acatrinei, că nu-l ia în serios, și el deci nici bolnav de moarte nu poate fi luat în serios a început el să-și facă de cap în văzul lumii și să nu-i mai pese de nimic și să nu mai aibă nici o rușine și să spună măscări și să se umple de nisip cu Margareta pe unde se nimerea și să meargă într-o zi gol la biserică și să intre în altar și să latre la sfinți și apoi să plîngă și să aprindă toate lumînările din sfeșnice și să se roage în genunchi cu mîinile împreunate și să supe toate icoanele și apoi văzînd că semnul care-i dădea lui siguranța că e bolnav nu se răzgîndește și nu se mohorăște și nici un duh nu se coboară să-i astîmpere tîria, să latre iarăși la sfinți și să caute să-și prindă funia de la clopot de gît și să se omoare și să nu poată fiind prea scund întîi ca să ajungă la ea ; și pe urmă ajungînd și legîndu-se de gît, n-a putut să moară deoarece clopotul fiind mare s-a aplecat într-o dungă, tras de funie și funia sa nu s-a lungit de fapt, dar totuși s-a lungit, în sensul că s-a deplasat în jos exact cu distanța dintre poziția clopotului nemișcat și poziția sa cînd era aproape la maximum tras de toartă în jos și distanța aceasta care aparent a lungit funia l-a făcut pe Chilipir să ajungă cu picioarele pe pămînt și clopotul să-l salte ca pe-o minge, cum era el puțin, și să bată și să adune oamenii în biserică și să-l găsească așa caraghios și să-l scoată afară și prietenul său Irimie să-i zică : „Ce-i cu tine, mă, chiar așa te-a cuprins frica de ce-o să te aștepte dacă a intrat turbarea în tine că ți-ai pierdut mîntea și să vrei să te spînzuri ?” Și cînd l-au adus la dispensar, învelit într-o pătură, pe sus, ca pe-un sac, aproape legat în ea, Acatrinei nu

I-a trimis nici la spital și n-a zis nici să-l închidă măcar într-o cameră singur, l-a trimis acasă și i-a spus să-și vadă de treabă că n-are nici pe dracu. „Nu și-a schimbat caracterul?” a întrebat domnișoara Mia. „Nu și-a schimbat nici caracter, ce vezi dumneata schimbat la el?” „E mai nervos”. „Cine știe din ce cauză”. „Mi s-a schimbat”, a zis Chilipir. „Ce?” „Asta cum îi ziceți”. „Caracterul?” „Da, caracterul. Chestia asta nu ține de caracter?” a zis el și și-a aruncat pătura de pe umeri și atunci l-au văzut toți cum îl văzuseră în biserică și sfinții. Domnișoara Mia a intrat în dispensar și Gheorghe a turnat peste el cana cu apă de pe masă: „Potolește-te, mă”. Și Chilipir și-a lins apa căzută pe buze. „N-ai nimic, dacă și azi-dimineață am văzut că te-ai sculat dintre glodurile lui Sofronie. Știi eu ce vrei”. „Ce vreau?” „Știi eu și nu vreau să spun!” „Dar am vrut să mă omor!” Asta era drept și nimeni n-a găsit ce să-i spună și Chilipir a plecat ducând pătura de jos în spinare și învelindu-se în ea ca într-o iepîngea. Și Acatrinei a zis ceva despre gust, că nu-l are schimbat și că nu face ce de fapt obișnuiesc cei atinși de virus și că pot vorbi cu el și cred că a zis că n-are gustul pervertit ca să-nghită pietre sau bani sau altceva; și că Gheorghe a fugit după Chilipir și l-a adus înapoi de mîna și a suflat peste el aer din gura lui puturoasă și i-a făcut vînt cu pătura și i-a dat să bea o cană cu apă și i-a spus: „N-ai nimic, nu-ți pasă nici de apă, nici de vînt, ție îți pasă de cracii cui știi eu: ăia te-au făcut să latră!” și i-a dat un picior în partea din dos a omului și l-a scos în drum.

Sofronie a început să povestească cum și pe lângă Calafat, unde fusese el la o mătușă, căldura și seceta băgaseră turbarea în sat și toți oamenii, nu ca în Braniște, au adus cîinii legați în curtea școlii și i-au omorît cu parii unul în fața altuia (fără să fie toți bolnavi sau poate nici unul nefiind atins) și i-au jupuit doi hingheri de meserie aduși din Turnuvechi și pe piei au cumpărat covoare pentru primărie și școală și ce-a mai rămas după ce i-au belit au îngropat la marginea satului într-o varnița, însă n-au aruncat pămînt peste hoițurile acelea care nu mai aveau culoare, nici nume (jupuiți, toți cîinii semănau și asta i-a uimit pe stăpîni, că nu și-i mai recunoșteau) pînă nu le-au stropit cu gaz și nu le-au pus foc (ardea untura de pe ei sfîrîind). „Covoarele alea o să latre și-o să-i muște de picioare”, a zis Gheorghe. „Unul și-a ascuns cîinele, n-a vrut să-l omoare și javra l-a mușcat și omul a murit lătrînd”. „Povești”, a zis

Acatrinei. „Nu, i-am văzut și eu crucea! Turbarea a început acolo dintr-o dată, căzută ca din aer, că e sat între ape, pe un ostrov al Dunării și la ei nu călcăse picior de cîine străin de ani de zile și nici oameni din alte comune nu trec la ei cu luntrea decît de trei ori pe an, la Paști, la Rusalii și la ruga de Sfînta Maria”. „De aceea nu cred. Peste tot cade din cer molima sau se ivește dintr-o dată, cum ai spus, nu cred, turbarea nu vine dacă vine, fără să vină de undeva”. „Dar de unde vine?” „Nici eu nu știu precis. De la cîini, în primul rînd”. „Și la ei?” se interesă Gheorghe. „Nu știu precis”. „Vezi, tot trebuie să vină de undeva, din căldură, din sete, din aer, din pămînt”, zice Sofronie. „Din aer”, fu de părere Cîcea. „Dumneata mai bine să taci”, îi zise Acatrinei. „Bine, tac”, răspunse Cîcea și plecă, dar la poartă întrebă: „De ce să tac?” „Ca să nu bați aerul cu gura!” „Bine”. „Domnișoară, dă-mi împrumut bicicleta”, zise Acatrinei. „Iar te duci?” „Iar”. „De pomană”. „Nu cred”. Și Acatrinei a plecat pe bicicletă și numai cînd l-am pierdut din ochi am aflat din vorbele celorlalți că plecase la Cîmpuleț la spital să-l caute pe Calagherovici și să-l scoată de acolo de pe mîna unor nepricepuți care nu văzuseră în viața lor turbare și puteau să-l omoare de viu cu medicamente zicînd că vor să-l facă sănătos. Mai fusese și nu-l aflase și seara cînd s-a înapoiat tot cu buzele umflate a venit: nu dăduse de el nici la spitalele din Turnuvechi unde reușise să ajungă cu un camion. A aflat doar că fusese cu cîteva zile înainte la spitalul de nebuni și încercase să-și taie beregata cu o tinichea și nu reușise: îl scapaseră. I se părea ciudat că nimeni nu-l văzuse nici acolo, dar toți povesteau c-a fost dus cu salvarea, și după încercarea sa disperată, dus tot cu salvarea nu se știe unde, la alt spital de bună seamă. Nu exista nici o foaie pe care să fie trecut numele lui. Pînă la urmă tot la Cîmpuleț a auzit că se afla, izolat într-o cameră dintr-un fost conac boieresc unde se deschisese un sanatoriu pentru tuberculoși. „Dar ce-ai tu cu el că doar nu ți-e frate?” l-a întrebat Irimie. „N-am nimic, dar aș vrea să-l văd și să știu dacă este sau nu bolnav: și dacă este, de-aici a plecat bolnav — cînd a venit și i-a dat domnișoarei bicicleta era întreg — iar dacă nu este, e și mai rău și tot de-aici din Braniște cred că se trage boala ce se spune c-o are. Și mi se pare, Irimie, grozav să moară un om de o boală pe care n-o are”. Și o săptămîna a fost degeaba în fiecare zi la Cîmpuleț și directorul care a venit prin Braniște în șaretă din Pătîrla-

gele aflând că tot umbă cu bicicleta încoace și-ncolo zilnic a zis că poate și doctorul o fi fost mușcat de vreun cîine de nu-și găsește astîmpăr, sau poate, a rîs el, și-a găsit pe vreuna și se duce la ea și minte că-l caută pe Calagherovici. „Doar Calagherovici nu e bolnav, cine a venit cu minciuna asta?” Și s-a dus cu șaretă lui și seara cînd Cîcea i-a spus lui Acatrinei ce-a zis directorul, doctorul n-a răspuns nimic. Doar a doua zi dimineata l-a chemat prin mine pe Cîcea la dispensar și l-a întrebat: „Ce-ți mai fac găinile?” „Le-am omorît pe toate.” „Și găștele?” „Și pe ele.” „Și Calagherovici?” „Ce-i cu el?” „Nu l-ai omorît și pe el?” „Cum să-l omor?!” „Cu pătura pusă în cap, să nu mai aibă aer.” „Doamne ferește”, a zis Cîcea și cînd a trecut pe lângă domnișoara Mia i-a povestit ce-a vorbit cu doctorul și a adăugat: „Nu e normal. Avea dreptate directorul”. „Ce-a spus directorul?” „Ce-au auzit și alții”. „Ce?” a insistat domnișoara. „Nu știu, c-am uitat”. „L-ai găsit pe Calagherovici?” l-a întrebat domnișoara pe Acatrinei. „Nu”. „Nici nu-l mai căuta, poate nici n-a fost el aici sau nici nu există, dar de exista și-a fost aici poate n-o să-l găsești niciodată”. „Am să-l caut”. „Mai bine rămîi în sat, nici eu nu mai mă duc joia la Cîmpuleț: au turbat oile în Braniște”. „Trebuie să mă duc, aici le-am spus oamenilor ce să facă și n-au făcut toți de zici c-a venit și rîndul oilor.” „Rămîi, să-i convingi să-și omoare oile”. „Trebuie să-l găsesc pe Calagherovici pînă n-o să fie prea tîrziu.” „Poate l-au dus la București”. „Am să mă duc și-acolo”. „Sau în altă parte”. „Am să-i dau de urmă”. „Și oile?” „Dă-le dracului de oi, ai grijă de ele, doar te pricepi ce să le faci”. „Bine, a zis domnișoara Mia și s-a dus la Irimie, în bucătărie, și l-a întrebat ce-a zis directorul din Pătîrlagele. Dimineata devreme doctorul a plecat din nou cu bicicleta la Cîmpuleț, iar domnișoara Mia înconjurată de Zăbic și de Chilipir (care a uitat ce are cînd i-a trimis ea vorbă că are nevoie de el), de Irimie, de Cîcea, de frații cei cu nume atît de diferit și de alții a bătut din poartă-n poartă și a privit fiecare oaie în parte: după unele căzuse lîna, în petice, altele erau așa de slăbite că nici să behăie nu mai știau. Pe cîmp nu le mai dăduseră drumul, de frica cîinilor, și acuma atîrna pielea pe ele. Și de foame, sau de boală nu se mai atingeau de gălețile cu apă puse înainte și nici de jgheburile pline cu apă. Și asta era „semnul lui

Ciocănelea”, cum i se zicea în Braniște: să mori de sete înainte de-a muri cu adevărat. Sau mai bine zis, pe limba lui Gheorghe: să se stingă întîi sîngele în tine și pe urmă să moară setea din tine, adică să nu moară setea din tine înainte de a muri inima-n tine. Și-au înjunghiat oile în țarcuri ca să nu le îngroape de vii și le-au ars pe maldăre de crengi uscate și nu le-a plîns nimeni: copiii au fost închiși în casă cu lacăte la uși să nu vadă și mai ales să nu cumva vreo oaie ne bună să-i însemne cu privirea ei bolnavă (de mușcăturile lor nu le era frică), fiindcă se putea, ziceau babele, să se ia boala și din priviri. N-au mai avut loc pentru ele să le îngroape sau să le ardă în cimitirul animalelor de la marginea satului și atunci în fiecare grădină s-au făcut gropi și fiecare grădină a devenit un cimitir.

Și toți săpau pămîntul cu o furie nemaipomenită și așteptau ca domnișoara să le pună în ochi la fiecare oaie oglinda să vadă de se feresc și le apucă damblaua cînd se văd în oglindă, așa cum zicea baba Sevastița că-l apucase pe Ciocănelea. Și ori că se vedeau oile și se mirau de ele, ori le orbea raza oglinzii, ori era un semn al bolii să fugă și să behăie văzîndu-și ochii în oglindă — toate sau aproape toate trebuiau apoi tăiate și jupuite. Dar oamenilor, aproape la toți, nu le mai trebuia pielea sau lîna: le ardeau așa cum erau și tot satul mirosea a seu de parcă peste tot fuseseră aprinse lumînări de seu și toate și toți se aflau într-o biserică uriașă și nevăzută, dar biserică dacă mirosea aerul a lumînări aprinse.

La Sofronie s-au isprăvit lemnele și atunci au golit pătulul de gloduri și au pus pe foc și coceni și bălegar uscat, numai să fie focul mare. Voia Sofronie să piară odată toate oile și toată boala și să rămînă curtea sa luminată. Și-a dat Sofronie și cu împrumut gloduri și oile lui și ale altora au murit privite de ei și nu s-a găsit nimeni să verse o lacrimă, cum nu s-a găsit nici la moartea fraților Găozaru cineva să-i jelească. Și și-au adus aminte de frații Găozaru c-au fost băgați lîngă bătrînii lor fără nici un suspin și s-au gîndit că și ei erau oameni și că nu puteau să doarmă în pămînt nejeliți și că de atunci sufletele lor rătăciseră prin sat bolnave și poate ele duseră boala din bătătură în bătătură: cîinii care mai trăiau erau legați. Și ca să doarmă liniștiți frații Găozaru merseră femeile și-i tămîiară și-i plînseră lîngă cruce. Și plînseră atunci fiecare după oile

lui, căci și ele erau suflete și și ele puteau rățăci nevocite prin sat ducînd groaznică molimă. Albe, ca niște moarte, oile așteptau să moară fără să putrezească, arse, și ascultau tăcute plînsul lui Sofronie sau al lui Zăbic sau al altora și nu-și dădeau seama bineînțeles că ei își puneau lacrimi de scuipat la ochi, cu degetul, și se jeleau strîmbîndu-se și făcîndu-și cu ochiul, doar să creadă ele că plîng.

Și după ce-au terminat cu oile, domnișoara Mia le-a zis să mănînce bine și să bea ceva și să vină la dispensar și să plece cu puști și cu cîini în pădurea de lîngă Dunăre să ardă tot ce este acolo plin de viermi și să vîneze tot ce este atins de boală, să curețe locul și să rămînă pădurea neprihănită ca înainte. Și cîinii să-i ducă cu ei ca să simtă vînatul, ținuți de zgardă, și cînd nu s-o putea prinde vreo vulpe sau vreun iepure decît cu pasul cîinelui, să-l dezlege, și cel care o să prindă fugarul și-o să-l răpună cu gura și cu ghearele, sau numai o să-l atingă, să fie și el răpus de glonț ca să se stîrpească sămînța molimei. În ziua aceea eu nu m-am dus în pădure cu ei și nu l-am văzut pe Acatrinei întîlnindu-se și certîndu-se cu ei, cum i-am auzit pe ei, a doua zi dimineața cînd eu mă aflam în pădure cu noaptea în cap într-un plop chiar de pe marginea apei și ei au trecut pe lîngă mine gălăgioși, cu cîinii de zgardă. Domnișoara Mia zicea să se întîlnească pe la amiază lîngă locul unde Sîmbăta se varsă în Dunăre și să aibă grijă să nu se înșele cînd o să vadă vulpi trîndu-și ca ieri picioarele de dinapoi, tăcute : și alea sînt tot turbate, să le dea foc tot lîngă Dunăre să nu se aprindă și pădurea. Lui Chilipir i-a zis să rămînă cu ea să bată împreună malurile pîrîului Sîmbăta unde veneau altă dată să-și astîmpere setea lupii. S-au despărțit și toată ziua am auzit puștile bubuînd și am văzut frunza tremurînd de bubuituri și nu m-am dus după ei de teama vreunui alic rățăcit. Din plop se vedea poteca spre Cîmpuleț albă printre ierburile de pe malul Dunării, poiana și nisipul din jurul Sîmbetei și puteam peste pădurea de salcîmi să văd și vedeam fumurile focurilor aprinse. Chilipir venise tot beat (însă îi luase domnișoara pușca din mîna să nu facă vreo prostie) și cînta sperîind păsările și veselia îi dădea impresia că se îndepărtează de boala pe care încă mai era convins c-o are. Zăbic și Sofronie și frații cu nume atît de diferite și Cîcea și Irimie erau nerăbdători și speriați și de-abia atunci am înțeles eu vorba lui Gheorghe despre ei : că sînt

electrificați. Lucrau unii de la Turnuvechi să introducă electrica la moară, în școală și în biserică și asta se zicea că este electricare și nu auzisem pe nimeni, în afară de Gheorghe, spunînd că și oamenii pot fi electrificați. Erau, după el, fiindcă turbarea intrase în sat și în fiecare, dacă nu ca boală, ca frică de boala asta : fiecare cu a lui, temîndu-se de-a altuia, de boală sau de frica altuia ; electrificați adică, voind să scape cu orice preț și făcînd orice pentru asta, aprinși ca becurile în formă de lumînări din biserică sau aflați în mișcare ca gaterul de la moară sau ca valțurile morii. Și cîinii, flămînzîți ca să nu turbeze, vîzîndu-se în pădure și știind pentru ce, că mai fuseseră aduși altă dată la vînătoare, tremurau de nerăbdare, cu nările umflate și urechile ciulite la orice pală de vînt, cu ochii mai sălbăticiți și mai ageri. Acum cînd lătrau răscolind pădurea era ca la o nuntă a lor sau ca în ceasul lor de împreunare. Ascultîndu-i am văzut-o pe domnișoara Mia venind singură și goală în Dunăre. Scăpase de Chilipir, îl trimisese poate în urma celorlalți. Se bălăcea în apă și apoi ieșea să se culce în țărîna fierbinte de pe mal și nu-i păsa de hamăitul cîinilor și cred că nici nu-i trecea prin cap că în ceasul acesta al cîinilor dispăruse orice liniște din pădure : fiindcă în jurul ei era liniște și pace și soarele îi bătea fierbinte pe piept și mai jos adormitor. Ea se trase mai la umbră, doar cu tălpile la soare și adormi sau ațipi ; rămase nemișcată multă vreme, apoi se duse spre coșul cu mîncare ce-l avea mai în pădure, în vreo creangă, unde erau și hainele, și se înapoie după aproape un ceas mîncînd mere și intră în Dunăre, și mîncă și acolo mere. Și iarăși se întinse pe nisip și de-abia atunci observai eu bicicleta primită de la Calagherovici rezemată de un salcîm și cînd mă uitai mai bine îl zării și pe Acatrinei. De-ar fi fost cu ea nu m-aș fi mirat, nu m-aș fi mirat nici pentru ce nu intrase cu ea în Dunăre — să nu-i vadă cumva vînătorii. Dar nu era așa : Acatrinei era îmbrăcat și cămașa în spate îi era udă și o privea fără să-și fi luat mîinile de pe ghidon și asta însemna că nu sosise de mult de la Cîmpuleț. Și cînd ea a plecat din nou spre locul unde-și lăsase hainele și el i-a ieșit înainte, lui nu i-am văzut fața, numai ei : s-a speriat și-a început să țipe. Și eu am rîs în mine și am rîs și cînd el s-a luat după ea și-au dispărut spre locul unde trebuiau să-i fie hainele ei și ea tot continua să țipe. Vînătorii erau de parte. Ea veni spre mal strigînd și ținîndu-și în brațe hainele și

voind să se îmbrace și nereușind în graba ce-o apucase : și eu nu vedeam decât o aștare în glasul ei și de fapt nici nu mă interesa că țipa : era goală, așa că acuma nu mai putea Gheorghe să-mi spună c-o visasem așa, pe malul Dunării. Și dacă țipa era un semn și mai sigur că era vie și că nu era în visul meu. Acatrinei a venit furios după ea și ea n-a așteptat să se apropie și-a fugit din nou spre locul acela unde eu nu vedeam din plop nimic. Poate ea se supărase c-o văzuse așa, ori poate el îi zisese ceva, ori poate ea nu voia să-l mai vadă și-i zisese că venea de la vreuna din Cîmpuleț. Vina părea a lui, că venise și-o văzuse, neașteptat și nechemat, dar cu toate că ea țipa și ochii i se aprinseră de furie, ochii erau și mai grozavi așa și furia o făcuse și mai frumoasă și de-aceia nu puteam decât să rîd și să aștept să se potolească și să-l prindă pe el de mîini și să-l ducă în Dunăre așa cum îl mai dusesese atunci cînd îi văzusem eu, sau cînd îi visasem, sau să nu se potolească și nepotolită și plină de ciudă să-l ia de mîini și să ajungă tot în locul acela din Dunăre. Dar ea dispăru din nou printre salcîmi și auzii un foc de armă și tresării. Degeaba : Acatrinei veni singur pe mal, nu trăsese în el. Era însă supărat și avea credeam eu și de ce : jocul prea se lungea sau supărarea ei se prea lungea și începea să semene a fi adevărată. Și era, fiindcă el strigă ceva foarte furios spre locul unde ea se afla. Se certară, fără să-i mai vad și fără să aud ce-și spuneau cu adevărat. Și atunci îl văzui și pe Chilipir venind spre malul Dunării. Auzise focul de armă și venise primul, mă gîndii. Nu mai era nimic ce să aștept : ei doi nu mai puteau intra în Dunăre. Se auziră și cîinii apropiindu-se lătrînd. Acatrinei coborîse vocea și veni după ea lîngă Dunăre, rugînd-o ceva și încercînd să-i explice ceva : degeaba, ea, care se îmbrăcase, fugea de el, desculță încă și încercînd să-și adune sub batic părul despletit. Și el se așeză pe o salcie adusă albită de valuri pe mal, cu fața în palme, și ea se depărtă cu Chilipir de el și rămase așa departe de el pînă veniră toți cei plecați și-l priviră și ei și cîinii lor ce lătrau în zgărzi. Și el se uită la ea și la ei și zise, întinzînd mîna spre ea și spre ei și chemîndu-i lîngă el : „Domnișoară“... și nimeni nu-i răspunse și eu înțelesei că supărarea lui venea din descoperirea lui : că ea putea să nu stea lîngă el și că putea chiar, și asta și voia ea, să trăiască fără el și el deci rămînea singur, așa cum și stătea pe salcia albită și putrezită de ape, și singur stînd

însemna că nu-i este ei indispensabil și asta că lipsa lui ea n-o simțea era mai gravă decât singurătatea sau la fel de gravă : el nu mai avea nici un rost. M-am gîndit de multe ori apoi la clipele petrecute de el stînd pe cioturi de salcie și sînt convins și acum că el atunci a descoperit gelozia : repet, gelozia, fiindcă la altceva nu s-a gîndit. Gelozia, frica asta a lui c-o să stea singur pe malul Dunării și ea o să plece în sat și n-o să-i zică nici la revedere : asta era pericolul ce l-a simțit : singurătatea, adică exact ce este în esența ei gelozia. Și a ris, totuși, și i-a zis domnișoarei Mia : „Fii serioasă !“... „E turbat“, o auzii pe ea. „De ce vorbești prostii ?“ „S-a luat după mine să mă muște“. „M-am luat după tine ca orice om și te-am speriat că te-am găsit cu...“ „Aiurează. Are ochii roșii, priviți-l !“ „N-am dormit...“ „Mi-a zis... Vai, cum mi-a zis ! Ce mi-a zis ! Și cît a alergat după mine să mă sfîșie... Aiurează... Nu se atinge de apă... Hai, intră în Dunăre și bea apă !“ El nu i-a răspuns, a stat cu fața în palme. „Îl doare capul, ca pe Ciocănelea“. „Să-l prindem și să-l legăm“. „Și dacă ne mușcă sau ne zgîrie ?“ „Să-l lăsăm aici“. „Și dacă vine în sat și mușcă vreun copil ?“ „Să-l prindem și să-i legăm mîinile“. „Te apropii tu de el ?“ „Fiți serioși, le-a zis el, mergeți și vedeți-vă de-ale voastre“. Toată pădurea miresea a carne arsă și focurile fumegau pe mal. „Calagherovici trăiește“. „Aiurează“... „Fii serioasă“, a zis el și s-a ridicat în picioare și s-a apropiat de ei. Dar numai cîinii au rămas pe loc, lătrînd, ei și ea s-au dat un pas înapoi. „Stai acolo !“ a strigat Cîcea. „Tu l-ai vîndut pe Calagherovici“... „Aiurează, eu nici nu l-am cunoscut“, a zis Cîcea. „Na, bea apă din bidonul ăsta“, i-a aruncat Sofronie un bidon militar. Acatrinei i-a dat un picior și l-a trimis în Dunăre. „Nu vrea“... „Scaldă-te, i-a zis Irimie. Dă-ți jos hainele și intră în apă gol să te vedem că nu te temi de ea...“ Acatrinei a ris și s-a apropiat de ei, rămînd de fapt la aceeași distanță, căci cu fiecare pas făcut de el spre ei și ei se îndepărtau cu un pas de el. „Hai, intră în Dunăre !“ „Nu ți-e rușine, tîmpitul ?“ „Ne-a făcut tîmpiti“, a zis Cîcea și a aruncat un retevei ce-l avea în mîna. „Ce vrei, să-l iau în dinți și să vă arăt că sînt cum vreți voi ? Poftim, îl iau, a zis și a luat bucata de lemn în gură, nervos, și apoi l-a aruncat înspre Cîcea și a început să rîdă. Hai, gata cu jocul ăsta, să mergem acasă“, a mai zis. „Intră în Dunăre“... „Termină cu joaca, zău,

că n-aveți umor“... „Bea apă...“ „Are ochii roșii“. „Vă las, plec singur în sat“, a zis el și s-a dus să-și ia bicicleta. Chilipir i-o luase însă de mult de unde fusese rezemată. „Domnișoară, spune-le să-mi dea bicicleta“... „Se împleticește în mers“. „Se învîrte pe loc...“ „Caut bicicleta... Hai, zău, și-așa sînt destul de supărat... Mîine trebuie să-l văd pe Calagherovici“. „Aiurează“... „Uite-l, căzu în nas...“ „O buturuga, prin iarba...“ „Sînt obosit, vreau să ajung acasă, să dorm, n-am chef de bancuri proaste“... „Leagă-te singur cu funia asta“, i-a aruncat Cîcea o frînghie scoasă din ranița sa devenită traistă de vînătoare. El o aruncă în Dunăre și nu-i răspunse. Ea îi puse oglinda în ochi și Acatrinei se feri și surîse trist. „Nu-mi plac copilăriile dumatiale, jocul cu oglinda, după toate ce le-am văzut...“ „Ce-ai văzut?“ întrebă Sofronie. „Aiurează și nu suportă oglinda, semne sigure...“ „Ce prostii... Cum e și prostie goana asta a voastră prin pădure după iepuri... Arătați ca niște caraghioși cu puștile voastre și cu javrele voastre... Hai, cărați-vă“, zise, și se așeză iarăși pe salcie, cu fața în palme. Cîcea mai avea o frînghie în traistă : o scoase și le făcea semn să se apropie cineva pe furiș de el și să-l lege. Nu vru nimeni și în hărmălaia cîșinilor nu auzi ce-și spuneau pe șoptite. Unul își scăpă din mîna cîinele cu zgardă cu tot și dulăul se apropie de Acatrinei lătrînd. Acatrinei luă de jos o parte din salcie, să se apere, și-l lovi pe cîine în cap și-l dădu cu picioarele în sus. Cîinele se zvîrcoli și se repezi apoi la el și mai furios, schelălăind, și el iarăși îl lovi și-l doborî în nisip, dar se văzu în înjurătura sa că frica se apropiase de el mai tare decît cîinele. „Cheamă-ți pocitania“, strigă el, dar nimeni nu scoase o vorbă. Îl priviră cum se bate cu cîinele, cum dă în el, neîndemînatic. Se apropie de un salcîm și vru să se urce în el și să scape de încapățînarea javrei lovite : nu se urcă, poate de rușine. „Spune-le să-și cheme javra“, strigă. Nu-i răspunse nimeni. „Ești foarte mîndră, îngrozitor de răutăcioasă... Așa vrei să te răzbuni, bătîndu-ți joc de mine cu jocul ăsta tîmpit?“ Se învîrtea în jurul salcîmului, apărîndu-se cu nisip și cu haine de javra aștătată de lătrăturile celor din zgărzi. „Ei bine, o să spun că ai dreptate, că ești mai pricepută ca mine în toate bolile, n-o să-ți mai iau cum crezi clienții la care le faci injecții pe ouă și pe găini ca să te poți duce la Cîmpuleț la coafor... Hai, nu mă fă să fiu și eu meschin... De ce ești atît de mîndră că

te-ascultă niște... Uită-te și la ăla micu... Du-te cu cine vrei unde vrei, n-am să-ți mai...“ „Aiurează, îl auziți?“ „Cu ce mama dracului te-am supărat, de nu termini cu?... Tot eu sînt de vină? Bine, ce vrei atunci, să-ți cer iertare, să-ți cad în genunchi? Voi ce-aveți, sînteți tîmpiti, ce v-a apucat?“ „Ne face și tîmpiti“. „El“. „Pe noi“. „Nu știe ce vorbește“. „E ca Ciocanelea, nu-l auziți cum urlă?“ Într-adevăr el urla, transpirat, furios pe cîinele ce schiopăta și schelălăia. „Să vă ia dracu“, zise și intră în pădure, aproape alergînd, să scape de javră și de ei și pe alt drum să se ducă spre sat. Și atunci ei fugiră după el și cînd el apăru iarăși pe malul Dunării se lupta cu o creangă cu o hărmalaie de cîini. Veni spre domnișoara Mia, urmărit de ei, și mi se păru și mie că jocul devenise prea fără haz și nu mai era joc cînd ei îl prinseră de pantaloni și-i smulseră haina din mîini. El fugi pe malul apei, dar cîinii fură mai iuți ca el și-i veniră în față și-l înconjurară și unul mai arțăgos îl prinse de pulpa pantalonului și-l tăvăli pe nisip. „Intră în apă“, zise Irimie și atunci îi văzui pe toți privindu-l cum se luptă cu pocitanile. „Intră în apă...“ „Fiți serioși, ce mama dracului v-a apucat?“ Și iarăși fugi în josul apei, dar nu mai intră în pădure : aici măcar avea apa în spate și nu-l puteau încolți din toate părțile. Luă o altă bucată de salcie și prinse curaj și-i altoi la mir pe cei din baltă și se învîrți printre ei și urlă ca turbat cu ochii roșii și cu spume la gură. Ajunse în goană pînă unde se vărsa Sîmbăta în Dunăre și se opri chiar pe malul ei și cînd privi înainte apa limpede se sperie fie de adîncimea ei, fie vazăndu-și ochii măriți de spaimă și fața și hainele sfîrtecate și părul zbîrlit și tot tremurul din sine tremurînd pe suprafața lucie a rîului ca tremurul altei ființe pe care n-o cunoștea. Sofronie și Irimie și Cîcea și Chilipir și Zăbic veniră gîfîind și el fugi înapoi de ei și de cîinii lor și de prostia lor și nu le mai ceru ajutorul cum le ceruse altă dată ca unor ajutoare ce-i fuseseră și cum le ceruse și mai înainte, cînd începuse jocul, și nici nu strigă, nici la ei, nici la cîini, și nu scoase o vorbă nici cînd o văzu pe ea acolo unde o lăsase : o privi doar și chiar cînd după o clipă parcă vru să-i spună ceva sau să strige, gura îi rămase deschisă fără cuvinte și dacă nu avu vorbe nu putui să aflu ce gîndise și ce voise. Cîinii nu-l slăbiră și teama de ei și de jocul nebun ce mă scotea și pe mine din fire îi făcură fuga mai ușoară, dar oricît alerga nu avea unde să scape : să intre în pădure și să se as-

cundă fi fu și mai frică și poate i se păru imposibil să nu-l găsească acolo, iar în salcîmi sau în plopul în care mă aflam eu fi fu rușine să se urce : mai era o ambiție în el, să nu rîdă ei de el, așa că rămase pe mal și lovi unde nimeri și urlă și înjură și cum fu din nou tăvălit prin nisip se umplu de scai și cînd se ridică dintre sălcii tinere și dintre lăstarii de salcîm îl văzui plin de bălîgi pe picioare și pe cap cu o tufă uscată din care căzuseră frunzele cafenii acoperindu-l și rămaseră negre și lungi și în-ortocheate ca niște coarne doar crengile subțiri și moarte. Și primul cîine care îi sfîrtecă pulpa și-l umplu de sînge fu împușcat pe loc de Sofronie și ceilalți asurziți de cartuș și ațîțați de mirosul de sînge și de praf de pușcă săriră pe cel mort și-l hărtăniră ca pe-o obială și-o vreme Acatrinei scapă de urmărirea lor și o privi crunt pe ea cum rezema un salcîm netulburată, dar încă supărată pe el. Răsufală ca după o luptă bicornică și cînd ceata de cățele slăbănoage și de dulăi flenduroși se repezi să-l dea de pămînt, lovi cu o creangă dreaptă ca un par ; și cum strîngea din dinți și cum îi privea arăta ca un animal, nu turbat, uimit și c-o minte rămasă omenească, fiindcă își dădea seama ce se întîmplă și în răstimpuri o privea și pe ea și pe ei și tot aștepta să înceteze gluma lor sau răzbunarea ei, și cum nu înceta nu înțelegea cum bîzdîcul, capriciul sau mîndria sau prostia unei muieri te pot pierde din viață. Eu lăsasem lipite de alt plop mai îndepărtat picioaroangele și venisem tiptil spre ei și îmi părea rău că n-am o pușcă să dobor toți cîinii și mă temeam să nu mă simtă cu mirosul lor flămînd și să mă tăvălească prin nisip și m-am urcat în alt plop, chiar aproape de vîrf : fi vedeam pe toți din spate. I-am făcut semn cu cămașa lui Acatrinei că sînt acolo și-l văd și l-am chemat învîrtind cămașa în aer să vină în plop lîngă mine și să scape de gluma lor și el nu m-a văzut. Ei tot îi strigau să intre în apă ori să se lase legat și el poate și-a dat seama mai bine decît mine în ce nimerise și că din prostia și teama lor de turbare și din neînduplecarea ei nu mai era vreme să scape. Și a început să urle, răgușit de cît strigase : sau poate avea vocea lui Ciocănelea. Așa părea. Și răgușeala lui fără vorbe (un fel de geamăt răstit) i-am auzit-o mai bine cînd a ajuns sub plopul meu : probabil îmi văzuse semnele și cămașa. S-a urcat în plop chinuit și cîinii au venit și l-au tras de tălpi și cum avea mîinile mușcate și nu se putea ține în ele ca să urce ei l-au doborît de cîteva ori pe pămînt : însă tot a reușit să se desprindă de ei. Chili-

pir a rîs arătîndu-l cu degetul și toți au rîs și i-au dat ei dreptate cînd a zis : „E atins, se urcă în copaci”. El plîngea sau se smiorcăia sugîndu-și mușcăturile ce-l dureau și eu i-am zis pe nume și l-am chemat mai sus, dar nu m-a auzit. Ei nu s-au apropiat de plop, așteptau, știau că n-o să rămîna toată viața acolo : sus el era mai ușor de legat. Își desfăceau curelele și le puneau cap la cap, să-l poată lega. Cîinii se încolțeau între ei privind în sus. Lipsa lor de grabă, nu a cîinilor, mi s-a părut plină de încredere și și el poate a observat asta, dar ce l-a determinat să coboare a fost altceva : că m-a văzut. A căscat gura ca un căzut în nori, ceea ce însemna că nu-mi văzuse semnele făcute cu cămașa : se urcase din întîmplare în același plop cu mine și cînd m-a zărit s-a speriat mai rău ca de cîini. Și nu știu ce semn mi-a făcut, îngrozit, înspăimîntîndu-mă cu spaima din el și a sărit între cîini fără nimic în mîini și ei s-au tras în lături și au tăcut o vreme și nu s-au apropiat de el și el n-a fugit. Totul intrase într-o liniște ce nu știai ce acopere și el s-a dus către ea cu mîinile în ce-i mai rămăsese în buzunare, murdar și zdrențuit și tăcut, și apoi cu mîinile întinse ca și cum i-ar fi rugat să-l lege dacă jocul lor așa trebuie să se încheie. Ei nu l-au legat, s-au îndepărtat, și cînd el a început să alerge spre ei și să-i oblige, înainte de-a-l ajunge din nou cîinii, să-l lege și să fie între ei, potăile l-au înconjurat și mai violent și el văzînd că pierduse din nou sfîrșitul glumei a vrut s-o încheie cumva : s-a lăsat mușcat, nu s-a mai zbatut, să-i oblige astfel să-și oprească javrele. Dar Chilipir a tras și el în alt cîine. Inima îmi bătea zăpăcită și cum țineam plopul strîns în brațe îmi simțeam bătăile intrînd în el și și fiind și ale lui și bătînd parcă din inima lui. Cîinii loviți de alice erau și mai întăritați. Cei morți erau împinși cu niște crengi în Dunăre și apa îi lua și îi ducea la vale ca pe niște saci. El a venit pe mal și sleit de puteri s-a așezat pe iarbă și se vedea că ori nu mai știe ce se petrece cu el, cum ziceau ei, doborît ca Ciocănelea, ori își pierduse orice nădejde că mai poate scăpa viu dintre ei și vedea singura salvare, dacă tot era să nu mai scape, în sfîrșitul său cît mai grabnic cu putință și sfîrșitul acesta nu putea să se înfăptuiască dacă el se mai zbatea de pomană, chinuindu-se de pomană. Ei aruncau cu bulgări de pămînt în el și el nici nu mai tresărea. „Nu mai simte durerea, exact ca Ciocănelea”, zicea Chilipir și pentru mine era foarte curios cum stîrputura se însănătoșise peste noapte și era acum mai priceput în semne

decît oricine. N-aveam nici puşcă şi degeaba priveam în toate părţile aşteptînd pe oricine să se nimerească în trecere spre sat sau spre Cîmpuleţ. El se muiase şi nu-i mai păsa de muşcături şi nu se mai ferea de gurile lor negre şi ori că era ca Ciocănelea, cum ziceau ei, şi atunci tot îngrozitor era ce făceau ei, adică exact ce nu făceau ei, ori se lăsase hărtănit, ca să termine odată cu ce aveau ei în gînd cu el şi ceea ce-i puteau face javrele pînă atunci: fiindcă zbatîndu-se îşi prelungea de pomană durerile şi nu-i mai folosea la nimic şi nici nu-i convenea poate să-i vadă cum îl privesc la nesfîrşit. Doar îi privea. Dar spre plopul meu nu se uita, fie că mă uitase şi atunci era turbat şi nici nu mă reţinuse în minte ca să mă uite, fie ca să nu-i ducă spre plop cu gîndul şi să mă găsească acolo şi să-şi dea seama că-i văzusem şi să mă creadă şi pe mine ca pe el, sau de teama că am să-i spun să pună şi pe mine cîinii. Nu ştiu ce era sau nu era în capul lui. Dar el chiar de era cum ziceau ei, ei îl lăsau pe seama javrelor cu strîmbătate şi pe nedrept şi orice s-ar fi întîmplat, de-ar fi murit el sau nu, bolnav sau nu, din capetele lor trebuia să-i fie răscompărată pieirea. M-am gîndit că el putea muri atunci cînd s-a ridicat din nou în picioare şi-a început să se bată cu haita de cîini; nu mai putea să-i vadă încolţindu-l şi să mai asculte pocnetele de armă ce-i aţîtau şi să stea de lemn. Dar era fără vlagă şi cădea în genunchi şi-i întărita şi mai tare lovindu-i şi încercînd să scape de ei, alergînd. Doamne, cum de la noi în sat înnebuniseră cîinii, că prin alte locuri din împrejurimi îşi vedeau de mămăliga lor, n-aveau bale, ori îi duseseră din timp la injecţii şi-i priviseră în gura lor căscată, de ce la noi? Şi atunci m-am întrebat: dar dacă el nu era turbat? Dacă erau ei, cei care încercau să-l piardă? Şi ei asmuţiseră cîinii pe el şi-l împingeau spre groapă fără vină. Dar atunci nici ei poate n-aveau nici o vină. Şi era şi mai groaznic, că ei aveau să trăiască şi seara să meargă în sat şi fără dreptate puteau şi pe altcineva să-l pună în locul lui. Au tras cu armele în vînt, umplînd aerul cu miros de pulbere arsă şi cîinii încălziti şi sleiţi şi ei de vlagă l-au împins pînă în Dunăre şi el a început să se apere azvîrlindu-le apă în ochi şi ei au năvălit pe el şi l-au doborât la mal în apă şi nu se mai vedea între valuri om de cîine, erau unul peste altul, ca un alt soi de animal: făcut din capete de cîine şi din trupuri de cîine şi avînd şi un cap de om şi mîini şi picioare de om. În cîinii ce

se speriau de apă şi voiau să vină la mal ei trăgeau cu alice şi-i forţau să nu păsească pe pămînt şi ei se întorceau spre el şi unii de-abia lîngă el erau cuprinşi de moartea dată de alice şi începeau să plutească fără suflare în jurul lui. I-a luat apa şi a început să-i înecă învîlmăşiţi şi să-i ducă în jos, plutind şi nu prea. Nu l-am mai zărit dintre ei şi dintre schelălăiturile lor pline de apă. Îl băga Dunărea la fund şi ce era formidabil era că soarele strălucea roşu în amurg şi frunzele fremătau şi răsărea luna.

ORIZONTUL NI SE PARE
ÎNTOOTDEAUNA MAI DEPARTE
DECÎT ZENITUL

În cimitirul acesta de oameni crucile sînt toate de lemn, înalte și foarte înalte, după statura celor duși, fiecare cruce măsurînd cînd a fost pusă la căpătiul celui mort cît măsura el în viață stînd în picioare. Negre de timp, aplecate în față, gîrbovite, pitice, intrate în țărîna pînă la creștet, aplecate într-o dungă, lăsate pe spate, nu erau egale și această inegalitate fantastică te înspăimînta. Dar iarba creștea peste mormintele intrate în pămînt și peste potecile dintre ele și astfel totul devenea egal, nivelat : o cîmpie sălbatică în care zăceau înfipte cruci negre de lemn, mîncate la rădăcină de umezeală, de mușchi subțiri și firavi ca o lepră vierzuie, de un soi de ciuperci albe ca niște bășici pline cu puroi. Cum putrezeau în pămînt, crucile se scufundau și, după mersul lor lent, dar sigur în jos, îți dădeai seama de vîrsta omului mort, de anii lui petrecuți în pămînt. O femeie stătea în genunchi tăcută în fața unei păsări de lemn (crucile semăneau cu niște păsări) și nu plîngea și, cum noi îl urmam pe profesor căutînd mormintele unor foști profesori pe care nu i-am cunoscut niciodată, ea ne privea înspăimîntată vîzînd cum trecem pe unde se nimerește, ca niște oi ; și doar din ochii ei am înțeles că fiecare om dus avea un loc al lui pe care noi nu-l știam și-l călcam, ca și cum am fi călcat-o pe ea în picioare. Profesorul Haralamb voia să refacem mormintele profesorilor școlii noastre și să le îngrijim, și să nu-i lăsăm să moară de tot pe cei care cu ochelari, și carunți, mai stăteau pe coridoare în tablouri de sfîrșit de an ce aveau toate în partea de jos cu litere de-o șchioapă scris : La revedere în anul cutare. Acești ani cutare trecuseră unii și ei. Și acest „la revedere“ care-i chema pe elevi și pe profesori să se întîlnească

într-un an care trecuse (murise) și el de mult mi se pare straniu ; și coridoarele mai ales ale internatului îndesate cu dulapuri pentru haine peste care surideau plini de praf dascălii și elevii de altă dată mi se păreau niște cimitire fără cruci.

Trecuseră zăpezile în câteva rînduri peste Cîmpuleț și acum ploaia încet, rar. Deodată s-au auzit tunete și ne-am uitat spre cer și profesorul a zis : „Gata, de-acum vine primăvara, dacă se-aude cum tună, s-a dus iarna”. Aceste vorbe le rețin. Și grija lui pentru foștii profesori. A doua zi, Haralamb n-a mai apărut la școală și nimeni n-a știut unde s-a dus. N-o să-l uit niciodată cum privea cerul ascultînd tunetele și cum ploaia îi cădea pe ochi și stropi de apă îi picurau de pe vârful nasului : cred că atunci l-am iubit.

— Culmea e că toată lumea crede că noi ne iubim. Sigur că, teoretic, e posibil. Și un amor din școală nu ne poate împiedica să ne iubim. Eu totuși cred că nu ne iubim, cel mult ne simpatizăm. Tu-mi vorbești despre Haralamb ca și cum eu aș fi o prietenă de-a ta.

— Tu m-ai rugat să-ți povestesc ceva despre Haralamb.

— E drept. Deci eu sînt prietenul care te ascultă. Dar ca să fiu sincer mă interesează nu atît dragostea ta de elevă, cît dispariția lui. Unii au spus c-a fugit în străinătate, trecînd noaptea Dunărea cu o cameră de autobuz peste piept, alții c-a dispărut cu un planor. Tot felul de presupuneri. Nu s-a exclus nici varianta : c-a murit pur și simplu. Un lucru încurcă și descurcă orice presupunere : nu s-a aflat cadavrul său. Tu mi-ai mai spus o dată c-ai fost cu el și cu alte eleve și cu alți elevi într-o plimbare în una din ultimele zile cînd el a fost văzut. N-am reținut atunci că era vorba de ultima lui zi. Și nu te-aș fi întrebat poate niciodată despre el dacă n-ar fi dispărut acum tot fără nici o urmă Patriciu Ion, administratorul de-atunci al școlii din Cîmpuleț unde învățai. Patriciu a fost înșurat cu Petra, secretara pe atunci a școlii. Acestea ar fi datele, pe care le cunoști, desigur. Patriciu era un ochelarișt cu nasul mic și plin de negi, un funcționar rotofei, tot timpul cu pantalonii necălcați, strivindu-și cînd își dădea importanță vârful nasului cu podul palmei stîngi și cu arătătorul stîng, plin de ticuri, ca un om mediocru ce și era, un încurcă-lume mincinos și uituc, contrazicîndu-se de la o zi la alta, datorită minciunilor care nu mai țineau cont azi de cele de ieri, sau datorită începutului de scleroză ce-l făcea să nu-și mai

amintească exact șirul, hai să le zicem, fanteziilor sale. Dar nu erau fantezii, căci nu inventa de dragul de a fantaza, ci pentru a-și încropi un soi de personalitate și de-a cîștiga un loc la masa profesorilor sau a celor mai sus aflați decît el. Ca să-și mențină postul de administrator al liceului (de fapt al internatului) era în stare să spună că a fost amic și este cu tot felul de persoane pe care n-aveai cum să le întrebi de este adevărat sau nu, ele fiind ori moarte, ori în alt oraș, și la București mai ales, în lumea așa-zisă de elită. Patriciu fusese deci, după spusele lui, prietenul lui Liviu Rebreanu bunăoară, jucase cărți în lagăr cu un general sovietic etc. Un guraliv care voia să trăiască cu orice preț. Chiar nu doar bîsnînd, ci furînd, umilindu-se etc. Pe scurt, un nimeni. În atîtea potlogării s-a tot băgat, încît, acestea tot mărindu-se și agravîndu-se, ca să scape nu-i mai rămînea decît moartea. Dar el n-a murit, ca să zici c-a scăpat. A dispărut de cîtva timp. Exact ca acum cîțiva ani Haralamb. Nu-ți asuma convingerea mea că el se află, viu sau mort, în această clădire în care ne aflăm. Te-am rugat să mă conduci sau să mă însoțești prin această fostă școală a ta, cunoști mai bine fiecare etaj, fiecare sală de clasă, bucătăria, subsolul cu sala cazanelor și spălătoria, pivnița plină de enorme butii și butoaie, laboratoarele, dormitoarele. Atunci era o școală normală mixtă, cu internat, acum e un liceu agricol, specializat în viticultură : fostele terenuri ce formau așa-zisa fermă a școlii au rămas ale școlii și cu toate că vinul se comercializează prin MAT ele nu încetează să fie pentru toată lumea vinurile școlii, deci proprietatea școlii. Îți reamintesc aceste amănunte ca să mă poți contrazice în caz că greșesc, deși amănuntele strict organizatorice ale școlii nu mă interesează decît în măsura în care ele se vor lega cumva de viața și moartea lui Patriciu. Dar sînt absolut convins că nu se vor lega. Acum toată lumea se află în vacanța de vară, profesori și elevi, deci clădirea e goală. E seară și personalul administrativ de mult a părăsit clădirea. Nimeni nu știe că ne aflăm aici, decît paznicul. Dar el mă cunoaște și n-o să anunțe pe nimeni că ne aflăm aici. Chiar de nu l-aș fi rugat, n-ar fi îndrăznit să se alarmeze. Dar pentru orice eventualitate l-am lăsat pe Liliac să-i țină de urît. Totul este în regulă, n-o să ne tulbure nimeni plimbarea. Știu că poate nu e o mare plăcere să-ți revezi școala, căutînd alături de mine un mort care nu există. Patriciu locuia în incinta internatului, în clădirea de

lângă administrație. Nevastă-sa, Petra, e la spital acum. Deci în toată această imensă clădire — sau în acest castel boieresc, cum era la început — ne aflăm doar noi doi : și eu zic că și Patriciu care se ascunde nu știu unde. Sau bănuiesc unde se ascunde, ori e ascuns. Cum școala e la marginea Cîmpulețului, înconjurată de brazi și de pruni și meri și apoi de zeci de hectare cu viță-de-vie, putem aprinde lumina și putem chiar urla, n-o să ne vadă și audă nimeni. Propriu-zis nu mă interesează crima, ci mecanismul ei. Tu o să-mi spui că de la tine n-o să aflu mare lucru. Nici nu aștept altceva decât să-mi arăți clădirea, sau clădirile. Și să-mi vorbești despre ce vrei. Nu cred c-o să descopăr în această seară nimic. Clădirea a fost cercetată pas cu pas de miliție și nu s-a aflat absolut nimic dubios, nici măcar un fir de păr, cum se spune, legat de dispariția lui Patriciu. N-o să-l întâlnim pe Patriciu mort, n-ai nici o teamă. Am mai avea o șansă, să-l întâlnim viu. Asta ar fi de fapt șansa lui.

— Acest om era tot timpul disperat. Să intrăm întâi în cancelarie, vrei, Tică ? Bine, o iau înainte. Aici era secretariatul școlii și lucra nevastă-sa, Petra. El era disperat și din cauza ei, că-l înșală cu profesori sau cu pedagogi, cu inși deci superiori lui și în grad și în prestigiu, sau cu elevi din clasele mari, și ei mîine superiori lui, căci aveau o perspectivă măcar de a fi mai sus decât el. Asta îl exaspera. O pîndea pe Petra ascuns seara după dulapurile acestea pline cu pietre și cu păsări împăiate. Era disperat și fiindcă lângă clădirile ce formau corpul administrației, în fostele locuințe ale slugilor boierești și în partea așa-zisă conac de vară, se aflau trupe și un spital militar — și soldații, ca soldații se chiorau „printre” gardul de sîrmă ghimpată la fetele noastre și poate și la nevastă-sa ; ei n-aveau voie să treacă la noi și nici noi la ei, dar privirile trec prin orice gard de sîrmă și poftele și dacă militarii erau stătuți și plini de dorinți, el, care-și cunoștea muiera cît e de plină de căldură, se temea de o aventură a ei ca de dracu și ca s-o sperie pe ea ne speria și pe noi cu siluiri înfiorătoare și cu pedepse groaznice la care militarii erau supuși cînd erau prinși călcînd, cum zicea el, pe bec. El n-avea curajul să spună că urăște haina militară, nu risca o asemenea afirmație : dădea vina pe femei. Santinele ziua și noaptea patrolau și parcă această zonă interzisă fascina, mai ales aflînd că în capelă sînt aduși cei morți în spital să li se facă

autopsia. Pe vremuri fuseseră aici și cîteva maici ce țeseau covoare și aprindeau lumînări. În capelă era acum sala de disecție, morga, aici era ultima haltă mai ales nocturnă a celor muriți. Ni se vorbea de băi cu formol în care erau conservate cei cărora încă nu li se descoperise prin autopsie exact cauza decesului, de mese acoperite cu tablă pe care zăceau goi, doar acoperiți cu halate albe și cu lumînări la cap, soldații în ultima lor haltă, spre casă ori spre groapă. Și într-o noapte, spre dimineață, eu cu Nuța Dobrescu, colega de bancă, moarte de curiozitate am trecut gardul pe sub sîrma ghimpată și-am ajuns tîrîndu-ne printre rondurile cu flori și printre arbuști la capelă. Să vedem cum arată oamenii morți, soldații, cum arată cei tăiați la autopsie peste piept și cum sînt cusuți cu ață la loc să nu se vadă urma mîinilor de doctor în ei. Cu niște chei false, printr-o ușă din dosul fostei săli de gimnastică (actuala sală), am ajuns în capelă și-am aprins un chibrit și-o lumînare ce le aveam cu noi și capela s-a luminat dintr-o dată : dar era goală. Doar prin colțuri puteau niște sticle destupate și niște gunoaie de păsări și niște cîrpe negre de motorină. Înfruntasem ca niște proaste fie eliminarea, de eram prinse, fie vreun cartuș bîzîindu-ne pe la urechi tras de-o santinelă mai slabă de înger (la moarte nu ne gîndisem) ca să vedem cum oamenii morți stau noaptea părăsiți — și cînd colo în capelă nu găsisem decât o minciună de-a lui Patriciu. Gardul de sîrmă nu mai există, după cum vezi. Iar capela este aceasta. Trebuie să intrăm, sînt curioasă dacă au fost de-atunci măturate gunoaiele, fiindcă în memoria mea ea a rămas plină de murdării și duhnind îngrozitor. E foarte greu, dacă nu imposibil, să-l aflăm aici pe Patriciu. Mort, în nici un caz n-o să-l găsim.

— Aș prefera să-l găsim viu. Dar să nu intrăm în capelă, deocamdata.

— Cum dorești. Să intrăm în WC-ul acesta ce are o fereastră spre merii din fața camerei unde locuia Petra atunci cu Patriciu. E un WC rezervat cadrelor didactice. Dar seara și noaptea cînd în internat nu mai rămînea decât portăreasa și profesoara de serviciu mergea acasă (și chiar de rămînea cineva, pe coridoare becurile erau stinse și nu te observa nimeni dacă te plimbai prin școală), veneam din dormitor în cămași de noapte și din acest loc unde ne aflăm aici vedeam totul în camera lui Patriciu. Se pare că Nuța Dobrescu descoperise această fereastră miraculoasă prin care ca la cine-

matograf vedeam plăcerile de seară ale familiei: Patriciu umblînd în chiloți prin cameră, Petra punînd masa și făcînd patul. Cînd stingeau lumina, rămîneau și mai fascinate, știind că în acel întineric se-ntîmplă ce se-ntîmplă și așteptam ca ei să aprindă din nou lumina (în general aprindeau o veioză verde) și să meargă desculți în baie. Cînd era cald, lăsau fereastra întredeschisă și, cu toate că mare lucru nu distingeam din conversația lor, reconstituam din chinchetul taciturilor sau din scîrțitul vag al podelei o ambianță pe care o găseam plină de haz, dar și plină de mistere. Spuneam că Patriciu era mereu disperat, deși în acele seri, în doi, n-ar fi avut nici un motiv ca să nu fie fericit: Petra îi sarea în brațe și rîdea pe întineric ca o nebună din dragoste. El știa că ea e frumoasă și că nu se poate niciodată mulțumi cu nimic; serile ei totuși erau un chin pentru el, căci nu se terminau niciodată, ele se reluau identic și se pare că această nesfîrșită perpetuare a rîsului ei îl epuiza și-l enerva și-l secătuia de puteri. Această seară ce părea că se continuă la fel și nu se va sfîrși niciodată devenise pentru el ca o corvoadă din ce în ce mai blestemată, de care nu se putea despărți, fiindcă totuși îi făcea plăcere (și mai ales fiindcă i-ar fi produs o mare neplăcere s-o știe a altuia). Ea îl aducea seara acasă de pe drumuri și de fapt seara el și-o dorea a lui, căci în orele de sus ale zilei se obișnuia să se țină în Cîmpuleț întîlnirile și adunările și ședințele care schimbau fața zilei și într-un fel destinul oamenilor. Prin programul său domestic el era exclus, sau se excludea singur și cădea în rîndul inșilor care nu decid, ci doar execută ce se decide în lipsa lor. Și de la o vreme a început să lipsească serile de-acasă și Petra îl aștepta cu lumina aprinsă și cînd el venea scandalul era gata. Și tot nu scăpa de rîsul ei. Patriciu nu se decidea să rămîna mereu cu ea sau nu seara și nehotărîrea asta a lui și-o plătea cu certuri și farfurii sparte și cu o epuizare nervoasă ce devenea tot mai evidentă pe fața sa palidă sau mai bine zis veștedă, sau și mai bine zis veștejită. Pînă cînd s-a mbolnăvit Petra de-o boală necunoscută de doctori: îi cădea capul în piept de slăbiciune și se topea pe picioare ca o muiere de ceară pusă la soare, bube mărunte îi spuzeugau pielea ca păsatul și-o iritau ca rîia și nu erau bubele rîiei, se băteau și se-mpreunau rotunde și ajungeau ca niște bani de cinci bani roșii, încheieturile rămîneau blege și-o apăsa și cămașa și-o durea capul parcă și de greutatea părului și toată

carnea se strica în ea și mîncărimea de piele n-o mai putea ține pe loc și-o alunga și n-avea de slăbiciune putere să se miște sau să fugă undeva unde să scape de ea înșăși, să se lungască undeva sub un soare care s-o tămăduiască de bubele ce se-ajungeau, ori să găsească o apă neștiută sau fermecată care s-o scape de arșița grozavă ce-o chinuia nespuse. Era roșie toată, ca o flacără, boala se așezase în ea și nu mai pleca și unii ziceau că e ciumă și alții că e rău din vreo dragoste. Patriciu slăbise și-l apucase un soi de isterie povestind cum bubele roșii intraseră și în gura ei, și în nasul ei, cum pătrunsesse boala pe gură în măruntaiele ei și-i rodea ficații și inima și-i ieșea pe unde intra, pe gură și pe nas îi ieșeau semnele bolii, mucii putrezi și viermi gâlbui. Chemase și popi s-o slujească și-apoi îi alungase spunînd că nu i-a rugat el să vină, și nu se știa de ce se purta așa, din teamă c-o să fie învinuit că el crede în Dumnezeu, sau din convingere că preoții nu puteau face mai mult decît medicii. Dar ce n-au putut biserica și medicina a putut Haralamb: s-o facă sănătoasă, simplu, frecționînd-o de trei ori pe seară cu gaz amestecat cu oțet și usturoi și punîndu-i cărămizi calde la picioare după cum îi spusese baba Sevastița, o rudă de-a lui, adușă și ea s-o vadă pe bolnavă. Dar culmea e (cum am aflat după dispariția lui Haralamb) că baba i-a spus profesorului că doar el o poate pune pe picioare; și așa s-a și întîmplat și toți atunci au zis că el știa din copilărie să atingă cu palmele acele tainice puncte ale corpului care ascund secretele vieții și care apăsate și mîngîiate cu pricepere trezesc în om rezervele sale vitale și-l scoală și de pe patul morții. Noi înșă, proaste, de la această fereastră vedeam numai cum mîinile profesorului întîrzie peste pieptul și pîntecul și coapsele femeii și uitam că ea e bolnavă și că el e un fel de tămăduitor. Și noi am simțit că e imposibil ca mîinile lui să n-o vindece: și așa s-a și întîmplat, s-au trezit în ea toate simțurile rătăcite de boală și s-a pus pe picioare. Fapt ce l-a înnegrit și mai tare pe Patriciu, căci nu i-a convenit să-l vadă pe Haralamb în asemenea chip tămăduindu-i nevasta. De atunci l-a urît, de cînd ea a scăpat de boală. Haralamb nu s-a atins altfel de Petra, n-a avut nici timp, a dispărut nu după mult timp. De fapt a dispărut aproape odată, sau imediat după moartea armăsarului Irod. Evident că Haralamb a devenit un rival pentru el, care-l anula: înfăptuise ceea ce nici doctorii, nici

popii și nici el nu putuseră realiza. Se simțea umilit și în fața celor care auziseră cum se însănătoșise Petra, și în fața ei. Ea se ruga sub icoane pentru Haralamb, începuse să creadă în Dumnezeu, îi trimisese omul care s-o scoale din moartea pe care-o văzuse în clipele ei de febră. Și Patriciu a început să-l înjure și pe Dumnezeu, dar înjurându-l el nu-l nega, dovedea astfel că exista, din moment ce poate fi batjocorit. Și prefera să se audă că-l înjură nu doar pentru că astfel prietenul său Moise zicea că dovedește că nu crede în sfinți și deci s-a lepădat de religie și e liber, ci pentru că înjurându-l ca să fie auzit de alții el în sinea sa îi recunoștea existența și această recunoaștere nu putea să nu-i aducă iertarea, Dumnezeu iertându-și păcătoșii. Dumnezeu într-adevăr trebuia să existe, altfel însemna că miracolul vindecării Petrei venise de la Haralamb și venind de la un pîrlit de profesor însemna că un pîrlit de profesor înseamnă ceva, însemna că trebuie luat în serios acest om, și nu numai omul, ci și părerile sale și libertatea sa de-a spune și face ce dorea. Și ținând cont de un om trebuia să țină cont de istorie, nu pentru că Haralamb era profesor de istorie, ci pentru că Haralamb susținea că fiecare om înseamnă istorie, ori el nu-l putea înghiți pe Haralamb, nu numai din cauza Petrei, ci și pentru că nu-l înghițea Moise, cu care el, Patriciu, era de acord, cu Moise, cu părerile lui — cu istoria ca să zic așa a lui era de acord. Fiindcă fără Moise el n-ar fi ajuns în postul pe care-l avea și în Cîmpuleț. Și dincolo de acest ajutor, nu întâmplător, căci erau prieteni, Moise îl cununase cu Petra și el nu putea să uite clipele cînd în biserică intrase de mîna cu Petra și trecuse cu ea prin fața altarului cu pirostriei pe cap, și nu le uita pentru că Moise îi spusese să fie atent : a cui mîna era mai rece, a ei sau a lui, mîna aceea va muri mai întîi ; și mîna lui fusese mai rece, simțise căldura mîinii ei și în tot timpul slujbei se gîndise că el va muri înaintea ei. Și dacă crezuse atunci în biserică precum că ea îl va înmormînta, nu se alarmase prea tare (ci doar îl apucase isteria că lumea o crede pe ea bolnavă de moarte) cînd ea zăcuse cu bube și fierbințeli, fusese sigur că ea nu va păți nimic, deoarece el era sănătos tun și-i spusese asta și ei, dar ea nu-l crezuse, și neîncrederea ei îl durea. Și încrederea ei apoi în Haralamb îl scotea din fire : acest profesoraș îl năruise în ochii ei. Și doar nu săvîrșise nici o minune cu oțetul și gazul ce le amesteca, era un nimeni. Și ca să fie și mai convins că nu

înseamnă nimic acest om, credea și mai fierbinte în Dumnezeu. Căci însănătoșirea Petrei adevărate căldura mîinilor ei din fața altarului, ceea ce Dumnezeu atunci le hărăzise. Și-i spunea și Petrei ce credea și ea (era consăteană cu Nuța Dobrescu și i se spovedea Dobreascăi cînd se certa cu Patriciu) îi rîdea în nas, umilindu-l și mai îngrozitor și-i spunea : „Nu crezi în nici un Dumnezeu, te prefaci, nu crezi nici în Haralamb, nici în el, nici în om, în nimic, căci nu crezi în tine, în ce spui și-n ce faci. Adică nu, și mai rău, zicea Petra, crezi și nu crezi și de-asta ești mereu încruntat de parcă te-ar ploua și te-ar bate zăpezile și frigul într-una.“ Vezi, Tică, eu cred că de-aici într-adevăr venea disperarea lui, din această continuă ruptură ce exista în el, din nehotărîrea de-a fi într-un fel sau în altul. Și așa cred c-a ajuns el în stare să-l omoare pe Haralamb, din disperare. Dar să mă explic. Uite, ne aflăm în sala de mese a internatului. Aici lîngă soba de teracotă era locul meu la masă. Să ne așezăm.

— Să ne așezăm. Dar aș vrea să te întreb, înainte de a încerca să-mi explici părerea ta despre relațiile dintre Haralamb și Patriciu, de ce crezi că vă ducea profesorul prin cimitir ? Doar pentru a îngriji mormintele dascălilor ? Unii au zis că-l chema diavolul, îl tenta, de vizita mereu cimitirul înainte de a muri, îl chema. Deși părerea nu se susține, sau se susține prin aceea că Haralamb murind n-a avut parte de cimitir. Fiindcă n-a fost găsit nicăieri cadavrul său. S-ar putea spune că el n-a murit, a dispărut. Alții susțin că în cimitir cu elevii Haralamb ținea un soi de lecții ciudate, căutînd să-i convingă că viața se desfășoară altfel decît sînt ei învățați la școală și că are alte dimensiuni reale. Era un prilej, în cimitir, la adăpost de orice bănuială, de orice martori nedoriți, într-un loc fără pereți cu urechi să vă deschidă ochii asupra lumii. Un loc cam romantic, dar un loc. Dacă în altă parte nu mai rămăsese un asemenea loc, nici măcar în școală unde de obicei se învață totul. Un fel cam romantic de a discuta, în cimitir. Mă rog, alții susțin că era un joc prin care el își recruta eleve pentru nopțile sale de burlac. După cum vezi, ipoteze există. Noi n-am dus niciodată lipsă de ipoteze, de suspiciune ; noi — vreau să spun lumea. Dar jocul cel mai teribil legat de Haralamb este nu legat de moartea sau dispariția sa, ci de ce s-a spus despre el. Aici, totul e ciudat. Jocul e simplu și constă din a căuta cadavrul, și nu din a-l găsi

pe ucigaș. De ce oare? Se consideră mortul atât de vinovat, încît e implicat în propria sa moarte mai rău ca un sinucigaș, sau se crede că e inutil să cauți ceea ce nu vei găsi cu siguranță: vinovatul? Victima e atât de adînc dispărută, încît aproape e o performanță să o scoți la suprafață, să-i descoperi adică rămășițele. Vinovatul e de negăsit, ca și cum n-ar exista, secretele sale sînt insondabile. Tot ce ne rămîne nouă de făcut e de a descoperi unde zac morții. Bine, și asta ar putea fi o treaptă, dar pentru mine nu ultima. Tu-l crezi pe Patriciu vinovat de dispariția lui Haralamb, e o părere personală. Ai și motive, poate, dar nu probe. Presupuneri. Plus un amănunt, nu de neglijat: l-ai simpatizat, ca să nu zic iubit pe profesor. Dar uite că a dispărut și Patriciu, la fel de misterios. Umblă fel de fel de presupuneri: una te vizează chiar pe tine. Ca să te răzbuni pentru moartea lui Haralamb, i-ai făcut de petrecanie...

— Și m-ai adus aici ca să-ți arăt unde l-am ascuns.

— Nu chiar, fiindcă știu aproape precis unde se află Patriciu. Am spus că presupunerea ce te vizează e o presupunere, nu neapărat un adevăr. Deși ar fi interesant și chiar romantic să caut împreună cu asasinul cadavrul lui Patriciu. Ca ipoteză îmi place. Nu e chiar atât de romantică scena ca plimbările voastre prin cimitir, ar zice Patriciu.

— De ce chiar Patriciu ar zice astfel? El nu mai poate zice nimic, el e mort.

— Am o scrisoare de la el în care zice așa: că îl vom căuta împreună prin internat, eu și tu, procurorul și asasinul. Te bănuia că voiai să-l suprimi. Și omul s-a asigurat: a lăsat câteva scrisori. Una chiar îi indica locul unde bănuia că va fi aruncat.

— Atunci înseamnă că Patriciu a dispărut și nu e mort. Nu vreau să spun că a dorit să mă bage pe mine la apă, cum se spune, nu fiindcă noi, căutînd în locul indicat de el, n-o să-l găsim acolo și eu o să rămîn liberă. El a vrut, scriind, să cîştige timp, să fugă cît mai departe de-aici. Dar unde să se ascundă mai grozav decît în moarte, căci el doar acolo putea scăpa de ce-l bănuiesc.

— Și dacă-l găsim aici?

— Ești convins?

— Absolut convins că-l vom găsi aici.

— N-o să-ți spun că n-am omorît pe nimeni, așa spun de obicei toți care au săvîrșit o crimă. N-am să mă scuz, în primul rînd pentru că nu știu precis ce este o crimă. A suprima viața cuiva, da. Dar cînd această viață trebuie suprimatea ca ea să nu distrugă alte vieți tot o crimă se cheamă că ai făcut? Probabil. Nu neg însă că de multe ori am simțit nevoia săucid. Poate e un semn de slăbiciune feminină: să constați că ești neputincioasă total, să înlături altfel decît prin sugrumarea unui îns un rău care te copleșește nu doar numai pe tine. Am vrut să-l sugrum pe Patriciu, deși știam că nu aveam forță în degete să-i opresc în gît respirația. Și nici locul unde să-l găsec pe el beat mort sau legat de mîini și de picioare ca să-i văd cum se stinge în ochii lui scăpărarea aceea de otravă blajină cu care ne privea picioarele și țîțele mici cînd intra dimineța în spălător să controleze, pasămite, de arde focul și curge apa. Ura mea n-a venit însă propriu-zis din diminețile cînd ne găsea dîrdîind, aproape goale, în spălător. Unele se rușinau, altele erau mîndre că le vede ochi de bărbat goale, poate primul bărbat care le măsura trupul și se bucura că le descoperă și că sînt frumoase. În fond nici nu era un rău prea mare că ne vedea spălîndu-ne: se bucura doar primul de pulpele noastre atunci în creștere și de pieptul nostru ce se împlinea. Dobrescu era chiar mîndră că el își întîrzia privirile pe sîinii ei, și se freca leneș cu săpun pe piept și-l privea și ea în ochi și toată tremura de plăcere, și nu atât pentru el cît pentru Petra; dacă omul care avea o soție atât de frumoasă ca Petra o privea pe sub gene, prefăcîndu-se că pune lemne pe foc, atunci era ceva în ea care în viitor avea să-i aducă ei mari bucurii: în ochii lui, Nuța Dobrescu simțea cum nu mai este o mucoasă și cum devine femeie înainte de a fi. Altele țipau, se ascundeau. Însă Patriciu rămînea omul aflat deasupra oricărei bănuieli dubioase, nimeni nu se îndoaia de purtarea sa ireproșabilă — diriginții, sau profesorii, sau directorul. Era prea legat de soția lui, chiar foarte gelos etc. Nici eu nu pentru asta am vrut să-l sugrum, ci pentru altceva. O să afli mai tîrziu pentru ce. Ba nu, acum. Pentru un cal. Internatul avea un armăsar, Irod, cu care transporta lăturile de la sala de mese, rămășițele alimentare mai bine zis, la crescătoria de porci din fundul grădinii, cu care se duceau coșurile cu cireșe culese de noi la piață. Școala căutase să cumpere un cal și nu găsisse decît un armăsar, pe Irod. Trebuie să fac o paranteză: armăsarul fusese al lui

frati-meu Vasile, și Vasile-l vînduse ca să scape de chiaburie. Să-ți explic : fratele meu se însurase cu o fată de plăpumar din Cîmpuleț și primise drept zestre o șaretă. Frati-meu avea un cîrlan, Irod. L-a pus la șaretă și-a început să se plimbe prin sat cu mireasa, pînă i-a aruncat într-un șanț. Mireasa a scăpat c-o mîna frîntă și cu trei coaste rupte. Vasile n-a pățit nimic. A dus mireasa la spital și medicii i-au pus mîna în ghips. N-au lăsat-o acasă șapte zile. Vasile a lăsat șapte zile totul baltă și s-a ocupat numai de armăsar, să-l învețe să tragă la șaretă. În fiecare seară mergea cu șaretă la spital cu o sticlă de vin și cu doi viorişti să dea noroc cu mireasa (hainele ei de mireasă rămăseseră la spital și ea în pat purta mereu pe cap coronița de lămiță); bea cu lăutarii vinul și-i cînta ei la fereastră cîntece de lume și pleca doar cînd chema portarul milișianul să-l amendeze. Sectoristul era tot din Malovăț și nu-i zicea lui Vasile nici pîs, bătuseră amîndoi purceaua pe izlaz și se învăruciseră de mici pe pîrau și-și ziceau vere. Și-a adus mireasa în Malovăț cu șaretă și a luat nunta de unde o întrepruseră. A venit și doctorul Moisescu la nuntă. Și l-a întrebat de ce nu-l face pe Irod din armăsar cal, să nu mai aibă cu el de furcă, și Vasile a zis că un cal n-are nici un haz să tragă la șaretă, de șaretă e bun armăsarul, focos și nemuncit, calul e pentru caruța, armăsarul pentru plimbări. De-aici i s-a tras : că se plimba... Adică avea timp să se plimbe, ceea ce era suspect. Decu Crîngașu, președintele, i-a cerut lui Vasile șaretă să se plimbe și frati-meu i-a arătat degetul mare între mijlociu și arătător și Decu i-a zis că-l face chiabur, că numai ei se plimbă singuri și Vasile i-a zis să-l pupe unde este mai negru. Bătuseră purceaua pe izlaz și se-nvăruciseră pe pîrau și-și ziceau vere. „Vere, i-a zis Decu, te făcui chiabur“. „Vere, i-a zis Vasile, de mă făcuși ce nu mă făcui, pupă-mă sub noadă.“ Decu a rîs, și Vasile a rămas chiabur. Tata avea un hectar de pămînt — eram cinci frați. Vasile sta cu noi și cum el a fost făcut chiabur, noi, toată familia, am fost mîndri că sîntem chiaburi : adică sîntem cineva, dacă avem faimă. Vasile se mîndrea și el dar mai în glumă. Tata i-a trimis lui Decu Crîngașu o găină drept mulțumire. Eu eram elevă și rîdeam că fratele meu e chiabur și tata nu, dar îmi părea bine că el, chiar de era prieten cu Decu, s-a ajuns și are acte de chiabur. Și într-o zi a venit plata pe chiaburie : 1200 de lei și 1500 kilograme de grîu. Atît costa.

Am mai rîs pînă n-am mai rîs. Tata a zis că vinde boii și plătește impozitul de chiabur. Apoi s-a răzgîndit și-a zis să-și vîndă Vasile armăsarul — că scapă și de plimbări cu șaretă. La treierat n-a scos decît trei sute cincizeci de kilograme de grîu. Nu l-a lăsat Decu pe tata să-l ducă acasă, trebuia dus la bază. Au ținut grîul pe arie — și zicea Decu Crîngașu că-l ține pînă o să ducă Vasile la bază toată darea, de o mie cinci sute de kile. „De unde, Decule?“ „Nu discut“, zicea Decu și nu discuta, însă pusese să-l calce pe tata pe urme : nu cumva ascunsese grîul? Și cu cine se întîlnește Vasile? Ce pămînt avea plăpumarul de-i dăduse o șaretă? Venea toamna și trebuia să merg la școală și acolo mi-a spus Patriciu că nu mă mai primesc de eram soră de chiabur. Însemna că mă tutela un chiabur, chiar de tata era țaran sărac. S-a dus tata la Cîmpuleț și-a intrat la un șef : eu m-am jucat prin curtea sediului și l-am auzit prin fereastra deschisă vorbind cu unul cu voce de cocoșel. Acel cineva a răcnit odată de m-a apucat rîsul : avea o voce foarte caraghioasă. Zicea : „Nu ți-e rușine chiabur veninos să vii la mine cu asemenea prostii?“ Eu rîdeam de cum vorbea, nu de ce vorbea, că tot prostii vorbea și aș fi putut și de asta să rîd, însă cum pișigăia el răcnetele era grozav ; mi-au dat lacrimile de rîs. Și tata a ieșit pe ușa sediului tot cu lacrimi în ochi și eu cînd am văzut că și el rîsesse am început să rîd și mai tare, ca o zăpăcită. Și nu mi-am dat seama că tata nu rîdea ; în viața mea nu-l văzusem trist ori plîngînd și de un cocoșel mi se părea foarte comic să nu rîdă. Dar el nu rîdea, se strîmba, sughița — și eu am crezut că tot din rîs sughița și-mi plăcea cum îi curg lacrimile și sughița tăcut, rîzînd în el. Nu rîdea nici în el, mi-am dat seama cînd m-a privit furios cum behăiam — și din ziua aceea tata nu mă mai iubește. Au trecut ani și el (deși și-a dat seama că eu atunci din prostie rîsesem și că atunci ce i se întîmplase lui fusese o prostie) chiar cînd mă vede după o lungă despărțire mă întîmpină cu un fel de răceală ; și eu știu că atunci l-am pierdut, și n-a fost vina mea. Și nici vina lui.

— Și armăsarul?

— Nu te grăbi. Trebuia să scape frati-meu de el, ca să scape și de plimbări și de vîru-său Crîngașu. L-au adus la Cîmpuleț să-l vîndă. Și dimineața au trecut și pe la mine, să-l mai văd înainte de a-l da și așteptîndu-mă la poartă să vin din sala de meditație, tata a vorbit cu Patriciu despre Irod, că-l

mărită. Nu i-a spus pentru ce, doar că : „Îl mărit, gata, și-l beau la bufet“. „Nu-l bea, vinde-l internatului, că tot căutăm noi un cal, și banii pe el trec în contul taxelor și-al rației de făină, fasole etc.“ „E o idee, a zis tata, dar nu e cal, e armăsar.“ „E bun și ca armăsar.“ „E o idee bună, îl dau.“ Și l-a dat și a zis că face două afaceri : îl scapă și pe Vasile de chiaburie și scapă și de taxe. Vreau să mă înțelegi exact : n-am spus că tata din sărăcie a vândut armăsarul și că eu în internat am mâncat prost și-am îndurat frig ; eu nu mă plîng de mizerie, ea a existat, dar a fost ceva mai grozav pentru mine decît mizeria, tristețea acelor zile cînd Vasile pusese în șaretă o tîrnă cu paie să clocească ouă de rață în ea o găină albă și tristețea zilelor cînd Irod după săptămînile lui de glorie nărașa prin oraș și curtea internatului a fost dus de Patriciu la un veterinar și făcut cal și lăsat să se plimbe spășit prin grădină, fără poftă de iarbă și de apă, neștiind ce se întîmplase cu el de nu mai era el, nerecunoscîndu-se în pași și în nechezat și în puteri. Eu am văzut cum se scopesc vierii în Malovăț și cum le trec fierbîntelile și devin porci potoliți care prind pe ei grăsimi văzînd cu ochii, dar doar atunci am văzut cum un animal nu mai este ce-a fost cînd a venit pe lume și cum din furios și sălbatic un armăsar devine un patruped blînd și leneș și doar păstrînd pielea și părul din ce-a fost cînd nu era lipsit de cea mai nobilă parte a corpului său. Tristețea aceasta a lui Irod am observat-o și eu, dar n-am înțeles-o și n-am definit-o : era ceva tulbure ce simțeam. O să spui că bineînțeles că profesorul Haralamb mi-a deschis ochii asupra misterului ce se întîmpla cu Irod. Bineînțeles, așa a fost. Nu ne învăța atunci nimeni să observăm durerea, ni se explica doar, mai ales de către diriginta Anișoara Caramalis, că fără optimism omul este o bestie și că sentimentele nobile sînt cele care izvorăsc din ura de clasă. Aici n-aveam pe cine urî (Irod era un cal) și nu voiam să fiu bună privind starea aproape de halucinație a bălanului ce-l răsturnase pe Vasile în ziua nunții sale cu mireasa într-un șanț — și nu voiam să fiu nici rea, nu voiam să fiu în nici un fel, ci doar să înțeleg ce se petrece cu mine și ce se petrece în jurul meu ; și dacă n-ar fi fost Haralamb, acel moment din viața mea, mărunt, desigur, ar fi rămas suspendat, poate fără ecou, poate mort. Dar Haralamb m-a făcut să înțeleg mai mult decît dorisem, și anume : că poți ajunge să nu înțelegi dacă nu ești învățat să înțelegi și dacă ți se înlătură acele sim-

țuri date din naștere ca să pricepi lumea și să nu intri în lumea de jos a umbrelor de-i zicem moarte ca un om mort de mult fără ca să știe — cum nu știa nici Irod că să-mînța ce dădea viață secase în el și el nu mai era bun decît să mănînce iarbă și să care-butoaie cu lături la porcii ce se îngrășau în cotețe. Dar n-am înțeles atunci dorința lui Haralamb de a muri mai bine oricum și oricînd, dar să moară deodată și întreg, decît să moară liniștit și bătrîn și lipsit de-o fărîmă din el. După cum observi este mai interesantă viața lui Irod decît a mea, pentru el am simțit că-l pot sugruma pe Patriciu, pentru mine nu. Sigur că nu pot confunda istoria unor ani cu viața în acei ani a unui cal. Totuși de Irod se leagă multe întîmplări. După ce-a murit, unii spun că l-au văzut noaptea plimbîndu-se pe străzi, uriaș, oprind mașinile înspăimîntate prin intersecții, dîndu-le peste cap, scoțînd în Turnuvechi tramvaie de pe șine, mîncînd capete de oameni cum ar fi mîncat turte verzi doar înflorite de floarea-soarelui și dispărînd fără urme ca o umbră de groază. E o legendă : că intra prin case și lua oameni din așternuturi și dispărea cu ei pentru totdeauna și că nu putea fi recunoscut decît după burta sa uriașă în care troscăneau atingîndu-se țestele celor înghițiți. Poate că numele de Irod îi făcuse pe oameni să-l bănuie ucigaș. N-am crezut deloc în această legendă crudă și absurdă, dar morala ei m-a pus pe gînduri : de ce trebuia armăsarul fost al lui Vasile să mănînce oameni ? Imediat după moartea calului a plecat din școală profesorul de matematică Ciorănescu și dus a fost nu știu unde și în locul lui, fiindcă tot știa să adune și să împarta Patriciu cifre, a fost numit el suplinitor din nici contabil plin ce era, de fapt și acesta a fost după mine primul defect al lui, care a sfîrșit prin a-l sluji. Pentru că nu deosebea sfîntii din icoane, iarăși i s-a dus vestea : nu deosebise pe sfîntul Haralamb aflat pe tron cu moartea legată cu lanț de el, moartea avînd barbă ca un bărbat și părul pieptănat în două părți pe mijlocul capului, moartea fiind culcată pe spate la poalele sfîntului, cu coasă de aur în mîna dreaptă, cu stînga lungită peste corpul ei gol, acoperindu-și și nu prea partea care nu mai era nici bărbătescă, nici femeiască, partea de piele întinsă, unde alții aveau sexul și unde ea, moartea, n-avea nimic, nici păr, părul crescînd doar de la burtă în sus, pe două rînduri pînă-n dreptul locului unde ar fi trebuit la ființa omenească să fie țîțele. Îl confundase pe sfîntul Hara-

lamb cu Isus și cu sfântul Nicolae din neștiință, nici măcar din prostie, și se dusesse vestea, dusă de Crîngașu întîi prin Malovăț, că încurcă sfinții, ceea ce însemna că sfinții toți sînt la fel, au aceeași putere, adică nici una, dacă se aseamănă. Fusese Patriciu ca diriginte pe la părinții elevilor de prin sate să-i lămurească să intre în colectiv, de nu erau, cu Moise, și cum întîlnise icoane pe pereți își dăduse cu părerea cine sînt cînd îl întrebese Moise ce crede despre atîtea icoane care nu aduseseră în casă secole în șir oamenilor bucuria — și totul ieșise ca și cum n-aveau nici atîta putere încît să-și spună singuri numele cine sînt. Patriciu a plîns însă noaptea cînd a ajuns lîngă Petra de rușine: nu pentru că le confundase chipurile, ci pentru că astfel îl înfruntase pe Dumnezeu (dîndu-i lui Moise apă la moară), pe Cel-de-sus în care crezuse cu teamă de mit. Și se așteptase să se îmbolnăvească și el de ce suferea Petra, să piară el întîi, ca să poată muri și ea și să scape de suferințe și de frecțiile lui Haralamb: nu căzuse la pat, fusese numit director-adjunct și începuse să nu-i mai fie teamă; dacă Dumnezeu nu-l osîndise pentru necunoașterea sfinților săi din icoane, era iertat pentru ce suferise din cauza Petrei sau era iertat ca să nu se înrăiască și mai tare și de ciudă să se lege și de alți sfinți. Patriciu avea crize de nebunie parcă atunci cînd se gîndea prea tare la Dumnezeu: nu vroia să rămîna peste noapte paralizat la o mîna sau cu gura strîmbă sau neputincios. Destul că n-a mai intrat prin case cînd s-a mai dus prin Malovăț cu Moise, însă și de-ar fi intrat tot n-ar mai fi găsit nimic, părinții copiilor ascunseseră sfinții pe sub saltele, ori în fîn. Vasile văzîndu-i îl luase pe Cristos de pe perete și neștiind unde să-l ducă se urcase pe roata șaretei și-l pusese pe acoperiș, printre tufele mari și grase de flori ce creșteau în baligi și pămînt pe trestia casei. Am uitat să spun că acoperișul era vechi, negru de fum, gros de-o jumătate de metru, din paie și trestie, rămas de la bunici, și pe el vara mama arunca semințe de flori și puneă și sacși cu mușcate și soarele nu le usca, era nîcul dinspre drum care le umbrea, și florile creșteau în pace cu iarba pe acoperiș și cu limba soacrei și crăciunelul sau crăciunița, soiurile acelea de cactuși care înfloreau de Crăciun și pe care iarna mama le băga

în odaie. Acolo, pe acoperiș, a pus Vasile icoana mamei și ea tare s-a supărat cînd a văzut peretele gol, fiindcă nu s-a gîndit decît că cine știe ce ins l-a furat pe Cristos și pentru asta insul o să fie bătut de necazuri; și gîndul ei s-a adevărit. Era primăvara caldă prin Malovăț, încă din februarie de la nunta lui frati-meu, și el și însurat tot cu mintea de neînsurat rămăsese, se juca peste zi cu nevastă-sa cu pisicile și cu cîinii prin bătătura. Și, chiar în ziua cînd a murit văru Guguștiuc, el n-a știut de ce bat clopotele în Malovăț, pe la amiază, cînd se juca cu Napoleon, cîinele. El îi legase lui Napoleon de coadă o cutie de conserve și pe la amiază javra a scăpat pe sub poartă în drum și dus a fost ca nebun, neștiind ce-i sună dinapoi. Cutia goală se lovea de pietre și sărea trăgîndu-l în dreapta și-n stînga de coadă și el parcă-l avea pe dracu prins în vîrfurile cozii, fugea de mîncă pămînt și trecea printre oameni ca turbat. Și-a trecut și prin fața primăriei și a bisericii unde cîțiva oameni stăteau cu capetele descoperite și vorbeau despre văru Guguștiuc. Decu Crîngașu puneă pe turla bisericii steag negru cînd a trecut Napoleon și de-acolo a întrebat cine gaura mă-si face acte de-astea cînd și biserica poartă doliu, cine, hai? El a strigat, dar oamenii nu l-au prea auzit și-au bufnit în rîs și mai ales au rîs cei de lîngă școală și bufet. Și nebunul de Napoleon a bătut toate ulițele și grădinile și n-a putut să scape de coada legată-n coadă și cîinii s-au luat nuntă după el și mai se mușcau, mai se miroseau cu cățelele tinere, și tîmbălăul a fost întreg, nu mai vorbeau de văru Guguștiuc, se stricase fața mortului cu o cutie de conserve. Și Decu Crîngașu a început să întrebe a cui era javra, să afle cine era banditul care-și bătuse joc de Guguștiuc. Nu știa nimeni, adică nu voia să știe. Doar înfloreau: că de cutie era și-un batic negru legat, că avusesse doliu în coadă etc. Decu a făcut pînă seara recensămîntul cîinilor, din casă în casă, să descopere al cui era cîinele. Avea semnalmentele: culoarea neagră; sexul — masculin, după mărime; urechile, botul etc. — așa cum îl văzuse el din turla bisericii. Și-a ajuns la Vasile. Frati-meu, la poartă. „Unde e Napoleon al tău?” „Doarme.” „De ce doarme, Vasile?” „E obosit, Decule.” „Mă vere, spune adevărul: de ce doarme?” „Vere, asta e adevărul: e obosit de alergătură.” „Aha, care va să zică el fu cu obiectul în coadă.” „El”. „Napoleon?” „Napoleon.” „Care va să zică, asta e situația, vere.” „Asta, vere.” „Bine, noroc.” „Noroc.” Și s-a dus Decu Crîngașu și nimeni nici nu și-a pus o asemenea

întrebare : dacă Vasile a făcut-o ca să se distreze ? Ori din prostie ? Decu a zis c-a făcut-o din dușmănie și așa a rămas. Și pe lângă asta s-a adăugat și problema cu șareta și Irod, și problema, cum îi zicea Decu Crîngașu, cu situația plăpumarului. Și a intrat Vasile la mititica și-a stat câțiva ani pentru o cutie goală. Adică, a zis Decu, asta e o cutie ? Și tatei : s-a însurat de pomână, în loc să se joace cu mireasa el se joacă cu ciinele, se joacă, adică ? Doar mama a fost sigură că din cauza icoanei s-a întâmplat totul : de ce l-a scos Vasile din casă pe Cristos, să intre dracu ? Când l-au dus pe Vasile nu l-a întreat mama decât atât : „Unde l-ai pus ?” Și Vasile : „Nu știu, nu mai e acolo, a fugit.” De fapt bătuse vîntul și-l acoperise cu paie smulse din acoperiș și cu iarba și cu pămînt și cu balegă. Și apoi iarba a prins în rădăcini paietele și totul a fost ca și cum n-ar fi bătut vîntul. Mama a venit și mi-a povestit ce s-a întâmplat cu Vasile și eu le-am spus unor colege și lui Haralamb, care era de serviciu în acea zi pe internat. Haralamb l-a rugat pe Patriciu să-l roage pe Moise, și Moise pe cine știe el, să nu se facă dintr-o joacă cine știe ce caz. Haralamb îl cunoștea pe tata și m-a luat cu el cu bicicleta pînă în Malovăț să afle în amănunt cele petrecute. Stăteam pe furcă și-i simțeam respirația caldă, în răstimpuri, pe gît. Bătea ușor vîntul și-mi zburlea părul și mi-l arunca peste fața lui aplecată deasupra ghidonului și parcă prin firele de păr îl simțeam mai aproape decât dacă m-ar fi cuprins cu mîna peste mijloc ; auzeam în depărtare un clopot bătînd în dungă, ca la incendiu, și uitasem cu desăvîrșire de Vasile și pentru ce mergeam în sat sau dacă într-adevăr spre Malovăț ne îndreptam sau spre un loc fără nume. Am ajuns spre seară și tata stătea în fața casei și cioplea o paiantă la pod și cînd Haralamb l-a întreat ce-i cu Vasile a dat din umeri și-a zis : nimic. Și mai apoi : așa-i trebuie, că-i golan. Și-am intrat în curte, și el nu era deloc trist : îl luaseră, foarte bine, să-i mai bage mințile în cap ! Și nici supărat nu era, decât pe Vasile ; adică, ajungem și noi oameni și el împletește cozile la ciini. Era clar, mi-a explicat Haralamb, venind pe lună înapoi cu bicicleta, pe sub o lună joasă și rotundă și luminoasă de nu trebuia nici farul aprins : el se simte acum în pămîntul și în timpul făgăduit. El, adică tata. Haralamb : el n-a cerut nimic de la viață decât să se simtă om, și el se simte om, cineva, nu-l dau din potecă nici boierul, nici logofătul, nimeni, că nu mai e nici unul, nici altul, se simte fericit. Asta și-a dorit : să nu

se teamă de nimeni și să scape de sărăcie. El crede c-a scăpat și de sărăcie dacă nu-i mai este frică de nimeni. El a scăpat de greutateți, copiii o să aibă partea lor de pămînt, sau de școală, cum a și spus, așa că acum cînd se simte om și deci ajuns într-un timp fericit, cum și l-a dorit, ca într-un rai, și cum îl asigură și Moise și Calagherovici, pe care-i cunoaște, nu-l mai interesează pe el ce se-ntimplă cu Vasile. Vasile e tras de urechi. Și nu i-ar păsa nici de l-ar lua pe el, n-ar protesta nici dacă l-ar omori, ar crede că totul e o greșeală de-a altora, cum s-a întâmplat, îl auziși, cu grîul și cu ăla din Cîmpuleț ce l-a făcut să-i dea lacrimile. El a plîns atunci nu că a fost jignit, ci că el a fost prost și n-a înțeles că el l-a jignit pe omul acela spunîndu-i niște fleacuri, fleacuri care tot de la Vasile porniseră și de la șareta lui, nu de la ciine, ca acuma, dar tot fleacuri. Și ce dacă n-avea grîu cît îi trebuia și bani ? Aia mă-si ! Ce, înainte a avut ? Haine a avut, nu, dar ce nevoie are el de țoale ? Dă-le dracului pe toate, chiar de n-are porc și ulei și făină, nu conțea, principalul e că se simte om și c-a scăpat de exploatare, nu ?, cum zicea și Moise, a scăpat de cuvîntul și de banul altora, e liber ! Perfect ! Chiar așa a zis tata : sînt un om liber ! Și Vasile cu ciinele și cu afurisita aia de conservă mă face de rîs. Și Haralamb, pe bicicletă : tatăl tău e un om minunat, el crede. Și eu : în ce crede ? Și Haralamb : e un om minunat, crede în oameni ; el e într-adevăr liber și uriaș ; lui nu-i este teamă de nimic, el crede că Vasile trebuie tras de urechi, să-și vadă de muieră și să se joace cu ea, nu cu prostii, e un om minunat, de-aia îmi pare rău de el. El e sigur că Decu Crîngașu e mai deștept ca Vasile și nu-l urăște și nu-i vrea răul și n-a dat telefon să-l ia, ca să-l pedepsească, Decu nu-i vrea decât binele, el nu l-ar strivi de-ar putea ca pe o rîmă, el nu l-ar omori, el doar, Decu, vrea să salveze satul de prostii și de rele. Și eu : și nu-i așa ? Și Haralamb : așa ar trebui să fie. Și eu : și nu este ? Și Haralamb, descălecînd de pe bicicletă — era nisip și m-am dat și eu jos și-am mers alături de el : chestia e că Decu nu e cine crede taică-tău. El vrea să tîmăduiască Malovățul de rele, crede taică-tău. Dar Decu, așa cum s-a purtat și pînă acum cu Vasile, face din dorința lui de a mîntui Malovățul de rele un soi de tortură cu picătura și-l distruge pe Vasile mai rău decât dacă l-ar urî și i-ar spune rîspicat că vrea să-l și distrugă ; însă îi spune : vere, eu îți vreau binele, vere, de ce dracu nu înțelege ? Și taică-tău crede ce aude. El crede orice,

fiindcă el este liber și se simte om și pe toți oamenii îi judecă după măsura sa și nu-și poate închipui c-ar fi altfel. Și nici nu vrea să se-ndoiască de ce vede. Și eu : și dumneavoastră vă îndoiiți ? Și Haralamb : toți cei care învață carte nu mai sînt atît de curați, și se-ndoiesc, toți cărturarii s-au întrebăat mereu : oare așa o fi ? Sînt cazuri de mari cărturari creștini care în clipele lor de meditație s-au îndoit și s-au întrebăat : așa o fi ? Chit că apoi au postit și s-au pedepsit singuri. Cugetul lor, dincolo de dogma creștină, s-a îndoit. Și din această punere sub semnul întrebării a lumii, lumea a mers înainte. Crezi că armatele au prăbușit imperiile ? Spiritul, și-o spun nu de la mine, ci de la profesorul meu de istorie. Și eu : înțeleg. Deși nu înțelegeam cine știe ce și nici nu voiam să înțeleg și tot ce voiam era să mă lase să mîn și eu bicicleta și să încerc să-l duc pe el pe furcă ; ori să mă prindă de mîna, numai să mă prindă de mîna și apoi să-mi spună ce-o vrea, despre creștini, despre Decu, despre orice. Nu m-a prins de mîna, dar nici n-a mai vorbit, probabil simțise că vorbește în vînt. Între el și Patriciu îl iubeam pe el, deși se uita la mine fără să mă vadă decît ca o școlăriță cu funde în păr. Patriciu ne ducea toamna în pivnița școlii, aici unde intrăm acum, și golea cu noi vinul vechi din butoaie în damigene uriașe și ne punea să cărăm struguri cu tîrnela în butii și nu ne lăsa decît în rochițe vechi și cîrpite să lucrăm să nu ne pătăm și să stricăm hainele. Și rochițele rele erau cele purtate cu un an înainte și erau scurte și strîmte și el pe sub sprîncene ca și cum nu ne-ar fi privit ne cîntărea, așa e cuvîntul, ne cîntărea, ne alegea pentru plăcerea ochiului său, să ne poată urmări mai tîrziu, în clase sau pe stradă, strînse în paltoane lungi și fără șic, din postav greu și prost, cusute fără formă ca să arătăm ca niște saci cu picioare. Cînd se culegea via școlii era anotimpul cînd Patriciu ne cîntărea, repet, cum s-au împlinit șoldurile peste vară și cum în pieptul plat ca o scîndură cu un an înainte se născuseră formele acelea rotunde și ațîțitoare care îl scoteau din minți. L-am urmărit în fiecare început de an. Vezi, noi am intrat pe poarta școlii și sîntem doi și vom ieși afară împreună și portarul o să știe că ațiți au plecat cîți au intrat. Dacă unul din noi n-ar mai ieși de-aici portarul și Liliac, acum, ar trebui să anunțe forurile în drept. Dacă cumva portarul, de n-ar fi Liliac, ar fi omul lui Patriciu, să zicem, sau al altcuiva, al meu, de-ai

dispare tu, sau al tău, de n-aș ieși eu de-aici. Vezi aceste butoaie enorme, aliniat, și acest pămînt dintre ele, greblat și reavăn, fără să fie umed, și acele butii în colț (una, cea din capăt, este proprietatea lui Patriciu), și sticlele înfundate din cele două rafturi ? Ele parcă stau așa de la începutul lumii, nimic nu s-a schimbat aici din primul an cînd am intrat ca elevă să cărăm struguri aici din vie. Trebuie să fie și o pisică, ea apare din cînd în cînd nu se știe de unde, fie că găsește cîte o feres-truică întredeschisă și visează în întunericul de-aici să afle exact ca în orice hău plin de întuneric șoarecii găsiți de neamul ei, fie că se strecoară printre picioarele celor ce intră aici, felină și neagră și doar văzîndu-i-se ochii din întunericul unde lumina electrică nu ajunge, scăpărători și de spaimă, ca două puncte mișcătoare privindu-te din altă lume. Haralamb venind pe bicicletă sau alături din Malovăț vorbise cu mine despre tata și Vasile și eu nu mai eram atît de copilă încît să nu înțeleg din apropierea unui bărbat altceva decît un mers pe bicicletă, dar nici atît de bătrînă încît să mă intereseze doar ce pășise Vasile și ce de fapt nici pe tata nu-l interesa ci îl enerva. O privire mă umplea de lumină și simțeam cum mi se încălzesc mîinile și mijlocul din senin și îmi arde fața și-mi tremură buzele. Și Haralamb n-a băgat nimic de seamă, sau n-a vrut să bage de seamă, și l-a lăsat doar pe Patriciu să înțeleagă că vine o zi cînd fetișcanele nu doar chicotesc ca proastele pe seama a ceea ce vād, ci chicotesc de plăcere, de ceea ce ar vrea și ele să se întîmple cu ele. Și cînd am adus strugurii din vie am rămas o clipă cu Patriciu și el mi-a luat tîrna goală din mîna și m-a tras de ureche, părintește și mi-a zis : te-ai făcut mare, puș-toaico. Era un gest părintesc, nu puteam să mă plîng nimănui de nu-mi plăcea, dar de-mi plăcea trebuia să rîd sau să tac — și una și alta însemnînd că mă mai putea trage de ureche. Nu m-a mai prins de ureche, mi-a dat o palmă peste fund, prietenește, ca în joacă, zicîndu-mi : hai, du-te mai repede după struguri. Și eu m-am dus după struguri și trebuia acum să vină a treia încercare de a deveni complici, cum zicea Nuța Dobrescu : complici. Adică doi inși care acceptă să facă împreună ceva, chiar de nu-i leagă nimic, sau aproape nimic. Complici — e cuvîntul ei, fiindcă de la ea știam că prima dată Patriciu te trage de ureche, a doua oară te lovește peste fund și a treia oară urmează niște cuvinte mai lungi și mai tandre și o strîngere la piept și un suspin : păcat că ești prea tînră ca

să-mi fii iubită. Ea jucase toate fazele spre complicitate, cum îmi povestise noaptea, în dormitor, după stingere : ca să vadă ce vrea el, soțul consatenei sale Petra, ce zice el, el pe care-l văzusem din closet în izmene noaptea etc. Ea a vrut să joace jocul, eu n-am vrut, nu mă interesa Patriciu, dar nici n-am zis să mă lase în pace și nici n-am țipat. Asta i-a dat curaj. Dar nu-l puteam crede ; seara era cu Petra și peste zi cu cine se nimerea, cu Nuța, care mi-l spusese și cu altele care tăcuseră, pipăind printre butoaie și struguri pulpe tinere — pe oricine, sau măcar pe mai multe, lucru cu care eu nu mă puteam împăca. Nu era o dorință unică, o pasiune unică, era o joacă de curvar bătrîn și libidinos care nici nu mă jena, nici nu mă îngreșoșa. Dacă aș fi știut că moare dacă nu sînt sau nu devin iubita lui m-aș fi prăbușit de uimire și în fața unei forțe atît de puternice aș fi fost o nebună de nu l-aș fi înțeles sau de n-aș fi încercat să-l iubesc, eu fiind suprema și singura ființă pentru el în lume — dar așa cînd știam că el din cinci în cinci minute mă schimbă cu alta, din joacă sau încercînd să nu fie totul joacă, mă simțeam umilită : adică eu puteam fi schimbată cu oricine, eu nu eram o ființă unică și dumnezeiască pe pămînt, eu eram oricine, ca o cîrpă, ca o gheată, ca o mie de cîrpe, ca un milion de ghete, fără importanța, bună de pipăit pe șolduri — groaznic ce sentiment ! Haralamb de mi-ar fi zis o singură vorbă caldă, n-ar fi spus-o la nimeni altcineva pe lume și fiindcă nu mi-a spus-o atunci pe bicicletă sau pe lîngă bicicletă era un semn că totuși aceste vorbe sînt greu de spus și că ele se spun ; el m-a lăsat c-o siguranță grozavă și liniștitoare că o fată poate să fie singura ființă din lume ce-l poate face fericit pe un bărbat, o mare siguranță : că pot face fericit un om ! Și acum că tot am ajuns în pivniță, să-ți povestesc și ce sper că te interesează de la mine : cum l-am ucis pe Patriciu. Foarte simplu : sunase pe toate coridoarele minutul ce ne înviora și ne întinerea în fiecare seară anunțîndu-ne ceva. Soneria avea un bîzîit special cînd ne chema la masă, altul decît cel mohorît dimineața ce ne ridica din paturi, rece și enervant, și venind parcă din mari neguri dese și supte de somn : deșteptarea — și altul față de cel al orei opt ce chema profesorii la lecție, și altul ca o eliberare ce anunța sfîrșitul ultimei lecții. La opt sunetul îl receptam nu cu urechile, ci cu un fel de spaimă aflată în dreptul inimii, și seara cînd foamea era cea mai grozavă mi se părea că stomacul este singurul loc unde se află auzul.

Deci, se anunța cina și eu am lăsat lîngă scările pivniței coșul cu struguri și-am fugit spre sala de mese împreună cu toate colegile ; de data aceasta nu-mi era foame, strugurii mîncăți îmi tăiaseră pofta, dar soneria mă chema ca în fiecare seară, cu bîzîitul ei ușor răgușit și plin de veselie. Patriciu m-a prins de mîncă pe scări și mi-a spus : „Mai stai, golește strugurii și greblează pămîntul să nu rămînă boabe, ca nu-i frumos.“ Și el a ieșit afară în urma ultimei colege plecate spre sala de mese și fiind vorba de curățenie, de făcut frumos, am rămas ; nu-mi era teamă de umbrele din colțurile îndepărtate ale pivniței și nici de răcoarea ce căzuse parcă brusc odată cu ușa închisă în urma sa de către Patriciu. Greblam pămîntul și mă gîndeam la tăietții cu brînză anunțați cu creta pe ușa sufrageriei pentru cină și la gălăgia colegelor căuțîndu-și locuri la mese și la jocul lor cu scăpatul intenționat al furculițelor în farfurii ca să energizeze bucatăresele și eram foarte surprinsă că aici nimic din zgomotul orașului și al școlii nu pătrundea ; era o liniște perfectă, de care nu-mi dădusem seama fiind cu colegile, o liniște perfectă, se auzeau cum fremătau strugurii în putini și butoaie, cum bolborosea stins mustul ce începea să fiarbă. Zidurile de cărămidă, ca de cetate, privindu-le, m-au înfiorat ; de venea aici Patriciu și eu aș fi urlat, totul ar fi fost zadarnic. Am vrut să ies, însă mi s-a părut inutil : el putea să se afle la ușă. Nu-mi rămînea decît o singură scăpare : să mă ascund după nenumăratele butoaie din fundul pivniței și el să nu mă poată zări și să nu mă poată prinde și să renunțe gîndindu-se că, ora mesei trecînd, colegile s-ar putea întreba unde mă află și-ar putea să vină să mă caute aici sau să-i spună profesorului de serviciu că aș putea fi aici — și de serviciu era Haralamb. Și m-am ascuns chiar în spatele butiei lui Patriciu, să pot fugi spre intrare de el m-ar căuta spre mijlocul pivniței. Și ușa de la intrare s-a deschis și eu aproape că mi-am pierdut respirația. „E cineva aici ?“ S-au auzit pași stinși de nisipul greblat. „Vino la masă, de ce-ai rămas aici ?“ Era vocea lui Haralamb. Mă căuta. Dar eram atît de fără vlagă, încît nu i-am răspuns. Frica îi schimbase în mine glasul la început, și tot mă miram de prostia urechilor mele : cum să confunde ele glasul cuiva cu al altcuiva, cum de se poate să-ți devină cineva atît de străin cînd te-a copleșit spaima ? Haralamb a ieșit fără grabă și parcă încîntat că nu mă găsisse. La intrare Patriciu : „Unde e ?“ „Nu-i aici.“ „Imposibil.“ „Nu-i, poate a plecat.“ „O fi ieșit.“ Și s-au

duș și după câteva clipe am ieșit în urma lor tiptil și din curte, nu prin dreapta pe lângă sala de mese (pe unde o luaseră ei) am pătruns în clădire, ci pe lângă cancelarie și biroul administrației. M-au găsit în clasă. „De ce n-ai mâncat?” m-a întrebat Patriciu. „Am avut mâncare de-acasă”, am mințit. „Bine”, a zis Haralamb. Și-au plecat. Și n-am înțeles nimic din purtarea lor. A doua zi totul a început la fel când a sunat soneria pentru cină: Patriciu m-a rugat să greblez nisipul. Am rămas singură doar câteva minute. Patriciu s-a înapoiat și m-a luat de mână și m-a dus prin a doua intrare a pivniței în sala cazanelor, fostă pe vremuri vinotecă; am ajuns acolo ridicând un oblon ce nu l-aș fi bănuț niciodată că există și mi-am dat seama că nu l-aș fi bănuț că există când Patriciu l-a închis și a împins peste el un grătar de lanteți. „Stai aici și bagă cărbuni în cuptorul ăsta puturos, să se încălzească apa la baie și să faceți duș după cină, zeama de struguri e lipicioasă...” „Bine”, am zis eu. „Portarul s-a mbătat și n-are cine pune lemne pe foc.” „Bine”, am zis eu. „După ce termină fetele cu masa, o să trimit pe altele să te schimbe.” „Bine”, am zis eu și-am început să pun cărbuni cu lopata pe foc. El a ieșit pe ușă, surzător: „Știam eu că ești o fată bună”, a zis. Rămânând în pivniță să greblez, de data aceasta nu-mi mai fusese teamă, era tot Haralamb de serviciu, era săptămîna lui. Și fiindcă mă gândisem că nimic nu mi se poate întîmpla, greblînd începusem să fluier ca acasă seara pe bătătură. Și eram veselă și mă jucam greblînd; și am călcat mergînd de-a-ndaratele pe un ciorchine și am alunecat și m-am trezit căzînd în fund pe o tîrnă cu struguri; și voind să mă ridic am mai alunecat o dată și-am căzut pe nisip și-am simțit cum am zdrobit boabe de struguri și cum mustul lor cald mi-a pătruns pînă la piele. Și fiindcă eram singură mi-am dat chiloții jos și i-am privit, și atunci a intrat Patriciu și de rușine i-am aruncat sub butoi și l-am urmat aș spune cu plăcere, să-l îndepărtez de locul unde mi-ar fi putut zări ce nu doream să-mi vadă el cu nici un chip. Și cînd am urcat scările spre sala cazanelor mi-am ținut fusta prinsă strîns pe lângă trup, de poale — însă în întunericul scărilor gestul meu era inutil. Așa că după plecarea lui Patriciu din sala cazanelor am dat la o parte grătarul de lanteți și-am deschis cu văturaiul, cu mare greutate, oblonul și m-am dus să-mi iau ce-mi lăsasem sub butoi. Lumina era aprinsă în pivniță, cum o lăsasem. Lîngă butoiul unde alunecasem, am înghețat de spaimă: pisica neagră a internatului,

una dintre pisicile negre ale internatului, se afla acolo. I-am dat un picior, fără s-o ating decît în coadă cred și m-am aplecat să-mi iau ce uitasem acolo. Și atunci s-a deschis ușa pivniței dinspre curte și pe trepte am auzit glasul lui Patriciu; clar glasul lui Patriciu, fără nici o confuzie: „Haralamb, unde ești?” a zis. Eu am rămas pitită în umbră. „Haralamb, n-o căuta după butoaie, nu-i aici, a plecat”, a zis și-a început să ridă sigur de el, satisfăcut cumva că-l păcălise pe Haralamb. „Hai, a zis, ieși și vino”, și l-am văzut dînd la o parte o scîndură dintre scîndurile ce îmbrăcau masa enormă de cărămidă de la intrare (pe care se obișnuia să se servească oaspeților pahare cu vin și slănină cu ceapă și pîine, și elevilor și elevelor căni cu must) și scoțînd de-acolo o pușcă de vînătoare cu țevile retezate și cu patul retezat, scurtă. La doi pași de mine, grebla de metal zăcea cu dinții în sus, ascuțiți și negri. N-am înțeles nimic. Haralamb era aici? În fundul pivniței, căutîndu-mă ca în prima seară? Patriciu, cu pușca la spate, între butoaie: „Hai, vino! Vrei să te caut? Hai, altă ieșire nu-i și de-aici nu se-aude nimic. Hai!” Și în fundul pivniței am auzit o mișcare și pușca bubuind de două ori. Și pe Patriciu: „Tu-ți dumnezeii tăi de mîță!” S-a repezit spre mijlocul pivniței și-a dat cu piciorul în ceva moale, probabil în pisica împușcată. Și ușa de la intrare s-a auzit deschizîndu-se cu zgomotul ei specific; un clăntănit și un clămpănit de țîțni neunse; și glasul lui Haralamb: „E cineva aici?” „Eu sînt”, a zis Patriciu și-a aruncat pușca descărcată printre butoaie și-a venit în întîmpinarea lui. Haralamb: „N-am venit cînd mi-ai spus, Nuța Dobrescu a luat-o de pîr pe bucătăreasa cea tînară și...” „Trebuie eliminată.” „Nu, bucătăreasa trebuie dată afară, i-a aruncat farfuria cu mămăligă și magiun în obraz.” „Mă rog, a zis Patriciu. Se vede că ea a plecat de-aici înaintea mea. Nu știu ce obicei are; rămîne aici și zice că nu pleacă pînă n-o să-ți spună ție aici nu știu ce. E o toană, o copilărie, sau poate e îndrăgostită.” „De ce nu-mi spune în altă parte?” „Asta nu mi-a spus”, a zis Patriciu și l-a luat pe Haralamb de după umeri și-au ieșit. Foarte repede am ajuns și eu în sala cazanelor. M-am temut prin întunericul scărilor de ochii deschiși ai pisicii negre cu burta plină de alice. M-a schimbat Nuța Dobrescu la cărbuni; am făcut duș și noaptea n-am putut dormi de teama pisicii. N-am înțeles nimic, Patriciu nu se aflase într-o situație fără ieșire ca să tragă. Gestul său n-a fost impus de-așa ceva;

atunci care era motivul de-a ucis pisica ? Și dacă Nuța Dobrescu n-o lua de păr pe bucătăreasă și Haralamb venea în pivniță după mine ? Eu eram va să zică momeala ; în prima seară Haralamb nu m-a găsit greblînd, deci așteptîndu-l ca să-i spun ceva. Ce ? A doua seară, a întîrziat și nu m-a găsit, l-a găsit pe Patriciu care venise după el, vorba vine. Îl convinsese că eu îl aștept. Și dacă nu era pisica și era Haralamb ? Pisica neagră cînd s-a deschis scîrțîind ușa a ajuns într-o secundă, luată de coadă de Patriciu, în butia cu struguri și must. Acolo se va risipi și nimeni n-o să afle vreodată cum de-a ajuns acolo. A treia seară iarăși am fost rugată să greblez și să adun boabele risipite pe nisip. Fetele au plecat. Patriciu m-a dus în sala cazanelor. Eu m-am reîntors, deși nu pierdusem nimic. Voiam să-i strig lui Haralamb să fugă afară ori să se ascundă. Becurile ardeau ca niște făclii de mort, în silă. Inima îmi bătea de teama pisicii moarte, din butie. M-am ascuns în locul unde mă mai pitisem. A intrat Haralamb și m-a strigat : „Hai, nu te ascunde. Ce dorești să-mi spui ?” Și mi-a plăcut că pot să-i spun : „Fugi ! Vrea să te omoare !” Și el : „De ce nu mi-ai spus pînă acum ?” Și eu : „Nu m-ai fi crezut.” Și de rușine, nu m-am arătat ; îl tutuisem. Trebuia să zic : nu m-ați fi crezut — dar doar unui străin de a cărui viață nu-ți pasă să-i spui : nu m-ați — pe cînd unui om care... În mîntea mea totul era frumos : el era aproape și eu îl salvam. I-am spus din nou : „Fugi !” Și el nu m-a crezut și-a început să mă caute printre butoaie mîncînd struguri. „Doamne, am strigat, o să mori împușcat mîncînd struguri ! Și-o să te arunce în butie ca pe pisică și nimeni niciodată...” Și el : „Unde ești, Aurelia ?” Pentru prima oară îmi zicea pe nume : „A !” am țipat de plăcere și de teamă. El era în fundul pivniței și s-a înapoiat spre locul unde mă aflam, venind printre butoaie și atunci am auzit clămpănitul ușii ; și l-am văzut pe Patriciu dînd scîndura de sub masa de cărămidă la o parte ; și venind cu pușca la spate surzînd în întîmpinarea lui Haralamb : să se afle cît mai aproape. Haralamb, neștiind nimic : „Aici, ai avut dreptate !” Și Patriciu : „Nu e aici, am dus-o în sala cazanelor, nu e nimeni aici, nici un martor.” Și Haralamb : „Ce nevoie ai de martori ?” Și Patriciu : „Eu n-am nici o nevoie de martori.” Sta la patru pași de mine : și grebla cu dinți murdari înfipți în țărîna, rezemată cu coada de butie. Și Patriciu : „O să mori, n-o să mai vindec pe nimeni.” Și Haralamb, mîncînd struguri și venind spre el : „Ce glume bu-

ne !” Și Patriciu a scos pușca de la spate și-a îndreptat-o ușor spre pieptul profesorului ; n-a ajuns țeava pînă în dreptul pieptului, s-a prăbușit în țărîna odată cu Patriciu, îl lovisem cu grebla în cap. L-am mai izbit o dată din teamă c-o să se ridice și sîngele i-a izbucnit pe nas și pe gură și cred c-a murit în aceeași clipă. Și apoi l-am luat în brațe și l-am aruncat cu capul înainte în butia unde pisica se umpluse de must. Și-am pus în gura butiei acea punte de lemn care o închide, vrana, și Patriciu se află și acum acolo putrezind în vin. Am greblat nisipul ca să nu rămîna nici o urmă de pași.

— Totul e foarte clar, tu ești criminalul, l-ai omorît fiind elevă, acum nu știi cîți ani, pe numitul Patriciu cu care și tu și eu ne-am întîlnit nu de mult la meciul Dinamo Turnuvechi — Știința Cîmpuleț, l-ai lichidat deci pe omul care odată mort a mai supraviețuit cîțiva ani buni morții sale. E un caz interesant, în orice caz. Ce rețin eu însă, și asta e important, este dorința ta de a-l face să nu mai existe, nu să moară, să nu mai existe. Fiindcă e clar că tu l-ai omorît în vis și tot în vis l-ai băgat în butie ca să se topească acolo, odată cu numele lui. Așa ai fi vrut să se-ntîmple, mai ales după dispariția lui Haralamb. Probabil te-ai gîndit că Patriciu l-a mințit încă o dată pe Haralamb că te afli în pivniță — și de data asta nici tu te-a mai ținut pe tine acolo, poate erai chiar în sufragerie și ei s-au întîlnit pe coridor sau în cancelarie și au venit împreună să te caute și atunci, în timp ce Haralamb a mers printre butoaie să te găsească, Patriciu i-a făcut de petrecanie. Și nimeni n-a putut afla niciodată nimic. Doar tu, în vis, sau peste ani trează, ai găsit că așa s-ar fi putut petrece totul, și ca să repara ce se petrecuse, să oprești ce mai era imposibil de oprit, te-ai intercalat în această istorie, ca să zic așa, cu o secundă înainte de clipa fatală : încercînd să oprești moartea profesorului, prin moartea lui Patriciu. Era singura soluție. Asta înseamnă acum că atunci asta ar fi fost singura soluție. Mai ales din punctul tău de vedere : tu erai la o vîrstă, și biologică și de înțelegere, cînd o crimă nu putea fi suprimată decît printr-o altă crimă. Tu n-aveai cuvînt, nu știai să te bați cu cuvîntul, sau poate că nici n-ai fi putut să învingi cu cuvîntul nimic, din moment ce și Vasile și taică-tău pierduseră întotdeauna din cauza vorbelor, nu a faptelor. Înseamnă că vorbele erau blestemate, n-aveau nici o importanță, sau aveau o importanță grozavă, adică exact așa cum viața nu este făcută să fie. Tu voiai să nu mai existe

Patriciu și după ce l-ai pocnit cu grebla în cap în vis sau în gând și l-ai aruncat în butia cu vin și-ai considerat datoria terminată și te-ai obișnuit cu el viu. Dar cu acest fel de a lichida ce nu ne place nu se rezolvă nimic. Din contră: Haralamb a pierit fără urme. Și nu înseamnă aproape nimic amintirea bună ce i-o porți. Cu amintiri frumoase sîntem niște bieți conformiști. Această amintire e o scuză, cum și visul că l-ai terminat pe Patriciu este tot o scuză. O himeră. Patriciu a trăit, și poate mai trăiește.

— Nu mai trăiește.

— Posibil. Dacă nu l-ai omorît atunci și l-ai omorît de cîteva zile, poate chiar aici în pivniță. Sînt în stare să te cred, dacă vrei. Să zicem că te-a chemat să vizitați împreună școala unde-ai învățat și cum nevastă-sa e în spital el te-a adus și aici în pivniță și singuri v-ați amintit de vremuri trecute și în numele acelor amintiri și acelor clipe cam neclare pentru amîndoi el ar fi dorit să se-ntîmple ce-a simțit atunci, deci să se-ntîmple acum ce-a simțit cu ani în urmă, dovadă că n-a uitat. Să vă iubiți, zis mai pe șleau. Și și-a propus, mai întîi cu limbajul acela al mîinilor, și tu aflîndu-te exact aici unde cu ani în urmă ai simțit că l-ai putea omorî pe Patriciu ai dorit să se-ntîmple ce-ai simțit atunci, dovadă că n-ai uitat ce-ai simțit și că sentimentele sînt mai puternice decît fapta, de vreme ce o faptă întîmplată sau nu e imposibil să șteargă un sentiment. Așa că în momentul cînd voi aici vă aflați fiecare cu gîndurile și sentimentele sale s-a petrecut ce era mai important: adică a învins sentimentul, să-i zic așa, cel mai puternic. Deși nu e un sentiment: să ucizi. Nu, nu e, e o nebulie, o pierdere a minții, sau, din punctul tău de vedere de-atunci, singurul fel de a face o dreptate printr-o nebulie. Aici e grav, și nu doar pentru numele tău, ci pentru anii tăi de-atunci și pentru clipele școlii tale de-atunci că echilibrul nu se putea înfăptui decît printr-o nebulie. Deci a învins cine nu putea trăi altfel decît procedînd așa cum simțea. Aici se potrivește verbul a simți. El putea în locul tău s-o aducă după ani și pe Nuța Dobrescu sau pe-o altă fostă elevă, tu nu-l puteai decît pe el omorî aici. Singuri, voi doi, deci aici, fiecare cu ale sale, total străini erați de fapt. Ce voia el tu nu voiai și ce voiai tu el nu-și putea închipui. Nu-și putea el închipui că tu lîngă el o să-l vezi pe Haralamb și-o să și se pară că el vrea să-lucidă pe Haralamb și ca să-l salvezi pe Haralamb tu o să-i

dai lui în cap cu grebla. El știa că Haralamb e mort, sau dispărut, în orice caz pentru el profesorul acesta nu mai exista. Adică nu se mai temea de el. Pentru tine Haralamb nu putuse muri — el fusese obligat să trăiască sau el înviase în mintea ta ca să-l poți apăra așa cum nu putusei să-l aperi în realitate. Și l-ai lovit pe Patriciu în moalele capului. Da, așa a fost, zici tu. Dar nu este așa. Tu nu trebuie să confunzi cu altceva ce înseamnă de fapt cuvîntul ipoteză. Eu te-nțeleg, dar nu te cred. Eu nu mă bazez pe vise, ele doar mă pot ajuta...

— Și atunci pentru ce m-ai adus aici?

— Ori să-l găsim pe Patriciu viu, ori să-mi spui unde și cum a fost înmormîntat armăsarul Irod, calul...

— Hai mai bine să-ți arăt unde-a aruncat Patriciu pisica moartă... În butia asta cu vin, care era a lui... Și vinul l-a vîndut... Ai o lanternă? Uite, am dat vrană la o parte, pe-aici poate intra în butie și un om, nu numai o pisică. Vrei să vezi cum fierbe mustul? Luminează cu lanternă... Poftim...

— Nu mă interesează mustul.

— Ar trebui să te intereseze. El distruge totul, orice urmă. În toamna următoare — la un an adică de la moartea pisicii — Patriciu m-a băgat în butia asta s-o spăl. Noi, fetele de la internat, spălăm toamna butiile. Ne dezbrăcam în pielea goală și intram cîte una într-o butie și frecam doagele cu peria de mătură și cu mătura și rîcîiam doagele cu cuțitul pe unde se întărise poighița aceea pe care o lasă comina și care acrește mustul viitor și vinul viitor de n-o dai afară. De la baie venea apă caldă și rece pe furtun și fetele care ne dădeau gălețile cu apă în butie erau tot atît de goale ca și noi, deși cînd eram trimise în pivniță pentru treburile astea ni se spunea să rămînem cu lucruri ușoare pe noi. Nu rămîneam. În butie cîntam și cele cu furtunul cu apă caldă ne stropeau și pe noi și în butie ne bălăceam și chioteam. Și scoteam capetele pe vrană afară, din fiecare butie un cap de fată și rîdeam una de alta de cum eram pătate pe față de albăstreala vinului. Și luminam c-o lanternă butia să vedem mai bine doagele unde sînt lovite de mucegaiul acela vînat și trebuie să-ți spun că ne plăcea grozav, și și mie îmi plăcea grozav să ne luminăm pulpele și pieptul cu lanternă în întunericul acela oval în care ne aflam. Și în acele clipe, toamna, simțeam cel mai exact cu cît am crescut în toate, cu cît eram mai aproape cu fruntea de susul butiei, sau cum stăteam mai aplecate în acel întuneric ce

mirosea a vin. Mă lipeam cu șoldurile și cu spatele de doage și poșghita ce-o lăsa vinul acolo era lunecoasă și cădeai cu tălpile în sus și totul era ciudat și vesel. Și în toamna de care vorbesc, cîntînd în butie am călcat peste ceva tare și cînd am lunecat cu lanterna am văzut niște oscioare împrăștiate și nu m-a scuturat spaima decît cînd am zărit și capul pisicii : ce mai rămăsese din ea, niște nimicuri vinete de vin. Dar groaza a venit gîndindu-mă că l-aș fi putut găsi acolo pe Haralamb. Am ieșit afară din butie și fetele m-au spălat cu furtunul și eu n-am scos o vorbă și noaptea l-am visat pe profesorul de istorie încrunțat. Atunci am fost sigură că Patriciu l-a omorît și l-a băgat într-o butie ca să i se piardă urma, cum s-a și întîmplat. Uite, asta e butia în care am găsit pisica. De ce nu-l cauți aici pe Patriciu ? Ține lanterna. Poate și de el a vrut cineva să se scape, să nu mai rămînă nici urmă din el și l-a băgat aici. Oasele lui pot fi scoase oricînd, nu-i nevoie să spele fetele aici, cel care l-a băgat aici ar putea să-i ia oasele într-o traistă cînd n-o să mai fie decît oase. Și nici nu putea mortul. Hai, privește.

— Nu privesc, știu. Am fost și ieri aici. Am privit în toate butoaiile și butiile. Este exact : în asta pe care mi-o arăți se află un cadavru.

— Da ?

— Da. Dar asta nu înseamnă că este al lui Patriciu. Ți-am spus c-am primit niște anonime. Prima, și cea mai importantă, mă înștiința că o să găsesc în burta unui cal ce-am și găsit. Anonimul voia să-mi cîștige încrederea ; mi-a dat nu detalii sau bănuieli, certitudini. Avea neapărată nevoie de mine : deci se afla în pericol. Voia să-mi spună și cine a fost asasinul tatălui meu. Dar de ce a tăcut el atîta timp ? Fiindcă s-a aflat la adăpost. Asta înseamnă că exista cineva mai puternic decît el care-l amenința cu moartea. Sau că-l denunța pentru o faptă abominabilă. El voia să-mi cîștige încrederea, ca să-l pun la adăpost. Cum ? Prin neutralizarea celui ce-l amenința. Eu cred că Patriciu mi-a scris aceste scrisori. Și iată de ce : tu mi-ai povestit mai de mult de armăsarul pe care l-ați vîndut școlii. Cînd am descoperit în burta calului scheletul unui om m-am gîndit imediat la armăsarul vostru. Mai știam de la un evreu unghur, Kalman, că în timpul războiului într-o pivniță au intrat toți soldații pe care războiul i-a purtat prin acele locuri. Era un vin renumit și în orele de pace nimeni nu s-a

dat în lături de la un pahar cu vin. Ce e grozav e altceva : că după război, după foarte mulți ani, în această pivniță parăsită de proprietar și închisă prin patruzeci și cinci au intrat sătenii și într-o butie uriașă au găsit un schelet de om, în vin. Și n-au știut și nu se știe nici astăzi ce nume și ce nație avea omul ce-a pierit acolo — de bună seamă un soldat, căci dintr-un gradat poate se mai păstrau ceva tinichele. Anonimele m-au făcut să caut omul care era cît mai aproape de trei elemente ce s-au încrucișat într-un timp apropiat de moartea vărului : elementele, ca să le zic astfel, erau : Haralamb, armăsarul și soldatul necunoscut. Patriciu era omul. Kalman fusese cu Patriciu după război în satul cu vin renumit ca să cumpere carne și ouă pentru internatele unde erau administratori. (Kalman, la liceul de băieți, Patriciu, la școala voastră). I-am făcut zilele trecute o vizită lui Kalman și l-am întrebat tam nesam ce crede el despre fascism. În primul moment n-a știut ce să-mi răspundă, apoi a început să rîdă cu hohote, ca un nebun. „Ce ai ? m-a întrebat, ce te-a apucat ?” „N-am nimic, i-am răspuns, dar eu n-am înțeles niciodată resorturile adevărate ale fascismului, spațiul vital nu mă satisface, rasa pură mi se pare că nu acoperă nebulonia fascismului. Nu înțeleg, i-am spus, asta-i tot, nu înțeleg și-aș vrea să înțeleg mecanismele acestei terori și acestei neomenii — și nu-i înțeleg pe cei ce-au intrat în joc, mai ales că ei cu timpul și-au dat seama despre ce este vorba. Cum de poate orbi lumea dintr-o dată ?” „Din luciditate, mi-a spus Kalman, și-au dat seama aflînd totul că sînt complici și i-a apucat disperarea și din acest sentiment care nu e altceva decît neputința și spaimă au pactizat, s-au împăcat cu tot ce era, nemaigăsind o altă soluție. Asta e disperarea, să te lași dus ca de o apă și deci să fii de acord cu faptele unora — și de a nu căuta și de a nu găsi tu o soluție a ta, salvatoare. De fapt, a nu gîndi, asta e temelia tiraniei : așa intră ea în casa și sufletul tău, bazîndu-se pe acordul tău, pe luciditatea ta, care zici : asta e situația !” La această replică a lui mi-am adus aminte că tu mi-ai spus de cîteva ori că Patriciu toată viața lui a fost un ins disperat și l-am întrebat pe Kalman brusc ce părere are despre Patriciu. „E un bun organizator”, mi-a răspuns. „Și el e un disperat”, am zis eu. „N-am observat, mi-a zis Kalman. Adică am observat ceva, dar asta n-are nici o legătură cu fascismul”. „Ce poate să dea disperarea în cazul lui ?” am insistat eu. „Nu știu”, mi-a zis. „Crezi că e cinstit ?”

„Ca administrator?“ „Ca om.“ „Aș vrea să cred că da, a zis Kalman, altfel nu se menținea atâția ani...“ „Crezi că numai prin cinste se poate menține cineva într-un post administrativ?“ „El a fost într-o vreme și profesor — era lipsă de profesori atunci — apoi a ajuns ce fusese la început. Dar de ce te interesează de e cinstit? Ai vrea să nu fie?“ „Aș vrea să fie“, am zis. Deși, dragă Aurelia, ca să fiu sincer, cinstea lui nu i-ar folosi decât lui. Dacă Patriciu e cinstit cu adevărat el n-are de unde să știe de moartea tatălui meu — ar fi spus-o pînă acum, de era cinstit — și n-are de unde să știe de povestea cu Haralamb și cu armăsarul dezgropat de mine în cimitirul de animale. Dacă e cinstit, n-are de ce să fie în pericol acum și n-are de ce să-mi scrie epistole anonime. Mi-ar vorbi; nu, mi-ar fi vorbit. Nu, le-ar fi vorbit altora, mai de mult. De e cinstit, nu e mort, n-are pentru ce. N-are cine-l amenința. Și eu cred că e cinstit și trăiește. Deși aici stau în cumpănă: trăiește, fiindcă altfel n-aș mai primi acum scrisori anonime, ele ar fi trebuit să încezeze odată cu dispariția lui. Trăiește, dar e oare într-adevăr cinstit? Dracu știe. I-am făcut o vizită soției lui la spital. I-am spus că e plecat într-o delegație la Suceava să contracteze carne de vită pentru internat. Nu m-a crezut, deși nimeni n-a înștiințat-o că el a dispărut. Pur și simplu nu m-a crezut, ca și cum orice ar fi făcut el nu era de crezut. Nici de trăia. Sau nici de murea. Mi s-a părut ciudată sau cam nebună. Mi-a zis: „Sînt gravidă și am să-l nasc pe Isus Cristos.“

— Și ce i-ai răspuns?

— Am întrebat-o ce știe despre farfuriile zburătoare. „Niște prostii, mi-a răspuns, minciuni gogoșate. Ce nevoie avem noi de farfurii zburătoare, de o altă lume, lumea e una, de ce să fie oameni în farfurii zburătoare, noi credem că și noi putem pune oameni în rachete și-i putem transforma adică în marfă și trimite cu marfarele astea de rachete unde? Să nu ne mințim cu o altă lume. Lumea e aici, s-a înrăit și-o să-l aduc pe Isus Cristos s-o îndrepte.“ „De ce e rea lumea?“ „Pentru că vrea să fie rentabilă și ultima suflare.“ „Cum adică?“ „Bine, orice mort să-ți fie ție de folos. Asta e legea lui Irod. Dar toți sînt tâmpiți și n-au înțeles nimic din legea asta: că cu cît omori mai mulți nevinovați, cu atît ești mai înfrînt, căci Isus Cristos, care e adevărul, nu moare. Oamenii mor, dar adevărul nu moare.“

Și cum legea lui Irod nu le intră în cap, trebuie să-l nasc pe Cristos ca să vadă că unii nu-l pot omorî. Trebuie să-ți spun că din vorbele ei nu părea chiar nebună. Mai degrabă își bătea joc de mine. I-am zis: „Am auzit de-un armăsar care se numea Irod“. M-a privit lung. I-am zis: „Am vorbit ieri cu Moise și mi-a spus că i-ați spus ce mi-ați spus și mie acum și el v-a spus ce v-am spus și eu acum: c-a existat un armăsar Irod.“ „Și ce-a mai spus Moise?“ „Nimic. Decît că armăsarul Irod a murit fiindcă mîncase prea multă lucernă și băuse apă multă; s-a umflat ca o bute și-a crăpat.“ „Mi-e sete“, a zis și-a băut apă și s-a culcat. Armăsarul lui Vasile a plesnit așa cum a zis Moise, dar mă întreb: n-a fost obligat să plesnească, nu i-au dat intenționat lucernă și apă? Eu cred că da. Și iată de ce. Seara, mort, l-au pus într-un furgonet și în văzul elevelor de la internat l-au spintecat pe burta, bucătarul a făcut asta, cu un cuțit de tăiat porci. Începuse să pută și l-au lăsat pînă a doua zi — să vadă cînd o să-i sape groapa. Asta reiese din ce-am aflat. Eu zic că peste noapte, cum furgonetul se afla în gura pivniței, era posibil ca în burta lui Irod în locul mațelor adunate într-o tîrnă să fie băgat orice; chiar un schelet sau un cadăvru macerat de vin, convins cel ce făcea asta că omul ce avea acum mormîntul în burta calului nu va mai fi aflat niciodată. Îți mai amintești a doua zi dimineața ce-ai aflat despre Irod?

— Nu mai era în curte, fusese peste noapte dus în cimitir și îngropat, pe lună, că prea puțea, a zis bucătarul.

— Da, dar nu bucătarul l-a îngropat, el s-a-mbătat ca un porc și a adormit tun. Cine l-a îngropat, Patriciu?

— Nu. Noi, elevelle. Erau ferestrele deschise și mirosul nu ne-a lăsat să dormim și-am ieșit spre dimineață în cămași de noapte și-am tras furgonetul afară din curtea internatului și l-am dus pînă în cimitirul animalelor și l-am lăsat acolo și cînd ne-am înapoiat l-am întîlnit pe Patriciu în cămașă de noapte cu rîuri, furios c-am plecat desculțe; c-o să urle tot Cîmpulețul cum am ieșit noaptea dezbrăcate pînă în cimitir... Și ca să ne pedepsească măcar ne-a pus să-i sapăm groapa lui Irod și noi n-am vrut... Ne-a rugat să-i dăm atunci lui ajutor, și i-am dat... El și-a luat o pereche de pantaloni și-a săpat groapa aproape singur... E nisipos pămîntul... Și l-a-mpins pe Irod de pe furgonet în groapă — și de era ceva în burta calului s-ar fi văzut, doar în cadere i-am zărit coastele pe dinăuntru... Nu era nimic...

— Normal, cine avea de gînd să facă ce-am presupus eu, ar fi fost tîmpit să umple burta lui Irod cu un schelet și să meargă să se culce. Așa, că voi l-ați îngropat, totul era excelent. În veci nimeni nu putea să presupună c-a fost pus Haralamb în burta lui Irod. O găselniță extraordinară : să fie spintecat calul, lăsat să pută și îngropat de-o grămadă de fete. Chiar desculțe. Voi l-ați lăsat pe Patriciu acolo...

— Da...

— Și el a venit după voi cu furgonetul și-a dus și tîrna plină cu mațe.

— A dus-o tot împreună cu noi, rîzînd de noi că n-o să mîncăm cinci zile de putoare.

— Perfect. El putea să mai facă o tură singur cu furgonetul... Sau în noaptea următoare... Sau... Ce părere ai ? Spune. Putea să fie altcineva ?

— Poate este alt cal acesta pe care l-ai dezgropat.

— Poate, dar este același om în el, Haralamb. Alt om nu putea să fie. Haralamb ! Și dacă Patriciu este autorul scrisorilor ce le-am primit, voind să-mi cîștige încrederea, înseamnă că el e și autorul sau martorul principal, sau cel puțin secundar al morții profesorului de istorie. De nu, nu mi-a scris el scrisorile. Atunci cine mi le-a expediat ? S-ar putea să fie, să zicem, Moise. Și pentru ce ? Ca să le consider venind din partea lui Patriciu. Și pentru ce ? Ca să-l pot găsi apoi pe Patriciu în butie și să-mi întrec la cap și în cap că trebuie să mă las păgubaș, să las în plata domnului povestea cu Horia Dunărințu dacă nu vreau să beau din vinul sfînt gustat de administrator. N-am nici un motiv să-l bănuiesc pe Moise, nu îl bănuiesc fiindcă știu că el întotdeauna a lucrat prin altcineva. S-ar putea să nu fie Moise. Dar cine ? Petru Ionescu ? Tu ? Kalman ? Petra ? Cine ? Și de ce ? Mai este o ipoteză : să le fi scris Patriciu, ca să-mi cîștige încrederea : ca eu să ajung în pivniță să-l caut pe el ca să-mi spună adevărul despre Horia Dunărințu și eu să fiu băgat în butie și apoi într-un armăsar și povestea să se închidă pe vecie. Și a lui Horia și a lui Haralamb, și a mea. Asta e cea mai plauzibilă ipoteză. Eu am venit în prima zi să caut în pivniță pe Patriciu care în epistolă n-a spus că-l cheamă Patriciu — și nu mi-a ieșit nimeni în întîmpinare. Dovadă că s-a temut de mine. Sau a crezut că vin cu ajutoare. N-a apărut acel om misterios nici cînd am venit chemat de a doua scrisoare. Nici acum, cînd sînt cu tine. Doar dacă nu

cumva tu ești autoarea scrisorilor. De ce taci ? În a doua epistolă, ce mă invita aici, mi s-a spus c-o să-l găsesc pe Patriciu în vin. Deci nu putea să-mi scrie el această epistolă.

— Sau putea, voind prin propria sa moarte să te convingă că nu te-a mințit.

— Cu ce nu m-a mințit ? Doar nu mi-a spus nimic : nici dacă Haralamb era cel aflat în cimitirul de animale, nici nimic despre tatăl meu. Anonimul mi-a oferit probe lipsite de nume, anonime.

— Și de ce crezi c-ar putea să fie ale mele scrisorile ?

— De ce să nu fie ?

— Cînd bănuiești pe toată lumea e un lucru jalnic.

— E o lipsă de certitudini...

— E odios...

— De ce ? Poate tu — să presupunem că tu le-ai scris, i-ai scris în același timp și lui Patriciu, c-o să fie descoperit un schelet în burta lui Irod... Și lui Moise, de exemplu. Și c-o să vin să caut și în pivniță să reconstitui... Mă rog, le-ai dat o șansă de a mă întîlni.

— Și de a te ucide.

— Sau de a se da de gol.

— Dragul meu, toate astea sînt prostii. Fiindcă n-ai primit nici o scrisoare. Cine e prostul care crede că un procuror fiind sesizat de o scrisoare nu pune în alertă un întreg aparat — ce cuvînt !...

— Dar am venit și cu Liliac.

— Dragul meu, glumești. Scrisorile nu există. Decît în cazul cînd ți le-ai trimis singur. Și cînd le-ai expediat și celor pe care-i crezi implicați... ca să-i aduni cumva aici să te-nfrunte... Ori ca să nu vină aici, și atunci să se descopere și mai rău... Da, da, fiindcă de nu vin aici și nici nu raportează — ce cuvînt, doamne ! — c-au primit niște anonime care-i pun într-o postură de, de ce să ocolim cuvîntul, criminali, atunci sînt într-adevăr... Ai lucrat formidabil. Și prima dovadă e c-a dispărut Patriciu. S-a făcut nevăzut. Și tu ai dat a doua lovitură : ai spus c-a fost găsit mort în butie... Și le-ai scris celor bănuți — ca să vină să constate și să răsufle ușurați !... Și poate i-ai scris și lui Patriciu, acolo unde știu că se ascunde, ca să vină să protesteze, că e viu, sau să vină să se vadă mort... I-ai încurcat îngrozitor. Marea ta armă este că te-ai apropiat de ei, pe diverse căi, i-ai cunoscut și te-ai pus în pielea lor... Asta e ! Și acum

ei trebuie să reacționeze, să se unească, sau să încerce să scape unul de celălalt... De sînt mai mulți uniți. Iar dacă doar unul e vinovat, să se dea în vileag... Dar tocmai aici te-ai înșelat, dragul meu. Ei sînt prea lași, n-o să-ți facă jocul... Tu ai cunoaște atunci măcar pentru o clipă adevărul : cine sînt ei, sau el, sau cum a dispărut tatăl tău... Ai cunoaște adevărul. Inutil, pentru că în clipa următoare n-ai mai exista, n-ai mai putea face dreptate. E un orgoliu : să cunoști adevărul, cu prețul chiar al propriei vieți. Ei de-ar intra acum pe ușă și te-ar lichida, i-ai cunoaște, dar la ce ți-ar folosi că-i cunoști ?

— Ai rămîne tu...

— E o iluzie, poate n-aș rămîne nici eu... Și de unde știi că eu nu sînt de partea lor ?

— Presupun... Nu, sînt sigur. Și nu ți se pare ție că ar fi un lucru jalnic dacă n-aș fi sigur că nu toată lumea poate fi bătută ? Cine privește căutările mele cu neîncredere și chiar cu suspiciune dă dovadă de o ușoară slăbire a minții, de o neplăcută tulburare a caracterului și e neplăcut pentru mine să văd cum alții nu vor să vadă că adevărul are un farmec al său pe care dacă nu-l cauți nici n-o să-l găsești și de nu-l cunoști la ce mama dracului mai spui că iubești viața și-ți place să mănînci o halcă de porc și să te duci cu o muiere în păturile ei — toate astea sînt atunci minciuni, nu poate exista o plăcere mărunță și un farmec mărunț al vieții decît la oameni mărunți. Adevărul cuprinde și toate cele mărunte ale vieții, normal, dar de ce să nu cuprindă chiar esențialul, adică chiar viața și moartea, țara, conștiința, nu ? Cine se izolează de căutările mele — și slavă domnului sînt destui care nu o fac — se rupe de mine și eu aș spune că devine dușmanul meu, căci eu îmi caut tatăl și cine nu mă ajută să-l găsesc în cel mai bun caz e un nepăsător și un dobitoc. Eu vreau să înțeleg lumea și rosturile ei, să văd ce s-a întîmplat cu învățătorul Dunărințu în acel timp ce se schimba, ca și experiența lui să-mi fie de folos, căci nu e bine și aș putea spune chiar că e rău cînd viața tatălui nu-i folosește aproape deloc fiului — și fiul învățătorului Dunărințu sînt eu. Cine e cel mort în burta acestui cal, tatăl meu sau altcineva ? În orice caz e un om și atunci el poate fi tatăl meu, dar chiar de n-ar fi el, cum sînt sigur, el este un ins născut în această parte de țară și e unul dintre copiii acestui pămînt. Sigur că eu acum caut adevărul și în burta cailor

morți și poate că în această căutare a mea dau adesea de lucruri murdare, de putregai și de ce nici nu-ți trece prin cap, dar asta nu înseamnă că ele mă vor opri să scormonesc (uite un verb tîmpit) pînă cînd voi găsi ce caut, cum nu înseamnă că eu cred că aceste murdării înseamnă altceva decît niște murdării ale unora ca Moise — și eu nu confund pe Moise cu o revoluție, el nu definește o lume și o revoluție, el e doar o excrescență a unui proces complex care a fost revoluția. Moise n-a avut nici un Dumnezeu, nici o credință, dacă vrei, decît credința în burta lui și în ce-i mai jos omului de propria sa burtă și n-a urmărit decît interesul acestui Dumnezeu al său personal (îți place formularea ?). Dar revoluția a înlăturat lucruri mult mai grave și ai văzut că o excrescență ca Moise a fost lichidată chiar de revoluție. Eu vreau să aflu adevărul : căci e un alt adevăr care zice că cei care nu învață din experiența trecutului pot ajunge acolo încît să trebuiască să repete această experiență — și noi nu trebuie să mai repetăm această experiență, înțelegi ? Dar de nu înțelegem trecutul nici n-o să putem învața din experiența lui și eu, de nu descopăr și nu înțeleg drumul tatălui meu, n-am cum să învăț adevărul și nu altceva din acest drum. Și repet, căutîndu-l și în burta calului acesta mort pe tatăl meu voi găsi lucruri ce nu țin de esența aceluși timp, dar și murdăria și boala și zoaia te învață să prețuiești viața și farmecul ei. Mie nu mi-e frică de cei care se uită cruciș la mine acum și care-mi doresc moartea, nu mi-e frică nu pentru că sînt inconștient de ce pot ei să-mi facă, nu, încrederea mea vine din încrederea tatălui meu care a spus lui Moise odată : „Moise, dacă mă omori, o să fie mai rău pentru tine pentru că o să fii mai periculos ca mort. Cum o să justifici tu moartea mea, tu Moise ? Ce o să minți ? O să strig din mormînt și mă vor găsi copiii mei și nepoții mei și n-o să ai nici o justificare pentru fapta ta, nici una“. Moise m-a făcut pe mine pisică, a zis că degeaba caut în trecut să văd prin întuneric ca o pisică ce a fost, că tot n-o să văd nimic în întuneric. Vezi aici Moise a greșit de două ori. În primul rînd : pisica vede și prin întuneric ; și în al doilea rînd — adevărul nu este întuneric chiar de este învăluit de ani. Iartă-mă că ți-am spus atîtea, chiar aici în pivnița unde ne-ar putea aștepta moartea. O să-ți mai spun doar două vorbe ale tatălui meu : nu știu cînd le-a spus și unde, cred

DOUĂ SUTE DE ARDEI

că venind din război, dar n-are importanță, e chiar mai bine
că nu știu cu ce ocazie le-a spus, fiindcă nu-i bine ca vorbele
să fie legate de ocazii și să devină normal ocazionale, a zis :
„Iubiți-vă poporul fiindcă el este veșnic”. Vezi, asta e tot
ce-a spus, dar aș vrea să înțelegi că poporul nu sîntem doar
noi sau cei ce vor urma după noi, ci și morții noștri, toți cei
de acum și dintotdeauna, cu adevărul lor cu tot.

— Să lăsăm vorbele... Ei n-o să vină acum, doar știu că
la poartă sînt Ionescu și Liliac...

— Ba nu, acum au să se arate... Ionescu și Liliac sînt un
alibi, că ei n-ar putea veni aici... Dar ei sînt aici.

— Asasinii tatălui tău, ai lui Haralamb și ai tăi... Mă
faci să rîd.

— Rîzi !

— Liniște, se aud pași... Auzi ? Vine cineva... Uite, se
deschide ușa... Cine e acolo ? O să ajungi într-o burtă de
cal...

— Cum ? întrebă Tică.

— Domnilor și doamnelor, vă rog să nu vă enervați, n-aveți nici o vină, nici măcar una singură : vinovatul sînt eu, cu toate că, vă rog să mă credeți, nu știu ce vină am, sau încă nu știu cu ce sînt vinovat. Poate că totul este o părere, de-a mea, poate, oricum, mă aflu întins pe spate și vă aud cum vorbiți și cum nu mă luați în seamă și cum vă vedeți de treburi și încerc să vă înțeleg și încerc să nu vă înțeleg. Ce e sigur e că și eu sînt om, cel puțin așa cred, nu, sînt om, nu sînt un animal, cel puțin pînă acum nu m-am transformat într-un animal și nici n-am fost cîndva altceva decît ce sînt, un om, cu două picioare, cu două mâini etc. Stau culcat pe spate și vă aud și voi nu mă auziți și asta mă amuză, dar trebuie să recunosc că de la o vreme mă și îngrijorează. Oare mă considerați mort ? Sau nu mă vedeți ? Oare sînteți orbi ? Tot ce simt eu este straniu : mă aflu întins pe spate pe ceva neted și mirosind a brad și nu e pat scîndura pe care stau și nici laviță nu este. Și în dreapta mea ating cu dreapta ceva geluit și în stînga ating cu stînga tot ceva geluit și cu tălpile ating tot ceva ce pare geluit și deasupra mea stă ceva ca un capac geluit și am strania impresie că mă aflu într-un sicriu. Sigur că nu aș putea să vizez că mă aflu închis de viu între patru scînduri. Nu vizez, de vreme ce nu mă sperii și nu țip și nu mă trezesc din acest coșmar. Nu mă trezesc, adică nu se schimbă deloc locul unde mă aflu, cu toate că bat cu tălpile în acel ceva geluit de lîngă tălpi. Rămîn tot unde mă aflu, și în aceeași stare : treaz. Am destul aer, sau suficient, oricum nu-mi lipsește. Nu simt nevoia să mă ridic în picioare, sau poate că nici nu pot să mă mai ridic în cum se spune două labe. Ce rost ar avea ? Trebuie întîi să stabilesc

ce se întâmplă cu mine. Nu mi-e foame, nici sete, ceea ce denotă fie că nu de mult mi-am îndestulat trecătorul meu trup cu materia necesară îndestulării materiei care sînt, fie că mi-am pierdut instinctele și poftele și deci am ajuns ceea ce sînt și n-am fost. Oricum, această serie de întâmplări — lipsa foamei etc., bătutul cu tălpile în acel ceva geluit etc. — devin certitudini și în fața certitudinilor totul se complică sau se simplifică. De auzit, aud, enervant este că voi nu mă auziți, sau nu doriți să mă auziți.

Se poate trăi și așa, nu-i o problemă, se poate trăi oricum. Se poate trăi și fără iubire, vă rog să mă credeți. Mai greu, dar se poate. Se poate trăi și fără lumină. Se poate trăi oricum și muri oricum, nu există aici o lege care să nu admită să-ți duci viața oricum și s-o închei oricum. Îmi amintesc de Calistrat Peralta, de numele lui adunat cu furca din două țări în care neam de neamul lui nu fusese. Crescuse cît un bou, așa i se și spunea, bou, uriaș, bolovănos, bun, bețivan de duminică, sterp după ce trimisese în lume doi băieți. Intra în mină de cînd începuse să fie bărbat și sfîrșise să fie bărbat fără să plece din mină și lipsa asta de bărbăție care nu mai e o lipsă ci o infirmitate și o mare tristețe el ocolea s-o recunoască față de lume, cu toate că nimeni nu-i cerea să urle în gura mare că nu-i mai place patul, adică de fapt că nu-l mai atrage patul și muierea iar atunci cînd ar dori să-l atragă, totul rămîne un simplu gînd și o simplă amintire de tinerețe — nimeni nu-i cerea să recunoască nimic, toți știau adevărul, cei mai în vîrstă îl știau de demult, fiindcă era și adevărul lor, căci și ei se ruinaseră scobind în mină un minereu ce nu se mai termina, iar cei tineri îl știau de la cei bătrîni și mai ales de la femeile ce nu îmbătrîniseră de ani, și-l știau cu un soi de bucurie : că ei puteau împlini în familia lui Calistrat ce el nu mai era în stare, și-l știau și cu un soi de tulburare : că și ei aveau să intre în mină și să stea acolo opt ore zilnic și chiar mai mult și pînă la gura minei de acasă și de la gura minei pînă acasă zilnic cu trenul aveau să facă peste opt ore : și opt ore cu opt ore fac șaisprezece și acest șaisprezece avea să-i facă să semene cu Calistrat și cu neputința lui și cu bețiile lui de duminică și cu jocul lui zilnic de cărți, șaizeci și șase, în vagon, la dus și la întors. Căci viața lui Calistrat Peralta asta fusese : un dus și un întors, din pragul casei pînă în fața peretelui de pămînt, de minereu, mai precis zis, pe care tre-

buia să-l sfarme, inutil să-l sfarme și să-l încarce și să-l transporte la suprafață, inutil fiindcă el, acest perete negru, rămînea mereu în fața lui în picioare, oricîte lovituri primea, ori de cîte ori era învins rămînea tot negru și străin și nepăsător încît Calistrat îl visa în fiecare noapte și cum ziua îl vedea și noaptea îl visa se poate spune că toată tinerețea și toată viața lui el se aflase tot în fața unui perete negru de pămînt. Sigur că mai visa și altceva : visa cărțile de joc, popa de verde, dama de roșu, asul, optarii, șeptarii, valetul, toate aceste colosale dreptunghiuri pe care le amesteca și le servea și le juca zilnic în cele opt ore de mers cu mocănița încolo și înapoi, le visa, da, dar nu le visa numai el, toți le visau — însă despre vise nici nu mai vorbeau între ei, n-aveau de ce, și le știau. Calistrat Peralta pleca de acasă pe întuneric și venea pe întuneric, așa că zilele lui trecuseră fără să le vadă albe și luminoase, el trăise, se poate spune, din prima zi cînd fusese primit în mînă numai într-o continuă noapte și lipsa asta de soare și praful și oboseala din oase și din ochi și zurețea vagonetelor și lumina artificială și mîncarea din brișcă, slănină cu ceapă de multe ori, și înspăimîntătorul și slabul perete de pămînt și dusul și întorsul pe întuneric de colo pînă colo îi seca seră vlaga și cu cît începuse să-și dea seama că se topește în el ceva spaima îl cuprinsese și la început dăduse vina pe nevastă și apoi pe vecini. Însă niciodată nu se gîndise că el e de vină, nu voise să se gîndească o clipă că el care putea să încarce cu o lopată sute de vagonete cu minereu, nu mai avea nici atîta putere cît avusese încă de foarte tînr. Niciodată nu se gîndise, pînă înțelesese fără să se gîndească, dintr-o dată. Sosise pe întuneric acasă și nevastă-sa nu era acasă și el hotărîse să-i dea o lecție de să-l țină minte și ce lecție putea el să-i dea decît o bătaie. Asta era, nu mai putea decît s-o bată. Și luase un capăt de funie și-l udase bine de tot și începuse s-o aștepte. Dar a adormit cu funia în mînă, rupt, sforăind ca de obicei și visînd popă verde și damă verde sau de ghindă, șeptici și nouari și nelipsitul perete care se prăbușea mereu, rămînînd mereu în picioare. Ea venise de unde fusese și se speriască : crezuse că voise să se spînzure. Și-l dezbrăcase, și-l pusese în pat ca pe oameni, să doarmă cu capul pe pernă și-l privise gol ca pe un mort frumos și începuse să plîngă și băgase funia pe foc. Și el uitase a doua zi ce voise, uitase totul în somn și cînd sunase ceasul să plece la mină se trezise fără gîndul

cu care adormise și-și luase mîncarea și cărțile de joc și plecase spre tren cu felinarul în mîna aprins, ca întotdeauna, liniștit și așteptînd să răsară la fiecare colț de uliță felinarele ortacilor săi. Așa că el învață că se poate trăi și fără iubire. Îi rămăseseră doar niște amintiri grozave, de ele nu putea scăpa și ele îl întăreau și-l mai nelinișteau. Și cînd venise războiul nu se înspăimîntase : ceva se întîmplase, ieșise din mină și mai rău tot nu putea să-i fie, era obișnuit cu împușcăturile și cu întunericul nopții și cu viața de sub pămînt și cu moartea care putea să vină oricînd, era obișnuit cu toate acestea și cine este obișnuit cu toate acestea n-are de ce să-i fie teamă. Cărțile de joc erau și aici bune. Începu să doarmă mai mult și începu să se plictisească : avea prea mult timp și era prea multă lumină și prea mult soare și-l dureau ochii. Asta era singura durere și întristare. Incolo, și aici ca și acasă era mereu pe drumuri, într-un drum fără sfîrșit, noaptea și ziua, monoton, încît și aici ca și acasă zilele semănau una cu alta, făcute din drumuri, din joc de cărți, din nesomn, din pămînt scobit, din bubuituri. Toate erau la fel, ieri cu azi, cu alaltăieri, cu acum o lună, cu mîine, încît nu știai dacă azi era ieri sau alaltăieri sau acum o lună, nu știai dacă zilele trec sau nu, nici duminicile nu mai contau, erau la fel cu joile, cu vinerile. Acasă îi rămăseseră duminicile, ele erau ale lui : se îmbăta și făcea ce-i trecea prin cap. Aici nu mai rămăsese nici o zi care să fie a lui. Domnilor și doamnelor, așa începea să vorbească întotdeauna Calistrat Peralta și vă rog să mă scuzați dacă eu dau dovadă de lipsă de fantezie și încep ca el, dar el era un bărbat teribil și e o mîndrie pentru mine că nu i-am uitat vorbele, și nu numai pe acestea, ci și pe altele. Ștînd aici eu în frig și între patru probabil pereți de scîndură geluță și neștiind încă precis unde mă aflu și dacă sînt doar după beție sau sînt chiar mort vă rog să mă scuzați dacă îmi aduc aminte de ger și dacă-mi aduc aminte de Calistrat Peralta, cel care zicea că viața niciodată nu curge ca o apă și nici timpul nu e o apă curgătoare, ci și timpul și viața se învîrt pe loc ca o bășină în turul pantalonilor și că aceleași lucruri întîmplîndu-se și acasă, în timp de pace, și în străinătate în timp de război nu e nici o scofală să trăiești așa, căci e ca și cum ai trăi într-un sicriu mișcător și vertical (aici el murea de rîs) și Dumnezeu, dacă există și nu e o minciună, rău ne-a pedepsit lăsîndu-ne în propria noastră carne ca într-un coșciug și în propria noastră lume

ca într-o groapă de pe un deal și noi rău ne pedepsim rămî-nînd ce sîntem, adică nimic. Trebuie să vă spun că Peralta a murit în Rusia, în 22 noiembrie pe o vreme de cîine în tranșeu, neîmpușcat de nimeni. L-am găsit dimineața înghețat bocnă, acolo unde fusese trimis în recunoaștere și de-abia atunci ne-am dat seama că el putuse muri cu o zi înainte, sau cu o noapte și o zi înainte — timpul fusese la fel de tăios (ca gheara de pisică înghețată te zgîrîia pe față) și nimic nu se întîmplase deosebit în aceste ultime zile afară de încă niște morți și de încă niște răniți, dar și morții și răniții nu mai însemnau pentru nimeni nimic, ne obișnuiserăm că viața este o bagatelă. Doamne, Calistrat Peralta, cum ai rămas tu cu chiciură pe față, ca adormit în zăpada de gheață, frumos ca un ginere, și cum te-a întinerit gerul și cum fruntea ta s-a destins de parcă ai uitat totul, și unde te aflai și cu cine și-ai intrat în moarte ca într-o vîrstă tînă, cu un surîs în colțul gurii, ca visînd la anii de juncan, cum le ziceai anilor tăi petrecuți înainte de însurătoare la o mină de lîngă Baia Mare : acolo era cald sub pămînt, mina era caldă și lucrai în pielea goală și seara și dimineața gazda îți dădea să bei lapte de bivoliță, gros ca smîntîna. Doamne, Calistrat Peralta, cum ai murit tu de fericit, cu un surîs în colțul gurii, plecînd spre un loc cald cum era mina aceea de lîngă Baia Mare unde lucrau și femeii și fete, și ele goale, sau unele numai în chiloți, și cum mergeai tu și te-ntîlneai cu Măriuța, cîrna aia plină de praf de sus pînă jos și cum îi luai lopata din mîna și-o aruncaai într-un loc mai întunecos, ca și cum ai fi vrut să alungi de-acolo vre-o ființă nevăzută sau vreuna văzută ce nu voiai să fie văzută și cum și tu și ea știați că totul e o minciună, că acolo în întuneric nu era decît întunericul și că femeile își vedeau de lucrul lor la locul lor ca și bărbații, în afară de cei care se mai odihneau sau se mai întîlneau în alte locuri cum și voi vă întîlneai plini de praf și găseați un loc pe pămînt în întuneric. Și praful de pe voi se topea și nu-l mai simțeați și în căldura aceea deveneați pe pămînt amîndoi o apă și un pămînt și seara acasă, fiecare la casa lui, ea la a ei, și tu la gazdă beați lapte nefiert de bivoliță și laptele acestui animal barbar și negru ca un drac ce paște bălțile și sărăturile și pe unde alte cu patru picioare animale nu pasc vă umplea de sănătate și parcă în el se găsea toată vigoarea ce se topea în voi în căldura din pămînt. Doamne, Calistrat Peralta, cum ai simțit tu pe gerul

acelei nopți de noiembrie că viața s-ar fi putut trăi și cu iubire, căci asta ai simțit de te-ai liniștit și-ai rămas cu zâmbetul pe buze, ca un mire.

Domnilor și doamnelor, nu l-am putut îngropa cu Horia Dunărințu pe Calistrat Peralta, pământul era ca sticla de înghețat și n-am vrut să-l lăsăm în zăpadă părăsit ca un câine și l-am pus eu în camionul pe care-l conduceam să-i găsim un loc în pământ în altă parte și în altă zi. Și din niște lăzi de muniție i-am făcut un sicriu și o cruce și l-am pus în sicriu în camion și a doua zi când l-am întâlnit pe Moise și i-am spus ce s-a întâmplat, Moise a înjurat de toți dumnezeii și și-a aruncat ceaiul din gamelă cu gamelă cu tot în sus și-am auzit de două ori poc! poc! — când a căzut gamela și când a căzut ceaiul și-am văzut înainte de asta în aer ce n-am văzut în viața mea: făcându-se ceaiul gheață cum ai zice pește. Era vânt cu ger și m-am îngrozit și-am venit lângă camionul meu și când i-am văzut pe soldați jucând sîrba pe loc, tropăind și încălzindu-se în jurul motoarelor de la camioane, am înțeles că mie în cabină îmi era viața ca în rai față de a lui Moise și a lui Horia Dunărințu cu care eram consăteni și care noaptea dormeau pe ce și pe unde dădea Dumnezeu. Era în plină zi și toți în jurul meu forfoteau și răsuflarea ieșea din ei ca un fum și nu le mai păsa de-i văd rușii, uitaseră și să mai vorbească și să se mai gîndească acasă, ori ce trebuie să facă mîine, uitaseră adică și de moarte și de viață și doar trăiau în jurul motoarelor ce duduiau; și mi-am dat seama de-abia atunci ce e războiul, că el te-nvață să uiți totul, și cine ești și cine nu ești; și urcîndu-mă în lada camionului să pun peste Calistrat Peralta niște baloturi de paie să nu fie văzut și să nu înghețe os, mi-am dat seama că eu totuși judecam, deși apoi am știut că judecata mea era absolut timpită, fiindcă unui mort nu putea să-i faci nimeni nimic, și nici n-aveau cum să afle că e în lăzile acelea, și că mai înghețat decît era nu mai conta dacă mai îngheață, gerul nu mai putea lui să-i facă de-atunci încolo decît bine. Au dat rușii chiar în ziua aceea peste noi cu niște tancuri; deodată ne-am trezit cu ei la marginea dealului, dar fie că ei nu ne căutau pe noi, fie că s-au speriat de propriul lor succes c-au nimerit niște inși rebegiți de frig și cu mîinile în sîn, privindu-i indiferent ca pe niște ființe din altă lume, au trecut mai departe fără să tragă un cartuș, și cum nici noi n-am tras nici unul, totul a fost ca o

păreră. A doua zi am mers mai spre nord, apoi mai spre sud, în dreapta, în stînga, înainte, înapoi, ziua și noaptea, pînă peste gît în ger, cu Peralta Calistrat în camion, prin gropi, prin bălți, dormind unde puteai și cînd puteai, ziua și noaptea, oricînd, căci nu mai era zi și nu mai era noapte, era război. Și-a intrat gerul și în cabina mea și mă plîmbam și eu pe pământ, în trap, să simt că am picioare și numai atunci am simțit un frig ca acuma, ca o ciumă, din toate părțile, și în urechi, și în călcîie și în dinți, peste tot, ca și cum propriul meu trup ar fi fost un tron de gheață și așa fi trăit în el ca într-un obiect străin, ca într-o carne străină care nu mă mai ascultă. I-am și spus lui Horia Dunărințu: Vere, așa trebuie să fie moartea, tu să auzi tot și să vezi tot și să nu poți răspunde și să nu te mai poți mișca de la o vreme și cei din jurul tău, care n-o văd pe ea venind și intrînd în tine sau în ei, să-și fumeze liniștiți țigările. Hai sictir! mi-a zis Dunărințu, mișcă-ți puterea din tine, te-ai obișnuit să stai cu curu la volan și cum ai dat cu nasu de ger ai și început să plîngi ca o babă... Mai bine ai căuta în ranța lui Calistrat să vezi de-s acolo ardeii aia ai lui să-i mîncăm la ciorbă. Erau acolo ardeii, înșirați pe ață, mari, roșii și verzi, iuți ca dracul. Maică-sa îi pusese vreo două sute de ardei cînd plecase de acasă, să nu ducă dorul la ciorbă de iuteală și de casă. Calistrat Peralta nu putea mîncă fără ardei iute. Și de la el am rămas cu obiceiul ăsta și eu și Horia și Moise.

Domnilor și doamnelor, le-am zis eu într-o seară, la mine la cabana de vînătoare din mijlocul pădurii, unde sînt pădurar și paznic de vînat, domnilor și doamnelor, le-am zis eu într-o seară lui Horia și Moise, la doi ani după război, punîndu-le dinainte două străchini cu ciorbă de pește, domnilor și doamnelor, astăzi începem c-o ciorbă de crap și la ciorbă ce merge, ei, ce merge, în afară de țuică, hai, spuneți? Și le-am pus la gît la fiecare cîte o hai să-i zic coroană făcută din ardei iuți înșirați pe ață și mi-am pus și mie una și-am pus una și pe speteaza scaunului rămas gol în fruntea mesei, în fața farfurierei aburind ce-ar fi trebuit să fie a lui Calistrat Peralta. Domnilor și doamnelor, să bem întîi pentru Calistrat și pentru ardeii lui care ne-au zăpăcit burțile de trebuia mereu să fierbem zăpadă să le-astîmpărăm, și-apoi să bem pentru burțile noastre, am zis eu și-am ras împreună de două ori la rînd țuică. Era tot iarnă și afară ninge ca în poveștile de Crăciun.

Voi știți, mă, guguștiucilor, unde-a-nvățat Peralta să bage în el draci d-ăștia mici? Acasă, acasă, dar unde le-a prins el gustul? Mi-a spus mie: la pușcărie. Le aducea un gardian, prieten s-a văzut mai târziu cu Calagherovici. Mi-a zis Peralta: Pușcăria se afla în centrul orașului și în orașul ăsta mic și în lumea lui, pușcăria era ceva grozav, de sărbători se plimbau prin fața ei, ca și cum ar fi mers în altă parte la gară să vadă trenurile, sau în port, să privească vapoarele ce nu se opreau — se plimbau prin fața ei și ne făceau cu mâna, deși noi nu-i vedeam. Domnilor și doamnelor, tinerii se plimbau de braț și priveau ferestrele noastre, așa se obișnuiseră. Și într-o noapte de Anul nou când ei se plimbau și cântau prin piață, Calagherovici ne-a zis să scoatem și noi mâinile pe fereastră și le-am scos, ținându-ne pe rînd unul în brațe pe celălalt, căci ferestrele erau sus de tot. Și Calagherovici ne-a spus de ce să le scoatem: că așa văzuse și el odată o mîna scoasă printr-o fereastră de pușcărie și i se păruse că mîna aceea era liberă și vedea orașul pe care omul nu-l putea vedea.

— Dă-l în brînză — dar nu în brînză a zis Moise — pe Calagherovici ăsta, e un escroc!

— Ce-ți veni, l-am auzit pe Horia hohotind de rîs și eu n-am pus nici o bază pe rîsul ăla cum a pus s-a văzut mai târziu Moise.

— Vă amintiți, le-am zis eu, de satul acela părăsit, părăsit în decembrie, căci eram în decembrie când am intrat în el și într-un pod căutînd ceva de-ale mîncării (fiindcă numai în poduri mai puteai găsi uitate ceva de-ale mîncării) și-am dat peste o vacă moartă lîngă doi porci morți? Gerul nu prididise și carnea înghețată bocnă am tăiat-o cu securea și-am fiert-o și Horia s-a întrebant cum dracu de-a ajuns vaca în pod și tot el și-a dat cu presupusul că n-a urcat-o nimeni și s-a urcat ea singură, speriată, ca și porcii, de obuzele ce cădeau zguduind pămîntul în jur, s-a urcat pe scara lată din scînduri să se ascundă, neputînd să sară pe pereți cum au sărit zbatîndu-se pînă la moarte găinile ce le-am găsit sloi într-un coteț — și mai ales neputînd să intre în pămînt, cum poate or fi făcut și șoarecii pe care spaima îi înfundă în pămînt. Neputînd să coboare, tot din spaimă, murise acolo, cu coarnele ieșite prin țigla casei, cu porcii înghesuți în ea, poate chemați la început de căldura ei. Și deasupra lor, sub acoperiș, faguri morți de viespii moarte, cu zecile. Viespiile muriseră demult, ele trăiesc numai o vară

și vara lor trecuse și rolul vieții lor se încheiase, acela de a zbură peste pămînt și de-a munci pentru nimic, pentru că fagurii lor nu sînt faguri și mierea lor nu e miere și toată zbaterea lor și viața lor de un an nu e nimic. Am mîncat ciorbă de vacă, bineînțeles cu ardei iute și ăsta a fost praznicul de patru săptămîni al lui Calistrat Peralta pe care îl aveam tot la mine în camion. Vă amintiți, domnilor și doamnelor, eram hotărîți să-l ducem pînă în țară, dacă nu ne apuca vara în război. Poate se termină porcăria asta, ai zis tu, Moise, sau poate ne dă drumul acasă în permisie. Toți eram legați de Calistrat Peralta și de povestea vieții lui și ne-ar fi părut bine ca mama lui, la care ținuse ca la un Dumnezeu, să-l poată îngropa în pămîntul lui, în grădina lui, acolo unde era înmormîntat și tatăl lui împușcat de jandarmi. Era blînd Calistrat în racla lui, nu cerea apă, nu cerea mîncare, nu se certa cu nimeni, era blînd. Cam așa ar trebui să fie oamenii ca să nu mai fie probleme, a zis nu știu cine a zis, poate eu, poate Moise, poate Horia, nu știu care, că toți eram atunci la fel.

Mult după cina noastră din foișorul de vînătoare, Horia mi-a zis: „Bă ursule, nu te mai cobori în lume?” „Ce lume? Acolo nu-i lume?” „În lume, ursule, în lume, nu în bîrlag”. „Care bîrlag, Horia, acolo am de lucru, cresc căprioare, cresc cerbi”. „Pentru cine-i crești? Cine-o să-i vîneze, cine, ursule?” Și m-a bătut pe umăr și-a scuipat cu sila și-a plecat furios. Pentru ce toate astea? m-am întrebant eu și trebuie să recunosc că astea erau vorbele lui Calistrat Peralta. Era pe la începutul războiului când pe un bucătar de-al nostru, unu Ioniță Capdeerete, din Malovăț, l-a ciuruit o mitralieră ca pe-un sac cu prune. Stătea rezemat pe-un butoi cu apă, ciuruit, și apa ce țîșnea din butoi gîlgîind se amesteca într-una cu sîngele lui și parcă ieșea și din el apă, gîlgîind, și din butoi sînge — și el chiar atunci curăța cartofi, când l-a găurit o rafală din avion. De ce toate astea? a zis Calistrat dar Calagherovici a urlat la el s-aducă niște vată și să vezi pe dracu: i-a înfundat gaurile cu vată și l-a urcat la mine în camion și l-am dus treizeci de kilometri pînă la un avion de-al nostru care l-a dus în țară. Omul e vîna dracului, n-a murit Capdeerete, l-a operat nu știu ce doctor la Viena sau de la Viena și-acum e sănătos tun și Calistrat care l-a căinat e oale și ulcele. Doamne, cît îi plăcea lui Calistrat să rîdă de el și de viața lui: ne povestea și cum

mina îl făcuse neom, de n-aștepta nimic altceva de la viață decât să doarmă, și ne povestea și despre nevastă-sa, cum îl înșela. Se-mpăcase cu gândul ăsta și poate de nu venea războiul se despărțea de ea, deși el zicea că el era de vină, că nu mai avea bărbăție în el și ea era tânără. Eu cred că el era numai foarte obosit, a zis Moise, când i-am făcut praznicul. Dar și muieră aia a lui ce-o avea în ea ? a mai zis și atunci parcă am văzut la el o dorință de-a o vedea și-a o cunoaște, dar am luat dorința asta drept ce putea fi luată — de-a ajunge odată în țară neciuruit ca Ionița. Am scăpat noi cu zile, doar cu urechile și degetele de la picioare degerate, dar iarna a rămas în noi ca o boală dacă nu chiar ca o moarte adormită : cum da spic de zăpadă, mă cutremuram încheieturile. Nu mult după seceta de după război, în iarna când eram șofer la Gălătioan și ne-am ciocnit cu nenorocita noastră de rablă de-un camion, încheieturile nu m-au mai ascultat să virez la timp : și-aveam și o spaimă de polei de care nu mă dezvățasem de pe front. Iarna m-a făcut pădurar, asta e situația, i-am spus lui Horia când mi-a zis urs și de fapt atunci n-am mințit fiindcă nu mi-am dat seama că mint. Unii mint, ca să se vindece, alții nu mint, să se vindece. Depinde pe care-i alegi. Dar când a avut loc acel accident de mașină, n-a fost vorba de nimic pus la cale de cineva. Noi întâi ne-am împotmolit în zăpadă și noroi, în coltul acela al șoselei, lângă cișmeaua de unde se vede Dunărea ca un pește sticlind printre șalcîmi și tufani. E o hoagă grozavă acolo, hoții ce așteptau căruțele spre Turnuvechi să le fure își dădeau drumul cu furtul în brațe pe noadă pînă lângă Dunăre, jos, la cîteva sute de metri și nici dracu n-avea curajul să plece după ei, ca să nu-și frîngă în primul rînd gîtul de vreo rădăcină trăsniță sau de vreun bolovan crăpat. Cu chiu cu vai am ieșit din mocirla aia plină de gheață când ne-am întîlnit cu camionul care cobora : frînele lui nu erau bune pe polei, roțile rablei mele pe polei se-nvîrteau în gol și ne-am izbit și noi fiind mai ușori am luat-o pe dreapta și de nu era un pîlc de șalcîmi pe margine și de nu răsuceam la timp de data asta volanul o luam pe hoagă în jos și chiar de n-ajungeam sigur în Dunăre și ne opream de vreun tufan, Gălătioan tot ca și cum am fi murit în Dunăre rămînea. Aia din camion ne-au tras în drum și în cabină era și Horia și el mi-a zis : „Bă puță, nu murirăm noi tot frontul și era s-o punem de mămăligă aci la cișmea, să bea lumea apă și să ne pună și-o luminare la

cruce“. Și Moise care era cu mine și cu Gălătioan i-a zis : „Măcar ai ceva udeală să bem ?“ „Am o damigeană cu vin, na, gît spart“, și i-a întins vinul după ce-a băut el întîi. Asta a fost tot. Și mai tîrziu cînd a ieșit vorba că era să fie omorît de unii cu un camion Gălătioan, eu am rîs, dar Gălătioan n-a rîs și d-aia am plecat eu de la el și m-am făcut pădurar din nou cum fusesem după război, cînd, rănit la coaste, nu puteam face altceva. Nu m-a supărat propriu-zis Gălătioan, el mereu visa că umblă lumea să-l omoare, m-a supărat Moise : el știa tot atît de bine ca și mine că nimeni nu fusese vinovat în afară de polei și de drumul în pantă și de iarnă, dar el n-a scos o vorbă în apărarea lui Dunărințu. Ca să nu-l supere pe Gălătioan ? Accidentul atunci n-a avut nici o urmare, decât plecarea mea ca pădurar. Ceea ce, domnilor și doamnelor, n-a observat nimeni și n-a deranjat pe nimeni. Și iar i-am chemat eu la o ciorbă după un timp pe Horia și Moise și voiam să înțeleg de ce afurisitul de Calistrat ne spusese nouă adevărul și despre nevastă-sa, nu numai despre război și despre ce nu erau ale lui. Chiar înainte de-a muri, cu două zile, i-am întrebat, v-amintiți ce ne-a povestit, domnilor și doamnelor, despre aviatorul cu mustăcioară ?

— Era dat dracului, a zis Horia.

— Nu-l da dracului, a zis Moise.

— Era dat dracului, asta e.

— Nu-l drăcui, a zis Moise.

— Nu-l drăcui, spun cum era, a zis Horia și-a închinat și-a băut pentru Calistrat.

— Am zis eu : a zis Peralta atunci : domnilor și doamnelor, aviatorul cu mustăcioară a cunoscut-o pe nevastă-mea la biserică, într-o duminică : s-au trezit amîndoi deodată că se închinau în fața aceleiași icoane, și-apoi s-au mai închinat deodată în fața altei icoane... Și tot așa, pînă au ieșit din biserică, fără să-și vorbească, plini de miros de tămîie și cu mirul popii pus în frunte. Comuna noastră, am uitat să vă spun, era destul de mare și dacă bărbații lucrau aproape toți în mină și aduceau bani acasă, copiii și nevestele și bătrînii lucrau la cîmp, toți aveau ceva pămînt. Oamenii nu erau săraci, dar munca era prea multă. Aveam de toate : prăvălii, un restaurant, o popicărie, o cofetărie unde se bea lichior și se mîncea duminica înghețată cu vanilie, o grădină de vară unde se găsea sîmbăta și duminica bere și se trăgeau niște chiolhanuri cu țuică și cu vin la chenzină de se trezeau copiii de țîță din

somn, aveam deci de toate. Toate aceste lucruri fără temei care puteau să te facă să simți că ai de toate și nu-ți lipsește nimic. Ei bine, lipsea aviatorul. Nevastă-mea era tunsă scurt, ca o școlăriță. Adusă de mine din Turnuvecchi în sat tot ce făcea nu se potrivea cu viața din Turnuvecchi, era făcută pentru altă lume, așa că în clipa când a trecut aviatorul pentru prima oară cu avionul peste casa noastră și-a aruncat mii de trandafiri peste casa și grădina noastră ea nu știu ce-o fi gândit, dar eu am fost sigur c-o să zboare cu el în avion. În fiecare dimineață zbura jos, pe deasupra pomilor, și arunca trandafiri roșii... Apoi într-o zi a venit c-o mașină de la aeroportul militar ce se făcuse pe izlaz și a intrat în curtea noastră purtând pe umeri o maimuță. Seara, când am venit de la lucru, nevastă-mea mă aștepta în drum cu maimuța pe umeri. Uite ce-am primit cadou, mi-a zis, e de la circ, mi-a zis, și e blândă, mi-a zis... Și eu n-am zis nimic. Și trei zile m-am îmbătat și m-am dus la o tîrfă din Turnuvecchi care știa să te scoale din morți și nu m-am mai dus la mină și a patra sau a cincea zi când îmi plesnea capul de vin și mă îndopa fata asta cu cafele în patul ei și-mi citea în ghioc, că era neam de țigancă, m-a apucat odată o plictiseală de moarte și am fost sigur că vinul și cafelele și ghiocul și pielea ei neagră n-au nici o importanță, că toate sînt venite din ura mea pe maimuță și pe trandafiri și că n-o să ducă decît la o altă plictiseală cu cafele și cu ghioc și că toate zilele astea ale mele cu pulpă de curcan și cu înghețată și cu ghiocul ei erau aproape exact ca și petrecerile celor de la grădina cu bere din sat, pline de toate, avînd tot ce-ți cerea inima, în afară de liniște. Și m-am dus acasă și cum mă așteptam ea plecase cu aviatorul s-o plimbe prin cer cu avionul și nu m-am supărat : și eu o luasem altuia, unui tehnician dentar. Mă prinsese cu ea în casă la el și-al dracului dințar ne pîndise c-un afurisit de pistol și ca într-o operetă, fiindcă el nu voia să fie înșelat și voia s-o apere și pe ea, că nu e tîrfă — dințar, ce mai ! — mi-a zis că, din moment ce eu o iubesc mai mult decît el și ea mă iubește mai mult decît pe el, s-o iau de nevastă, să n-o las în drum ca pe o nenorocită. S-o iei, mi-a zis, cu cununie, s-o iei, că eu o las. Și-am luat-o. Numai în închisoare, cu Calagherovici, m-am mai simțit așa de gol, aveam și acolo mîncare, apă, țigări, dacă voiam, dar n-aveam liniște. Se putea adică trăi, dar asta nu e totul. Și seara ea a venit cu maimuța pe umăr și mi-a zis

înainte de-a scoate eu un cuvînt : „Să nu protestezi, că din cauza ta mi-am distrus fericirea“. Eu m-am culcat, n-aveam trandafiri, n-aveam avion, n-aveam nici o soluție. Și mi se pare ridicol să fac rost de-o rablă de pistol. Totuși, i-am zis : „Totuși pentru că m-am culcat o dată cu tine când erai cu dințarul să port coarne o viață întreagă?“ Și-am rîs pînă m-am înecat, a zis Calistrat, dar eu cred că nu de plăcere s-a înecat. Poți să ai de toate, poți să faci de toate, poți să și rîzi, asta nu înseamnă liniște. Eu ca pădurar știu ce înseamnă liniștea. Cîteodată cînd n-ai gînduri și căprioarele vezi cum cresc și ninge ca un potop simți liniștea cum te cuprinde. Atunci parcă ești fericit. Dar cîteodată poți să ai de toate în casă, și mîncare, și liniște, și zăpadă, tot ce vrei, în afară de ceva... Și atunci și pădurea și se pare un țarc îngrădit nu numai pentru căprioare. Intotdeauna cînd îmi aduc făină din sat călare pe cal și sacul pus de-a douălea, în fața mea, trec pe lîngă cimitir, vreau nu vreau, cînd am greutate pe cal trebuie să țin drumul și drumul e pe lîngă cimitir. Am văzut-o pe nevasta lui Horia într-o zi cu niște țigani cu lopoți și casmale. M-am oprit. Țiganii săpau, în partea dinspre pădure a cimitirului, chiar aproape de gard. Nu bătea clopotul în sat și n-auzisem să moară nimeni și nici să fie cineva cu un picior în groapă. Am legat calul de-un salcîm și-am intrat speriat : cine-i mai murise nevastei lui Dunărințu, în afara bărbatului ei ?

- Ce faceți aici, bună ziua, am zis.
- Bună ziua, săpăm, au răspuns țiganii.
- Muri cineva ? o întrebai pe ea.
- Nu, îmi răspunse.
- Aha, nu știui ce să zic.

Se opriră niște căruțe lîngă cimitir și țiganii descărcară din ele saci cu ciment.

- Fiare ați adus ?
- Ce s-aducem ?
- Fier.
- Fierul vine cu altă căruță.
- Aha, zise țiganul.

Și veniră alte două căruțe. Le descărcară țiganii. De fapt toate erau căruțe de țigani și cu țigani.

- Ei mă mai ajută, ei nu se tem.
- De ce să se teamă ? am întrebat-o eu.
- Așa.

S-a făcut liniște.

— Apa când vine ?

— Vine cu sacaua, te-apucă grija, zise un țigan către alt țigan.

Și veni și sacaua.

— Cine-a murit ?

— N-a murit nimeni, mi-a răspuns ea. Mai îmbătrânise. M-am bucurat că nu murise nimeni. Mai avea un băiat și o fată, bine că nu era vorba despre ei. Țiganii : zece săpau groapa, patru pregăteau cimentul.

— Îi fac boltă lui Horia.

— L-ați găsit ? am tresărit.

— Nu l-am găsit, dar e bine să aibă și el un mormânt, pentru când l-om găsi. Și-un coșciug, a zis și mi-a arătat spre o altă căruță ce oprise și din care doi țigani luau pe umeri un sicriu nou.

— Da, am zis și-am mai stat o vreme în tăcere și apoi am plecat. A doua zi am găsit-o tot acolo, și a patra zi, pînă ce-au terminat țiganii cavoul. L-au pus o ușă de tablă, legată în bare de fier, vopsită în verde. Au băgat sicriul înăuntru, gol, și-au pus pe ușă un lacăt țigănesc, cît o talangă. Crucea, din lemn, era foarte mică. Am mers cu nevasta lui Horia spre sat, când totul a fost gata, urmași de țigani. E ciudat, am zis, să moară un om de atîta timp și să nu se afle când a murit precis și de ce și unde.

— Nu e deloc ciudat, a zis ea.

— Cine l-a omorît l-a ascuns.

— Nu l-a omorît nimeni, a zis ea. A murit singur... Nu l-ai cunoscut, avea o voință grozavă... Nu mi-a spus nimic, dar am visat cum a murit și eu cred în vise. S-a dus pe malul unui râu sau pîrîu înghețat, era iarnă... Și chiar era iarnă când a dispărut el de-acasă... Și s-a așezat pe gheață, la mal, pe o buturugă, cu capul între palme, și-l bătea luna în spinare... Sta ca pe un scaunel, cu ochii deschiși așteptînd să-l cuprindă și pe el frigul și gheața, ca un nebun... Dar nu era nebun.

— Nu, nu era, dar nu putea să moară așa.

— Așa a murit, pe gheață, cu ochii deschiși, așteptînd... Poate s-a spart gheața, poate l-a înghițit apa, Dumnezeu știe, dar n-a fost omorît, pe el nu putea să-l omoare nimeni ! Nimeni ! Era tare ca un urs.

Domnilor și doamnelor, nu m-am luat după visele ei și nici după spusele ei că el trebuia să moară atunci înghițit de apă, să dispară fără urme, fără mormînt, fiindcă de l-ar fi găsit și l-ar fi înmormîntat ar fi murit inutil. De-l îngropau, murea de pomană, zicea, căci l-ar fi îngropat ca dușman, alții, nu eu, sau și eu și și alții și groapa lui ar fi fost un loc de mereu aducere-aminte că el a fost un dușman, și pentru familie asta ar fi fost o nenorocire : și el știa c-ar fi fost o nenorocire, că i-ar fi nenorocit și cu moartea lui, nu numai cu viața lui. El trebuia să dispară, asta era soarta lui, ca să le redea lor libertatea, înțelegeți, zicea ea, înțelegeți ? Ca băiatul meu și fata mea să poată merge la școală și eu... înțelegeți, zicea ea, înțelegeți ? Să nu-și mai aducă nimeni aminte de el și nici să se știe precis ce-a fost cu el, de-a existat sau nu, înțelegeți, zicea ea, înțelegeți ? N-o înțelegeam prea bine și trebuie să recunosc, domnilor și doamnelor, că o clipă mi s-a părut că spune prostii. Dar apoi m-am gîndit că o femeie căreia i-a murit bărbatul fără să știe cum și unde și de ce poate să spună și prostii și numai un idiot o poate judeca de rău.

Îi mai chemam pe vremuri pe Horia și pe Moise la vînătoare de fazani, mai mult ca să ne întîlnim decît să vînam și, Doamne, ce grozav era să-i vezi doi bărbați în toată firea și care făcuseră de la un capăt la altul războiul cum ocheau prost cu arma de vînătoare și le fugea iepurele sau fazanul sau mistrețul pe sub nas de te apuca rîsul. Erau niște vînători de toată mila, numai gura de ei și poate toate veneau de-acolo că nu erau nici vînători de meserie și nici nu voiau să fie și mai ales veneau toate din neștiința că vînătorea nu cere o pasiune deosebită, cum ar fi vrut Horia, (care și de bătea un cui în gard îl bătea cu o convingere grozavă că trebuie bătut în cap ca să intre pe veșnicie și să lege parul de paiantă pînă o rugini cuiul și-o putrezi lemnul — și la vînătoare nu mergea cu atîta pasiune, că e caraghios, și el știa, să bagi alice cu pasiune într-o zburătoare, și fiindcă știa, nu nimerea, ca un școlar) și nici o lipsă de pasiune, ca Moise (sau tot ca Moise, o punere la punct ! — căci e o negliobie să pui la punct un mistreț, el n-are un punct al lui, toate pădurile și toate pogoanele cu porumb sînt ale lui și tot pe unde poate pune piciorul e al lui) — așa că erau caraghioși amîndoi (și Horia și Moise) fiindcă nu înțelegeau că între tine cu pușca și fazanul care zboară sau iepurele care fuge nu există o legătură nici de dragoste

și nici de ură, nici să ți-l apropii pe cel care zboară sau fuge ca să-l mîngîi sau să-l crești și nici să te răzbuni pe el că zboară sau merge. Și ciorbele noastre cu ardei, cînd puneam burta la cald, după țuică și înainte de vînat, erau grozave, ne aminteam tot felul de prostii și rîdeam. Ce-ai zice, ne-a zis Moise odată, să pună mîna pe niște puști mistreții și fazanii și să dea buzna peste noi la ciorbă și noi să devenim în locul lor mistreți și fazani, hai, ce-ai zice, asta ar fi o vînațoare ideală să ne bage ei cîte un alic sub coadă după ce i-am gonit noi prin zăpadă. Iar Horia ne-a povestit odată o chestie grozavă: nevastă-sa era însărcinată cu Victorița și zicea că noaptea o visează cu codițe mergînd la școală, cu ghiozdan și tăbliță în clasa întia, în prima ei zi de școală, iar ziua o vede, pur și simplu o vede cum se mișcă în ea, mică și vie și neapărat fată, cu semnul ei de fată, vioaie și neastîmpărată și cu părul creț, neapărat negru și creț, ca al unei străbunice de-a ei. Și, domnilor și doamnelor, Victorița așa a și fost, fată și cu părul creț și dată dracului dacă ea pe la trei ani, cînd copiii de-i întrebi ce vor să se facă sau ce-ar vrea ei să-i facă părinții lor zic c-ar vrea să se facă șoferi sau milițieni sau învățatori, sau văcari, ea, Victorița, cînd am întreat-o eu ce-ar vrea s-o facă maică-sa, mi-a zis: aș vrea să mă facă mireasă.

Atunci m-au apucat un fel de draci și i-am spus lui Moise: „Tîmpitul tău de Gălătioan a inventat chestia cu accidentul, lui îi convenea să se spună că dușmanul atentează la viața lui, ca și cum viața lui ar fi fost cea mai scumpă pentru noi și el ar fi cineva ce n-ar trebui să moară și uite că muri Horia care nici nu se știe cum pieri ca și cum viața lui n-ar fi valorat două parale”. „Gălătioan n-are nici un amestec, nimeni n-are nici un amestec aici.” „De unde știi tu, Moise?” „Știu eu”. „Atunci ce-i aici?” „Nu știi”, a zis Moise și eu am zis: „Foarte rău, cineva ar trebui să știe, cine conduce treburile aici sau Cicerone Stoica, cineva trebuie să știe și să răspundă, nu doar să conducă aici ca Gălătioan și să nu răspundă”. „Vezi-ți tu de pădurea ta, ursule, a zîmbit Moise, ce te bagi unde nu cunoști? Poate că Dunărințu s-a dus în serviciu la București, la niște prieteni, s-a dus acolo că prea și-o luase în cap, și-i spusese și lui Gălătioan că nu e bine cică acolo unde conducătorii se numesc singuri în sat sau pe raion și încă în locurile cele mai bune și mai grase, ca și cum, zic eu”. „Lasă,

nu mai zice, am zis eu, hai mai bine să ne pișăm. Și ne-am tras lîngă un brad și ne-am dat drumul pe el.

Dar, domnilor și doamnelor, problema care se pune acum este alta: unde mă aflu și ce-am devenit. C-am fost beat, nu-i nici o îndoială, gîndurile-mi sar dintr-o parte în alta, însă ele merg brambura fiindcă și caută să se agațe de ceva și să înțeleg eu ce-i cu mine și unde sînt în întunericul ăsta care, dacă nu-i moarte și sînt sigur acum că nu e, ce este? Tîmplele mă dor, coastele mă dor, picioarele mă dor, putere n-am să mă mișc, dar nici acasă nu sînt și nici în loc omenesc nu mă aflu, de-i frig ca într-o pădure viscolită, dar nu bate vîntul și-i întuneric ca în gură de șarpe. Tot caut să aflu unde am fost și cine sînt eu și cine-am fost și care au fost zilele, și ultima zi, de-am ajuns aici și nimic și cum trece timpul nimicul rămîne tot nimic. Sînt la spital, degerat și învelit în întuneric, mi-am pierdut vederea, sînt la vreo morgă după vreun accident, a căzut casa peste mine? A fost cutremur, visez, am tifos? Mîntea îmi judecă limpede, dar mi-am pierdut o parte din viață, ultimele clipe, de nu știu să înnod firul, sau poate mă aflu aici fiindcă nu mi-am putut închipui niciodată c-aș putea ajunge aici și d-aia nu pot lega ce-am fost de ce sînt. Și ce-o să se-nîmple? Peste un timp o să se constate că nu sînt în casa din pădure, căci nu sînt, nici în sat, nici în Cîmpuleț, nicaieri, și-o să fiu dat dispărut și-o să aștepte primăvara să se ducă zăpezile și să mă găsească prin vreo viroagă și de n-o să mă afle o să-ncerce mulți, și procuratura, să-mi dea de urmă. Și cazul poate o să-i cadă în mîna chiar băiatului lui Dunărințu și de-o să mă descopere după un an sau zece pămînt eu ce-o să cîștig din asta, dar s-ar putea să nu-mi dea de urmă niciodată, cum nu dau nici de Horia, dacă nici eu nu știu unde mă găsesc. Și de-o să aflu, oare o să pot ieși la lumină, că n-am nici o vlagă în picioare și în mîini și tîmplele mă strîng, de ger sau de băutură, și junghiurile mă săgeată cum mă mișc o secundă. Mort nu sînt, domnilor și doamnelor, poate a fost cutremur, în orice caz de m-a dus cineva aici, cel mult m-a bușit ca să fiu mai ușor de dus și nu ca să mă omoare. Sau am ajuns aici beat sau acuma sînt beat și e noapte de catran și fereastra e deschisă și m-a pătruns frigul? Și scîndura asta geluită ce mă-mbracă ce este? Doamne, parc-aș fi un detectiv care trebuie să descopere unde a dispă-

rut un ins și când descoperă unde este și cine este bagă de seamă că este el.

Ce-ar râde Calistrat Peralta de mine acum, ce-ar râde, lui îi plăceau cărțile cu detectivi și situațiile ciudate, ce-ar râde mai ales de s-ar afla că eu am fost la vreo nuntă și m-am făcut tun și-am alunecat în beci și-am căzut în vreo ladă ce seamănă cu un sicriu bătrîn, ce-ar râde! Cum ne povestea el, trăsnițul, cum a mers într-o iarnă cu Calagherovici în cimitir la mormîntul unui prieten cu care fuseseră la academia aceea din mijlocul orașului (ce oraș era? am uitat) numai ca să-i dea bună dimineața (era în zi de An nou) și cum ca să nu meargă cu mîinile goale la un amic care organizase la Baia-Trie greva celor de la minele de aur îi aduseseră și un brad împodobit cu clopoței și lumînări ca de An nou și o sticlă cu vin pe care o băuseră ei doi lîngă cruce și-i cîntaseră ce cîntau ei încet la acea academie și ce cîntau ei la vin: „Tudorișo, nene, cine te-a făcut pe tine, Tudorișo, nene, așa-naltă și subțire, Tudorișo nene“. Era trăsniț Calistrat, dar poate că era nu numai trăsniț, era și un mare prieten care nu uita nici după moarte pe omul cu care în mină organizase la Baia-Trie greva aceea care nu le adusesese decît intrarea la pîrnăria unde învățase să mănînce ardei iuți. Și i-au înfipt bradul la căpăți și au aprins lumînările și i-au pus și lui vin într-un pahar adus înadins de acasă în buzunar și au ciocnit cu el și iar au cîntat „Tudorișo, nene“, ca și cum acela n-ar fi murit, sau chiar de-a murit moartea n-a putut să le facă nimic ca să se uite și să se despartă, mai ales la început de an, atunci cînd te hotărăști încotro o apuci și cu cine. Doamne, ce om era și Peralta, el a trăit tot ce poate trăi un om, și zilele acelea gol cu Măriuța în minele calde și rușinea cu mustăciosul ce azvîrlea trandafiri din avion peste casa lui pentru nevasta lui tunsă ca o școlăriță, a suferit pînă n-a mai putut picioarele ăloră cu bocanci la academie și frigul pînă în capăt, pînă în moarte, în război, s-a bucurat și a pătimit tot ce un om poate trăi pînă la gradul cel mai de sus sau de jos, din dragoste pînă acolo unde intri în moarte și un ins care trece prin toate acestea nu putea să fie decît o ființă care însemna o perfecțiune a omului, și de-aia poate eu nu-l uit și i-am spus și lui Horia și lui Moise că nu-l uit și nu mi-a părut bine cînd nevastă-sa după limpezirea lucrurilor și cînd el mort a devenit un mort scris cu litere mari în ziarul reuniunii și i s-a pus

o placă pe casa unde a locuit, s-a văzut peste noapte văduva lui îndurerată și-a început prin numele lui să-și facă loc cald, să uite că el a fost nu numai un luptător comunist, cum a reieșit și din documente, ci a fost ce de fapt a fost înainte de a fi comunist, un om de sus pînă jos, întreg; și ea tocmai asta a uitat, c-a fost om, și-a uitat ce-a fost și între ea și el înainte de-a pleca pe front, și-a uitat și ce-i zicea ea lui („șapte pe-un deget găsesc ca tine și mă mărit“) și ce i-a zis cînd a venit doctorul de la Iași în vizită, ginecologul, cînd l-a dus în cameră la ea („ești un soț tîmpit, el mi-a salvat viața și eu să nu-l primesc în casă și să nu-i dau înainte de-a mă consulta din nou un pahar cu lapte?“) și a uitat și ce-i zicea mamei lui („Profirișo, de suflă o vorbă, pleci de-aici la fie-ta!“), a uitat că ginecologul n-o salvase de la nimic, a uitat totul. Dar vezi că eu n-am uitat și nici Horia și cînd i-am spus lui Moise că Gălătioan nu face bine c-o pune în locuri ce nu le merită și care în ochii lumii nu-i fac memoriei lui Calistrat nici un bine, (fiindcă lumea n-avea cum să-l cunoască pe Calistrat), Moise s-a scobit în nas și-a zis să ne vedem de treabă, că știu alții mai bine ca noi ce-i de făcut și ce nu, că știe Gălătioan cine a fost ea, doar l-a cunoscut el bine pe Calistrat, doar împreună au organizat de n-au venit oamenii la lucru în Baia-Trie, și nu cu Calagherovici a făcut asta Calistrat, cum minte Calagherovici, ci cu el, așa că să tăcem, el și cu ea știu mai bine ce-i de făcut acuma cum au știut și în regimul burghezo-moșieresc ce-au trebuit să facă. Domnilor și doamnelor, i-am zis eu lui Moise, mie Peralta nu mi-a pomenit niciodată numele lui Gălătioan. Mie mi l-a pomenit, a zis Moise, am și dat în scris. Domnilor și doamnelor, a rîs cu hohote Dunărințu, nici mie nu mi l-a pomenit, dar am înțeles, asta e, am înțeles acuma totul... Ce-ai înțeles? s-a burzuluiit Moise. Ce era de înțeles, a zis Horia și n-a spus ce era de înțeles. Și mai tîrziu mi-a spus, de eram numai noi doi, cînd m-a făcut a doua oară urs și-a zis că înțelege și de ce eu m-am băgat la iernat în pădure, la iernat vara și iarna în pădure! A zis: „Ăștia vor să-și schimbe biografiile, asta e; i-a venit ideea asta lui Gălătioan ca să fie mai interesant și-a prins-o din zbor și Moise și ei vor s-arate c-au avut în trecut și în război un rol pe care puțini îl cunoșteau, dar el era important și plin de pericole și eroic și în orice caz ei nu pot acum să fie mai jos decît ce-au fost atunci și meritele lor de-atunci sînt cel

puțin tot atât de mari ca și locurile ce le ocupă acum. Așa că Gălățioan dacă-și schimbă biografia n-o poate numai pe-a lui modifica în acte și în viață, o modifică și pe-a nevestei lui Calistrat, mai ales că a ei e foarte ușor de modificat din moment ce bărbatul ei cu adevărat a fost un comunist ce-a stat în închisori și-a organizat greve și lupte ale minerilor. Și Moise cu nasul lui s-a prins la schema și dând în scris ce se cerea de Gălățioan și-a pus și pentru sine un galon în plus. Dar prostia nu e asta, că adevărul tot adevăr rămîne și el cum zice vorba românească tot iese ca untdelemnul la suprafață, prostia e că ei schimbându-se vor să schimbe și pe alții, cine-au fost alții și cine sînt alții acum, vor să modifice lumea după dosarul pe care și-l fac ei și e vai și amar dacă asta tunsă ca o elevă și căreia îi plăceau numai trandafirii aruncați din avion ajunge să judece lumea sau să-i dea sfaturi ce să facă, căci n-o să se gîndească la binele altora, ca Peralta, ci la binele ei dintre genunchi, asta e". Eu cred că Dunărințu aici a greșit : nu c-a băgat de seamă ce se petrecea cu prietenul nostru Moise, ci că i-a și spus asta : aici a greșit, că i-a spus, și spunîndu-i a dat dovadă că n-a înțeles c-a greșit judecînd un lucru pe jumătate : judecînd numai ce începuse să devină Moise și nu și pînă unde avea să ajungă. Eu măcar m-am făcut pădurar cînd n-am mai înțeles lumea : e clar, nu-i nici o greșeală, nu din înțelegere a cine știe ce am început să cresc caprioare, ci că n-am înțeles ce e cu mine și ce e cu alții de nu prinde cheag brînza cum ar trebui să prindă. Și-am pus și stupi și în pod s-au prăsit și viespile și-mi bîzîiau toată vara pe la ureche aripile lor. Și cînd după ani Tică Dunărințu ajuns cît taică-său a venit să mă-ntrebe ce știu despre Horia, i-am pus în față pe iarbă la umbră un blid cu miere și-o bucată de pîine și i-am povestit cum l-am găsit noi într-o noapte, eu cu el, într-o școală, retrăgîndu-ne prin februarie sub bombardament și sub ôbuze pe Calagherovici operînd un frizer cu burta sîrtecată și cum el și cu mine, Horia și cu mine adică, în puhoiul care venea de sus de foc și din spate și din dreapta și stînga am urlat la Calagherovici să se urce în camion acolo unde-l aveam în ladă înghețat bocnă pe Calistrat Peralta și cum nebunul a dat din cap că nu pleacă și-am stat și noi ca tîmpiții și ne-am uitat la el cum voia să salveze un om în clipa aia cînd sub puhoiul ce bubuia un om nu mai conta nimic.

Și i-am mai povestit cum pe la sfîrșitul lui martie, fiind noi în refacere și vlăguiti, am fost trimiși în țară și cum gerul nu încetase și rabla de camion de abia își mai ducea zilele și trebuia și el băgat în țară într-o reparație din care Dumnezeu putea să știe de mai ieșea viu, am ajuns pe pămîntul nostru cu Peralta Calistrat și l-am dus pe el într-o noapte pînă în satul lui și i l-am pus lui maică-sa pe prispă și ea s-a crucit văzîndu-l cu zîmbetul pe buze și ușor palid și s-au mirat și bătrînii și copiii și-au adus lumînări ca la înviere, dar nu le-au ținut aprinse lîngă el ca să nu se dezghețe și să se urîtească și să se întîmple cine știe ce cu el, ci le-au lipit departe de el pe crengi de pruni și de meri, pe parii gardului și pe pietre, de toată grădina aflată încă în zăpadă era luminată de lumînări și zăpada sclipea ziua galben și argintiu și cocoșii cîntau speriați, căci nici ei, nu numai oamenii, nu văzuseră și nici neam din neamurile lor nu văzuseră băgînd în mormînt un om înghețat. Dar nu i-am spus ce i-a zis Horia lui Moise peste ani : că noi l-am adus pe Calistrat să fie înmormîntat în pămîntul lui fiindcă am vrut să vedem de-l mai putem aduce mamei sale pe fiul ei să-l mai vadă o dată și să-l acopere ea cu pămînt și după ce l-a adus pe lume și nu l-am purtat pînă aici c-a s-o vedem pe nevastă-sa cum e tunsă. Și cum Moise a zis că noi toți am fost pe același gînd și l-am pus pe prispă deodată, Horia a început să înjure ca un mort nu poate fi vîndut, chiar de l-ai adus cu gînd curat, și cum nici eu nici Moise n-am înțeles, el a continuat, Dunărințu : în drum puteam să crăpăm și noi și Peralta în bucăți și numai o întîmplare ne-a lăsat întregi, pe noi vii și pe el înghețat și de-a fost așa de ce atunci să-l vîndă cineva pe Calistrat ? Cine ? a întreat Moise. Cine, dracu ! a zis Horia.

Și-am fost odată la vînătoare de urși, invitat de-un vînător dinspre munte, Ioniță Capdeerete : că tu n-ai urși decît rătăciți, la mine se plimbă ca furnicile. Nu se plimbau ca furnicile, dar se plimbau destui. Vicleni, nu chiar proști, nu veneau în țeava puștii. Cum cad ei de glont, Ioniță ? Cad bine, zicea el, cum să cadă ? Paț ! și cade ca porumbelul. Și-a tras : paț ! Și-a căzut ursu ca trăsnet, l-a lovit Capdeerete la mir. Uite, domnule, așa cade ursu : paț ! ca o pasăre, ce dacă-i urs, pușca tot pușcă este și moartea tot moarte este. Adică cine este el, moș Martin ? Un vînat, un porumbel, paț ! și-i sfîrșie carnea pe grătar. E boieros iarna, stă în

bîrlog, și ce? Tot iese el de-acolo! Cică el iarna nu există! Pentru el iarna nu există, dacă el își bagă laba în gură și-nchide ochii și doarme! Aiurea! Ce, desființează el iarna? Și tot fi crapă lui buza odată și odată și pleacă din ascunzișurile lui și intră în bătaia puștii și pac! și se termină cu povestea că el face doar ce vrea și că de nu vrea iarna nu iese dintr-ale lui! Uite că blana lui e și ea bună să stai pe ea sau s-o vinzi la ăia de cumpără. Pac! ce mai tura-vura, e și el tot cu o pereche de ouă, n-o fi zmeu! Dumnezeu să-l ierte, s-a închinat Ioniță în fața ursului lățit la picioarele lui.

— Ce-a vrut să spună ăla? m-a întrebat Moise, care era cu mine.

— Cine?

— Ăla, cu mortul...

Niciodată nu-i mai zisese ăla și cu glasul ăsta lui Dunărințu.

— N-am înțeles.

— Nici eu, a zis el.

Nu era cine știe ce de înțeles: nu voia el să recunoască față de mine c-a înțeles. Sau mă punea la încercare de-am înțeles eu?

— Cred că era beat, i-am zis.

— Să-l ia dracu.

Niciodată nu-i mai zisese așa și cu glasul ăsta.

— I s-o fi părut că m-am uitat eu la picioarele ăleia tunse.

— Să-l ia dracu.

Nu mă uitasem, Moise umblase după ea s-o ajute, mereu în urma ei, cum sînt cotoii primăvara.

— El crede că eu n-am avut alt gând decît să văd cum arată una de-i plac trandafirii aruncați din avion.

— Nu cred...

— Și atunci ce-i cu vîndutul? I l-am vîndut ei, pe ce? I l-am adus ca să-mi mulțumească? Dar ar fi trebuit să vă mulțumească și vouă, nu? Să-l ia dracu!

— Nu știu, am zis, dar știam.

Și-am băgat de seamă că-l mințeam pe Moise în față, cum nu se mai întîmplase.

— Eu n-am observat nimic, Moise.

— Păi nici nu era ce.

— Nu era.

— Doar gărgăunii lui prin căpățîna lui. Ce-are el cu muiera asta?

— N-are nimic, de ce crezi tu că are ceva cu ea?

— Are, îți spun eu, vrea s-o facă de rîs.

— Pe dracu, nu face el asta, nu pentru ea, pentru Calistrat.

— Pe dracu, face!

Și n-am înțeles atunci că el mă convingea pe mine cum poate o convinsese pe ea sau avea s-o convingă pe ea că Dunărințu știind de la Peralta ce știa despre ea nu-și ținea gura și că o gură ce nu-și ține gura merită astupată cu orice, chiar cu... Asta e, chiar cu ce? Nu mi-am pus atunci întrebarea, căci eu ce înțelesesem cu vînzarea era exact ce înțelesese și Moise; dar încă atunci el nu voia să mă lase să cred că înțelesese, deoarece n-avea nevoie să folosească arma asta. Era cam așa: te lauzi că l-ai adus pe Peralta ca pe-un erou ce trebuia păzit cu viața și nu că l-ai adus ca pe un simplu om pentru o mamă singură, dintr-o nebulie adus mai degrabă decît dintr-o rațiune, dintr-un sentiment, decît dintr-o rațiune. Horia spusese: și ea face la fel, vinde și ea.

Nu spusese exact ce vinde, însă era simplu ca bună ziua.

Și fiul lui Horia mi-a spus mîncînd miere cu pîine:

— Numai un om putea să-l omoare pe tata.

— Cine? l-am întrebat.

— Numai acela care a profitat de moartea lui.

— Cine? l-am întrebat.

— Cine s-a înălțat pe moartea lui.

— Cine? l-am întrebat.

— Asta caut, mi-a răspuns.

Și eu i-am spus lui Moise cînd l-am întîlnit:

— Băiatul lui Dunărințu își caută tatăl.

— Care băiat?

— N-are decît un băiat.

— Cine?

— Horia...

— Aha...

Ei, dar nu era chiar: aha! N-a auzit sau n-a vrut să audă ce i-am spus.

— Vrea să-l găsească cu orice preț.
 — E un nebun... ce să găsească ?
 — Pe taică-său și pe cine l-a...
 — Aha, face pe italianul...
 — Ce italian ?
 — Pe sicilianul...
 — Ce sicilian ?
 — Umblă cu... Nu ține vendeta ! Vrea să se răzbune, adică ?
 — Cred că nu.
 — Atunci ce vrea ?
 — Vrea ceva mai mult : să afle adevărul despre taică-său și...
 — Și ce ?
 — Și cred c-o să-l afle...
 — De ce crezi ?
 — Pentru că acuma cred că se poate... Cred că se poate acuma...
 M-a privit drept în ochi.
 — Ce spui ?
 — Cred că acuma se poate...
 — Ia uite, domnule.
 — Da, asta cred, acuma se poate, că de nu s-ar putea nu că nu l-ar afla...
 — Dar nici n-ar încerca, a râs el.
 — Nu, ar încerca. Dar ar păți exact ca taică-său.
 — Ia uite, domnule !
 Și parcă-ar fi vrut să mai spună : și lumea te ia de bou. Dar n-a spus.
 — Și ăsta va câștiga, Moise.
 — Să câștige, ma...
 — Va câștiga fiindcă el nu se luptă cu disperare, înțelegi ? El nu e grăbit. El nu visează, ca doctorul Dănilă ce nu putea niciodată să-ndeplinească doctorul Dănilă, să scape lumea de turbare, el nu visează lucruri imposibile, sau chiar de le visează nu e grăbit să le dea peste cap și să nu se uite cu cine merge pe drum, el e calculat, foarte calculat. Și optimist, foarte optimist.
 — Atunci să-l ajutăm, nu ?
 — Să-i dăm o mână de ajutor, Moise, dar cum ? El e plin de speranțe și eu am mai puțină decât el... Așa a fost el de

mic, naiv, sau prost, sau plin de speranță ! Îți amintești când a murit bunicu-său, tatăl lui Horia, și el avea vreo trei ani și ceva ce-a făcut ? A luat o sapă și-a plecat în cimitir. „Unde te duci, mă ?“ „La cimitir.“ „Păi ce cați acolo ?“ „Să-l dezgrop pe al bătrîn“. Și toți îl lăsau să meargă și rîdeau. „Ce să faci ?“ „Să-l dezgrop și să-l aduc acasă“. L-a adus baba Sevastița acasă din cimitir și el n-a înțeles de ce nu l-a lăsat să-l aducă pe-al bătrîn acasă. Cine se certase cu el ? Sau se supărase el și nu mai voia să vină acasă ?

— Il ajutăm, dar e întreg la minte ?

— De ce să nu fie ?

— O lasă el pe maică-sa singură să facă bolta aia din beton cu țigani ? ! Nu-s normali, zau, ce-i aia să pui un sicriu gol într-un cavou gol ? Eu înțeleg că ea și-a făcut boltă pentru când o muri și-a zis c-o zidește pentru bărbatu-său, ca să nu ridă lumea de ea că e nebună, dar el ce-a căutat la paști la mormîntul ăsta gol și-a aprins o lumînare la un mormînt gol ? Nu e căpiu la cap, și ea nu e o zălăușe, nu e năujnică ? Că umblă și ea ca oaia căpiată care se desprinde din ciopor și-o ia singură pe cîmp, cu capul într-o parte. Tare mă tem să nu calce cumva strîmb și să-i ia locul gol al lui Horia. Și fiu-său ?...

— Ar fi groaznic să crape și el și să intre în locul ăla gol din locul ăla gol, ar fi chiar groaznic... Că cine ar intra acolo n-ar mai ieși, cine l-ar mai căuta într-un loc care a al altuia, cine ? În vecii vecilor amin. Dar n-are cum... Doar de i-o da vreunul la moacă, din prostie. E plină lumea de prostii. Parcă lui taică-său nu i-a făcut de petrecanie unul din prostie ? Și nu-i putea face asta decât un om apropiat, un neam sau un prieten, cineva care-i știa gândurile și drumurile. Altfel i s-ar fi aflat măcar oasele, de era un hoț sau un criminal sau un bețivan. Ce nebunie, un neam sau un prieten să-ți dea cu ceva în cap ca și cum ar lovi un bivoli sau un câine sau o pisică, sau o muscă — și să i se pară și drept de te și mai face să nu te mai afli... Cine-o fi el tot o să-l afle, el nu-i ca tine să zică : dă-mi un punct și-ți răstorn lumea sau dă-mi un cui și-ți deschid un lacăt, el nu cere nimic și totuși are o speranță și o siguranță...

Domnilor și doamnelor, de ce-am tresărit oare, ce vorbă m-a făcut să tresar ? Nu, e bine aici, nici nu mai e frig, e un loc fără vînt, liniștit, deși în urechi aud cum bate vîntul care de fapt nu bate decât în urechile mele și nu e aici. Mă topește liniștea moale, și-mi crapă capul de somn, deși e un vînt pe

unde va, sau poate bate din altă zi, sau în altă zi. Dar cine poate să știe, cine poate să vadă în altă zi : parcă poți să spui c-ai ochi buni să vezi prin ziua de mîine și de poimîine ca printr-un geam, să vezi prin primele șapte zile, poți, ei, poți ? Nu poți să spui nici unde ești nu cine ești, dar să spui ce-i cu cutare om, sau ce-i cu vîntul ăsta măcar ? Bate ca atunci în podul casei cu vaca moartă și miroase slab, slab de tot a pași de șoareci, dacă n-o fi o părere. Că și atunci era o părere, ce să caute șoarecii în pod pe gerul ăla ? Doar sus, fagurii ăia sterpi și seci și zborul ce nu se vedea al lucrătoarelor din vară care aduseseră de dimineață pînă seara mîncare ouătoarelor, zborul lor ce nu se vedea, dar se presupunea c-o vară întreagă a fost fără încetare ca să le hrănească larvele și ca totul să mai dureze o vară. Și uite că acum nu mă mai interesează ele și nici vaca moartă și nu mă mai supără nici vaca tunsă scurt și-l înțeleg pe Calistrat că lumea era nebună înainte de război și nu-i mai trebuia nimic, nici case, ca dințarului, nici avere, toți voiau să bage în burtă bere și carne bine friptă și să joace cărți și să-și petreacă încă o vară și încă o zi, fiindcă nu știau ce se-ntîmplă mîine în zori și nesiguranta asta îi înnebunea ca pe o colonie de viespi pe care arunci cu benzină sau numai le zgîndări cu o nuia chiar neapinsă la capăt drumul de unde-și iau dimineața efemerul lor zbor pentru viața lor de-o zi și de-o vară. Domnilor și doamnelor, ce mă enervează acum sînt ochii lui Dunărințu și ochii lui Calistrat, îi văd foarte bine și ei mă văd foarte bine și nu e bine cînd ochii lor mă privesc fără glas ca dintr-o noapte pe care nu mi-o amintesc, sau ca dintr-o zi necunoscută. Da, știu, se poate trăi și așa cum mă aflu acum, se poate și cum zicea Peralta, fără iubire, se poate oricum, dar e păcat pentru că...

Vezi, Moise, i-am spus într-o seară cînd a venit leșinat de foame la mine în pădure și nădușit de transpirație și puțindu-i cămașa în iarna albă care toate mirosurile de om și de animal le face mai vii, vezi, Moise, noi n-am fost să-i aprindem o lumînare lui Calistrat, și numai noi am rămas, c-am auzit că Dunărințu a dispărut de-acasă de cîteva zile și umblă vorbe negre despre el și uite că dacă noi trei prietenii lui Calistrat nu i-am pus o lumînare la cruce acum am rămas doar doi și la al treilea nici nu știu dacă e cazul să-i aprindem una și dacă e cazul unde s-o aprindem. Nu e nici o teamă, chiar de s-or găsi tîmpii să reclame c-am aprins lumînări și sîntem mistici, aștia

cu anonimele sau neanonimele lor care mîncă găinaț ar trebui să le aprindem de vii lumînări la cap să crape mai repede și să scape lumea de duhoarea ce-o aștern pe hîrtie.

Și a doua zi am mers cu Moise în grădina casei lui Peralta și i-am aprins o lumînare și-acolo l-am întîlnit din întîmplare pe Ioniță Capdeerete, venit după biscuiți la cooperativă și marmeladă pentru fiu-său și el ne-a invitat pe amîndoi la o vînătoare de urși la care pînă la urmă Moise n-a venit. Doamne, cînd se întîlnesc doi ce-au făcut armata împreună numai despre război vorbesc și-așa se face că toată viața nu poți uita războiul și cum să-l uiți cînd Capdeerete chiar de vede ursul în față și pune pușca la ochi și trage el pe urmă uită c-a tras și-ți spune cum a căzut el prizonier la ruși (și rîde : „Auzi, am intrat într-o casă la o margine de sat să mai aruncăm frigul din noi și-am făcut un foc cu coceni de eram ca într-o baie, și auzim afară pac ! pac ! și ieșim cu puștile la bătaie și cînd apăsam pe trăgaci, canci : au transpirat armele de căldură și la gerul ăla s-au blocat și n-au mai scos foc și-am rămas muți și ăia cînd au văzut că nu tragem au crezut că de bunăvoie ne predăm și n-au mai tras nici ei, că altfel nu mai umblam eu acuma după urși“) și cum pe urmă pe lîngă Tîrgu-Mureș contra nemților a pus mîna pe o limbă de neamț. „Și-așa se temea de noi și mai ales de ruși c-o să-l belească de viu încît i se bulbucaseră ochii ca la broaște și ieșea transpirația prin părul lui blond și-i curgea pe frunte ca la un bolnav în călduri date de moarte și de mila lui și a tinereții lui și a mamei lui l-am dus în niște porumbi și cum nu mă văzuse nimeni că l-am înhățat și i-am luat armele i-am făcut semn să se piardă în porumbi și să se ducă dracului la ai lui și el a ridicat mîinile în sus și-a început să plîngă crezînd că bag cartușe în el și nu se-ndepărta și se jenea cu hohote și mă ruga din ochi să nu fiu ciine și să-l curăț și nu voia s-o-ntindă ca să nu descarc pușca în el și se bătea cu pumnii de pămînt și se zvîrcolea printre dovleții galbeni și printre fasolea pusă în porumbi și nu știam de nu-l apucase boala copiilor și de-l apucase ce mama dracului trebuia să fac cu el, că nici la ai noștri nu voiam să-l duc și nici la ai lor n-o să-l ducă picioarele ! Și-atunci m-am dus la el, după ce-am pus armele jos și l-am ridicat de guler ca pe-o blană de urs jupuit și i-am făcut din nou semn s-o-ntindă la ai lui și cum nu se putea potoli din plîns și nu se putea trezi din spaima în care intrase, l-am luat la palme peste obraz să-l trezesc din groaza de

moarte în care intrase și l-am umplut de borș pe la nas și i-am spus să se care dracului, atîta nemțească știam și eu după un război și i-am zis și-n rusește și în românește să se care dracului că-l fac scăpat și el nu putea să-nțeleagă asta și se zguduia de plîns și pînă nu l-am bătut din nou peste fălci nu s-a trezit : atunci a-ntins-o, și mai speriat, nu că-l las viu ci de cum de nu mă tem eu de-ai mei ? Ai mei n-aveau să știe, eu îl prinsesem și putusem să nu-l prind, și la urma urmei nu se cîștigă și nu se pierde un război dacă lași în viață un soldat... Dar ce-mi face belitul cu ochi de broască ? Le spune la ai lui cînd ajunge la ei că eu am rămas lîngă o salcie să mă scald și probabil o să mă scald, și chiar asta am și făcut, și vin aia peste mine și trag frate din porumbi și dintre sălcii și mă gonesc gol pușcă prin apă pînă m-am pierdut gol și fără pușcă prin porumbi cu trei gloanțe în umarul stîng și cu un afurisit în buca dreaptă, leșinat de fugă și de spaima c-o să mor văzînd cum șiroaie sîngele din mine și eu sînt ca Adam gol și singur și fără speranță doar cu un gînd în cap : asta e, facere de bine chestia aia de mamă, Ioniță, Ioniță tată... Și-atunci ai dat tu peste mine, lua-te-ar dracu, și nu te-am recunoscut și nu știu ce-a mai fost..." „N-a mai fost nimic, Ioniță, plecaseri în recunoaștere și-am trimis oameni după tine și-am plecat și eu după tine și cînd am auzit împușcături, am știut c-acolo ești și te-am găsit gol și spunînd proverbul ăsta cu facerea de bine și așa ai și fost operat, spunînd proverbul, și toți am crezut și cînd ai fost citat și cînd ai primit decorația că te-au prins fasciștii și-au vrut să te împuște gol. Am crezut că te-ai cerut în sălcii să-ți faci nevoile și ți-ai lăsat hainele acolo agățate să le vadă ei de la cîtiva metri unde poate stăteau după ce te prinseseră și tu ai întins-o și ei au tras ca după un iepure scăpat la vînătoare, unde s-o nimeri... Și cum tu ai lăsat apoi să credem că asta fusese, asta a fost". „O bucurie tot mi-a făcut broscoiul ăla pișorcos, că am fost lăsat la vatră. Dar atunci mi-am schimbat eu firea și-am înțeles de-abia mai tîrziu că omul lîngă moarte, trăind lîngă ea aproape își schimbă sentimentele, se rupe în el și se schimbă : vezi, înainte aveai un prieten din tinerețe pînă la bătrînețe și un dușman pentru pămînt sau pentru un cal sau o fată sau o văduvă pe care-l țineai dușman pînă închideai ochii : dar lîngă moarte ți se modifică gîndurile, cînd ea stă lîngă tine, înțelegi ?" M-a întrebat și Tică Dunărințu despre Ioniță Capdeerete și i-am spus chestia asta cu proverbul și i-am spus să nu-l bă-

nuiască cumva de moartea lui Horia, c-ar greși și el n-a zis nici da nici ba. În loc de răspuns mi-a povestit c-a fost lîngă Dunăre unde fusese așteptat Dănilă și-a găsit pe nisip o scoică. N-am înțeles, ce-ai găsit ? O scoică, a zis el, vie. Ce fel de scoică era și ce-avea scoica aia cu Dănilă n-am înțeles și cînd l-am întrebat ce legătură avea cu doctorul mi-a răspuns că n-avea nici o legătură.

— Nu te-nțeleg, Tică.

— Nici eu nu te-nțeleg, mi-a zis el.

— Ce nu-nțelegi, Tică ?

— Nimic...

— Cum nimic, Tică ?

— Ia-mă și pe mine la semănat, n-am semănat grîu în viața mea de cînd eram copil și mă ducea bunicul pe umeri la semănat și aruncam boabe de grîu de pe umerii lui...

— Ce vrei să-nțelegi ? Nu schimba vorba, eu am un lot mic și pun grîu în el și chiar acum merg acolo cînd tu ai venit în pădure — merg acolo cu grîul în sac pus de-a douălea pe cal să-l bag în pămînt și nu să fug de tine. Ce n-ai înțeles ?

— Nimic. Dar de mă iei, vin cu bucurie, în școală n-am mai semănat grîu și nimic și pe urmă în slujbe tot nimic...

— Te iau, dar ce vrei tu să afli ?

— Nimic, de la dumneata nu pot afla nimic, n-ai ce să-mi spui, ai stat aici ca un urs, nu cunoști...

Dar mai era o fată cu el și-am luat-o și pe ea la semănat și în capul locului arat de dimineața de taică-meu și așteptîndu-l pe el să vină de la lotul lui cu greblele, l-am întrebat pe Tică dacă vrea să semene singur grîul și el a dat din cap că da și eu am plecat înaintea lui taică-meu și i-am lăsat singuri și i-am văzut de departe cum mergeau ca doi caraghioși ținînd de traista cu boabe și aruncînd în dreapta și în stînga neîndemînatici grîul și m-am gîndit că un lot de cîtiva ari stricat de ei nici nu-i așa mult dacă lor le face plăcere. Nici nu m-am mai înapoiat la ei, i-am spus bătrînului să-i trimită să-mi aducă în pădure sacul și traista și calul și-ajuns acasă m-am uitat de mai am grîu să mai seamăn cum trebuie a doua zi lotul. Aveam grîu de sămînță destul, dar l-am dat la păsări, chiar atunci l-am făcut grămadă în curte să-l mănînce găinile și gîștele ce le aveam și brabeții și toate păsările pădurii care l-au și mîncat călărindu-l aproape o lună.

Pe la amiază a venit el cu fata și-au adus calul și eu i-am așteptat cu masa gata pusă în bățatură la umbră. Cum nimic, Tică, l-am întrebat punându-i ciorbă în farfurie și ardei iuți în față și el, în loc să-mi răspundă la întrebare, dă-i în sus și în jos cu semănatul : c-a fost grozav ! Ce putea să fie grozav, pămînt pe tălpi, că degeaba v-ați descălțat și ați venit cu pantofii în traista, tot trebuie după-masă să vă spălați cu vrecie. Grozav ! a zis el. Și despre ciorbă a zis că-i grozavă. Ea tăcea și doar îi luceau ochii cînd îl privea cum mîncă. Le-am pus apă la soare să se-ncălzească pentru spălat pe picioare. Pășările în curte pe grîu, ale casei și ale pădurii. Ce nu-nțelegi, Tică ? Dacă nu mă lași să mînc, îți spun, a zis el. Uite, a zis, dumneata ai fost coleg de bancă la normală cu Haralamb și cînd Calagherovici a organizat la Baia-Trie greva, pentru pîine și mămăligă și lapte și opinci i-ați zis voi greveți, tu și Haralamb. Vezi că știi ? Mai pune-mi ciorbă, sau vrei să tac ? Mulțumesc, e grozavă, și ardeul, este, fato ? Da, deci voi, elevii, v-ați dus la mină la părinții și rudele colegilor voștri cu oale cu lapte și cu pîine și-ați trecut printre jandarmi, căci erați copii, și cînd n-au mai vrut să vă lase ați vărsat laptele pe ei și le-ați dat cu mămăliga în cap și-ați strigat că măcar atîta le-ar putea da ei oamenilor în viața asta, o bucată de pîine și-o oală cu lapte și pentru aceste vorbe aproape nevinovate, fiindcă eu nu cred că voi aveți atunci o conștiință revoluționară, v-au dat afară din școală pe o lună. Apoi pe două. Apoi a venit războiul, ai întrerupt școala... Ce-i cu pasările astea, ce gălăgie fac ! Și după ce l-ați înmormîntat pe Calistrat Peralta înghețat, ați mers pe front și dumneata ai intrat din nou în țară, după ce fusese făcut prizonier cu Ioniță Capdeerețe, în divizia „Tudor Vladimirescu” și-ai mers cu ea pîna s-a pus punct războiului, cum îți plăcea să spui, e drept ?

— E drept, am zis eu și i-am dat un ștergar de cînepă să se ștergă pe picioare : terminase de mîncat și-și băgase etichetele în postavă la murat.

— Asta nu-nțeleg, că după ce-ai trecut și prin spitale și pe lîngă glonț și prin glonț și după ce pămîntul din Pătrîlăgele a fost măsurat de foștii soldați și dumneata ai ținut registrul pe genunchi și-ai scris numele lui cutare și cutare pentru bucata din cutare și cutare... Și după ce cînd, urmărește-mă, după ce cînd a fost dat regele jos și jandarmii la ei în post și-au zis că e minciună și că nu există republică și că, domnule, ce-i aia re-

publică atîta timp cît regele n-a murit și el nu moare, deci trăiască regele nostru Mihai întîi... Și dumneata după ce te-ai urcat în rabla aia pe care erai șofer, simplu șofer și nu șofer la cineva, ci simplu șofer pe un camion ce transporta scînduri de la fabrica de cherestea la postul din Turnuvecchi — și-ai plecat deci cu hardughia aia de mergea pîna în fața postului de jandarmi și le-ai spus ăloră să nu mai cînte, atît le-ai spus : să nu mai cînte ca niște proști, că s-a făcut republică și ei sînt atît de proști că o înjură fără să știe ce înseamnă, și să nu mai... Așa, deci ei atunci au tras și în dumneata cum trăsese și în toți ce voiseră să se apropie de ei, dar nu te-au nimerit, s-au înfundat gloanțele în scîndura de brad icnind. Și le-ai mai strigat că nu e cazul ca ei să moară ca niște proști, ei cinci, niște nebuni... Și-ai dat drumul la camion și-ai plecat și-ai luat de la fabrica de cherestea steagul cu trei culori și l-ai înfipt între scînduri și-ai venit din nou în fața ăloră cinci și-ai zis că ei n-o să tragă în steag... Și ei au tras tot în dumneata și iar nu te-au nimerit și-atunci, parcă nebun, ca să nu mai vină și alții lîngă aia cinci, ai tras camionul pîna sub fereastra lor, acolo unde nu te puteau atinge și le-ai strigat că e republică și că să nu se mai încăpățîneze, și Cicerone Stoica pe care-l cunoșteai și-a cerut un foc și uite-așa n-au mai tras, tot dintr-o dată, cum îi și apucase, tot dintr-o dată, că nu erau ei oameni de vreo convingere, ei se temeau să nu fie o glumă cu Mihai și să-și piardă moartea. Propriu-zis n-ai cucerit acolo o prefectură și nici n-ai pus căluș în gură unor dușmani ceva mai grei, și nici n-ai fost trimis cu o sarcină specială, nu, ai arătat doar că nu-ți este frică și că ei trebuie potoliți ca să nu li se alătore alții și să iasă vreo dandana... Calistrat Peralta te făcuse membru de partid și de la el învățasei că lupta se dă oricînd și oriunde și singur și cu dușmani și cu proști care pot face mai rău uneori ca niște dușmani și asta nu-nțeleg eu cum după ce ai luptat cu pasiune în Transilvania și-ai făcut tot ce era posibil la puterea dimitale ca să ia țărani pămînt și apoi ca șofer la Gălățioan să fie în post puși inși de nădejde în conducere și să nu se fure la fabrica de cherestea munca oamenilor. Deci după ce și ca elev și ca eliminat și ucenic de șofer la atelierul de reparații din Cîmpuleț te-ai zbatut să arăți că puterea omului e mai tare ca orice stat ce-l îngenunche, după ce și cunoscîndu-l pe Calistrat ai trăit cu convingere o luptă care atunci se arăta fără sorți de izbîndă a doua zi și nici a șaptea zi, după ce ai

făcut deci tot ce era posibil și în război, ca omul să răzbată împotriva oricărei nedreptăți și să nu se lase strivit de o societate timpită care-l ține sub ea, după ce și după război cu carnea plină de cicatrice te-ai zbatut pentru ca oamenii să aibă o pâine la masă și lapte și ciorbă, dintr-o dată te-ai dat la fund în pădure ca un urs, dintr-o dată ți-au priit liniștea pădurii și ciripitul păsărelelor ce se bat pe grful ce le aruncai și liniștea căprioarelor și parcă dintr-o dată ai devenit un urs venit aici să se ascundă și să-și lingă rănila însingerate și să aștepte iarna, ca să se retragă și mai tare și iată că ai și ajuns ce-ai vrut și ce ești, un mort. De-asta nu te-nțeleg. De ce toate astea, de ce, nu-nțeleg.

— Fiindcă aici eu n-am mai înțeles nimic, Tică, și eu când nu-nțeleg ceva, nu-nțeleg... Poate am îmbătrânit, poate mi-a ajuns...

— Dumneata zici că n-ai înțeles, tata s-a dus, Calistrat era în pământ, a mai rămas unul din cei patru, Moise. Crezi că el a înțeles? Sau voia și el o poziție de comandă, că atîta învățase și el din război... Și sub pretext de vigilență mare a uitat... Ce-a făcut timpul din Gălătioan? Unde avea poporul atîția dușmani ai poporului? Asta a vrut și Moise, o porție mai bună, dar s-a dovedit că el era foarte timpit: fiindcă era conștient că Gălătioan nu-l înghite pe Calagherovici și vedea că tunsă e cu el, a fost cel mai timpit Moise fiindcă el a văzut tîmpenia ce-o făcea chiar el tăcînd și considerîndu-te timpit și pe dumneata și pe Haralamb și pe tata, că n-ai văzut ce se-n-tîmplă... Dar tata a văzut și n-a tăcut, dovadă că nu mai este să i-o spună, iar dumneata spui că n-ai priceput... Eu te cred, dar tata nu te-a crezut. Dumneata nu ți-ai închipuit că e posibil așa, nu că n-ai înțeles, nu ți-ai închipuit că Moise chiar cu tatăl meu...

— Nu, asta nu-i adevărat, asta nu știu...

— Dar nu ți-am spus că l-a omorît, de ce protestezi? Nu cunoști nimic, știu. Îți mulțumim pentru masă și pentru apă și pentru ștergar. Ce cunoști dumneata însă despre dumneata? Că pui grful în pământ și dai grful la păsările cerului și mîncînci ce-ți place? Foarte bine. Dar scuză-mă că te-nțreb, după ce mi-ai dat să halesc, ai mai putea să trăiești cum ai trăit, exact la fel, cu pui și cu căprioare, de-ai afla într-o zi adică nu de-ai afla, de ți-ai da seama c-ai greșit și-ai fi în stare să recunoști,

ai mai putea să dai la fel grful la păsările pădurii, ai mai putea? Desigur, ai mai putea, fiindcă văd că poți și doar nu ești prost să nu te fi întrebat niciodată nimic și măcar din greșeală să recunoști că măcar o dată ai greșit, nu? Vă mulțumim pentru mîncare, pentru apă și pentru ștergar.

Domnilor și doamnelor, i-am spus lui Moise că băiatul lui Dunărințu a fost pe la mine c-o fată și mi-a semănat grful și s-a spălat pe picioare de pământ negru și că era foarte bucuros că a ținut în palme boabe de grful și Moise a rîs și mi-a zis că sînt prost: ei cine știe ce sămîntă semănaseră împreună pe cîmp și că din grful semănat de ei pentru mine o să răsară la anul pe lotul meu zbierînd grful cu cap de om.

— De Horia n-a întrebat? Că pe unde merge tot întreabă de el ca ciobanul care și-a pierdut oaia. N-a întrebat?

— A întrebat. Și de Dănilă a vorbit, a zis c-a găsit lîngă Dunăre, în locul știut, o scoică.

— Era tot cu fata cînd ți-a zis asta?

— Tot cu ea.

— Ești un timpit, a rîs el. Normal să găsești o scoică vie cînd te plimbi, a rîs el, pe lîngă ape mai ales, pe lîngă bălțile din preajma Dunării mai ales găsești scoici vii, de le cauți. Doar nu era să-ți spună c-a găsit o muiere, a rîs el, dar în toată veselia sa prea zgomotoasă era ceva fals și un fel de spaimă ca nu cumva Tică să-mi mai fi spus și altceva. Doar n-o să-ți fi spus că pe nisip a găsit o femeiușcă, poate pe asta cu care a venit la tine, tu trebuie măcar atîta să înțelegi că băiatul are și el sînge în el și într-ale lui și scoică e un fel de poveste... Și care e părerea lui?

— Despre ce?

— Despre Horia...

— Are părerile lui, și nu i-am spus mai mult. Decît atît că Horia nu putea să fie dus în locul acela neștiut și unde a dispărut decît de un om care-l cunoștea și începuse să se teamă de el și dacă acel loc era malul unei bălți sau al unui pîrflu sau rîu înghețat, cum visase maică-sa, acolo el n-ar fi putut fi dus mort, că e foarte greu să duci un mort și să nu te vadă nimeni, chiar ascuns într-o sanie, noaptea. Ei doi s-au întîlnit acolo din întîmplare sau nu și pașii celui rămas viu s-au șters sub zăpadă cînd s-a reîntors...

Domnilor și doamnelor, mă apucă din nou frigul...

— Deci, i-am spus lui Moise, dacă scoica o fi sau n-o fi femeia pe care o căuta el sau femeia în general care aduce pe lume pe cei care o să ne îngroape mâine pe noi, el, Tică, îl căuta pe omul care l-a făcut pe taică-său să nu se mai reîntoarcă din acel loc neștiut și el cred că știe cine este acel ins cum și eu...

— Și tu ce ?

— Ți-am spus ce...

— Ia mai dă-l dracului și pe Horia, cine știe unde-o fi acum în străinătate și cine știe ce fetișcani îi stau pe genunchi și noi... Era un aiurit, ce-avea în gura și-n căpușă, te puteai aștepta de la el la orice, și să fugă, era inconștient.

— Nu cred, Moise, el se băgase într-o bătălie, la el ținea cel mai mult Calistrat Peralta, pe mine mă credea cel mai curajos, pe el cel mai cu mintea pusă în ordine, știa ce face când a intrat în partid, de-atunci știa că trebuie să facă o nouă lume.

— Lozinci, bătrîne, lozincuțe, o nouă lume și o nouă istorie nu se fac bătînd din palme și cu isterici ca el care-ți sărea ca o țată în cap cînd nu-i convenea ceva. Nu știa ce voia, altfel ar fi înțeleș...

— Știa, Moise, și mă mir că vorbești așa, Calistrat știa ce istorie vrea să facă și mă mir că de Horia care s-a bătut după război să facă ce pe urmă s-a dovedit că nu s-a făcut rău să spui că era un aiurit : cum să fie un isteric unul care făcea ce voia, e drept, dar asta era istoria pe care o voia el, așa și spunea, nu pe care o voiai tu, bunăoară, și ce e rău în asta dacă sînt două păreri, se va vedea cu vremea care e mai bună, da, dar nu poți zice că nu voia ceva precis și dă-i voje dacă voia ceva să știe ce voia să facă, ce istorie, de vrei să-i zici așa, să facă, nu era un inconștient, bătrîne...

Și, domnilor și doamnelor, s-a supărat că i-am zis bătrîne, însă și el îmi zise bătrîne și acum văd că nu „bătrîne” l-a ridicat de lîngă mine și l-a dus de nu l-am mai văzut toată vara și toată toamna și...

Am căutat și eu o scoică vie lîngă Dunăre și n-am găsit și toată vara... Și-a venit Moise într-o seară cu ger și cu zăpadă pe la mine singur și mi-a zis să-i fac o ciorbă de varză acra și să frig niște cîrnați și-am pus la foc oala și-am adus din cămară unde stătea spînzurată pe un cui o legătură de ardei iuți, ca o coroană, și i-am spus c-am trecut acul cu ață prin cozile a

două sute de draci d-ăștia mici, verzi și roșii, și galbeni și el a avut o idee grozavă : ce-ar fi după ce mîncăm să mergem în cimitir, și-așa e un pic de lună sub nori, cu lanternele prin zăpadă și să-i atîrnăm lui Horia pe cruce legătura ca o coroană cu ardei iuți ? Și-am tras o mîncare ca de Crăciun și-am băut vin roșu și-am zis eu să luăm și o damigeană plină cu noi să bem la căpătiul lui (chiar de el nu era acolo, acolo era locul său) pe luna asta rotundă și mare și galbenă care parcă mergea prin zăpada ce cădea, se rotea, alerga în sus, ciudat, stînd pe loc... Vinul era aspru, de te stropea pe cămașă, puteai să-ți faci obiele din ea... Eu duceam la gît legătura de ardei, apoi a luat-o el la gît și-am început să lălăim prin pădurea liniștită și albă.

— Auzi, am fost acum o săptămîină pe la Ioniță Capdeerețe și-am tras tot așa un chef și l-am întrebat, nu știi de ce l-am întrebat : bă Ioniță, cu ce-ai rămas tu din război ? Ei, și ce crezi că mi-a răspuns Ioniță ? Cu ce-ai rămas, Ioniță ? Cu ciroul, Moise, mi-a spus, cu ciroul ăla am rămas în cap : ce frumos era, Moise, cum mergeau maimuțele pe bicicletă !...

Și-am rîs de Ioniță Capdeerețe și de maimuțele lui pe bicicletă și ne-am luat de umeri, soldățește, prin zăpada pînă la genunchi care ne închidea urmele cum turna de sus pe lîngă lună și Moise a zis că Ioniță pentru asta rămîne un băiat de zahăr, cu toate că asta e adevărul, el a rămas cu maimuțele pe bicicletă în cap și adevărul oricît am fugi ori ne-am ascunde noi de el tot așa rămîne, Ioniță tot Ioniță rămîne... El e prietenul nostru, dar îl poți învinovați pentru maimuțele lui pe bicicletă ? Parcă eu sînt mai bun, sau tu ești mai bun ? Îmbătrînim, ar trebui să căutăm cîte o scoică și s-o punem la rană și să mai bem ca acum... De ce să nu recunoaștem că ne place vinul, de ce să fugim de adevăr și să dăm la bătrînețe peste el, să-l descoperim fără să vrem și să vedem că nu mai folosește adevărul la nimic... Să mergem la primăvară amîndoi să punem grîu, tu nu simți cum stă acuma sămînța sub zăpadă și așteaptă soarele să moară și să dea atunci din ea grîu verde, nu simți cum miroase zăpada ? Asta e adevărul, și gerul are un miros, vorba lui Capdeerețe... Asta e Ioniță : cînd i-am mai zis : Ce crezi tu de războiul ăsta în care am fost... A fost cum a fost, a zis Ioniță, dar mureau prea mulți cai...

Și-am intrat prin gardul dinspre pădure pînă lîngă unde era locul lui Dunărințu și-am ridicat damigeana la gură

fiecare și am zis : ce-ar fi să-i băgăm damigeana goală înăuntru și eu am zis : ar fi o chestie, și Moise a zis : ar fi o chestie — și eu am privit luna cum se tot învîrtea ca beată și desigur că și noi eram curcă... Așa de curcă beată eram că-mi cîntau în urechi glasuri de soldați și vorbeam cu ei și nu mă auzeam și mă auzeau și strigam la ei și ei băteau din palme și din picioare cînd treceau maimuțele pe bicicletă... Și se-nvîrteau niște baloane colorate care nu erau baloane, erau roțile bicicletelor, ca niște coroane din ardei iuți... Și-am pus coroana de ardei galbeni și verzi și roșii, de două sute de ardei... Și dracu să-l ia pe Ioniță Capdeerete dacă n-a aruncat cu zahăr la maimuțele alea de pe biciclete...

Domnilor și doamnelor... doamnelor și domnilor...

CUPRINS

Moartea e un armăsar care nu se mai întoarce	5
Marea roșie	17
Frumoasele broaște țestoase	83
Linii colorate	127
Vînătoarea regală	157
Orizontul ni se pare întotdeauna mai departe decît zenitul	265
Două sute de ardei	305